

**PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN
VERGADERING VAN 2 JULI 2025**

Inhoud

1. Opening en mededelingen	2
2. Bespreekpunten	3
A. Concept ontwerp-Omgevingsvisie Groningen 2025-2050	3
B. Provinciale Jaarstukken 2024	64
C. Agenderingsverzoek: Snel internet.....	77
3. Mondelinge vragen.....	87
4. Hamerstukken	93
5. Ingekomen brieven.....	93
6. Notulen voorgaande vergadering van 4 juni 2025.....	94
7. Sluiting	94

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN VERGADERING VAN 2 JULI 2025

Voorzitters: de heer F.J. Paas en de heer R.W. de Wit

Griffier: mevrouw H. Engels-van Nijen

Aanwezige 40 leden Provinciale Staten: de heer D.D. Akloe (PVV), mevrouw A.H. Bakker (SP), de heer E.J.M. Bakker (Groninger Belang), mevrouw P.H. Benjamins-Van Oudheusden (D66), mevrouw S. Bennett (GroenLinks), de heer B. de Boer (GroenLinks), mevrouw M.E. Bosman (BBB), mevrouw W.S. Brilstra (VVD), mevrouw F. Buigel (D66), mevrouw T.M. Donker-van der Vinne (ChristenUnie), de heer A. Drenth (BBB), mevrouw G.H. Ebeltsjes (GroenLinks), de heer J.L. Epema (FvD), de heer F.B. Geijtenbeek (ChristenUnie), de heer D.J. de Grooth (Groninger Belang), de heer J.J. Hiemstra (VVD), mevrouw S.D. ten Hoeve (PvdD), de heer S.P. Honselaar (PvdA), de heer D.J. Hoogers (ChristenUnie), de heer R. Joling (PvdA), de heer K.W. de Jong (BBB), de heer A.J.M. van Kesteren (PVV), de heer J.P. Loopstra (PvdA), de heer H.A. Meendering (GroenLinks), de heer J.C. Meijer (BBB), mevrouw W.Z. Muilwijk-Wieringa (BBB), de heer H. Nieboer (BBB), de heer W.J.J. Peters (BBB), mevrouw L. Reinink (Volt), mevrouw K. Rutgers-Swartjes (CDA), de heer M.O. Scheeringa (BBB), mevrouw B. Schepel (BBB), mevrouw S.D. da Silva Pinto (PvdA), de heer F.E. Smelt (BBB), mevrouw E. Stolk (PvdA), mevrouw M. Visser (PvdD), de heer S.F.A. Wiegmans (BBB), de heer R.W. de Wit (CDA), mevrouw E.J.M. Zondag (Groninger Belang), de heer A. Zwart (Partij voor het Noorden)

Afwezig: mevrouw F. Feenstra (SP), de heer J.W. ten Rae (BBB), mevrouw H.T. Siersema-Orsel (GroenLinks)

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: de heer E.J. Bennema, mevrouw C.T. Dekker, de heer G. Moes, de heer F.J. Paas, de heer P. Roemers, mevrouw S. Top, de heer L.H.G. Wenneger

Afwezig: ---

1. Opening en mededelingen

De VOORZITTER: Er daalt een soort eerbiedige rust neer bij de Statenvergadering, die zomaar een record kan opleveren, maar dat gaat dan over de buitentemperatuur. Er wordt met man en macht gewerkt met de middelen die er zijn om de democratie hier zo goed mogelijk te kunnen laten draaien vandaag. En dat vergt een zeker koelte, dat vergt natuurlijk warme omgangsvormen, maar geen verhitte toestanden. Dat vergt warme harten maar koele hoofden en dat vergt dat we er zo fris bij zitten.

Ik heb nu nog een jasje aan, maar ik zou zeggen: hoewel wij ontzettend hechten aan de statuur van de Staten, menselijkheid neemt altijd voorrang. Ik zal straks door zelf mijn jasje uit te doen, iedereen uitnodigen hetzelfde te doen. Maar ook daarin de waarschuwing: houd het decent. Het hangt sterk af van wat u daaronder aan hebt.

Ik open de Statenvergadering. Hartelijk welkom, wij hebben een quorum.

Ik heb een paar berichten van verhindering: de heer Ten Rae en mevrouw Feenstra en ook van mevrouw Siersema kreeg ik door dat ze zich bezighoudt met een schoolkamp voor de volgende generatie en daarom haar werk niet met de Staten kan verenigen. De heer Ten Rae en mevrouw Feenstra wensen wij allebei een spoedig herstel toe. Zijn er nog mensen van wie we over het hoofd zien dat ze afwezig zijn? Nee? Het kan zijn anderen wat later komen, maar dat is geen punt.

Regelen werkzaamheden en vaststelling agenda

De VOORZITTER: Laten we de werkzaamheden maar gaan regelen en de agenda daarmee vaststellen.

Er zijn mondelinge vragen aangekondigd: drie stuks. Een van de Partij voor de Dieren over grenscontroles door inwoners van enkele weken geleden, een door de BBB over zorgen bij agrariërs over intern salderen en een door de SP en de Partij voor de Dieren over het storten van slib bij het

Lauwersmeer En, zoals we gewend zijn, komen mondelinge vragen na de bespreekpunten. Ik stel u voor, dat vandaag ook te doen. Dan doen we ze dan in deze volgorde.

En aan het eind van de agenda – ook bent u gewend, dat is geen nieuws – hebben we hamerstukken, ingekomen stukken en notulen. De bespreekpunten die wij hebben geïnventariseerd, zijn er drie in reguliere debatten van twee termijnen.

Nou ja, dan komt de rekenkunde van de griffie erbij. Het voorstel van het presidium was zeven minuten, maar dat was voor we rekening hielden met Snel internet op de agenda. Dus hoewel dat een snel onderwerp is, zou ik willen voorstellen dat we daar ook twee minuten aan toevoegen. Dan komen we op negen in totaal.

Ik stel voor om het aantal interrupties op zes te maximaliseren bij het eerste agendapunten. Die andere agendapunten hebben denk ik minder interrupties. Laten we daarvan zeggen: we doen naar vier interrupties en dan bouwen af naar twee bij het agenderingsverzoek. Vindt u dat goed? Oké.

Nou, dan is aan u de vraag – maar die is bijna retorisch: kunt u instemmen met de agenda, de voorgestelde spreektijd en de hoeveelheid interrupties? De voorzitter keek rond en constateerde dat dat het geval is, al was er een schijnbeweging bij de PvdA.

[Agenda conform vastgesteld]

2. Bespreekpunten

A. Concept ontwerp-Omgevingsvisie Groningen 2025-2050

De VOORZITTER: Dan zijn we toe aan het eerste bespreekpunt: dat is de Concept ontwerp-Omgevingsvisie. Je moet goed ingevoerd zijn in onze wereld om daar chocola van te kunnen maken. Het is een onderwerp dat een lange aanloop kent: diverse informatieve bijeenkomsten. Het gaat ook over iets groots. Werkbezoeken waren in de afgelopen maanden, twee uitgebreide commissievergaderingen. Ik nodig u ook uit om die niet helemaal over te doen.

Het is een concept. Dat betekent dat er nog aan wordt gesleuteld. En eigenlijk is dit debat in de Staten er vooral voor bedoeld om ervoor te kunnen dat uw inbreng daarbij kan worden meegenomen.

Ik zou het woord willen geven aan de spreker namens de BBB. Dat is de heer Nieboer.

De heer NIEBOER (BBB): Goedemorgen, allemaal!

Vandaag bespreken we het Concept ontwerp-Omgevingsvisie Groningen 2025-2050. Een visie grotendeels uit de pen van de vorige coalitie, waarop we in de nieuwe coalitiesamenstelling aan de hand van het Hoofdlijnenakkoord als PS aanpassingen kunnen hebben doen of nog gaan doen. Twee commissievergaderingen over dit onderwerp is de BBB content met het tot dusver behaalde resultaat. Het toezeggingengehalte is hoog en we verwachten nog een en ander naar de aanleiding van de aankomende moties vanuit de Staten.

Toch nog een vraag van de BBB over de voortgang van dit ingezette proces. Zoals wij er nu tegenaan kijken, lijkt het dat PS na instemming met de concept-Visie geen invloed meer heeft op de tekstuele aanpassingen die er na dit moment nog gedaan gaan worden. Is dit een juiste constatering? En vindt GS het dan niet beter dat er alsnog een eindinstemmingsronde over het totaal moet gaan plaatsvinden? Graag een reflectie hierop.

We zijn blij met de beantwoording van het College in het debat van vorige week over energie. Wij kunnen ons prima vinden in het uitsluiten van een kerncentrale in onze provincie, zoals in het Coalitieakkoord is opgenomen. Maar wij hebben ook begrepen dat deze uitsluiting in de toekomst aangepast kan worden en hier wil de BBB zich voor inzetten. Want, voorzitter, wij zien wel toekomstige mogelijkheden op het gebied van kernenergie, maar dan in de vorm van een SMR (Small Modular Reactor) of een MSR (Molten-Salt Reactor) met thorium als brandstof. Dus gaan we overeenkomstig, zoals eerder toegezegd door het College, kernenergie meenemen in de onderzoeken en de ontwikkelingen op de voet volgen? En wil het College hierop een toezegging doen?

Mevrouw BUIGEL (D66): Ja, ik zat te luisteren naar het betoog van de BBB en ik vroeg me ook iets af. Ik heb hen nog weinig horen zeggen over de bollenteelt. Ik vroeg me af of de BBB daar ook misschien

ook een reflectie op wil geven gezien het NRK-rapport, waaruit komt dat de bollenteelt ook schadelijk is voor de omgeving en hoe zij daarnaar kijken. Dus daar was ik even benieuwd naar.

De heer NIEBOER (BBB): Ja, ik denk dat sowieso ieder onderzoek dat je op dit gebied moet doen, gewoon belangrijk. We zouden het ook zeker toejuichen als dat nog nader onderzocht gaat worden. Maar wij zijn wel van mening dat ook de hele discussie rond de bollenteelt nogal wat vragen oproept. Want er zijn ook nog wel verkeerde aannames in dit hele verhaal. Wij zijn onlangs ook bij een bollenteler geweest en hebben het een en ander geverifieerd. Maar als ik alleen al bekijk dat 80 procent van de bestrijdingsmiddelen daarin ook biologisch zijn en dat eigenlijk de overige 20 procent ook bij andere teelten wordt gebruikt, hebben wij daar nog wel enige vraagtekens bij. Dus wat dat betreft staan wij volledig achter de onderzoeken en dat dat soort dingen plaatsvindt, maar wij doen daar op dit moment nog geen concrete uitspraken over.

Mevrouw BUIGEL (D66): En zou dan de BBB er dan wel naar willen kijken dat de provincie daar bijvoorbeeld wel een visie of een kader voor wil gaan stellen? Want dan kunnen ze ook samen in gesprek en kunnen ze misschien die aannames, die de heer Nieboer noemt, wegnemen of het daarover hebben. Ik ben benieuwd of de BBB daar dan wel iets in ziet.

De heer NIEBOER (BBB): Nou, het is vaak wel met dat soort dingen zo dat wij gewoon eerst even een nader onderzoek willen afwachten, willen we van tevoren allerlei kaders stellen. Ik denk dat het in Nederland toch heel gebruikelijk is dat met alle bestrijdingsmiddelen alles onderzocht is. En overal zijn daar interventielijsten bekend, dus ik wil dan wel heel graag dat ze pas op een moment dat we echt de juiste conclusies kunnen trekken uit een onderzoek, we dan ook inderdaad kunnen gaan kijken binnen wat voor kaders dat ook binnen de provincie Groningen toegepast kan worden.

De VOORZITTER: Mevrouw Buigel, ten slotte.

Mevrouw BUIGEL (D66): Dus als ik het goed begrijp: eerst een onderzoek en daarna kaders. Volgens mij is het ook inherent, denk ik, aan een organisatie als de provincie dat als we kaders gaan vaststellen en een visie, daar ook een onderzoek voor gedaan wordt. Dus ik hoop dat de heer Nieboer zich daar ook wel in kan vinden.

De heer NIEBOER (BBB): Onderzoek is altijd goed en we wachten de uitkomsten af wat dat betreft.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): De heer Nieboer zegt: 80 procent biologisch gebruik van bestrijdingsmiddelen en 20 procent andere middelen. Maar daar gaat het hem toch juist om? Het gaat toch om de interactie tussen twee of meerdere soorten bestrijdingsmiddelen die juist stapelen en die ongunstig zijn voor de natuur, de bodem en het water? Is de BBB dat met mij eens?

De heer NIEBOER (BBB): Nou, ik denk dat we daar juist het onderzoek voor moeten afwachten, Want het is inderdaad zo dat als je naar die verhoudingen kijkt van 80 procent biologisch en 20 procent wat inderdaad in de term van de bestrijdingsmiddelen valt, dat in de bollenteelt zo is. Maar diezelfde middelen worden op dit moment ook gebruikt in de aardappelteelt en overal bij. Dus ik denk dat dat soort onderzoeken wel noodzakelijk is om daarnaar te kijken, maar daar kunnen we nu natuurlijk nog geen uitspraken over doen. Eerst een onderzoek en dan op gegeven moment conclusies daaruit trekken: dat is het standpunt van de BBB.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Dit is voor mij voldoende op dit moment.

Mevrouw BAKKER (SP): Hoe draagt de sierteelt volgens de BBB bij aan de voedselzekerheid?

De heer NIEBOER (BBB): Ja, er zijn natuurlijk tijden geweest dat de bollenteelt daar wel heel belangrijk voor was, maar we hopen nooit meer in die situatie terecht te komen. Maar om daar een antwoord op te geven: ik denk dat dat op dit moment een economisch belang is waar we het over hebben. Maar ook heel veel mensen geven denk ik vanuit sierteelt en dat soort zaken bloemen bij Moederdag en in allerlei omstandigheden. Ik denk dat het ook nog een heel andere waarde heeft.

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, maar we hebben natuurlijk schaarse ruimte en de BBB pleit altijd voor voedselzekerheid. Dus ik ben heel benieuwd of de BBB dat ook meeneemt in haar afwegingen

over hoe we tegen sierteelt aankijken. En dan een vervolgvraag ook nog: als die hongerwinter weer komt, dan kunnen we beter biologische tulpenbollen eten dan tulpenbollen met gif.

De heer NIEBOER (BBB): Dan ben ik helemaal met u eens wat dat betreft. Dat gehalte van dat gif: daar zijn zoveel dingen die we binnenkrijgen, die ook giftig zijn. Want koffie is uiteindelijk ook gif: dat weten we ook en dat willen we ook zo lang mogelijk gebruiken. Maar goed, laten we het daar in de discussie niet over hebben.

Uw eerste vraag?

Mevrouw BAKKER (SP): Die ging over de schaarste van de ruimte, of dat dan ook een overweging is die de BBB meeneemt om wel of niet sierteelt toe te laten in onze provincie.

De heer NIEBOER (BBB): Het klopt inderdaad dat de BBB natuurlijk altijd de voedselvoorziening hoogt houdt en we kijken wel echt naar die verhouding. Dus ik denk dat daar zeker wel wat voor te zeggen is hoe we het beslag op onze schaarse ruimte hebben. Maar voedselzekerheid gaat altijd voor, dat is een ding dat zeker is.

De VOORZITTER: Mevrouw Bakker, ten slotte.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik wou toch aangeven aan de BBB, die aangeeft dat die biologische bollen beter zijn. Maar inderdaad, al het andere voedsel dat we tot ons nemen, is ook met gifstoffen. Dus ik hoop dat de BBB ook inzet op een volledige biologische landbouw in onze provincie.

De heer NIEBOER (BBB): Ik denk dat als wij daar de discussie over gaan vormen, over biologische stoffen, ik u dan vertellen dat als je ook genoeg van biologisch stoffen binnenkrijgt, die op gegeven moment ook giftig kunnen zijn. Dus ik denk dat die discussie nog niet gesloten is.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ik had nog een vraag voor de heer Nieboer over de toezegging die hij graag wilde van het College rondom de SMR's die mogelijk in de toekomst misschien zo doorinnoveren dat ze wel hier passen in de provincie. Maar ik ben toch ook wel benieuwd of de BBB ook een toezegging zou willen dat er ook breder gekeken wordt naar andere nieuwe innovaties, bijvoorbeeld in waterstof, in de energieopwek van zon en wind. Dus niet alleen maar kijken naar dat stukje rondom SMR's. Dus ik ben benieuwd of daar nog een reflectie kan komen van de BBB.

De heer NIEBOER (BBB): Ik denk dat dit een herhaling van standpunt is. Ik denk dat zolang wij al in de Staten zitten, de BBB heeft gepleit voor de brede energiemix. Ik denk dat alle nieuwe innovatieve zaken daarin meegenomen moeten worden. En daarom pleiten wij er ook juist voor dat wij op gegeven moment zeggen: laat de SMR en de MSR daar nu in de toekomst daar ook gewoon onderdeel van blijven, dan denk ik dat er een heel eerlijke beoordeling van die brede energiemix kan komen. Dus: ja.

Mevrouw BUIGEL (D66): Dus als wij dat zouden aanpassen in de Omgevingsvisie, dat er wat meer flexibele ruimte voor nieuwe innovaties in de toekomst, die we op dit moment nog niet kunnen overzien, dan kan ik de BBB daarin aan mijn zijde vinden?

De heer NIEBOER (BBB): Dan mag ik aannemen dat u dan met een motie komt. We zullen heel sterk naar de tekst kijken hoe het er precies in staat.

De VOORZITTER: Die motie is nog niet binnen, begrijp ik. Meneer Nieboer, dank u wel. Dan kijk ik naar de sociaaldemocratie en geef het woord aan de heer Honselaaar.

De heer HONSELAAR (PvdA): Voorzitter, goedemorgen!

Vandaag bespreken we toekomst van onze leefomgeving. Het Groninger land tekent de Groninger en de Groninger tekent het land. De openheid, de rechte lijnen en brede horizon zijn deel van onze identiteit. Het is onze geschiedenis, ons erfgoed, ons thuis. Het is van ons allemaal. Maar we staan niet stil, voorzitter. Net zo goed als dat ons landschap het resultaat is van eeuwen aan menselijk ingrijpen, gevormd door de omstandigheden van die tijd, staan wij voor de uitdaging hoe we de provincie een fijne plek maken voor later. Want Groningen wordt voller, het weer wordt extremer, de waterschaarste groter, de gezinnen kleiner en de mensen ouder.

Voor de PvdA staat voorop dat we zorgdragen voor een provincie waar het ook fijn vertoeven over tien, vijftig of honderd jaar. Een aantrekkelijke leefomgeving waar mensen zich in herkennen met veel groen en goede voorzieningen. Dat begint allereerst met volkshuisvesting. De woningnood vraagt om actie, maar ook om richting. Geen losse huizen in het buitengebied, maar uitbreiding waar die de structuur van een dorp versterkt. Woningbouw moet dorpen niet uit elkaar trekken, maar samenbrengen. We onderstrepen het uitgangspunt van het Coalitieakkoord: inbreiding waar mogelijk, uitbreiding waar het past.

En daarom dienen wij de volgende motie in. Alstublieft.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik heb een motie met de briefhoofden van de Partij van de Arbeid, GroenLinks en de SP. Er staat boven 'Een straatje verder, uitbreiden waar het past'. De motie heeft als volgnummer 275 en eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025, Constateerend dat:

- het Coalitieakkoord 'Mit mekoar' van BBB, PvdA, GroenLinks en VVD kiest voor inbreiding boven uitbreiding, maar aan de randen van kleine dorpskernen ook naar mogelijkheden kan worden gezocht voor woningbouw, mits het buitengebied niet wordt aangetast;
- het Coalitieakkoord 'Mit mekoar' slim wil omgaan met bestaande gebouwen en boerderijen en kijkt naar anders bouwen op eigen erf en transformatie;
- de provincie samen met gemeenten een kwaliteitskader wil opstellen voor wonen en losse bebouwing in het buitengebied, die zal worden verankerd in de Provinciale Omgevingsverordening;

Overwegende dat:

- losse bebouwing kan leiden tot versnippering van functies, en van het landschap en aantasting van de karakteristieke openheid van het Groninger landschap;
- voorzieningen en de ruimtelijke ontwikkeling gebaat zijn bij aansluiting van woningbouw op de bestaande structuur en schaal van een dorp;
- hergebruik en transformatie van bestaande gebouwen, boerderijen en erven in het buitengebied – onder voorwaarden – kan bijdragen aan de woningbehoefte, het tegengaan van leegstand en het behoud van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten op om:

- in het kwaliteitskader als uitgangspunt te hanteren dat verrommeling van het landschap door nieuwe, losse bebouwing in het buitengebied niet wenselijk is, en te sturen op het behoud van het open landschap;
- indien inbreiding niet volstaat, ruimte te bieden voor kleinschalige woningbouw aan de randen van dorpskernen, waar dit landschappelijk en ruimtelijk passend is en aansluit bij de wensen opgehaald bij dorpsbewoners;
- in te zetten op het hergebruik, de transformatie en ontwikkeling op en rond bestaande bebouwing en erven in het buitengebied, en daarbij via maatwerk ruimte te bieden aan verschillende woonvormen, mits dit zorgvuldig landschappelijk wordt ingepast en bijdraagt aan de lokale woningbehoefte;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Dank u wel, voorzitter. Ik hoor u de tekst van de motie voorlezen en ik had even een vraag aan de heer Honselaar. We waren even aan het zoeken. Want er wordt eerst even weergegeven wat er in het huidige Coalitieakkoord staat. Vervolgens is er ook een verzoek. En we waren echt even aan het zoeken wat nou precies is wat u meer vraagt dan wat er al in het Hoofdlijnenakkoord staat.

De heer HONSELAAR (PvdA): Terechte vraag, voorzitter. We willen een accentverschil aanbrengen. Het Coalitieakkoord stelt vrij duidelijk dat wij ons richten op de randen van kleinere dorpen als het gaat om uitbreiding – of inbreiding als dat voorgaat – waar de Omgevingsvisie vooral inzet op het afspraken maken tussen gemeenten en de provincie. Dat willen wij niet volledig dichttimmeren, maar wij willen het wel wat scherper stellen door hier dat principe te laten gelden: losse bebouwing in het buitengebied niet wenselijk als uitgangspunt. En de kernpunten uit het Coalitieakkoord hier nogmaals in te benoemen: meenemen naar het kwaliteitskader.

De VOORZITTER: Even één punt van staatkundige aard. Het Coalitieakkoord is een opvatting van de Staten. Dus als de Staten een motie aannemen, dan worden het daarmee de opvatting van de Staten. Dus dat is denk ik ook een belangrijk verschil. De heer Bakker.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nee, dat ben ik me terdege van bewust. Maar in de constatering wordt steeds verwezen naar wat er in het Hoofdlijnenakkoord staat. Ik probeer even de verschillen te vinden. Maar ik zie ook – en dat is misschien dan ook een plus, maar dat is even de vraag – dat u zegt: wij willen dat de wensen van de inwoners ook opgehaald worden. Ik denk dat dat ook als een plus bedoeld is.

De heer HONSELAAR (PvdA): Dat zag ik als een opmerking en geen vraag.

De VOORZITTER: De heer Bakker in de *rebound*.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nou ja, maar is dat een terechte, juiste conclusie die ik trek?

De heer HONSELAAR (PvdA): Dat is zeker een juiste conclusie. Dat willen we als kader meegeven richting het College om uit te werken.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ik zat te luisteren naar het betoog van de PvdA en ik vroeg me af: gaan we het hiermee redden als we dit soort kaders gaan stellen? We hebben in de toekomst natuurlijk heel veel nieuwe woningen nodig, meer mensen en we willen hier in het Noorden ook doorinnoveren. Dus ik ben wel heel erg benieuwd: heeft de PvdA daarover nagedacht, een calculatie gedaan en kunnen ze volmondig zeggen dat een straatje hier verder en een straatje daar verder voldoende is voor de woningbouw in de toekomst?

De heer HONSELAAR (PvdA): Waar het gaat om een straatje extra, hebben we het specifiek over de kleinere kernen waar op dit moment vaak jongeren – ook vaak ouderen die een grote woning vastzitten – niet een huis kunnen vinden in hun eigen kern. We richten ons specifiek op die groep. Als het gaat om inbreiding: kijk naar de stad Groningen waar al een aantal grote bouwlocaties is waar we nog heel veel kunnen bouwen. En ook op andere plekken in onze provincie zijn er nog vaak plekken. Denk aan ietwat ruwere industrieterreinen en leegstaande panden, waar je meer ontwikkelingen zou kunnen plegen. Dat was mijn antwoord, voorzitter.

Mevrouw BUIGEL (D66): Dus de PvdA is van mening dat dat dan voldoende is voor de komende 25 jaar als we kijken naar de woningopgave hier in het Noorden?

De heer HONSELAAR (PvdA): Het gaat erom, voorzitter, dat wij niet onbezonnen gaan bouwen. We willen onze omgeving beschermen. We willen zo veel mogelijk bijbouwen. En als wij om ons heen kijken, dan zien we dat er nog heel veel plekken zijn waar het ook nog kan, waar het ook bij past: dat is ook vanuit het ruimtelijk inzicht een stuk duurzamer dan her en der bouwen. Dus ja, ik denk dat dat voldoende is.

De VOORZITTER: Mevrouw Buigel, ten slotte.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ja, ik zit er even over na te denken. Natuurlijk kan het zo zijn dat we plekken hier en daar zien. Maar ik vraag toch wel naar de achterliggende berekeningen. Misschien ook gezien het Deltaplan waar een grote opgave in zit voor ontzettend veel woningbouw hier in de provincie. Maar als de PvdA daarin gelooft, dan is dat maar zo. Ja.

De VOORZITTER: De heer Honselaaar, over zijn geloof.

De heer HONSELAAR (PvdA): *Burn!* Ja, dan ga ik verder.

Kleinere industrieterreinen, boerenerven en andere bebouwing kunnen worden herbenut in het kader van de motie. Het principe van water- en bodemsturend is essentieel bij nieuwe activiteiten: we kunnen ons het niet veroorloven om te bouwen op een manier waarbij we gedwongen zijn tot dure ingrepen. Klimaatadaptatie is geen bijzaak maar een noodzaak om Groningen leefbaar te houden in een veranderd klimaat. Het staat daarbij buiten kijf dat investeringen in XXL-bedrijventerreinen hand-in-hand moeten gaan met landschappelijke investeringen. Wij blijven kansen zien om ons erfgoed te beschermen en de vrijetijdseconomie te versterken.

Voorzitter, de PvdA vraagt het College ook het onderzoek naar de mogelijkheden om op de UNESCO-Werelderfgoedlijst te komen. We hebben dit bevestigd en vastgelegd in het Coalitieakkoord. Kan GS aangeven hoe het met deze Omgevingsvisie stappen wil zetten richting een Gronings Werelderfgoed?

Tot slot, voorzitter. De Omgevingsvisie legt een stevig fundament en mijn fractie kijkt met zeer veel interesse naar de finale versie.

De heer DE BOER (GroenLinks): Voorzitter, de nieuwe Omgevingsvisie krijgt na een lang traject concrete vorm en heeft nog een paar haltes af te leggen voordat zij kan dienen als de basis voor ons omgevingsbeleid.

Als GroenLinks kunnen wij erg tevreden zijn over de inhoud die nu al in het concept-ontwerp voor ons ligt. De Visie geeft blijk van een toekomstbestendig ruimtelijk beleid, waarin brede welvaart voor alle Groningers de invulling vormt en met water- en bodemsturend als uitgangspunt wordt onze provincie ingericht voor de gevolgen van de klimaatcrisis waar we doorheen gaan. Een basis om trots op te zijn.

De afgelopen weken hebben wij nog aandacht voor een aantal punten dat voor GroenLinks nog beter kon. Zo was er een punt van de beperkte milieugebruiksruimte. We kijken uit naar de toezegging die gedeputeerde Dekker gedaan heeft over de prioritering hierop. Ook de toezegging van gedeputeerde Moes over het pakken van de voortrekkersrol bij 50 procent lokale participatie bij energieprojecten stemt ons zeer tevreden. Zo blijft Groningen koploper op het gebied van een gedragen energietransitie waar de burgers als eigenaren van meeprofiteren.

Wel zijn we nog benieuwd naar een toezegging die ontbreekt op de toegezonden lijst, namelijk die van het opnemen van energiegemeenschappen in de Omgevingsvisie. Dit was een prachtige toezegging die coöperaties en andere burgers veel kan helpen bij de duurzame opwek en het tegengaan van netcongestie. Dus horen we graag hoe het College hiermee omgaat.

Tot slot nog iets wat voor ons nog een plaats moet krijgen: de manier waarop we als provincie omgaan met nieuwe digitale ontwikkelingen, zoals *hyperscale datacenters* of de recent aangekondigde AI Factory. In het rijksbeleid zijn *hyperscales* overal al uitgesloten, behalve in onze Eemshaven. Deze Staten hebben zich er helder over uitgesproken dat wij ook daar geen ruimte hiervoor willen bieden. Tegelijkertijd zagen we de potentie in de AI Factory, die nu vanuit Nij Begun moet gaan zorgen voor innovatie en maatschappelijke meerwaarde. Het lijkt mijn fractie verstandig om hierover kaders op te nemen in de Omgevingsvisie. Op deze manier willen we aan de voorkant duidelijk maken wat we wel en vooral wat we niet willen en hoe we daarover denken en zo een eenduidig beleid hierop kunnen voeren. Daarom dienen we de volgende motie in.

De VOORZITTER: Ik heb een motie met de briefhoofden van GroenLinks, Partij van de Arbeid en ChristenUnie: 'Hoofd in de *cloud*, voeten op de grond'. Deze motie heeft als volgnummer 276 en eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025, Constatende dat:

- het Rijk in het 'Voorkeursbesluit *hyperscale datacenters*' het vestigen van *hyperscale datacenters* wettelijk verboden heeft, met uitzondering van onder andere de Eemshaven in de gemeente Het Hogeland;
- Provinciale Staten in motie 72 'Geen *hyperscale datacenters* in de Oostpolder' heeft uitgesproken, ook in de Eemshaven geen verdere vestiging van (*hyperscale*) *datacenters* te willen, waarop het College binnen de wettelijke verplichtingen invulling heeft gegeven;
- Provinciale Staten in motie 252 'Ruimte voor de ontwikkeling van een AI Factory' heeft uitgesproken, ruimte te willen bieden voor een AI Factory in onze provincie, mits deze binnen de bestaande beleidskaders past en voldoet aan concrete voorwaarden;

Overwegende dat:

- zowel het Rijk als de Europese Unie het streven naar digitale autonomie heeft uitgesproken om zo minder afhankelijk te zijn van buitenlandse mogelijkheden en techbedrijven, en het dus te verwachten is dat de ruimtevraag voor inpassing van digitale initiatieven alleen maar toe zal nemen de komende jaren;
- de provincie Groningen ideale vestigingsvoorwaarden kent voor digitale initiatieven en het dus te verwachten is dat een significant deel van deze vraag zich op Groningen zal richten;
- Provinciale Staten het wenselijk acht om alleen initiatieven te faciliteren die in (semi-)publieke handen zijn en daarmee bijdragen aan Europese en Nederlandse digitale autonomie;

- Provinciale Staten op een zorgvuldige manier om wil gaan met de schaarse ruimte, energievoorziening, watervoorziening en andere collectieve goederen van maatschappelijke waarde;
- de provincie Groningen op dit moment nog geen afwegingskaders in de Omgevingsvisie heeft voor het toestaan van digitale initiatieven, waardoor de keuzes hierin niet aan de voorkant en nog onvoldoende eenduidig gemaakt worden;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten op om:

- voor ontwikkelingen op het gebied van digitalisering met een (significante) impact op de fysieke leefomgeving, een afwegingskader uit te werken en deze op te nemen in de Omgevingsvisie Groningen 2025-2050;
- hierbij uit te gaan van het 'nee, tenzij...'-principe, en voorwaarden stellen waarbinnen initiatieven wel wenselijk zouden kunnen zijn;
- binnen deze voorwaarden in ieder geval op te nemen dat initiatieven:
  - aantoonbare maatschappelijke meerwaarde hebben;
  - gericht zijn op kennis, innovatie en maatschappelijke toepassingen;
  - passen binnen duurzame kaders voor energie- en waterverbruik;
  - passen binnen de ruimtelijke inpassingskaders van Rijk en provincie;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer DE BOER (GroenLinks): Met deze motie willen we het staande beleid van onze provincie opnemen in de Omgevingsvisie en richting geven aan onze digitale keuzes. Wel ruimte voor projecten van maatschappelijke meerwaarde, 'nee' tegen winstbejag over de rug van collectieve Groningse goederen. Voorzitter, tot zover.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Het tempo zit er lekker in, voorzitter! Hopelijk kunnen we dat volhouden.

Ein-de-lijk eens een debat waar we als provincie écht over gaan. Geen brieven schrijven of mooie praatjes over dingen waar we helemaal niets mee te maken hebben. Ruimtelijke ordening: bij uitstek een taak van de provincie. Ja, collega's, hier zijn wij nou op uit! Letterlijk zelfs, want in het bijbelboek Genesis lezen we dat God de mens op aarde bracht om die te bewerken en erover te waken. Dat geeft ons de bevoegdheid om ontwikkelingen in Groningen mogelijk te maken, maar ook de verantwoordelijkheid om grenzen te stellen en te behouden wat goed is. Dat evenwicht zien we graag terug in de Omgevingsvisie. Bijvoorbeeld daar waar we mogelijk maken dat agrariërs en dorpsgemeenschappen een kleine windmolen tot 20 meter kunnen plaatsen. We zorgen ervoor dat het duurzaam en lokaal opwekken van energie rendabeler, maar anderzijds stellen we ook een grens om ons open landschap te bewaren.

Mijn fractie is blij met de toezegging om het Groninger Verdienmodel weer een plek te geven in de Omgevingsvisie. Wij zouden graag zien dat dit model in de praktijk ook écht werkt en het mogelijk maakt om tegelijk ontwikkeling van een agrarisch bouwperceel mogelijk te maken én tegelijkertijd een verbetering op het gebied van milieu, natuur of dierenwelzijn te creëren. Aan de ene kant ruimte geven aan een ontwikkeling en aan de andere kant zorgen voor wat kwetsbaar is. We hebben hiervoor al een tekstvoorstel met het College gedeeld. We horen ook graag van het College of het ook de convenantpartijen LTO Noord en de Natuur- en Milieufederatie zal betrekken bij de uitwerking.

In de commissie heeft het College ook gezegd, twee dingen mee te nemen die we niet terugzien op de toezeggingenlijst. In de eerste plaats dat de provincie zich blijft inzetten voor de komst van rijksdiensten en zakelijke dienstverleners naar Noord-Nederland en in de tweede plaats dat de uitbreiding van industrieterrein Zuidoost-Groningen niet alleen mogelijk is voor een grotere ruimtevraag van de eiwittransitie, maar ook als er voor *biobased* ontwikkelingen meer ruimte nodig is. We missen beide toezeggingen op de lijst en horen graag alsnog vandaag van het College dat het wordt toegevoegd.

Voorzitter, dan zijn er nog twee punten waarop mijn fractie de Omgevingsvisie graag wat beter maakt. In de Omgevingsvisie wordt een ambitie uitgesproken voor de recreatievaart. Die ambitie hebben wij ook, zeker vandaag. Maar wij missen concrete plannen hiertoe. Je zou kunnen denken aan het juridisch vastleggen van de staandemastroute, het optuigen van het vaarknooppuntennetwerk het vereenvoudigen van de brugbediening, maar dat staat er allemaal op. En daarom zien we graag een concretisering van deze ambitie en dienen we daarom deze motie in.

De VOORZITTER: Het is een motie met de briefhoofden van de ChristenUnie, het CDA, Forum voor Democratie, Groninger Belang, de Partij voor het Noorden, D66 en de VVD. En hij betreft het 'Gronings welvaren'. Deze motie heeft als volgnummer 277 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,
Constateerend dat:

- in de Omgevingsvisie kansen worden gezien om door middel van recreatievaart de vrijetijdseconomie te versterken;
- concrete maatregelen daartoe niet zijn opgenomen in de Omgevingsvisie;

Overwegende dat:

- de recreatievaart in Groningen nog op vele manieren kan worden versterkt;
- voorbeelden hiervan zijn: het juridisch vastleggen van de staandemastroute, het verbinden van doodlopende maren, het uitvoeren van werkzaamheden buiten het vaarseizoen, het creëren van een vaarknooppuntennetwerk, centraal beheer van de vaarwegen, vereenvoudigen van brugbediening en het aansluiten op het vaarseizoen in Friesland;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in de Omgevingsvisie de ambitie om de recreatievaart te versterken, concreet uit te werken door middel van concrete maatregelen;
- hierbij ideeën en suggesties van toeristische ondernemers en watersportorganisaties te betrekken;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Dan het tweede punt. In de Omgevingsvisie wordt het basisnetwerk OV '*de ruggengraat van ons openbaar vervoer*' genoemd. Hierin staan alle lijnen die we onmisbaar vinden en wat de provincie betreft horen bij onze minimale dienstregeling. Dit is gelukkig maar een deel van wat er écht aan treinen en bussen in onze provincie rijdt. We kunnen veel meer dan alleen de basisdienstregeling bieden. Maar die basisdienstregeling, voorzitter, is onze ondergrens. De basis.

Maar de kaart is niet compleet. In de afgelopen jaren hebben we in deze Staten, onder meer op aandringen van de BBB, gepleit voor het behoud van de buslijnen 35 en 36. Dat is de buslijn die scholieren uit Oldehove nemen als ze naar school gaan in Winsum, Warffum of Groningen. Maar die bus neem je ook als je wat wilt drinken in Garnwerd of als je een bezoek brengt aan het Wierdenland Museum. Voorzitter, deze buslijn is geen extra, deze buslijn hoort bij die ruggengraat. En daarom willen alle oppositiefracties graag uitspreken dat wij deze buslijnen heel belangrijk vinden en de inwoners van Oldehove, Garnwerd, Ezinge en Den Ham een buslijn verdienen die niet zomaar geschrapt kan worden. Als we zeggen dat we buslijnen op het platteland willen behouden, moeten we dat ook concreet maken. De bus naar Oldehove is voor ons geen extra, maar een basislijn. En daarom dienen wij deze motie in, die ook al op de tafel van het College ligt.

De VOORZITTER: Het is een motie van ChristenUnie, Groninger Belang, CDA, Volt, Partij voor het Noorden, D66, PVV, Forum voor Democratie, SP, Groninger Belang en Partij voor de Dieren. Daar staat boven 'Basisdienstregeling OV'. Deze motie heeft als volgnummer 278 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,
Constateerend dat:

- het basisnetwerk OV op pagina 106 gelijk is aan het basisnetwerk zoals dat tien jaar geleden in de vorige Omgevingsvisie was opgenomen;
- in dit basisnetwerk geen verbinding van en naar Oldehove, Ezinge, Garnwerd en Den Ham is opgenomen;

Overwegende dat:

- de Staten zich in de afgelopen jaren meermaals hebben uitgesproken en extra middelen hebben uitgetrokken voor het behoud van de buslijnen 35 en 36;
- de verbinding naar Oldehove, Ezinge, Garnwerd en Den Ham voor de Staten een onmisbaar onderdeel is van de basisdienstregeling;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in de kaartweergave van de basisdienstregeling OV ook een basislijn bus in te tekenen die bovenstaande dorpen ontsluit;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De VOORZITTER: En er is... O nee, ik zag even de kamerbewaarder aan voor iemand die een interruptie ging doen. De heer Geijtenbeek.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Dat zou altijd een mooi novum zijn geweest. Ik wilde net zeggen dat ik hoop dat iedereen zich bij deze oproep kan aansluiten. En natuurlijk hoort de bode daar ook bij. [Gelach in de Statenzaal.]

Ik ga naar de afsluiting, voorzitter. Voor op de Omgevingsvisie staat: *'Dit wordt Groningen'*. Ja, dat vindt mijn fractie toch wel wat pretentief. Misschien is het wel de provincie die vandaag de kaders stelt, maar wij werken samen met gemeenten, bedrijven en inwoners. Hoe Groningen wordt, dat weten we helemaal niet. Daar leveren we maar een bescheiden bijdrage aan. En laat dat nou net hoopvol zijn. Want mijn fractie gelooft dat er nog een veel mooiere omgevingsvisie is, waar de toekomst van Groningen volledig in is uitgestippeld. En daarom sluit ik graag af met een tekst uit Spreuken 19: *'Mensen bedenken zelf wat ze willen, maar de Heer bepaalt wat er gebeurt.'*

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nou, en na deze stichtelijke afsluiting van de heer Geijtenbeek nu ons betoog.

Voorzitter, vandaag bespreken wij de conceptversie van het ontwerp van de Omgevingsvisie, die ter inzage gelegd gaat worden. Daarbij weten we dat het College van plan is, hierin wijzigingen aan te brengen vanuit het nieuwe Coalitieakkoord, dat er toezeggingen zijn gedaan door het College in de commissievergaderingen en er nog moties worden ingediend.

Voorzitter, wat Groninger Belang betreft is het niet meer dan logisch dat de definitieve tekst van het ontwerp van de Omgevingsvisie, waarin voorgaande punten zijn verwerkt, eerst nog terugkomt naar de Staten voordat deze ter inzage wordt gelegd. Deelt het College dit standpunt? Voor de zekerheid hebben we toch al motie klaarliggen, maar we wachten het antwoord van het College daarop af.

Duurzame energie is belangrijk en Groninger Belang zou daarbij met name willen inzetten op innovatie. De huidige energiemix draagt bij aan de transitie, maar is onvoldoende om de klimaatdoelen te halen. Gelukkig zien wij ook bestaande technieken innovatie ontwikkelingen. Nieuwe technieken moeten bovenal innovatief zijn, maar ook veilig, betrouwbaar, decentraal toepasbaar, betaalbaar voor onze inwoners en maximaal CO2-vrije energie opleveren. Als Groninger Belang vinden we dat we zuinig moeten zijn op ons landschap en daarom kijken we ook kritisch naar de ruimtelijke impact van de diverse technieken. Als Groninger Belang kijken we daarom uit naar de invulling van het Energieprogramma, waar wij als Staten aan werken en waarbij met z'n allen keuzes moeten gaan maken. Welk energiesysteem willen wij voor Groningen? Deelt het College de visie dat we alle technieken en innovaties moeten blijven onderzoeken? We horen het graag.

Teleurgesteld zijn wij ronduit over het feit dat het uitfaseren van Windpark N33 niet meer wordt genoemd in de Omgevingsvisie. Alhoewel we ervan bewust zijn dat vergunningen voor lange tijd zijn verleend, was het opnemen van dit windpark een steun in de rug voor de omwonenden en een erkenning voor het feit dat dit windpark hét voorbeeld is van hoe het niet moet. Geen initiatief van onderop, nul participatie of inspraak en ook nog deze extra overlast door problemen met laagfrequent geluid. En nou eigenlijk een *cri de coeur*, een hartenkreet: wij roepen daarom het College op alles in het werk te stellen om zomogelijk de windmolens van Windpark N33 voor het einde van de vergunningstermijn te laten verwijderen. Wellicht biedt het repoweren van windmolens elders in de provincie een handvat om dit te bewerkstelligen. Het is lastig, maar het is een *cri de coeur*. We horen graag van het College of zij deze oproep willen ondersteunen.

Ten slotte, voorzitter. Als Groninger Belang willen we zoveel mogelijk zeggenschap daar waar het kan bij gemeenten neerleggen en daarom dienen wij samen met de Partij voor het Noorden de volgende motie in.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik heb een motie met de briefhoofden van zoals gezegd Groninger Belang en de Partij voor het Noorden. En de titel daarvan is 'Wonen op het park? Gemeenten aan het stuur!'. Deze motie heeft als volgnummer 279 en eindigt met de volgende uitspraak van Provinciale Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,
Constaterende dat:

- in de concept-Omgevingsvisie wordt uitgesproken dat de provincie meer regie wil nemen op het vraagstuk van permanente bewoning van recreatiewoningen;
- de permanente bewoning van recreatiewoningen in meerdere gemeenten speelt, maar de aard en omvang van het vraagstuk per gemeente sterk kunnen verschillen;

- gemeenten op dit moment de bevoegdheid hebben om via bestemmingsplannen (en straks omgevingsplannen) wel of geen permanente bewoning toe te staan;

Overwegende dat:

- permanente bewoning van recreatiewoningen raakt een lokale opgave rondom woningnood, leefbaarheid, sociale samenhang en toeristische functie van gebieden;
- lokaal maatwerk essentieel is om recht te doen aan de diversiteit van situaties en belangen in verschillende gemeenten;
- de provinciale regie zich zou moeten beperken tot het ondersteunen en faciliteren van gemeenten, en niet mag leiden tot het wegnemen van gemeentelijke beleidsvrijheid;

Spreken uit dat

- de uiteindelijke bevoegdheid om permanente bewoning van recreatiewoningen al dan niet toe te staan, belegd blijft bij de individuele gemeenten;
- de provincie haar regierol beperkt tot het bevorderen van samenwerking en kennisdeling tussen gemeenten, zonder dwingende beleidslijnen of provinciale toetsingskaders op te leggen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BRILSTRA (VVD): Voorzitter, we hebben het al veel over de Omgevingsvisie gehad. En zoals de ChristenUnie al aangaf: dit is waar wij als Staten écht over gaan. De VVD wil bouwen aan een toekomstgericht Groningen met ruimte voor ondernemerschap en realisme. Wij koesteren ons cultureel erfgoed en de Omgevingsvisie moet volgens ons geen dichtgetimmerde blauwdruk zijn, maar een stevig kader waar toekomstige Staten ook flexibel op kunnen bijsturen als het bijvoorbeeld gaat om andere inzichten over energieopwekking of de hoogte van windmolens.

Wij willen hier bouwen aan een robuust Groningen en wij steunen de motie van de PvdA over de losse bebouwing in het buitengebied. Wij vinden dat Groninger landschap ook erg belangrijk.

Wij dienen samen met onder andere de ChristenUnie de motie over de vaarrecreatie, omdat wij het als een kans zien om meer banen en toerisme naar Groningen te halen en wat dorpen uiteindelijk ook levendig houdt.

En wij ondersteunen de komst van een AI Factory en blijven voor een brede energiemix die binnen de afspraken van ons Coalitieakkoord is. Ook al is dit een visie voor 25 jaar, wij zien dat de wereld verandert en dat Groningen wendbaar moet blijven.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): De heer Geijtenbeek is heel blij met het steunen door de VVD van de motie over de recreatievaart vanwege het belang voor het toerisme en het bereikbaar houden van dorpen. Hoe zit dat met buslijnen in onze provincie? Ziet de VVD daar óók een belangrijke rol voor?

Mevrouw BRILSTRA (VVD): De VVD vindt ook het OV erg belangrijk, maar dit zal niet nieuw zijn voor de ChristenUnie: de VVD vindt wel dat we ook realistisch moeten kijken naar de manier waarop het OV wordt ingevuld. Dus dat we niet lege bussen moeten gaan laten rijden als dat niet nodig is.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Is het volgens de VVD nodig dat er een bus langs het Wierdenland Museum gaat, langs Garnwerd aan Zee en langs Oldehove?

Mevrouw BRILSTRA (VVD): Als die bus rendabel is, dan vindt de VVD dat wel.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ja, dat is nou het punt van openbaar vervoer: dat het niet rendabel is, maar dat wij een keuze maken daarin te investeren. Zou de VVD ook die keuze maken of doen we dingen alleen als het economisch voordeel oplevert?

Mevrouw BRILSTRA (VVD): Nee, ik vind wel dat de VVD ook moet kijken welke buslijnen ervoor nodig zijn om een levendige dorps situatie te creëren. Maar misschien zijn daar ook andere manieren voor. Wij willen ook heel graag inzetten op een hub.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, voorzitter, want ik wil toch ook nog even doorgaan op deze buslijn. Want de VVD pleit altijd enorm voor cultuur en ook juist voor musea in het Ommeland. En deze bus is écht essentieel voor mensen om naar het Wierdenland Museum te komen. Dus ik begrijp echt niet dat de VVD daar niet voor kan staan.

De VOORZITTER: En u wilt graag dat mevrouw Brilstra dat uitlegt, denk ik? Ja.

Mevrouw BRILSTRA (VVD): Ik snap wat de SP betoegt. Maar de VVD heeft hier ook niet gezegd dat wij tegen deze motie gaan stemmen. Wij hebben alleen gezegd: wij gaan er niet bij op.

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, dat is heel mooi. Dan hebben we hier een toezegging voor een stem voor deze motie. Fantastisch!

De VOORZITTER: Mevrouw Brilstra heeft niet eens de behoefte om dat recht te zetten. Mevrouw Bakker krijgt het woord namens de SP.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik sta hier vandaag, terwijl ik eigenlijk liever mijn fractiegenoot Fenna Feenstra dit had gedaan. Want die heeft de afgelopen maanden zich enorm vastgebeten in het dossier-Omgevingsvisie en ze vindt het ook heel jammer dat ze hier niet kan zijn. Maar ik mag namens haar vandaag dit doen, dus daar ga ik mijn uiterste best voor doen. Ik heb ook nog nooit zoveel moties ingediend, maar dat komt ook vast goed!

De VOORZITTER: Wij kijken ernaar uit!

Mevrouw BAKKER (SP): Goed, voorzitter.

Ik wou eerst zelf nog iets zeggen over de toezeggingenlijst die we hebben gekregen van het College, want daarop misten wij ook een toezegging. Wij misten namelijk een toezegging over de aanpassingen van toon en taal, onder andere in de inleiding, zoals bijvoorbeeld 'de Groninger': dat dat gewoon 'Groninger' of 'Groningers' is. En 'klantgericht' staat erin en dat zou wat ons betreft 'menschgericht' moeten zijn: daar was ook een toezegging op gekomen. En we vinden ook dat er een wat stevigere en realistischere toon in de inleiding en andere stukken moet komen rondom gaswinning. Daarop zijn ook bij de commissie toezeggingen gedaan. Dus we horen graag van het College of dat nog klopt.

Dan de Omgevingsvisie zelf. Die biedt namelijk een kans. Kiezen voor mensen of geven we opnieuw de ruimte aan winst? De SP kiest voor een leefbare, sociale en duurzame provincie. Daarom dienen wij vandaag acht moties in, met als rode draad 'mens boven kapitaal'.

Allereerst: behoud wat waardevol is. Karakteristieke woningen en laagdrempelige campings verdwijnen voor winst. Stop daarmee, renoveren is duurzamer dan slopen en recreatie moet betaalbaar blijven. Geef ook boeren ruimte voor 'kamperen bij de boer', een eerlijk verdienmodel op het platteland. Hiervoor hebben wij drie moties.

De VOORZITTER: Ik neem de moties een voor een rustig met u door. De eerste motie die is ingediend, is van de SP en de Partij voor de Dieren. Daar staat boven 'Behoud karakteristieke en betaalbare woningen in heel Groningen'. Deze motie heeft als volgnummer 280 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,
Constaterende dat:

- karakteristieke en betaalbare woningen in buurten, wijken en dorpen zoals bijvoorbeeld aan de Sint Vitusstraat in Winschoten en de zogeheten 'kabouterhuisjes' in Groningen, steeds vaker met sloop worden bedreigd;
- sloop vaak wordt ingegeven door financiële motieven, waarbij het belang van erfgoed, duurzaamheid en sociale samenhang onder druk komt te staan;
- renovatie duurzamer is dan sloop, en dat bewoners vaak alternatieven willen zoals behoud en opknappen van hun buurt;
- deze woningen een belangrijke rol spelen in het behoud van het historisch en sociaal-cultureel karakter van buurten, wijken en dorpen;

Overwegende dat:

- de provincie in het Concept ontwerp-Omgevingsvisie:
  - streeft naar leefbare dorpen en steden met behoud van identiteit;
  - aangeeft, gemeenten te vragen karakteristieke en beeldbepalende bebouwing in het buitengebied te beschermen;
  - aangeeft, gemeenten te vragen binnen het aardbevingsgebied ook binnen de kernen de beeldbepalende en karakteristieke bebouwing te inventariseren en te beschermen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in de Omgevingsvisie op te nemen dat de provincie vraagt aan gemeenten binnen de kernen de beeldbepalende, karakteristieke (en vaak ook betaalbare) bebouwing te inventariseren en te beschermen in heel Groningen, dus niet alleen binnen het aardbevingsgebied;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Dan de tweede motie. Die is ingediend door de SP en de Partij voor de Dieren. En de titel van deze motie is 'Red de camping'. De motie heeft als volgnummer 281 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- er toenemende druk bestaat om campings met een sociaal en toegankelijk karakter te transformeren naar grootschalige en luxere vakantieparken;
- dit leidt tot verdringing van bestaande gebruikers, onder wie vaste gasten, gezinnen met een smalle beurs en inwoners uit de regio die al jaren op deze plekken recreëren;

Overwegende dat:

- laagdrempelige recreatie essentieel is voor sociale cohesie, gezondheid en gelijke toegang tot natuur en ontspanning;
- het wenselijk is om laagdrempelige vormen van recreatie actief te beschermen tegen marktgedreven verdringing van commerciële projectontwikkelaars en toeristisch kapitaal;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in de Omgevingsvisie Groningen als normatief uitgangspunt op te nemen dat het behoud van bestaande laagdrempelige campings prioriteit heeft boven commerciële recreatieve nieuwbouw;
- in de uitwerking van de Omgevingsvisie regels op te nemen die marktgedreven transformatie van campings naar grootschalige vakantieparken actief ontmoedigen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

En dan is er ten slotte in deze serie van drie 'Ruimte voor kamperen bij de boer', een motie ingediend door de SP. Deze motie heeft als volgnummer 282 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- het College zich inzet voor het stimuleren van de vrijetijdseconomie en multifunctionele landbouw;
- kamperen bij de boer een laagdrempelig en duurzaam alternatief verdienmodel kan zijn voor agrarische ondernemers;
- het beleid rondom het toestaan van kamperen bij de boer momenteel wordt overgelaten aan gemeenten, wat leidt tot verschillen in mogelijkheden en rechtszekerheid;

Overwegende dat:

- maatwerk binnen agrarische bouwblokken kan bijdragen aan een leefbaar platteland en aan versterking van de lokale economie;
- ruimte voor kleinschalige recreatie past binnen de doelstellingen van een vitaal landelijk gebied;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in de Omgevingsvisie als uitgangspunt te benoemen dat er ruimte wordt geboden voor maatwerk binnen agrarische bouwblokken, met behoud van landschappelijke kwaliteit, specifiek ten behoeve van alternatieve verdienmodellen zoals kamperen bij de boer, en dit uitgangspunt te verankeren in de verdere uitwerking van de Omgevingsvisie en andere provinciale kaders;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BAKKER (SP): Dan: eerlijke energietransitie. Winst moet wat ons betreft naar de gemeenschap, niet naar de aandeelhouders. Daarom willen wij graag zeggenschap via gouden aandelen of gebiedsfondsen en daar hebben wij ook een motie over.

De VOORZITTER: De vierde motie is een motie van de SP en de Partij voor de Dieren. Daar staat boven 'Noaber Energie'. Deze motie heeft als volgnummer 283 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constateerend dat:

- de norm van 50 procent lokale participatie bij energieopwekking vaak vrijblijvend wordt ingevuld;
- commerciële partijen doorgaans de zeggenschap en winst behouden, terwijl omwonenden vooral de lasten ervaren;
- in veel gevallen de invulling van participatie beperkt blijft tot een financieel product zonder echte invloed of opbrengsten voor de gemeenschap;

Overwegende dat:

- draagvlak voor de energietransitie alleen houdbaar is als omwonenden echte zeggenschap krijgen én structureel de gehele gemeenschap erop vooruitgaat;
- publieke waarden zoals betaalbaarheid en rechtvaardige verdeling van lusten en lasten, centraal moeten staan;
- constructies zoals een 'gouden aandeel' van de overheid of directe inzet van winst in een gebiedsfonds bijdragen aan meer publieke invloed en lokaal voordeel;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in beleid en vergunningverlening nadrukkelijk te sturen op participatievormen waarbij de gemeenschap meer zeggenschap krijgt dan private commerciële partijen;
- bij nieuwe energieopwekprojecten in te zetten op publieke zeggenschap, bijvoorbeeld via:
  - een 'gouden aandeel' voor de overheid of lokale gemeenschap;
  - structurele afdracht van een deel van de winst aan een gebiedsfonds ten bate van omwonenden;
- te bevorderen dat deze fondsen democratisch worden beheerd, met zeggenschap van inwoners over de besteding voor maatschappelijke doelen in hun leefomgeving;
- dit als normatief uitgangspunt te benoemen in de Omgevingsvisie en op te nemen in de uitwerking van de Omgevingsvisie en andere provinciale kaders voor participatie en energieopwekking;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BAKKER (SP): Goed, voorzitter, dan gezonde leefomgeving. Wat de SP betreft breiden we de vervuulende industrie helemaal niet uit en is dat ook niet nodig. Maar als het dan toch gebeurt, dan alleen met keiharde bescherming van mensen als Akkelien, Bianca, Petra, Tim, Riekus, Jacqueline, Peter, Dennis, Harma en Simon en al die honderden die de petitie voor een schone leefomgeving ondertekenden. Zij verdienen geen ziekmakende overlast, maar zeggenschap en zekerheid.

Dan de milieudruk. Die mag wat betreft de provincie op sommige plekken oplopen. Wat de SP betreft niet. Daarom hebben we twee moties om dit beter te regelen in de Omgevingsvisie.

De VOORZITTER: Allereerst de motie 'Bescherm gezonde en veilige leefomgeving', ingediend door de SP en de Partij voor de Dieren. Die heeft als volgnummer 284 en leidt tot het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constateerend dat:

- er plannen zijn voor uitbreiding van ten minste 400 hectare industriegebied bij Oosterhorn en de Eemshaven;
- in het Concept ontwerp-Omgevingsvisie benoemd staat dat de milieudruk mag oplopen rondom industrieterreinen;
- deze uitbreidingen en daarmee gepaarde verhoogde milieudruk plaatsvinden in de directe nabijheid van woonkernen ten zuiden van Delfzijl en rondom de Eemshaven;
- er in het NOVEX-plan voorgesteld wordt, naast industriegebieden ook meer huizen te bouwen;
- omwonenden zorgen uit over toenemende hinder door geluid, geur, licht, verkeer en mogelijke gezondheidseffecten;

Overwegende dat:

- een gezonde en veilige leefomgeving een kernwaarde is van de Omgevingswet en daarmee ook van de Omgevingsvisie;

- duurzame economische ontwikkeling hand-in-hand moet gaan met bescherming van omwonenden, gezondheid, natuur en leefbaarheid;
- vertrouwen van inwoners vraagt om duidelijke randvoorwaarden, actieve monitoring en inspraak;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- uitbreiding van industriële activiteiten, zoals bij Oosterhorn en de Eemshaven, uitsluitend plaatsvindt onder stikte voorwaarden die de gezondheid van leefomgeving van omwonenden beschermen;
- er een onafhankelijk meetnetwerk wordt ingericht voor structurele en transparante monitoring van luchtkwaliteit, geluid en lichthinder in deze gebieden;
- vergunningverlening plaatsvindt op basis van toepassing van de best beschikbare technieken, in combinatie met de strengst mogelijke normen voor emissie, geluid en licht, inclusief stevige en proactieve handhaving;
- bewoners structureel worden betrokken bij de planvorming over groengordels en andere maatregelen ter beperking van overlast;
- uitbreidingen van industriële activiteiten altijd gepaard gaan met passende compensatieregelingen voor omwonenden;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Dan heb ik nog de motie 'Milieudruk niet omhoog', ingediend door de SP en de Partij voor de Dieren. Die heeft als volgnummer 285 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- in het Concept ontwerp-Omgevingsvisie staat opgenomen: *'vanuit economisch perspectief accepteren we dat de milieudruk op en rondom grote bedrijventerreinen hoger is en in de toekomst mogelijk nog verder oploopt'*;
- deze passage heeft geleid tot vele brieven van omwonenden rondom Chemiepark Delfzijl aan Provinciale Staten, waarin zij hun zorgen over hun gezondheid uiten;

Overwegende dat:

- de gezondheidssituatie rondom industriële gebieden al zorgelijk is, zoals blijkt uit recent RTL-onderzoek;
- de provincie gehouden is, het voorzorgsbeginsel toe te passen om gezondheidsschade te voorkomen;
- de ervaringen met de gaswinning duidelijk hebben gemaakt dat economische belangen niet boven de gezondheid en veiligheid van inwoners gesteld mogen worden;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in de Omgevingsvisie de zin *'vanuit economisch perspectief accepteren we dat de milieudruk op en rondom grote bedrijventerreinen hoger is en in de toekomst mogelijk nog verder oploopt'* te wijzigen in een formulering die nadrukkelijk stelt dat gezondheid en veiligheid van inwoners altijd prioriteit hebben boven economische belangen en dat alles op alles wordt gezet om de milieudruk niet te laten oplopen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ja, ik dacht: ik wacht even tot de moties zijn opgenoemd, dan kan ik in één keer de vraag stellen die ik had. Het spitst zich op twee moties toe. Eerst even de motie over 'Bescherm de gezonde en veilige leefomgeving'. Daar zijn wij het helemaal mee eens, natuurlijk. Alleen, u zegt 'onder strikte voorwaarden'. En daarbij vroeg ik mij af: wij hebben natuurlijk behoorlijk wat regelgeving. Vindt u die regelgeving niet voldoende of wilt u nog extra voorwaarden?

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, voorzitter, er zijn volgens mij – of 'volgens mij', dat weet ik wel zeker – wel vaker moties ingediend, onder andere bij onze eigen Economische Visie van de provincie, waarvan wij vinden dat er toch wat betere voorwaarden moeten komen. Onder andere bijvoorbeeld over het meten van de uitstoot door de industrie, maar ook over arbeidsvoorwaarden hebben wij wel vaker zaken ingediend. Al dat soort voorwaarden bedoelen we met die 'strikte voorwaarden'.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nou, die vraag heeft mevrouw Bakker duidelijk beantwoord. Eigenlijk, in het vervolg daarvan – mevrouw Bakker noemde het net al: het meetnetwerk. We hebben

bij de plannen van de ODG gehoord dat er een mobiele installatie komt die boven op de standaard zelf vanuit de provincie metingen gaat doen. Vindt u dat niet voldoende? Want ik zie hier 'structureel' staan, maar ik vroeg me af of u dan nog weer extra's wilt boven op wat de ODG al gaat doen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, voorzitter, dat mobiele meetinstrument is natuurlijk al een heel mooie stap. Maar als het dan niet staat op de plek waar de uitstoot plaatsvindt, mis je iets. En ik denk dat we een aantal bedrijven in deze provincie hebben dat toch wel structureel wat meer controle mag hebben, omdat het ook gebleken is. Dus wat ons betreft mogen die meetpunten structureel ingevoerd worden en mag dat nog wel wat steviger.

De VOORZITTER: De heer Bakker, ten slotte.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ja, dan de laatste vraag. Dan gaan we even naar 'Red de camping'. Ik snap de bedoeling, maar we vragen ons toch iets af. Wij hebben natuurlijk hier in Nederland vrij ondernemerschap en je gaat kijken waar de markt naar vraagt. Soms wordt wel gevraagd naar wat luxere accommodaties, zelfs luxere campings met allerlei faciliteiten erbij. Dus hoe ziet u dat? In hoeverre wilt u het vrije ondernemerschap aan banden leggen met deze motie?

Mevrouw BAKKER (SP): Interessante vraag aan de Socialistische Partij. 'Wij willen het weten ook', zegt de voorzitter nu. Nou, we willen heus niet al het ondernemerschap aan banden leggen, maar dit soort grote kapitalistische ondernemers mogen wat ons betreft wel uit deze provincie blijven. En wij vinden het écht van belang dat die kleinschalige campings waar mensen soms al generaties lang of kamperen, of een huisje hebben, gewoon behouden blijven. We zien dat die worden opgekocht in het hele land door grote investeerders en dan zo al die mensen van die campings vegen. Daar zijn wij echt fel op tegen. Ons Tweede Kamerlid Sandra Beckerman heeft daar ook een initiatiefvoorstel voor gemaakt in de Tweede Kamer. Wij strijden al heel lang met al die mensen in het hele land om te zorgen dat hun camping behouden blijft. Soms met succes, soms helaas niet. Het zou mooi zijn als we dat goed borgen in de Omgevingsvisie.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Dank!

De heer NIEBOER (BBB): De BBB heeft in de discussie tijdens de commissievergaderingen het voorstel gedaan – en voor zover ik dat begrepen heb, is dat ook toegezegd door gedeputeerde Dekker – om te kijken hoe het in de Rijnmond met het meetnetwerk gesteld is. Vindt de SP ook niet dat we überhaupt op industrieterreinen sowieso een meetnetwerk moeten plaatsen om niet alleen de stofjes en de snuffjes die er allemaal uitgaan, te meten, maar ook de alarmering en ook de controle van de omgeving voor de bewoners, om zo'n vast meetnetwerk in te stellen? Dit naar voorbeeld hoe het in de Rijnmond wordt toegepast?

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, zeker. Meten is weten, dus wij zijn er voorstander van om ook inderdaad dit soort meetinstrumenten toe te voegen aan industrieterreinen. Daar vindt de BBB de SP aan haar zijde.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik weet niet zeker of we het eind van uw betoog hadden bereikt. Nog niet, hè? Ga uw gang dan met het vervolg.

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, u hebt ook nog niet acht moties voorgelezen, dus we zijn er nog niet.

De VOORZITTER: Ik had zeven onthouden

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, het zijn er acht.

Als die bedrijventerreinen er dan komen en zijn, dan zouden we ze ook een stukje groener kunnen maken. Dat is én voor de omgeving fijner, voor de bewoners die daar werken, maar ook voor onze biodiversiteit. Er is onder andere een initiatief dat heet 'Werklandschappen van de toekomst' en de provincie Drenthe heeft zich daaraan geconformeed. Wij zouden ook heel graag zien dat in de Omgevingsvisie daar iets voor geborgd wordt, maar dat we ook een onderzoek doen om te bezien of wij ook bij de 'Werklandschappen van de toekomst' kunnen aansluiten, om samen te werken aan die groene bedrijventerreinen.

De VOORZITTER: Het is een motie die is voorzien van de briefhoofden van de SP, Volt, GroenLinks en de Partij voor de Dieren. Hij luidt 'Maak bedrijventerreinen groener'. Deze motie heeft als volgnummer 286 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constateerend dat:

- versteende bedrijventerreinen bijdragen aan hittestress, wateroverlast en verlies aan biodiversiteit;
- vergroening op bedrijventerreinen bewezen bijdraagt aan verkoeling, waterberging, biodiversiteit, gezondheid en aantrekkelijkere werklocaties;

Overwegende dat:

- de provincie een stimulerende en kaderstellende rol heeft in de ruimtelijke inrichting van bedrijventerreinen;
- de provincie in de ontwerp-Omgevingsvisie aangeeft dat alles wat zij nu en in de toekomst doet, moet bijdragen aan het behouden en versterken van Waardevol Groningen (kwaliteit van onze Groningse leefomgeving);
- onder andere de provincie Drenthe zich heeft aangesloten bij het initiatief 'Werklandschappen van de toekomst';

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in de verdere uitwerking van de Omgevingsvisie te borgen dat de vergroening van bestaande en nieuwe bedrijventerreinen een standaard onderdeel vormt van de ruimtelijke inrichting en de vergunningverlening en hiermee dus bijdraagt aan een Waardevol Groningen;
- te onderzoeken of deelname aan het initiatief 'Werklandschappen van de toekomst' ook iets is voor de provincie Groningen om zich bij aan te sluiten en de uitkomst van dit 'onderzoek' terug te koppelen aan de Staten;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, doe recht aan kwetsbaren. Dus maak beleid dat niet alleen het gemiddelde helpt, maar juist de meest kwetsbaren. Het College denkt al aan een doelgroepenonderzoek voor oudere jongeren en arbeidsmigranten en staat onder andere positief tegenover zorgbuurthuizen. We rekenen erop dat het College hier werk van gaat maken.

En dan tot slot. Woorden doen ertoe. Wij willen als SP geen woningmarkt in onze visie. Wij willen volkshuisvesting. Geen huis als handelswaar, maar een thuis als grondrecht. Daarom de allerlaatste motie, voorzitter.

De VOORZITTER: Een motie met de logo's van de SP en de Partij voor de Dieren, 'Gebruik de term "volkshuisvesting", geen "woningmarkt"'. Deze motie heeft als volgnummer 287 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constateerend dat:

- in het concept van de Omgevingsvisie de term 'woningmarkt' wordt gehanteerd;
- in het concept van de Omgevingsvisie ook staat dat iedereen in Groningen de kans moet krijgen om een passende en betaalbare woning te vinden en de provincie daar een rol in heeft;

Overwegende dat:

- de term 'woningmarkt' de nadruk legt op het verdienen van geld met het bezit en verhandelen van woningen;
- het begrip 'volkshuisvesting' verwijst naar de publieke verantwoordelijkheid om te zorgen voor voldoende, betaalbare en passende woonruimte voor iedereen;
- het gebruik van de term 'volkshuisvesting' beter past bij de doelen van de Omgevingsvisie

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in de Omgevingsvisie Groningen de term 'volkshuisvesting' te hanteren en in te passen in plaats van de in het concept gebruikte term 'woningmarkt';

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BUIGEL (D66): Laatst reden wij met de fractie naar Hoogezand voor een fractievergadering met de gemeenteraadsfractie van Midden-Groningen. En ja hoor, weer moesten wij wachten op de trein in Hoogezand. Hoogezand-Sappemeer is niet alleen een belangrijke kern in onze provincie, het is letterlijk de poort naar Oost-Groningen. Een centrum dat meerdere keren per uur doorsneden wordt

door passerende treinen en daarmee ook steeds meer onder druk komt te staan, is wat D66 betreft niet meer van deze tijd.

Wij kijken door naar de toekomst waarin treinverkeer alleen maar toeneemt door de Wunderline, mogelijk ook de Nedersaksenlijn en ook uiteindelijk de Lelylijn wat ons betreft. Daarom gaan we ook voor een leefbaar centrum van Hoogezand met bereikbaarheid van de winkels en niet de huidige situatie. Daarom stellen we ook voor, om vooruitlopend op de toekomstige groei van het spoorverkeer, de ambitie voor een spoortunnel nieuw op te nemen in de Omgevingsvisie. Dit is hét moment om te zorgen dat we niet achter de feiten aan lopen en je zou zelfs later kunnen denken aan een ringweg. Maar voor nu de spoortunnel. En daarom ook deze motie.

De VOORZITTER: Een motie met het briefhoofd van D66, 'Spoortunnel in Hoogezand'. Deze motie heeft als volgnummer 288 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,
Constaterende dat:

- Hoogezand-Sappemeer als 'Poort naar Oost-Groningen' een belangrijke doorstroomblocatie van terreinen in onze provincie is;
- het centrum van Hoogezand als gevolg hiervan meerdere keren per uur wordt doorkruist door een voorbijgaande trein, met vertraging voor automobilisten, fietsers en voetgangers tot gevolg;

Overwegende dat:

- het spoorverkeer door Hoogezand met toekomstige ontwikkelingen als de Wunderline en de Nedersaksenlijn alleen maar toe zal nemen;
- Hoogezand een belangrijke kern van onze provincie is en het centrum van deze plaats zo goed mogelijk bereikbaar moet zijn;
- goede ruimtelijke ordening en kwalitatieve infrastructurele verbindingen een randvoorwaarde zijn voor woningbouw en leefbaarheid;
- een goed bereikbaar stadscentrum de leefbaarheid in en rondom Hoogezand verbetert;
- een spoortunnel bij de spoorwegovergang bij het centrum van Hoogezand een einde zou maken aan de opstoppingen en vertragingen voor auto's, fietsers en voetgangers en de bereikbaarheid van het centrum van Hoogezand zou verbeteren;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in de definitieve Omgevingsvisie – vooruitlopend op toekomstige ontwikkelingen op het spoor – de ambitie op te nemen om bij het centrum van Hoogezand een spoortunnel te realiseren, zodat het treinverkeer niet langer voor opstoppingen zorgt bij het centrum van Hoogezand, met vertraging voor automobilisten, fietsers en voetgangers tot gevolg;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BUIGEL (D66): Dan: de Omgevingsvisie is ook een mooi moment om de gezondheid van Groningers hierin op te nemen. Het NRK-rapport over de bollenteelt was helder. Door ruimtelijke kaders te bieden, geven we duidelijkheid aan omwonenden, toekomstgerichte telers en ook andere betrokkenen. En daarom dienen wij ook de volgende motie in.

De VOORZITTER: Een motie met hetzelfde briefhoofd, van D66, onder de titel 'Bied een ruimtelijk kader voor de bollenteelt'. Deze motie heeft als volgnummer 289 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,
Constaterende dat:

- de intensiteit van de bollenteelt zorgt voor belangentegenstellingen tussen telers en omwonenden;
- telers en leveranciers claimen dat bestrijdingsmiddelen veilig in het gebruik zijn;
- omwonenden, drinkwaterbedrijven en natuurbeschermingsorganisaties zich zorgen maken om de gezondheid, veiligheid en het milieu;
- de Omgevingswet de provincie de taak geeft om te zorgen voor een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en om een goede omgevingskwaliteit in stand te houden;
- op grond van artikel 12 van Richtlijn 2009/128/EG lidstaten van de Europese Unie verplicht om bestrijdingsmiddelen te minimaliseren of te verbieden rondom parken, openbare tuinen, sport- en recreatieterreinen, schoolterreinen en speelplaatsen en gebieden in de nabijheid van zorginstellingen;

- de provincie het aquatisch milieu, het drinkwater en Natura 2000-gebieden tegen bestrijdingsmiddelen moet beschermen op grond van Europese regelgeving;

Overwegende dat:

- door geen planologische grenzen te stellen aan de bollenteelt, deze wordt overgelaten aan het vrije spel van de maatschappelijke krachten;
- het ontbreken van ruimtelijke regie zorgt voor onvoldoende duidelijkheid over waar bollenteelt al dan niet kan plaatsvinden;
- deze onduidelijkheid nadelig is voor zowel omwonenden als telers die voor een toekomstgerichte bedrijfsvoering belang hebben bij een consistent duurzaam beleid;
- het Programma Duurzame Bollenteelt Drenthe van de provincie Drenthe en het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur zich richten op het verminderen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de lelieteelt, het toelaten van bestrijdingsmiddelen met een lagere milieudruk dan de huidige en het bevorderen van een dialoog tussen telers en omwonenden;
- er in het programma geen afspraken zijn gemaakt over de wijze waarop nieuwe teeltwijzen die in het programma worden ontwikkeld, hun weg vinden naar de reguliere bollenteelt;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- samen met betrokken partijen zoals telers, omwonenden, medici, drinkwaterbedrijven en natuurbeschermingsorganisaties een inhoudelijke en ruimtelijke visie op de bollen- en sierteelt te ontwikkelen;
- hierbij gebruik te maken van de ruimtelijke bevoegdheden om de bollen- en sierteelt te reguleren in het belang van het halen van provinciale doelen op het gebied van (grond)waterkwaliteit, kwaliteit van de leefomgeving en natuur;
- bij deze ruimtelijke bevoegdheden provinciale regels in te stellen voor bufferzones tussen landbouwgebieden waarop bestrijdingsmiddelen worden toegepast enerzijds en gevoelige gebieden en natuurgebieden anderzijds;
- in navolging van het Programma Duurzame Bollenteelt Drenthe een eigen programma op te zetten om het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de bollen- en sierteelt te verminderen en positieve resultaten te vertalen naar provinciaal beleid;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ik hoor u voorlezen wat het verzoek aan het College is en ik heb daar heb ik eigenlijk een paar vragen over aan mevrouw Buigel, wat verduidelijkende vragen. Want u zegt: wij willen meer reguleren. Dan vraag ik mij even af: bedoelt u dan zowel qua omvang als locatie? Hoe moet ik dat interpreteren?

Mevrouw BUIGEL (D66): Nou, ik denk dat we goed moeten kijken naar wat voor kaders we als provincie kunnen stellen. En dat is natuurlijk iets wat we ook eerst moeten onderzoeken, om daarna de juiste kaders op te stellen. Ik denk dat de BBB dat ook al heeft genoemd: goed te kijken wat hier in de provincie inpasbaar is en wat we dan ook willen doen rondom de locatie en ook rondom de bufferzone. Dus dan moet dan ook uit een onderzoek blijken en ook dan verder verduidelijkt worden in de kaders in die zin.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Dat is mij dan helder.

Andere vraag. Dat is over dat u zegt: we willen de bestrijdingsmiddelen verminderen. Nou vraag ik mij even af: bedoelt u dat op een positieve manier? Dus stimuleren? Of bedoelt u daarmee verbieden of wellicht een mix daarvan?

Mevrouw BUIGEL (D66): Nou ja, in de provinciale kaders of visie kunnen wij natuurlijk alleen maar doen als provincie waar de provincie de bevoegdheid over heeft. Maar natuurlijk is het ons idee om ook in gesprek te gaan telers over wat kan helpen om die bestrijdingsmiddelen terug te dringen. Dus zeker positief. En uiteindelijk zou je, als dat niet lukt, altijd nog kunnen gaan kijken naar reguleren. Maar we willen het wel positief in gezamenlijkheid insteken om daar een visie voor te maken vanuit de provincie.

Dan een stukje energie. We stellen nu kaders in de Omgevingsvisie. We noemen wat we wel en wat we niet willen, maar de vraag: wat hebben we uiteindelijk echt nodig? Want dat moet wat ons betreft ook het vertrekpunt zijn. Kijk naar wat een energiegemeenschap lokaal nodig heeft voor nu en de komende dertig jaar. Onze toekomstvisie vanuit D66 is dat gemeenschappen zelfstandig,

duurzaam én met participatie hun eigen energie kunnen opwekken. Dat vraagt om ruimte in de Visie. Niet via een standaardmodel, maar we kijken naar maatwerk.

Daarom stellen we ook voor om een pilot op te richten om ruimer te kijken en mogelijk te maken dat dorpen en wijken waar bewoners, bedrijven en de gemeente dat samen willen, wind, zonnepanelen en kleinschalige opslag kunnen realiseren. Waar maatwerk geregeld kan worden naar wat past en niet alleen maar denken binnen de kaders die we nu gaan stellen. Dat we dus niet denken dat we niet willen, maar we kiezen voor wat daar past. Onze motie is ingestoken op alle insprekers die we hebben gehoord over wat ruimer kijken naar deze kaders.

De VOORZITTER: Ik heb een motie met de briefhoofden van D66 en van Volt. De titel luidt: 'Energiepilots'. Deze motie heeft als volgnummer 290 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,
Constaterende dat:

- de druk op het elektriciteitsnet toeneemt en netcongestie de energietransitie in dorpen en wijken belemmert;
- alleen zonne-energie en kleinschalige batterijopslag doorgaans onvoldoende zijn om een wijk of dorp het hele jaar van energie te voorzien;

Overwegende dat:

- bewoners, gemeenten, bedrijven en energiecoöperaties steeds vaker gezamenlijk initiatieven nemen voor duurzame, lokale energieopwekking;
- het wenselijk is om binnen een pilot ruimte te bieden voor wind- en zonne-energie, gecombineerd met opslag, afgestemd op de energiebehoefte en kostenefficiëntie per wijk of dorp;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- mogelijk te maken dat er samen met gemeenten, bewoners, bedrijven en lokale organisaties pilots worden gestart voor lokale energieopwekking, waarbij er bewust ruimte geboden wordt om de gestelde kaders uit de Omgevingsvisie flexibel toe te passen, zodat wind- en zonne-energie, in combinatie met opslag, op een manier kunnen worden ingezet die aansluit bij de specifieke energiebehoefte van een dorp of wijk;
- de uitkomsten van deze pilots te benutten om beleid te ontwikkelen dat lokale energieopwekking op een verantwoorde manier ondersteunt;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BUIGEL (D66): Dan als laatste nog. De energievraag groeit en onze samenleving elektrificeert in rap tempo – ik heb ook al meerdere malen tijdens het commissiedebat gezegd. Tegelijkertijd trekken we met deze Omgevingsvisie strakke lijnen in het energiegebied. Maar wat als technologie en innovatie ons verrassen? Wat als de innovatie van morgen mogelijkheden biedt die we vandaag nog niet kennen? Laten we dan ook duidelijke kaders opnemen waarin slimme openingen zitten. Niet om alles open te laten, maar om wendbaar te blijven in een snel veranderende wereld.

En daarom dienen wij ook de volgende motie in.

De VOORZITTER: Een motie met de briefhoofden van D66 en Volt met als titel 'Ruimte voor de energie van morgen'. Deze motie heeft als volgnummer 291 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,
Constaterende dat:

- de energietransitie vraagt om flexibiliteit, innovatie en een toekomstgerichte benadering;
- er voortdurend technologische ontwikkelingen plaatsvinden op het gebied van energieopslag en energieopwekking;
- nationale en internationale klimaatdoelen zijn gericht op ten minste 95 procent CO₂-reductie in 2050 ten opzichte van 1990;
- de provincie Groningen een belangrijke rol speelt in de energietransitie, mede door haar bepalende rol in het toestaan van ruimtelijk potentieel voor duurzame opwekking;

Overwegende dat:

- het nu al uitsluiten van bepaalde technieken of benaderingen in de Omgevingsvisie beleidsruimte op lange termijn beperkt;

- toekomstige innovaties op het gebied van energie, zoals geavanceerde opslag of nieuwe combinaties van opwek, mogelijk bijdragen aan de verduurzaming en leveringszekerheid van energie;
- het noodzakelijk is om de kaders in de Omgevingsvisie voldoende adaptief te houden, zodat de provincie tijdig kan inspelen op nieuwe ontwikkelingen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in de Omgevingsvisie 2025-2030 expliciet op te nemen dat er ruimte blijft voor toekomstige energie-innovaties, en dat de Visie voldoende flexibel is om nieuwe technieken en toepassingen niet bij voorbaat uit te sluiten;
- als provincie alert te blijven op innovaties in duurzame energie en hierop te kunnen anticiperen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BUIGEL (D66): Dan tot slot. Wat D66 betreft gooien we nu niet alles op slot met onze Omgevingsvisie in deze snel veranderende wereld. Want als je in een klein land woont, moet je slim zijn en ruimte laten voor wat gaat komen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Voorzitter, ten eerste ook aansluitend bij de BBB en andere. We vinden het een wat rare situatie dat er nu aan PS gevraagd wordt om de Omgevingsvisie goed te keuren, die daarna door GS nog weer veranderd wordt. Daarover is nu ook voldoende gezegd.

De Omgevingsvisie en dierenwelzijn. Maar nu de Omgevingsvisie, waarin slechts twee keer het woord 'dierenwelzijn' voorkomt. U begrijpt dat de Partij voor de Dieren hier flink over struikelde. Zit dierenwelzijn dan al ingebakken in die Omgevingsvisie zoals het College stelde? Nee, zeggen wij. Dierenwelzijn gaat niet alleen over onze dieren, maar ook over de Omgevingsvisie en de Omgevingswet.

Het is ook nog eens uiterst actueel, nu 24 juni jongstleden het convenant 'Dierwaardige veehouderij' ondertekend is. Laat dit geen holle frase zijn, zorg dat er concrete stappen komen voor het welzijn van onze dieren. Daarom dienen we deze motie in, mede namens de SP.

De VOORZITTER: Dit is een motie met de briefhoofden van de Partij voor de Dieren en de SP, 'Meer ambitie voor dierenwelzijn'. Deze motie heeft als volgnummer 292 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- het Rijk en LTO hebben afgesproken om in 2040 tot een 'dierwaardige veehouderij' te komen;
- de Omgevingsvisie uitgaat van waarden, en daarom bij uitstek geschikt is om dierenwelzijn in de veehouderij te bevorderen en daarmee bij te dragen aan bovengenoemde doelstelling;
- dierenwelzijn wel is opgenomen in ambitie 4, maar slechts twee keer genoemd wordt;

Overwegende dat:

- veel veehouders dierenwelzijn belangrijk vinden, maar in de huidige regelgeving en vergunningstrajecten vaak tegen beperkingen aanlopen;
- nieuwe regelgeving noodzakelijk is om dierwaardige (en natuurinclusieve) veehouderij te faciliteren;
- de Omgevingsvisie het kader biedt voor de Omgevingswet, die een instrumentarium biedt om te sturen op dierenwelzijn;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in de Omgevingsvisie dierenwelzijn vaker en nadrukkelijker te benoemen als belangrijke waarde voor een toekomstbestendige landbouw en dit terug te laten komen in de uitwerkingen van de Omgevingsvisie;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Het aantal boerderijdieren moet snel omlaag. Uiteraard voor de dieren zelf, maar niet in het minst ook voor onze leefomgeving. Immers, hoe minder koeien, des te minder meststoffen die in het water terecht komen. Dat levert weer een verbetering op voor de biodiversiteit en doet hoop gloren dat de Kaderrichtlijn Water eindelijk eens behaald kan worden. Dat is trouwens ook een wettelijke taak waar we aan moeten voldoen.

Een omschakeling naar een extensieve, natuurinclusieve veehouderij kan de maatschappij 2 tot 12 miljard euro per jaar opleveren. De berekende milieuschade van de veeteelt volgens het rapport

van het Planbureau voor de Leefomgeving is maar liefst 8,5 miljoen per jaar. Wij zeggen: tel uit je winst! Een andere manier van landbouw – ik blijf het hier herhalen – levert simpelweg uiteindelijk geld op. Groen en plantaardig boeren is de enige uitweg voor de crisis rond stikstof, biodiversiteit, water en klimaat. Omdat de provinciale overheid medeverantwoordelijk is voor het behalen van de wettelijk vereiste nationale opgave tot stikstofreductie, moet de provincie nu eindelijk eens durven kiezen voor reductie van boerderijdieren. En dan onze tweede motie, mede ingediend door de SP.

De VOORZITTER: Ik heb een motie met de genoemde beide briefhoofden van de Partij voor de Dieren en de SP. Daar staat boven 'Een betere omgeving met minder vee'. Deze motie heeft als volgnummer 293 en eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- het landelijk gebied, zijn inwoners en de natuur lijden onder de gevolgen van de slechte waterkwaliteit, aantasting van de natuur, klimaatverandering en overmatige stikstofemissie;
- de Groninger veehouderij bijdraagt aan slechte waterkwaliteit en verlies aan biodiversiteit, alsmede verantwoordelijk is voor een flinke hoeveelheid CO2 en methaan;
- de milieuschade van de veeteelt volgens het Rapport van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) 8,5 miljard euro per jaar bedraagt;
- 'groen en plantaardig boeren' dé uitweg voor de stikstof-, biodiversiteits-, water- en klimaatcrisis is;

Overwegende dat:

- de meest effectieve en snelste uitweg uit bovengenoemde crises vermindering van het aantal dieren in de veehouderij is;
- een omschakeling naar extensieve, natuurinclusieve veehouderij de maatschappij 2 tot 12 miljard euro per jaar kan opleveren;
- de provinciale overheid medeverantwoordelijk is voor het behalen van een wettelijk vereiste nationale opgave tot stikstofreductie;
- de provinciale overheid derhalve reductie van dierenaantallen onderdeel moet maken van haar beleid en regelgeving;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten op om:

- de mogelijkheid tot salderen van het aantal dieren niet op te nemen in het ontwerp van de Omgevingsvisie dat ter inzage wordt gelegd;
- in het ontwerp van de Omgevingsvisie de omschakeling naar een extensieve, natuurinclusieve veehouderij explicieter en nadrukkelijker te benoemen, en dit terug te laten komen in de uitwerkingen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Er is op korte termijn forse stikstofreductie nodig voor agrariërs, woningbouw, infrastructurele projecten zoals dijkversterking en voor het energienetwerk. We zijn nog geen millimeter uit het stikstofslot gekomen. Integendeel. We kunnen eerder verwachten dat er nieuwe rechtszaken komen waardoor nog meer woningbouw stil komt te liggen. Bijna al het rijksbeleid en de bijbehorende financiering om agrariërs uit de crisis te leiden, is ingetrokken. Forse stikstofreductie en maximaal natuurherstel: het enige wat werkt om uit de stikstofcrisis te komen. Ook de Omgevingsvisie zelf signaleert dat stikstofreductie nodig is en wel op zeer korte termijn. Eigenlijk had hier gisteren al mee begonnen moeten zijn.

De VOORZITTER: Dit is een motie van de Partij voor de Dieren en de SP. De titel is 'Daadkracht in de stikstofcrisis!'. Deze motie heeft als volgnummer 294 en eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- de impact van de recente juridische stikstofuitspraken ook in Groningen groot is;
- nieuwe rechtszaken over PAS-melders door het MOB zijn aangekondigd;
- in Groningen naast agrariërs ook de woningbouw, infrastructurele projecten zoals versterking van het energienetwerk en dijkverzwaringen in een vacuüm terecht zijn gekomen;
- dit ertoe zal leiden dat ambities in de Omgevingsvisie niet waargemaakt kunnen worden;

Overwegende dat:

- versnelling in het stikstofdossier zeer urgent is;

- forse stikstofreductie en maximaal natuurherstel de enige valide oplossingen zijn;
- bijna al het rijksbeleid en de bijbehorende financiering om agrariërs weg uit de crises te leiden, is ingetrokken;
- de Omgevingsvisie signaleert dat stikstofreductie nodig is;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten op om:

- ten behoeve van natuurherstel, woningbouw, infrastructurele projecten en agrariërs krachtig aan te dringen op een snelle stikstofaanpak bij het Ministerie van LNV, en dat het ruimtelijk arrangement van NOVEX, uiteindelijk eind oktober, en Provinciale Staten te informeren over de uitkomst hiervan;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Niet alleen stikstof is de grote boosdoener. In onze provincie wordt op grote schaal gebruik gemaakt van gifstoffen, ook in de bollenteelt die bekend staat als zeer schadelijk voor de biodiversiteit, water en volksgezondheid. Zeker ook als deze in combinatie met andere middelen in ons water terechtkomen. Het is de hoogste tijd dat nu eindelijk eens de volksgezondheid opperste prioriteit krijgt. De Omgevingsvisie is namelijk niet alleen maar zo gemaakt dat de maatregelen voldoende zijn om aan de Kaderrichtlijn Water te voldoen. We spreken de provincie hier rechtstreeks op aan, omdat deze via de Omgevingsverordening invloed kan uitoefenen op het gebruik van landbouwgif. Daarom pleiten wij voor een motie met de naam 'Naar een biologische bollenteelt'.

De VOORZITTER: Een motie van de Partij voor de Dieren en de SP. 'Naar een biologische bollenteelt', staat erboven. Deze motie heeft als volgnummer 295 en eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- in de Omgevingsvisie wordt uitgesproken dat de provincie wil voldoen aan de eisen van de Kaderrichtlijn Water;
- het gebruik van gewasbestrijdingsmiddelen zeer schadelijk is gebleken voor de natuur en voor de volksgezondheid;
- in onze provincie op grote schaal gebruik wordt gemaakt van bestrijdingsmiddelen, ook in de bollenteelt, die bekend staan als zeer schadelijk voor de biodiversiteit, waterkwaliteit en volksgezondheid, zeker als deze in combinatie met andere middelen in het oppervlakte- en grondwater terechtkomen;

Overwegende dat:

- niet aannemelijk is gemaakt dat rollen en instrumenten zoals beschreven in de Omgevingsvisie voldoende zullen zijn om aan de eisen van de KRW te voldoen;
- op grond van het voorzorgsbeginsel bescherming van de volksgezondheid prioriteit moet krijgen;
- een nieuwe landbouwcrisis dreigt: al meerdere uitspraken van rechtbanken stellen dat meer maatregelen nodig zijn om een gezonde leefomgeving te waarborgen dan alleen een toetsing van het Ctgb;
- de provincie via de Omgevingsverordening invloed kan uitoefenen op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten op om:

- in de Omgevingsvisie op te nemen dat bollenteelt alleen op biologische wijze is toegestaan en hiervoor bij de uitwerking in de Omgevingsverordening nadere regels te stellen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ten slotte komen we nog met een motie waarin we een criterium willen aandragen voor de inpassing van bedrijfsactiviteiten binnen de milieugebruiksruimte om XXL-bedrijventerreinen mogelijk te maken.

De VOORZITTER: Ook dit is een motie van de Partij voor de Dieren en de SP. En de titel van de motie luidt 'Transparantie over grondstoffenaanvoer op XXL-bedrijventerreinen'. Deze motie heeft als volgnummer 296 en eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- bij de uitwerking van de Omgevingsvisie profileringskaders en milieugebruiksruimtevoorwaarden voor bedrijven op XXL-bedrijventerreinen worden opgesteld;

Overwegende dat:

- kennis van grondstoffenaanvoer van bedrijven snel en gemakkelijk inzicht geeft in de hoeveelheid vervuiling van het betreffende bedrijf;
- de ODG ondanks het recente plan van aanpak nog steeds tekort heeft aan menskracht en financiën, er oplossingen gezocht moeten worden om deze extra VTH-taken uit te kunnen voeren;
- bij de uitwerking van de Omgevingsvisie (beleids)regels kunnen worden gesteld om deze informatie verplicht aan te laten leveren door nieuw te vestigen bedrijven;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten op om:

- in de Omgevingsvisie op te nemen dat bij de uitwerking transparantie over de grondstoffenaanvoer verplicht wordt gesteld voor bedrijven op XXL-terreinen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Voorzitter, de voorliggende Omgevingsvisie is ambitieus en overvol. Er worden richtinggevend uitspraken gedaan over natuur, klimaat, water, stikstof, energie, bereikbaarheid en leefbaarheid, maar de PVV vraagt zich af of onze inwoners zich wel herkennen in die uitgestippelde koers. Geeft de voorliggende Omgevingsvisie wel aan wat onze inwoners in de dagelijkse praktijk werkelijk bezighoudt? Ruimte om te wonen, zekerheid van werk met een goed besteedbaar inkomen, waarmee je ook nog wat overhoudt in de maand en waarvan leuke dingen kunt doen. En ook waarmee je met je inkomen iets op kunt bouwen als gezien en een leefomgeving die veilig en bereikbaar is en waarin de dagelijkse voorzieningen op peil zijn.

Voorzitter, de PVV ziet te vaak abstracte doelen en mist pragmatisme – zo u wilt praktische aandachtspunten. De PVV vindt niet alleen dat het moet gaan om brede welvaart op papier, maar over bestaanszekerheid in de praktijk. Om die balans meer in evenwicht te krijgen, dient de PVV vandaag de motie 'Balans tussen ambitie en bestaanszekerheid' in, waarin de PVV het College oproept om boeren, vissers, ondernemers en inwoners nog meer centraal te stellen in de Omgevingsvisie en het aanverwante beleid. Om ruimte te geven en te maken voor bestaande en toekomstgerichte bedrijvigheid, die structurele werkgelegenheid en inkomen genereert waarmee je iets overhoudt – ik heb het al gezegd. En ook ruimte biedt voor bestaande en toekomstgerichte bedrijvigheid die werkgelegenheid en inkomen genereert voor onze inwoners. Voor woningbouw in de breedste zin van het woord, voor een leefbaar platteland waarin de basisvoorzieningen op peil zijn en worden gehouden. Voor het écht economisch perspectief, realistische innovatie en structurele werkgelegenheid.

Voorzitter, de PVV kan op dit moment helaas nog niet instemmen met deze Omgevingsvisie vanwege te abstracte ambities en het ontbreken van concrete zekerheden voor onze inwoners. De gerichtheid op thema's waar onze inwoners dagelijks mee worstelen, wordt door de PVV-fractie in deze Visie gemist. Tot zover.

En dan heb ik voor u, voorzitter, de motie. Alstublieft!

De VOORZITTER: De motie ingediend door de PVV, heeft als titel 'Balans tussen ambitie en bestaanszekerheid'. Deze motie heeft als volgnummer 297 en eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- de ambities brede welvaart, water en bodemsturend, circulaire landbouw, duurzame energie en gezondheid betaalbaar en zonder beperkingen uitvoerbaar moeten zijn;
- deze ambities in de uitvoering moeten leiden tot een aangenamer leven en een hoger besteedbaar inkomen voor onze inwoners;

Overwegende dat:

- de natuur-, milieu- en klimaatambities in redelijke balans moeten worden gebracht met de economische belangen in onze provincie;
- ondernemerschap, innovatie en gebiedsgerichte maatwerkoplossingen hierin essentieel zijn;
- het behoud en het creëren van werkgelegenheid in de maakindustrie, in het MKB, in de bouw en in de agrarische sector en de visserij een hogere prioriteit moet krijgen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten op om:

- in de Omgevingsvisie en in beleid en maatregelen met name de boeren, de ondernemers en de burgers centraal te stellen en hen structureel te betrekken, waarbij een veilige en stabiele leefomgeving wordt gewaarborgd;
- af te zien van transitie-experimenten zonder goed verdienmodel en expliciet ruimte te creëren voor het economisch perspectief van (agrarische) ondernemers inclusief toekomstgerichte verdienmodellen;
- met betrekking tot de agrarische sector de focus te leggen op voedselzekerheid en landschaps- en natuurbeheer;
- in te zetten op het stimuleren van toekomstgerichte en economisch haalbare initiatieven van zowel ondernemers als inwoners in het landelijk gebied, met ruimte voor innovatie, samenwerking en leefbaarheid;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Vandaag bespreken we een conceptvisie waar al sinds 2020 intensief aan is gewerkt: ambtelijk, bestuurlijk, samen met maatschappelijke organisaties en belangenbehartigers. En vanaf het vaststellen van die conceptvisie mogen alle inwoners hun stem laten horen en dat is essentieel. Het gaat namelijk om hún leefomgeving.

Daarom ons verzoek aan het College. Zorg dat de inspraakperiode niet midden in de zomervakantie valt en start daarnaast een krachtige publiekscampagne. Inwoners moeten weten dát en hoe zij een zienswijze kunnen indienen. Want alleen als alle geluiden gehoord zijn, ontstaat een breedgedragen toekomstvisie.

Het CDA heeft de inzet op de vijf ambities even heel kort samengevat, want we hebben ze natuurlijk in commissieverband al uitgebreid besproken. Ambitie 1: in een aantrekkelijke leefomgeving is aandacht voor identiteit en historie en de Groninger eigenheid en verdient dus meer aandacht als plek in deze Visie.

Ambitie 2 'Vitale en duurzaam bereikbare steden en dorpen' start met passende woningen, een goed OV-netwerk en digitale bereikbaarheid voor iedereen. Om jongeren te binden zijn voorzieningen, opleiding en passende arbeidsplaatsen cruciaal.

Ambitie 3 'Sterke structuur voor innovatie, kennis en werkgelegenheid'. Want zeg je 'innovatie', dan denk je aan Groningen. Zorgtechnologie, slimme landbouw en energietoepassingen. Alle randvoorwaardelijke elementen zijn in Groningen aanwezig en deze dienen optimaal benut en uitgedragen te worden. We moeten ze nu met trots gaan aandragen. Kan het College ook aangeven of het een rol wil pakken in het promoten van Groningen als dé innovatieregio van Nederland en daarbuiten? Geef ook ondernemers, de ruggengraat van onze economie, de ruimte. Zij zorgen voor banen en binding met de regio.

Ambitie 4: in het landelijk gebied hebben we veel pioniers. Geef deze de ruimte en duidelijkheid. Van onderaf ontstaan de beste ideeën. De kaders en de richting moeten helder zijn en blijven. En ik kom hier bij mijn laatste vraag aan het College op terug.

Ambitie 5 'Betaalbare en duurzame energie voor Groningen' klinkt heel duidelijk, maar toch liggen er nog vele vragen open. Is de hier opgewekte of aankomende energie van of in eerste instantie voor Groningers? En wie profiteert er? Benutten we de koppelkansen – ik denk bijvoorbeeld aan recreatie en landbouw – wel voldoende? Wij wachten het onderzoek naar een goede energiemix in Groningen af en vinden het ook niet logisch dat hier in de commissie de discussie opnieuw is gevoerd over kernenergie. Want deze Staten hebben twee zaken helder besloten: onze motie 118 'Geen kerncentrale in Groningen' is op 5 juni 2024 gewoon aangenomen en het gevraagde onderzoek naar de gewenste energiemix loopt.

Voorzitter, voor het CDA is de gebiedsgerichte aanpak cruciaal. Alle vijf ambities moeten als puzzelstukjes in elkaar vallen en elkaar niet overlappen. Hoe wordt voorkomen dat meerdere ambities precies op dezelfde locatie landen? En wie bewaakt die samenhang?

Tot slot. Tijdens de commissie van 18 juni liet gedeputeerde Moes doorschemeren dat ook de Visie zelf flexibel bijgesteld zou moeten kunnen worden. Kan het College bevestigen dat dit een vergissing was? Want de Visie is het kompas tot 2050. Die stellen we vast en daarop houden we koers. Het zijn de uitvoeringsprogramma's die meebewegen met de tijd en niet de horizon zelf.

Mevrouw REININK (Volt): Vandaag hebben de concept-Omgevingsvisie voor ons liggen. Een document waar Volt scherpe visies met heldere doelen verwacht. Duidelijke plannen voor de ontwikkeling van onze provincie, zonder ruimte om eindeloos vooruit te kijken en uit te stellen, want de toekomst is nu. Alleen, nu kunnen we nog zorgen dat ook de toekomstige generaties kunnen genieten

van al het schoons dat deze provincie te bieden heeft: het unieke natuur en het prachtige erfgoed bijvoorbeeld.

Maar we hier voor ons hebben liggen, is wellicht een document vol mooie praatjes, maar wat Volt betreft zonder heldere, ambitieuze doelen en zonder inzicht in welke ambities we in het Uitvoeringsprogramma kunnen verwachten. En daardoor is het wat Volt betreft niet meer dan dat. Mooie praatjes die niet bijdragen aan meer vertrouwen, maar ook niet in meer interesse in de politiek. Volt vraagt het College dan ook nogmaals op eens een blik te werpen op de Omgevingsvisie die in Friesland is opgeleverd. Want ja, het kan daadwerkelijk anders. We vragen het College deze blik mee te nemen naar alle toekomstige visies die we nog van het College kunnen verwachten.

De komende jaren staan er veel uitdagingen op ons te wachten. Uitdagingen waar Volt meer ambitie op verwacht. Zo zegt het College dat er ruim aandacht is voor water, maar nog steeds kunnen wij niet met zekerheid zeggen dat de Kaderrichtlijn Water-doelen voor 2027 gehaald gaan worden. Voldoende schoon water is essentieel voor de klimaatbestendigheid van de hele Europese Unie, maar dus ook voor de provincie Groningen. Het is essentieel voor het herstel van onze ecosystemen en voor onze biodiversiteit. Daarnaast is nog steeds niet duidelijk wat de juridische gevolgen gaan zijn als we deze doelen niet tijdig halen. En ook dat draagt niet bij aan meer vertrouwen in de politiek.

Volt ziet een toekomst voor biologische en natuurinclusieve landbouw waarin de boer en de natuur elkaar versterken. Het huidige systeem legt een te grote druk op de natuur, de gezondheid van omwonenden, maar ook de boer zelf. Nederland produceert voor de wereldmarkt, met een overschot aan fijnstof en stikstof en een vergroot risico op infectieziektes die van dier op mens kunnen overgaan als gevolg. Dit gaat niet alleen ten koste van onze gezondheid, maar ook die van de natuur. Daarom moet de toekomst van de landbouw eerlijker, voor de natuur en voor de mens.

Voorzitter, ook de energietransitie vraagt wat Volt betreft om meer ambitie, maar zeker om meer duidelijkheid. Elke keer als 'energie' in deze Staten genoemd wordt, breekt het grootste debat los. Want waar de ene helft het liefst alleen inzet op zonnepanelen en windmolens, wil de andere helft alleen inzetten op kernenergie, terwijl er geen ruimte is voor deze eindeloze discussies. Het is vijf over twaalf: als binnen onze macht moet gedaan worden om te zorgen dat de provincie Groningen CO2-neutraal wordt. Om te zorgen dat wij niet verder bijdragen aan de opwarming van onze planeet.

Al met al komt het voor Volt neer op gelijke kansen. Gelijke kansen, niet alleen voor ons maar ook voor toekomstige generaties. Generaties die geen stem hebben. Generaties die moeten leven met de gevolgen van alle keuzes die wij ook weer hier vandaag maken. Durf te vernieuwen. Durf grensoverschrijdend te kijken en te werk te gaan. Overal in Europa lopen ze tegen vergelijkbare problemen aan, dus durf die samenwerking aan te gaan. Want met z'n allen zijn we sterker en weten we ook nog een stuk meer. Dus ik eindig waar ik ook begon: de toekomst is nu!

De heer NIEBOER (BBB): Ik heb even een vraag aan mevrouw Reinink van Volt. U zegt dat in deze Staten de ene helft voor de ene kant pleit en andere helft voor alleen maar windmolens. Maar wij pleiten toch allen voor de inzet van de brede energiemix? Wij vragen toch juist als Staten om naar de brede energiemix te kijken? Dus wij hebben natuurlijk wel voorkeuren, maar dat onderzoek is daarop gebaseerd. Bent u het dat met ons eens?

Mevrouw REININK (Volt): Wat ik de BBB hoor zeggen, is dat we als Staten pleiten voor een brede energiemix. Maar wat ik vooral zie elke keer in de discussie, is dat partijen recht tegenover elkaar staan. Ook in het Coalitieakkoord dat voorligt, zien wij vooral dat er geen keuzes gemaakt worden, dat wij dingen niet willen. Wij doen misschien op dit moment wel onderzoek naar brede mogelijkheden, maar tegelijkertijd zie ik gewoon dat we eigenlijk niks willen.

De heer NIEBOER (BBB): Ik dacht dat wij uit dit onderzoek dat ingezet is, juist de keuzes dan definitief gemaakt kunnen worden. Dus ik ben het niet met u eens dat u zegt dat wij op gegeven moment sterke tegenstellingen hebben. Bent u dat met ons eens?

Mevrouw REININK (Volt): Ik ben dat niet eens met de vertegenwoordiger van de BBB. Ik denk dat het onderzoek eigenlijk uitstel is. Ik denk niet dat uit het onderzoek komt dat kernenergie een goede optie is en een groot deel van de partijen dat ineens wél ziet zitten. En ik denk ook niet als eruit komt dat er heel veel windmolens op land moeten kunnen, de BBB daar opeens wél om staat te springen.

De heer ZWART (PvN): Voorzitter, de Partij voor het Noorden wil beginnen met waardering. Wat voorligt, is een set van vijf ambities waarin de grote thema's van deze tijd samenkomen. Van een gezonde leefomgeving tot duurzame energie. Van vitale dorpen tot werkgelegenheid. Van landschap tot bereikbaarheid. Er is geluisterd naar de samenleving, er is nagedacht over samenhang en de

teksten getuigen van goede intenties. Ook de gekozen werkwijze met de Staten getuigt van een gezamenlijke aanpak. Daar past een compliment bij.

Voorzitter, waardering betekent bij de Partij voor het Noorden nooit blind vertrouwen. Het is juist onze taak als Staten om verder te kijken dan de formulering. We zien ambities, maar ook abstractie. We lezen over participatie, maar missen soms de concrete borging daarvan, Vandaar dat we met een motie komen, om te beginnen met deze.

De VOORZITTER: Het is een motie van de Partij voor het Noorden. De titel daarvan is 'Gronings gebiedsprogramma van onderop'. Deze motie heeft als volgnummer 298 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- het landelijk gebied te maken heeft met een veelheid aan opgaven: energie, landbouw, natuur, water en wonen;
- deze opgaven nu versnipperd worden aangepakt, met weinig samenhang en draagvlak;

Overwegende dat:

- gebiedsgericht werken meerwaarde heeft als bewoners, boeren en lokale organisaties gelijkwaardige partners zijn;
- het Groningse landschap, de landbouw en de dorpen gebaat zijn bij integraliteit en maatwerk;

Spreken uit dat:

- het Groningse landelijk gebied geen uitvoeringslocatie is, maar volwaardige partner in transitiebeleid;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- een integraal Gronings gebiedsprogramma te ontwikkelen waarin landbouw, energie, natuur en wonen samen worden aangepakt;
- gebiedsteams in te richten met bewoners, boeren, gemeenten en provincie als gelijkwaardige partners;
- heldere kaders vast te stellen voor energieopwek, landschappelijke inpassing en lokaal eigendom;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer ZWART (PvhN): We lezen ook over balans, maar we zien op punten ook oude patronen terug, van stedelijk denken, van technocratie, van beleid óver mensen in plaats van mét mensen. Met de energietransitie lopen we voorop, maar tegelijk lopen we vast op netcongestie, op ingewikkelde regels, op het gevoel van inwoners dat zij de lasten dragen en niet de lusten. Vandaar de volgende motie.

De VOORZITTER: Ook een motie van de Partij voor het Noorden, 'Energieopslag als vergeten sleutel'. Deze motie heeft als volgnummer 299 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- de RES en het pMIEK veel aandacht geven aan opwek en infrastructuur, maar nauwelijks aan energieopslag;
- netcongestie en onbalans op het net een rem zetten op lokale initiatieven en duurzame ontwikkeling;

Overwegende dat:

- decentrale energieopslag op wijk-, dorps- en coöperatief niveau kansen biedt voor betrouwbaarheid en zeggenschap;
- zonder serieuze opslagstrategieën de energietransitie technisch en sociaal hapert;

Spreken uit dat:

- energieopslag als volwaardig speerpunt in het energiebeleid van Groningen moet worden opgenomen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- een provinciale strategie voor energieopslag te ontwikkelen;
- initiatieven voor coöperatieve en decentrale opslag actief te stimuleren, financieel en juridisch;
- opslagprojecten op te nemen in uitvoeringsagenda's van RES en pMIEK;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer ZWART (PvhN): Kijken we ook naar woningbouw: plannen zijn er, maar gaat dat ook inderdaad brengen wat we met elkaar willen? Vandaar deze motie.

De VOORZITTER: Dan lees ik voor wat u wilt, hè? Een motie van de Partij voor het Noorden en de ChristenUnie, 'Woningen in leefbare dorpen'. En deze motie heeft als volgnummer 300 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- woningbouw zich nu vooral concentreert rond de stad Groningen en in het dure segment;
- jongeren, starters en ouderen in dorpen vaak geen geschikte of betaalbare woning vinden;

Overwegende dat:

- leefbare dorpen vragen om gemengde woningbouw;
- sociale cohesie en vitaliteit onder druk staan als mensen moeten verhuizen bij gebrek aan passend aanbod;

Spreken uit dat:

- ook buiten de Stad een stevige inzet nodig is op betaalbare en passende woningen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in regionaal en provinciaal woningbouwbeleid een ondergrens op te nemen van twee derde betaalbare woningen in het Ommeland;
- gemeenten actief te ondersteunen bij het realiseren van dit doel met expertise, regie en middelen;
- periodiek te rapporteren over de spreiding en betaalbaarheid van nieuwbouw over de provincie;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer ZWART (PvhN): Voor ons als Partij voor het Noorden geldt: geen ambities zonder uitvoering. Geen uitvoering zonder draagvlak. En geen draagvlak zonder medezeggenschap. Voorzitter, we willen positief zijn. Want deze Visie geeft ruimte. Ruimte om keuzes te maken die rechtdoen aan het Noorden. Ruimte om als Staten het gesprek te voeren over hoe we van deze ambities gedeeld beleid maken. Beleid dat niet alleen klopt op papier, maar vooral ook in de praktijk. En ruimte voor de politiek met inwoners te spreken en te horen of het niet alleen de ambities maar ook de gekozen wegen daarnaartoe de juiste zijn.

Voorzitter, GS vraagt Provinciale Staten om goedkeuring voor het ter inzage leggen van een ontwerpvisie, waarvan wordt erkend – en nou komt het – dat uitvoering en monitoring nog onvoldoende zijn uitgewerkt en dat significante milieugevolgen voor bijvoorbeeld Natura 2000-gebieden niet zijn uitgesloten. Vindt GS het dan verantwoord om dit onderwerp nú al voor te leggen aan de inwoners, maatschappelijke partners en de Commissie MER? Of dreigt hiermee draagvlak te worden gevraagd voor een nog onvolledig en mogelijk juridisch kwetsbaar plan? De Omgevingsvisie is hét instrument waarmee wij als Provinciale Staten evenals onze inwoners richting geven aan de fysieke leefomgeving voor de lange termijn en aan de provinciale programma's die daaruit volgen. Dit vraagt om vertrouwen. En vandaar nog een motie.

De VOORZITTER: Een motie van de Partij voor het Noorden, 'Op weg naar een gezonde leefomgeving'. En deze motie heeft als volgnummer 301 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- in gebieden als Eemshaven, Oosterhorn en langs de A7/N33 de milieudruk hoog is en stapelt;
- bewoners daar structureel worden blootgesteld aan geluid, uitstoot en lichtvervuiling;
- vergunningen voor grote vervuilers soms tientallen jaren oud zijn;

Overwegende dat:

- een gezonde leefomgeving geen luxe is, maar een basisrecht;
- gezondheidseffecten van projecten en bedrijven onvoldoende worden meegewogen;
- verouderde vergunningen niet passen bij de ambities voor brede welvaart;

Spreken uit dat:

- de bescherming van gezondheid en leefkwaliteit in industriële aandachtsgebieden een expliciete prioriteit moet zijn;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- bij nieuwe vergunningverlening en herziening van bestaande vergunningen expliciet gezondheidseffecten voor omwonenden mee te wegen;
- in te zetten op snelle actualisatie van milieuvergunningen in deze gebieden;
- gezondheid en leefbaarheid als harde toetsingscriteria te verankeren in ruimtelijke en economische besluitvorming;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer ZWART (PvH): Dat vertrouwen moet wel kunnen rusten op transparantie en toetsbaarheid. Het College heeft tijdens de commissievergadering gehoord welke veranderingen de Staten voor ogen hebben en toezeggingen gedaan om deze op te nemen. Wij hebben de verwoording daarvan niet gezien. Zolang daar onzekerheid over bestaat, aarzelen wij om in te stemmen met deze ontwerpvisie zal die nu voorligt. Onze oproep aan het College is daarom: werk dit samen met inwoners en ons verder uit. Veranker wat nu nog vrijblijvend is. Maak het concreet. En vooral: maak het af. En bovenal daarnaast: zorg dat de Groninger niet toekijkt, maar meedoet. Als partner, niet als toeschouwer. Dan worden deze ambities geen papieren beloften, maar een gezamenlijk kompas. Ik sluit af met de laatste motie.

De VOORZITTER: De titel van deze, ook door de Partij voor het Noorden ingediende motie, is 'Werk voor Groningers'. En de motie heeft als volgnummer 302 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- de geplande XXL-bedrijventerreinen en economische initiatieven grote impact hebben op de regio;
- werkgelegenheid op deze terreinen nu te vaak terechtkomt bij mensen van buiten de regio;
- Groningse vakmensen, MBO'ers en jongeren onvoldoende profiteren van deze kansen;

Overwegende dat:

- échte economische ontwikkeling pas slaagt als deze wortelt in de regio;
- investeren in streekcampussen, MBO-opleidingen en lokale ondernemers bijdraagt aan brede welvaart;
- er brede steun in de Staten is om te streven naar eerlijke, kwalitatieve en lokale werkgelegenheid;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- te borgen dat bij de uitwerking van de Omgevingsvisie en Economische Strategie duidelijke eisen worden opgenomen voor lokale werkgelegenheid;
- bij nieuwe bedrijventerreinen inzet op aansluiting met streekcampussen, vakonderwijs en regionaal MKB als voorwaarde te stellen;
- samen met andere overheden, onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven een actieagenda op te stellen voor 'Werk voor Groningers';

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer EPEMA (FvD): De Omgevingsvisie begint goed. De brede welvaart moet beter. Het motto 'waar kan lokaal, waar nodig provinciaal' sluit aan bij een soort bijna decentralistisch conservatisme of libertarisme. Dus 'het kon minder'. Maar het kon ook beter. Want de brede welvaart is niet of nauwelijks gediend met wiebelstroom. Zet liever in op energie die veel oplevert, veilig is en ons uitzicht en wooncomfort niet vernielt.

Verder wil de Omgevingsvisie vooral innovatie en werkgelegenheid. Dat is heel mooi, maar van vorige documenten weten we dat er bijvoorbeeld hevig wordt ingezet op *techstart-ups* die meestal jarenlang niet rendabel zijn.

Wat nog meer genoemd wordt, is het bevorderen van een bereikbare woon- en leefomgeving. Ik zie echter nog steeds regelmatig op social media ouderen bijvoorbeeld hun beklag doen dat ze nauwelijks nog de Grote Markt kunnen bereiken, want het OV komt daar niet en we hebben ook geen tram zoals vroeger. Bovendien wordt er steeds vaker ingezet op fietsen en wordt autogebruik en parkeren peperduur.

Ons elektriciteitsnetwerk kan niet aan de vraag en het aanbod van elektriciteit voldoen. Nou bestaat er een CO2-neutrale oplossing die superrendabel is. Maar die rendabele aanvulling gebruiken we niet. Het is namelijk dat zo dat het wordt gezien als niet-veilig. Maar dat is wel raar. Want we

gebruiken in principe kernenergie die ergens anders opgewekt is. Er staat nergens dat we kernenergie niet mogen gebruiken. Dus kernenergie gebruiken we aan de ene kant misschien wel, dat kan. Zolang het maar geen kerncentrale is. Dat vind ik wel vrij bijzonder. Dat terwijl kerncentrales tegenwoordig echt een aardbevingkracht van 7 of 8 op de Schaal van Richter aankunnen. Het was al in de jaren negentig dat er in Japan kerncentrales waren die geloof ik 8 op de Schaal van Richter aankonden. Want betaalbare en duurzame energie is toch het doel? Waarom gebruiken we dat dan niet?

Groenblauwe verbindingen: prima. Maar het toerisme uit de Randstad dat daarbij verwacht wordt, misschien zelfs een hele hoop verhuizingen vanuit de Randstad hierheen: tja, hoe realistisch is dat? En hoe wenselijk? Want zal dat dan niet onze huizenprijzen weer verhogen?

De Omgevingsvisie wil geen overlast van geluid, geur of trillingen, maar tegelijkertijd zet die in op windmolens en hun laagfrequent geluid en frequenties die het zeeleven weleens hebben verstoord.

De Omgevingsvisie wil logischerwijs dat men zich thuisvoelt in een veilige omgeving. Laten we dan niet slechts herstructureren, maar inzetten op meer woningbouw. Dan krijgen we ook niet van die nieuwsberichten zoals in het Dagblad van het Noorden uit februari waarin stond dat volgens bepaalde gemeenteraadsleden we met z'n drieën in een kleine woning moeten gaan normaliseren. Dat is toch heel raar, omdat we toch juist willen dat dat niet nodig is überhaupt? Je moet toch niet willen wonen met heel veel mensen in een kleine woning? Weet je wat wel moeten normaliseren? Privacy, ruimte, rust en welvaart.

De VOORZITTER: Dank u wel. Daarmee zijn we aan het eind van de eerste termijn van de Staten gekomen. Er zijn veel moties ingediend, vragen gesteld, vaak ook overstijgend. Dus ik denk dat het College wel een half uur nodig heeft om dat te kunnen voorbereiden. Ik schors de vergadering voor een half uur.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik stel vast dat wij de beraadslagingen kunnen hervatten en dat begint met gedeputeerde Roemers. Aan hem is het woord.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Allereerst dank voor uw inbreng. Twee weken geleden zaten we hier voor het laatst, ook behoorlijk lang. Dus ik ben heel erg blij met hoe kort en bondig uw Staten dit vandaag in de eerste termijn hebben gedaan. Het is een goed debat geweest rondom de Omgevingsvisie. En zoals de voorzitter in het begin van de ochtend al aangaf: we hebben daar verschillende bijeenkomsten over gehad, zowel ambtelijk, met bewoners, met organisaties, als ook met uw Staten. En het gaat ook ergens om, hè? Het is een visie voor de komende 25 jaar. Dan hebben we dus wel ergens over. Vandaag is een belangrijke stap naar het definitief vaststellen van die Omgevingsvisie. Wanneer we dat gaan doen, is voor ons hopelijk in het eerste kwartaal van 2026.

Er is hard gewerkt, niet alleen door u als Staten, maar ook door ons als College. Maar ook de ambtenaren achter de schermen: die wil ik toch wel even in het bijzonder noemen. Die hebben de afgelopen jaren hier keihard aan gewerkt – maar ook de afgelopen weken – om alles in de goede lijnen te krijgen, in goede banen te krijgen, hebben ze ook kneiterhard gewerkt. Gisteravond had ik om elf uur de laatste app en vanochtend om half acht zag ik de eerste app. Dus het gaat wel ergens over en mensen zijn dus echt heel volhardend en trots om hieraan te werken. Dus alle complimenten voor hen die hieraan hebben gewerkt.

Dan de Omgevingsvisie zelf, voorzitter. Laat ik beginnen met de procedure. Er is een aantal partijen dat denk ik ook terecht heeft aangegeven: hoe gaan we hier nu mee om? Ik denk dat dat met terugwerkende kracht ook een terechte vraag is. Want eigenlijk hebben we een proces afgesproken. Dat is ook in het presidium geweest. Want als we nu terugkijken, denk ik: is het wel handig? Ik snap uw Staten ook wel dat u zegt: we gaan nu allemaal wijzigingen doorvoeren op basis van moties en toezeggingen en we zien het pas later weer terug. Nou, wij begrijpen dat. Dus het volgende zou ik willen voorstellen, is om in principe de moties en toezeggingen die nu ingediend c.q. gedaan zijn – ook de toezeggingen die wij niet hebben opgeschreven van de vorige keer, maar die u nu vandaag expliciet hebt aangegeven – allemaal mee te nemen zoals afgesproken. Dat gaan we verwerken. We zetten daarbij ook de puntjes op de i vanuit het Coalitieakkoord. Dat zijn niet heel veel punten, hebben we al gezien. Dat gaan we expliciet ook laten zien in een bijlage waarin staat hoe de moties en de toezeggingen et cetera zijn verwerkt. En dat kunnen we dan naar uw Staten toebrengen op 24 september.

Daarbij is wel het voorstel vanuit het College – maar uw Staten gaan daarover – om dan niet het complete debat over te doen, maar vooral te kijken of u zich kunt vinden in het stuk dat voorligt. Zijn de moties en de toezeggingen goed vertaald in het stuk? Dat we het daar vooral over hebben en

we niet een heel nieuw debat met nieuwe moties, want dan komen we nooit van die Omgevingsvisie af, denk ik. En dat is denk ik ook niet wat het waard is. Dus dat is het voorstel dat ik u wil doen.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Dat klinkt best wel als een goed voorstel. Maar ik ben nog wel even benieuwd of het College dan ook voorstelt dat wij wel al vandaag besluiten over de terinzagelegging. Of dat we dat dan ook doen op het moment dat we dat definitieve ontwerp voor ons hebben liggen.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Nee, terecht punt van de heer Geijtenbeek. Ja, we kunnen het nu niet al ter inzage leggen, want dat zou het heel raar zijn. Want dan kunt u met terugwerkende kracht niet zeggen dat het er niet in staat. Dus wij zullen ook de terinzageleggingsperiode opschuiven. En daarmee gelijk ook het antwoord op de vraag van ik dacht het CDA: het was sowieso ook niet de bedoeling om het in de zomerperiode ter inzage te leggen. Dat is in alle gevallen ook niet chique: mensen zijn op vakantie, we willen het niet stiekem doen. Dus in alle gevallen was het sowieso de bedoeling om het pas in september ter inzage te leggen.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ik begrijp dat besluiten over die terinzagelegging dan ook naar september gaat. Dan even praktisch: hoe regelen we dat? Want op de agenda van vandaag staat gewoon dat we straks besluiten over het ter inzage leggen. Trekt het College dat besluitpunt terug? Moeten wij er met z'n allen tegen stemmen? Hoe lossen we dat op?

De VOORZITTER: Ik denk dat de Staten nu aan zet zijn om dat besluitpunt aan te passen, zeg ik nu even als uw voorzitter. Dat mag het College niet doen.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Oké, voorzitter, dan is dan geen vraag maar een punt van orde. Maar dan lijkt me het fijn om na de eerste termijn in overleg met de griffie kijken hoe we dat vormgeven.

De VOORZITTER: Laten we dat doen. Mevrouw Rutgers.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ja, volledig aansluitend bij de vorige vragen. De plan-MER: daar zouden we ook een besluit over nemen of die voorgelegd moest worden. Maar ik neem aan dat ook dat opschuift als we hier pas in september het definitieve conceptvisiestuk hebben liggen. Klopt dat?

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Voorzitter, daar kan ik heel kort over zijn: dat klopt.

Dat gezegd hebbende wil ik graag door naar de inhoud. Ik probeer het ook kort en bondig te houden net als uw Staten dat hebben gedaan. We zullen met elkaar als College de moties gaan behandelen. Nou ja, dan zie ik het vanzelf wie er bij de interruptiemicrofoon komt te staan – zal ik maar zeggen.

Begin ik met motie 275 van de Partij van de Arbeid, GroenLinks en de SP. Sympathieke motie. Ik dacht: ik kijk even of iedereen daar scherp in is, hè, mevrouw Bakker? Maar wij kunnen deze motie ook wel overnemen. Wij zien daarvan ook het belang in Deels staat het gewoon al in onze Omgevingsvisie, met die aanscherping kunnen wij ook leven. Dus deze kunnen wij oordeel Staten geven.

Dan de motie van het CDA, Forum, ChristenUnie, Groninger Belang, Partij voor het Noorden, D66 en VVD over Gronings welvaren. Dat is motie 277, excuses. Ja, 277. Ik doe de moties waar ik voor sta. Dus het is ook eventjes voor u een soort van bingokaart. Dus let u goed op!

De VOORZITTER: Maar het helpt ons bij het opletten als u dan nadrukkelijk het nummer dat die motie in onze beraadslaging heeft gekregen.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Ja. Het gaat nu om motie 277, 'Gronings welvaren'.

Mevrouw BRILSTRA (VVD): Ja, ik ben even in verwarring. Bij de vorige motie werd door de gedeputeerde gezegd dat hij het een sympathieke motie vond. En hij zei: 'We gaan hem overnemen.' En vervolgens zegt hij: 'Het is oordeel Staten'. Dan ben ik een beetje in verwarring.

De VOORZITTER: Wat wij proberen, is elkaar een beetje op te voeden. Moties zijn van de Staten, niet van het College. Er wordt niks overgenomen, maar dan zegt het College: 'Wij laten hem over aan het oordeel van de Staten', in de nette parlementaire verhoudingen. Dus complimenten voor de

gedeputeerde dat hij dat zo goed deed in de richting van de Staten. Ja. [Gelach in de Statenzaal.] Ik hoor dat weleens anders.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Dank u wel, voorzitter.

Ga ik toch nog even terug. U hebt hem er inmiddels bij kunnen pakken, motie 277. Dat is een motie die wij van harte kunnen ondersteunen. Alleen, wij vinden hem niet op de plek hier in de Omgevingsvisie. Dus wij willen hem graag wel meenemen in het programma dat hiervoor komt. Maar we onderschrijven wel degelijk de doelstelling.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Vindt het College het dan ook een goed idee om hier in de Omgevingsvisie, waar die ambitie wordt benoemd, dan wel te benoemen dat de concretere maatregelen volgen in het programma waar de heer Roemers het over heeft?

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Volgens mij is dat ook de volgorde. Dus volgens mij zou dat prima kunnen.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): 'Dat zou prima kunnen.' Ik ben even benieuwd: gaat het College het ook opschrijven dat er dus ook een uitwerking volgt? Want het is jammer dat er nu na een ambitie een punt staat waar je een concrete uitwerking verwacht. Dus het is prima als dat in een ander programma komt, maar zegt het College hier toe dat er wel komt te staan dat die uitvoering of die concrete maatregelen zullen volgen?

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Dat is wat mij betreft akkoord.

De VOORZITTER: Wij noteren dat als een toezegging. De gedeputeerde vervolgt zijn betoog.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Dan ga ik nu over naar motie 279. Dat is de motie van Groninger Belang en de Partij voor het Noorden over de uiteindelijke bevoegdheid om permanente bewoning van recreatiewoningen niet toe te staan. En daar hebben wij het volgende van gevonden. Ik denk dat het belangrijkste is dat de provincie een nadrukkelijke rol speelt in het reguleren van permanente bewoning. Dat doen we via de Omgevingsverordening. Dus daar hebben wij ook een wettelijke taak in. Daarnaast blijkt op basis van een *quick scan* dat wij maar dertien vakantieparken hebben in de provincie Groningen. En wij willen die functie wel behouden. Op die manier zien wij geen draagvlak voor ons om deze motie te steunen. Dus wij ontraden dan ook deze motie.

Dan motie 280. Dat is de motie 'Behoud karakteristieke en betaalbare woningen in heel Groningen' van de SP en van de Partij voor de Dieren. Motie 280, dus. Dat is een motie die wij in eerste instantie gewoon oordeel Staten geven. Volgens mij zijn het wel twee verschillende dingen: karakteristieke woningen en betaalbare woningen. Want niet alle karakteristieke woningen – ik denk de meeste niet – zijn betaalbaar. Maar we onderschrijven wel de motie en kunnen hem daar ook in steunen. Dus we geven hem oordeel Staten.

Dan motie 281: die van de SP en van de Partij voor de Dieren. Dat gaat over de campings. We hebben er lang over gedaan, maar toch moet ik zeggen dat we hem gaan ontraden. Want we onderschrijven het belang van laagdrempelige recreatie voor sociale cohesie en de toegankelijkheid, maar we nemen de motie dus niet over. Want de provincie heeft een kaderstellende rol via de Omgevingsvisie, maar de afweging over de toekomst van de specifieke campings ligt specifiek bij de gemeenten. Zij zijn beter in staat om lokaal maatwerk te leveren, rekening houdend met de sociaal-economische aspecten. Dus vandaar dat we deze motie vanuit de provincie ontraden.

Mevrouw BAKKER (SP): Ook al gaan de gemeenten erover, wat de gedeputeerde nu schetst, je kunt als provincie toch wel een stelling innemen in de Omgevingsvisie waarom je het niet wenselijk vindt dat dit soort ontwikkelingen plaatsvindt in onze provincie? Dus zit er ergens nog ruimte waardoor wij deze motie nog zouden kunnen aanpassen om in ieder geval een klein stapje in de Omgevingsvisie te hebben zodat we dit kunnen borgen? Dat we de camping een beetje kunnen redden alvast?

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Volgens mij hebben wij hier ook geen juridische grond voor om dat op die manier aan te passen. Dus wij laten dit echt aan de gemeenten. Het is aan de gemeenten om hier een oordeel over te vellen. Wij onderschrijven het wel, maar wij hebben alleen maar een kaderstellende rol via de Omgevingsvisie. En daar wil ik het bij laten.

De VOORZITTER: Mevrouw Bakker, ten slotte.

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, ik vind dit wel een beetje een technisch antwoord: 'juridisch', 'kaderstellend'. Dat klopt aan de ene kant natuurlijk ook, maar de Omgevingsvisie is ook een toekomstperspectief dat we hier met elkaar willen. En daarin zit volgens mij meer ruimte dan de gedeputeerde nu schetst. Dus ik zou willen vragen om er toch even uitgebreider te kijken en er in tweede termijn op terug te komen. Want ik vind dit iets te kort door de bocht.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Ik ga mezelf wel toch herhalen. Wij vinden echt dat dit bij de gemeenten ligt. Dat de gemeenten hier beleid op moeten maken en niet de provincie.

De VOORZITTER: Mevrouw Bakker?

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, voorzitter, ik snap iets toch niet helemaal. Want Groninger Belang heeft ook een motie ingediend die eigenlijk ook raakvlakken heeft met deze motie. En daar geeft het College juist aan dat de provincie de kaderstellende rol over de niet-permanente bewoning op die plekken. Waar zit dan het verschil? Dat snap ik niet. Kan het College dat uitleggen?

De VOORZITTER: Was dit een *Zugabe* of is dit een nieuwe ronde aan interrupties?

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, ik vind eigenlijk dat dit er nog bij hoort, maar dat is aan de voorzitter.

De VOORZITTER: Ik ben in een heel milde bui. O nee, ik moest streng gaan voorzitten. De gedeputeerde.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Ja, nu worden er twee dingen voor elkaar gehaald volgens mij: kleine campings en vakantieparken. En bij vakantieparken is ook heel duidelijk aangegeven dat wij vinden dat er juist te weinig parken zijn, ook voor permanente bewoning. Daarmee los je ook niet direct de woningproblematiek op en we willen ook juist de recreatie behouden. Dat geldt dus ook voor die vakantieparken. Dus dat is een andere dan kleine campings in de benen houden. Want daar gaan wij niet over, dat is des gemeentes. Ik kan het niet mooier maken voor u.

De VOORZITTER: Dan zou ik maar doorgaan.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Dan ga ik maar door, voorzitter, met motie 282 van de SP, 'Ruimte voor kamperen bij de boer'. Daar kan ik mevrouw Bakker dan wel positief stemmen: deze motie nemen wij over. Wij vinden deze motie heel positief en wij gaven hem oordeel Staten.

Dan motie 287. Dat is een motie van de SP en de Partij voor de Dieren. En die gaat erover om de term 'volkshuisvesting' te hanteren in plaats van de term 'woningmarkt'. Nou, met mijn Partij van de Arbeid-achtergrond en mijn ambtelijke achtergrond ben ik zeer voor 'volkshuisvesting'. Ik zou het het liefst ook overal willen gebruiken. Echter kan ik de motie zoals die er nu ligt, niet overnemen, maar ik kan u wel tegemoetkomen door daar waar het kan en waar het mogelijk is, wij overal waar 'woningmarkt' staat en we dat niet hoeven te gebruiken, 'volkshuisvesting' neer te zetten. Ik weet namelijk niet of het overal kan en of dat het wel mogelijk is. Dat heeft ook met andere beleidsstukken te maken et cetera. Maar daar wij het kunnen veranderen, zullen wij het woord 'volkshuisvesting' terugbrengen in de Omgevingsvisie.

En dan heb ik volgens mij nog één motie en dat is de motie van de Partij voor het Noorden. 'Woningen in leefbare dorpen', motie 300. En die gaat over het regionaal en provinciaal woningbouwbeleid. Deze motie moeten wij ontraden. Want wij gaan uit van de wet, de Wet regie volkshuisvesting, en daarin wordt ook aangegeven dat twee derde betaalbaar is op regionaal niveau. En wij mogen daar niet van afwijken. Tenzij wij dit met een woningbehoefteonderzoek kunnen weerleggen. Evenzo zegt de wet ook dat de provincie en de gemeenten moeten nemen op het realiseren van voldoende betaalbare woningen. Daar staan wij ook achter. Wij werken vanuit onze nieuwe rol samen met die gemeenten aan een provinciaal, breed woningbehoefteonderzoek.

De heer ZWART (PvH): Voorzitter, er ontgaat mij even iets. We praten hier in de motie over twee derde betaalbare woningen. En dat is volgens wettelijk. Dus daarvan wijken we niet af. We willen een actieve ondersteuning van de gemeenten. Daarvan wijken we niet af. En '*periodiek te rapporteren over de spreiding*': daarvan zou je kunnen zeggen dat we er iets van afwijken, want dat willen we gewoon graag weten. Wat is er dan mis met deze motie?

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Als ik u zo beluister, dan is hij zelfs overbodig.

De heer ZWART (PvHn): Nou, naar ons gevoel is hij niet overbodig, want we willen graag die rapportage hebben. Want wat gebeurt er in de provincie met betaalbare woningen? Dat willen we beter kunnen bijhouden. Dus die motie bouwt in feite voort op datgene wat het College wettelijk al moet doen en waar wij hierin om vragen, is: rapporteer dat nou, dat weten we hoe het gaat in de provincie.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Nou, volgens mij doen we dat ook. Er komt een volkshuisvestingsprogramma. Dat komt ergens in 2027. Er zijn heel vaak ook afspraken met corporaties op gemeenteniveau. Dus die hebben veel betere monitoring op de afspraken die zij maken met de verschillende corporaties. Daarin hebben straks ook een regierol en daar moet blijken hoe het eruit gaat zien. Maar zover zijn we nog niet.

De VOORZITTER: De heer Zwart, ten slotte.

De heer ZWART (PvHn): Ja, ten slotte, voorzitter. Wat is het bezwaar om daar nu mee te beginnen? Want nu is het probleem van de volkshuisvesting enorm, juist ook in het Ommeland waar de gemiddelde inkomens lager zijn, waar betaalbare woningen heel veel meer noodzakelijker zijn en waar we eigenlijk meteen wel mee kunnen beginnen. Want die rapportages hebt u al van de gemeenten. Waar zit hem nou voor het College de kneep?

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Laat ik dan zo zeggen: wat er nu gebeurt aan woningmarkt? We doen al best wel veel, wat ik heb begrepen, is dat we elk halfjaar monitoren. Dus ik ben wel nieuwsgierig waar het dan voor u in zit. Want we hebben wel die monitoringssystemen: die hebben we al. En de rest van de motie doen we ook al, omdat het wettelijk is. Dus ik ben nu even op zoek naar wat u nou met die motie wilt.

De VOORZITTER: Ja, dat dwingt eigenlijk om de heer Zwart nog één poging te geven. De heer Zwart.

De heer ZWART (PvHn): Nou, het gaat me niet om een poging, hoor. We willen gewoon wat regelmatig een rapportage van alle gemeenten naar ons toe, opdat wij als Staten weten wat er in de provincie gebeurt met het realiseren van ons woningbouwbeleid. Twee derde: het moet kunnen. En ik hoef geen antwoord hier van: 'We doen het al.'

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Ja, ik ga toch een antwoord geven. Want ik heb net gezegd dat wij het elk halfjaar monitoren. Ja, ik weet niet vaak dat we dat moeten doen: maandelijks lijkt me ondoenlijk. Het is een halfjaarlijkse monitoring en daar wil ik het graag bij laten.

Dan heb ik nog een motie van de Partij van het Noorden en die gaat over woningen in leefbare dorpen. Maar dan nou ben ik even abus. Want volgens mij gaan er dingen mis met al die moties.

De VOORZITTER: Wat in mijn waarneming zonet op tafel lag was motie nummer 300. Ik zie de heer Zwart ook knikken. Dat is de motie 'Wonen in leefbare dorpen'. Dus als u in chronologische volgorde werkt, dan hebt u nog de keuze uit motie 301 en 302. Dat zijn 'Gezonde leefomgeving' en 'Werk voor Groningers'. Ik ga ervan uit dat als we door alle gedeputeerden heen zijn, dan ook alle moties zijn besproken. De grootste druk ligt dus bij de laatste spreker. Wie is eigenlijk de volgende?

Ik zou de gedeputeerde willen vragen om nog even terug te keren naar het spreekgestoelte. Want de heer Zwart heeft nog een interruptie.

De heer ZWART (PvHn): Ja, voorzitter. Naar aanleiding van de consternatie hebben we toch de vraag: heeft de gedeputeerde nou de goede antwoorden bij de goede motie gegeven? Heeft hij iets overgeslagen wat misschien toch nog gezegd zou moeten worden? En ja, wij hebben er al moeite mee om alles op de goede volgorde te krijgen, maar we hopen dat dat bij het College wel blijft lukken. Anders helpen we graag mee.

De VOORZITTER: De gedeputeerde. En de tweede termijn mag ook nog, hè, als u denkt dat het te ingewikkeld wordt.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Dank voor uw hulp, meneer Zwart. Maar ik heb de juiste beantwoording gedaan op de motie.

De heer MOES (gedeputeerde): Dank ook aan de Staten voor de woordvoeringen en de aandacht voor het mooie onderwerp energie. Ik ga een viertal moties behandelen, maar ik ga ook eventjes langs de woordvoeringen omdat daar ook wel vragen in gesteld werden die uiteindelijk niet zijn uitgemond in een motie, voorzitter. En daarbij ga ik ook even de partijen bij langs zoals ze de woordvoering ook hebben gedaan.

Als eerste de BBB. Die vroeg heel concreet om een toezegging, of wij kernenergie blijven volgen in het onderzoek en de ontwikkelingen. En die toezegging hebben wij eerder ook gedaan als College en die onderstreep ik nogmaals, omdat de BBB daar ook om vroeg.

GroenLinks stipte ook de 50 procent energieparticipatie aan. Daar kom ik straks nog even op terug omdat dat raakt aan de motie die de SP heeft ingediend.

En ze vroegen nog even om de herhaling van de toezegging om ook het woord 'energiegemeenschappen' te gebruiken in de tekst. Nogmaals, dat zegt het College toe. Dat past namelijk heel mooi onder de noemer van energiehubs, waar we ook gewag van maken in de Omgevingsvisie. Dus dat past daar goed bij en dat nemen we op.

Het was volgens mij geen concrete vraag, maar ik wil daar toch even alvast wat over zeggen. De ChristenUnie benoemde nogmaals het punt van het verhogen van de kleine windmolens: ashoogte van 15 naar 20 meter. Daar komen we nog bij de Staten op terug. Want aan de overwegingen om dat toe te staan, zitten nog wat haken en ogen. Dat komt niet positief uit de MER, zoals u hebt kunnen lezen. Maar er is ook onderzoek gedaan naar de impact op de natuur: vogels, vleermuizen. Dat onderzoek is in het laatste stadium. Ook daar kunnen we voorzichtig al zeggen dat dat niet per se alleen maar een positieve impact heeft – om het voorzichtig te zeggen. Dus daar kunnen we op dit moment nog niet vooruitlopen, maar daar komen we nog bij de Staten op terug. Want het College vindt wel dat de Staten uiteindelijk daar richting aan moeten geven. Want dat wordt gewoon nog een keuze die nog gemaakt moet worden met de kennis die er dan is.

Groninger Belang noemde ook dat we zuinig moeten zijn op het landschap en benoemde ook dat we alle technieken en innovaties moeten blijven onderzoeken. Nou, dat doen we natuurlijk ook binnen de Visie, maar zeker binnen het Programma Energie. Daar kom ik straks ook nog wel even op terug.

En de hartenkreet van Groninger Belang over Windpark N33 is gehoord door het College. Maar dan moeten we in alle eerlijkheid ook toegeven dat het gewoon niet mogelijk is om vergunningen die uitgegeven zijn en die lopende zijn, zomaar af te pakken. Dat is ook lijn met eerdere toezeggingen op moties die door Groninger Belang zijn ingediend. Natuurlijk zijn we wel actief bezig om met de overlast die de inwoners daar ervaren, samen met de inwoners aan de slag te zijn, om te kijken hoe we wél kunnen helpen. Dat is een lopende zaak.

De SP kwam met een motie en dat gaat over het eigenaarschap van energieprojecten in de gemeenschap. O, sorry: 'het nummer', hoorde ik in de zaal. Dat is nummer 283 volgens mijn administratie. Ik heb goed nieuws en slecht nieuws. Ik zal beginnen met het slechte nieuws: ik moet die, hoe die nu voorligt, ontraden. En waarom? Ook omdat in de huidige conceptvisie ook staat dat we dan streven naar 50 procent lokaal eigendom. Nou, en dat is ingewikkeld, want lokaal eigendom is niet zomaar iets voor betrokken inwoners. Dat vraagt enorm veel. Een energiecoöperatie oprichten, de financiering rondkrijgen, het gaat vaak over miljoenen: er komt heel veel bij kijken. Maar in de geest van de motie van de SP en ook in lijn met wat wij als College voorstaan, willen we gaan opnemen dat we 50 procent van de winst van een zonnepark of een windpark willen laten terugvloeien in de omgeving. En dat kan dan op verschillende manieren: dat zou je kunnen doen met een gebiedsfonds of een gouden aandeel. Je zou dat kunnen doen met participatie en in eigenaarschap. We moeten nog even finaal onderzoeken of dat juridisch allemaal goed houdbaar is en of dat allemaal kan, maar daar lijkt het vooralsnog op. Dus die opties staan open, maar de lijn in de Visie zou dan worden '50 procent van de winst'. Dus daar waar de lasten zijn van een energiepark, daar wil je ook in ieder geval van de baten en van de lasten ook weer terug laten vloeien. Dus dat willen we op gaan nemen in de Omgevingsvisie. En dan komt dus eigenlijk te vervallen dat we een eis stellen aan hoeveel in eigendom moet zijn. Want dat is een heel concrete uitwerking en dat bemoeilijkt ook het ontwikkelen van dit soort initiatieven. Dus dat over motie 283.

Dan heeft D66 ook een tweetal moties. En als eerste motie 290, die om een pilotstatus vraagt voor energiecoöperaties. Die ontraden we.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik was een beetje in verwarring gebracht door de gedeputeerde. Want hij had het erover dat die 50 procent lastig is. Alleen, dat is iets wat het College nu toch zelf al als norm had gesteld in de Omgevingsvisie? Of heb ik dat niet goed begrepen?

De heer MOES (gedeputeerde): Dat klopt. Dat staat er nu al in: lokaal eigendom staat er dan in. Dat blijkt knap ingewikkeld te zijn. Het is uiteindelijk een overweging: je kunt daarvoor proberen te gaan. Maar in de praktijk – dat leren de afgelopen decennia ons met de ontwikkeling van windparken en zonneparken – is dat ontzettend lastig haalbaar. Heel vaak wordt er dan daarop ingeleverd en haal je nooit de 50 procent. Bijvoorbeeld omdat inwoners zeggen: 'Ja, wij zitten helemaal niet te wachten op eigenaar worden. Er komt een windpark op ons af en dat vinden we al heel vervelend. Nou, dan moeten we ook nog eens een keer allerlei dingen gaan ondernemen. En dan moeten we geld bij elkaar zien te zoeken.' Nou, dan krijg je allerlei soorten dingen die daarbij komen kijken. Terwijl, wat je eigenlijk wilt, is dat een gedeelte van de winst die daar gemaakt wordt en die een initiatiefnemer op zo'n park prima kan maken, maar dan kunnen wij wel eisen dat een gedeelte van die winst gewoon direct terugvloeit. In welke vorm dat dan terugvloeit: of dat dan is door middel van aandeelhouderschap of andere vormen – het kan ook een gebiedsfonds zijn, daar kun je verschillende dingen voor bedenken – daarin kun je variëren al naar gelang de afspraken die gemaakt worden bij het ontwikkelen van zo'n project. Maar de lijn in de Visie wordt dan dat we 50 procent van de winst willen laten terugvloeien in het gebied.

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, dus dit is naar aanleiding van de motie die wij hebben ingediend, eigenlijk een bredere koerswijziging van het College, begrijp ik uit de woorden van de gedeputeerde? Waarbij even als bevestiging: het kan dus zo zijn dat een commerciële partij voor 100 procent een zonnepark heeft, maar dat 50 procent daarvan dan moet terugvloeien naar de omgeving? En dat dus het hele beleid dat aan de voorkant al participatie van 50 procent moet plaatsvinden, dan vervalt?

De heer MOES (gedeputeerde): Dat is een heel brede vraag. 'Participatie aan de voorkant' kan ook zijn: inspraak op het proces, inspraak op hoe zo'n initiatief en zo'n park tot stand komt. Hoe het nu vak gaat, dat participatie wordt opgevat als louter eigenaarschap, dus een percentage in de aandelen. Dat heeft ontzettend veel haken en ogen en dat kost ontzettend veel moeite, tijd, gedoe voor de inwoners. En ook vaak zijn inwoners daarover verdeeld. Dus het is veel moeilijker om dat van de grond te krijgen. Heel vaak willen de inwoners dat ook niet op die manier, want die vinden al dat ze er al last van hebben. 'Waarom moeten we nu ook nog allerlei moeite doen voordat we überhaupt kunnen meeprofiteren van dit project?' Dus draaien we dat eigenlijk om en dan laat je het eigenaarschap eventueel liggen. Nogmaals, je kunt wisselen in de vorm en in de varianten van hoe je uitwerkt. Dus het is niet zo dat het uitgesloten dat inwoners zelf ook eigenaar zijn. Het is ook niet uitgesloten dat inwoners zelf medezeggenschap over zo'n gebiedsfonds. Daar kun je allerlei varianten voor verzinnen, dat kan later in de uitwerking ook terugkomen, dat kan per park ook verschillen, per initiatief. Maar de lijn is 50 procent van de baten moeten gewoon terugvloeien naar de samenleving, naar de lokale bevolking c.q. inwoners.

De VOORZITTER: Mevrouw Bakker, ten slotte.

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, voorzitter, klinkt heel interessant. Het zal nog interessanter worden als die zonneparken of windparken dan niet in eigendom zijn van een commerciële partij, maar in eigendom van onze eigen provincie.

De VOORZITTER: De gedeputeerde nog? Nee? Het kon zijn dat u hierop wilde reageren.
Mevrouw Ten Hoeve.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Hoe borg je dan het zicht op die winst als je praat over eigenaarschap?

De heer MOES (gedeputeerde): Hoe het zicht op winst borgt, is een vraag voor de ondernemers en initiatiefnemers en niet een vraag aan de provincie, denk ik. Want daar hebben wij als provincie natuurlijk geen rol in. Het is zo dat er op dit moment wel subsidies zijn om die businesscase rond te krijgen. Dan heb je de SDE-subsidie, maar goed, dan wordt het wel heel technisch. Maar goed, daar zien we voor onszelf in elk geval geen rol in.

De heer DE BOER (GroenLinks): In het verlengde daarvan dan: hoe is de provincie dan van plan om die 50 procent winstgevendheid af te gaan dwingen? Want als je eigenaarschap wilt, dan ben je zelf ervoor verantwoordelijk als gemeenschap. Nu zeggen we: we willen 50 procent inzetten, daar worden dan meteen wat complicaties bij gezien. Dus ik zou daar graag een visie op willen zien van het College.

De heer MOES (gedeputeerde): Nou, het is eigenlijk zo dat hoe het nu in de conceptversie staat, 'lokaal eigendom', het ingewikkelder is te borgen dan winstdeling. Want wanneer je in de Visie zet dat we gaan voor winstdeling en je daar een percentage bij noemt, dan hebben uiteindelijk de Omgevingsvisie en de –Verordening die daar ook uit voortkomt, de status van een wet in de provincie. Dus dat is dan al je borging. Dus in de Omgevingsvisie regel je dingen die je geborgd wilt zien voor de toekomst. En hoe de exacte uitwerking in de praktijk eruit gaat zien: nogmaals, in het Programma Energie komen we daar in de uitvoerende kant op terug. Dit gaat over de Visie.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, de vraag die daarachter zit, is: kan het College ook de zekerheid richting inwoners en bijvoorbeeld coöperaties geven dat zij dezelfde zekerheid hebben op het terugzien van die winsten op dezelfde manier dan wanneer zijn eigenaar van het zonnepark zouden zijn geweest?

De heer MOES (gedeputeerde): Ja, hoe de situatie dus nu is, is dat we de wens hebben tot participatie, tot mede-eigenaarschap, tot het terugvloeien van de winsten. Maar als je naar de praktijk kijkt in de afgelopen decennia, lukt dat eigenlijk maar heel sporadisch. Dat is heel ingewikkeld. Daar komen allerlei haken en ogen bij kijken en dat heeft, hebben wij geconstateerd, vooral te maken met die eis van eigenaarschap. Wanneer je dat dus gaat aanpassen en je gaat eronder en je zegt dat het over de winstdeling gaat, dan is dat gewoon een harde afspraak die je moet maken met de initiatiefnemers van zo'n park. En of dit particuliere initiatiefnemers zijn of dat het grote bedrijven of zelfs multinationals – verzin maar iets – maar er is een initiatief om een bepaald park te realiseren, dan kun je gewoon op basis van de Omgevingsvisie en op basis van ook bijvoorbeeld de antieure overeenkomst die je dan moet sluiten – maar dat is allemaal uitvoering – daarover afspraken maken. En dat moet 50 procent van de winst terugvloeien. Nogmaals, wat ik eerder zei: wij hebben dit nog niet dusdanig juridisch getoetst en ook aan de praktijk getoetst dat we precies weten hoe dit allemaal kan. Maar het is wel ons voornemen om dit zo hard mogelijk neer te zetten, waarbij zo veel mogelijk ook die garanties kunnen inbouwen in de Visie.

De VOORZITTER: De heer De Boer, ten slotte.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, ten slotte, voorzitter. Dan vermoed ik inderdaad dat het college daarover nog terugkomt bij onze Staten. En de laatste vraag daarbij is dan: ziet het College er ook nog een rol in voor het provinciale energiebedrijf dat nu onderzocht wordt?

De VOORZITTER: Dit is allemaal naar aanleiding van een motie die aandringt op een bepaling in de Omgevingsvisie, hè? Ik herinner even aan de orde.

De heer MOES (gedeputeerde): Ja, dit wordt toch een tikkeltje koffiedik kijken, voorzitter. Want er wordt nu gevraagd: 'wat als?'. Er loopt nu een onderzoek naar een provinciaal warmtebedrijf. Er moet nog überhaupt een onderzoek komen of er dan ook een rol voor de provincie als zij letterlijk als energiebedrijf opereert en hoe zich dat allemaal tot elkaar verhoudt, terwijl we dit nog niet eens goed uit hebben gewerkt. Dat is allemaal 'als, als, als'. Het wordt te ingewikkeld om daar antwoord op te geven. Wat we wel zeggen, is dat dit onze lijn is en dat we hieraan werken en dat we dat op deze manier graag in de Visie zouden willen stoppen.

Volgens mij was ik gekomen bij D66, dat twee moties heeft ingediend op het gebied van energie. Ik geloof dat ik motie 290, die gaat over een uitzonderingspositie voor energiecoöperaties, al had ontraden. Omdat de energiecoöperaties al binnen de kaders, die wij gesteld hebben als het gaat om wind- en zonne-energie, vallen en zij daar al alle ruimte hebben. Dus die ruimte kunnen ze blijven benutten, En we gaan niet extra uitzonderingsposities regelen voor energiecoöperaties buiten de kaders die al gesteld zijn.

Mevrouw BUIGEL (D66): Volgens mij zeggen wij in de motie niet zo heel veel over energiecoöperaties, maar meer over gemeenten, bewoners, bedrijven en lokale organisaties om dan gezamenlijk te gaan kijken hoe we zo'n gemeenschap kunnen gaan inrichten en dan een pilot te

kunnen doen om iets ruimer te kunnen kijken. Dus daarom keken we naar de kaders die gesteld worde in de Omgevingsvisie. Dus ik ben toch wel benieuwd of dat wel hetzelfde antwoord als de gedeputeerde net gaf. Want het is niet zozeer voor energiecoöperaties alleen.

De heer MOES (gedeputeerde): Snap ik. Dank ook voor deze vraag, want dan kan ik dat beter toelichten. Waar het in de kern om gaat in het antwoord van het College, is dat wij geen ruimte willen bieden buiten de kaders die al gesteld zijn. En dan maakt het ons in die zin niet uit of het een energiecoöperatie is of een energiegemeenschap, die je wellicht als een coöperatie zou kunnen beschouwen of een ander samenwerkingsinitiatief. Ik bedoel, wij zijn zeker voor energiehubs. Energiegemeenschappen heb ik eerder al genoemd richting GroenLinks. Dat kan allemaal, ook binnen de Omgevingsvisie straks is daar alle ruimte voor. Maar niet buiten de kaders die al gesteld zijn als het gaat om windmolens of zonneparken. Dus dat is waarom we deze motie ontraden.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ja, ik zit even na te denken over het antwoord. Wat wij eigenlijk gewoon graag wilden, is in een pilot gaan kijken met maatwerk, ook gezien de insprekers die er zijn geweest. Meermaals hebben insprekers gezegd: kijk toch iets breder. Misschien hogere of middenmolens, misschien een andersoortige batterijopslag en ook kijken naar die innovaties die er misschien in de toekomst komen. Hoe kunnen we dat dan samenbrengen en maatwerk leveren om bijvoorbeeld een wijk of dorp van het gas af te halen en duurzaam te zijn? Dus ik ben wel heel erg benieuwd wat dan de reflectie is van de gedeputeerde op het verhaal van die insprekers dan.

De heer MOES (gedeputeerde): De gedeputeerde kan zich de insprekers goed herinneren tijdens het commissiedebat hierover en uiteindelijk hebben wij die gehoord. Maar daar wordt het beleid van dit College niet direct anders van. Ja, uiteindelijk is dat beleid ook door de Staten vastgesteld. Dus daar houden wij eerst aan vast.

De VOORZITTER: Mevrouw Buigel, ten slotte.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ja, nog niet vastgesteld volgens mij. Want we zijn er nog in gesprek over, mag ik hopen. En dan ook in de toekomst, in de komende 25 jaar, ziet het College dan ook geen ruimte voor zo'n pilotregeling om iets breder te kijken?

De heer MOES (gedeputeerde): Ja, dat is op zich wel een mooi bruggetje naar de ruimte, dus daar kom ik straks op terug, voorzitter. En over het vastgestelde beleid: ik refereerde aan eerdere Collegevoorstellen over de beperkingen van zon op land en de beperkingen van wind op land. Dus dat bedoelde ik met 'het vastgestelde beleid', voorzitter.

Dan de andere motie van D66, 291. Dat gaat inderdaad over die ruimte. Ruimte voor nieuwe technologieën, energie-innovaties, nieuwe technieken en dat we niet op voorhand moeten gaan uitsluiten en dat we eigenlijk een bepaald soort wendbaarheid nodig hebben, zodat je op nieuwe technologieën kunt anticiperen. Dat doen we in feite met deze Omgevingsvisie. Want alles wat je niet uitsluit, dat sluit je niet. Dus daar is in principe ruimte voor. Het is natuurlijk ook lastig om iets uit te sluiten wat nog niet bestaat. Niemand heeft natuurlijk een kristallen bol van wat voor technologieën en technieken er allemaal beschikbaar komen de komende jaren.

Tegelijkertijd, deze Omgevingsvisie geldt wel tot en met 2050, maar die wordt ook periodiek herzien en herijkt. Dat betekent ook dat, mochten er nieuwe technologieën op de markt beschikbaar komen of mocht de politiek uiteindelijk besluiten tot andere overwegingen, dan is daar altijd een procedure voor om zo'n Omgevingsvisie dus ook periodiek bij te stellen. Dus in die zin is die overbodig, die motie. Het is wel zo dat het een sympathieke motie is en dat het ook heel verstandig is om daarnaar te blijven kijken. Dus de inhoud in die zin nemen wij ook over. Want ja, dat doen we ook al. Maar we ontraden hem omdat hij overbodig is en omdat de motie ook op dit moment vraagt om het expliciet op te nemen in de Visie. Wij zien hiervoor geen plek in de Omgevingsvisie, maar wel bijvoorbeeld in het Programma Energie waarin we ook heel breed kijken naar alle beschikbare technieken en ook blijven kijken naar de beschikbare technieken en technologieën.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ik zat even te denken. Maar het College heeft er dus genoeg vertrouwen in dat de Omgevingsvisie die nu voorligt, genoeg wendbaar is voor de komende 25 jaar?

De heer MOES (gedeputeerde): Kijk, wanneer de Visie wordt vastgesteld door uw Staten, voorzitter, dan geldt die. En uiteindelijk zijn de Staten het hoogste orgaan hier in de provincie. Als de Staten uiteindelijk een andere richting kiezen in de toekomst – dat is natuurlijk waar politiek over gaat – ja,

dan zullen er dingen gewijzigd moeten worden. Daar zijn procedures voor bij deze Omgevingsvisie, dus dat is mogelijk. Dus die wendbaarheid zit al impliciet in staatsrechtelijke gang van zaken hoe dingen vastgesteld worden hier in de provincie.

Mevrouw BUIGEL (D66): Nou ja, volgens mij is er wel een brede oproep geweest van meerdere partijen om wel flexibeler te gaan kijken in de toekomst en dat is eigenlijk ook wel waar we invulling aan wilden geven met deze motie. We hoeven dan niet per se het expliciet op te nemen, maar we willen wel dat het College meeneemt dat het die ruimte gaat behouden in de toekomst. Als ik het zo hoor, dan is dat ook wat het College in de toekomst gaat doen?

De heer MOES (gedeputeerde): Ja, dat is in principe het beleid van dit College, voorzitter, dat we breed blijven kijken. Die toezeggingen zijn ook eerder al gedaan door dit College om breed te blijven kijken. We blijven kijken naar ook nieuwe ontwikkelingen, nieuwe technologieën en dat kan over van alles gaan. En dat komt ook periodiek gewoon in het Uitvoeringsprogramma onder deze Visie, namelijk het Programma Energie. Dat Programma Energie is niet een programma dat decennia loopt, dat is een programma dat een kortere looptijd heeft en sowieso ook periodiek opnieuw vastgesteld moet gaan worden. Dus daarin neem je dan elke keer natuurlijk weer de nieuwste technologieën mee.

De VOORZITTER: Mevrouw Buigel, ten slotte.

Mevrouw BUIGEL (D66): Nou ja, het is mooi om te horen dat het in het programma komt. Maar wij hebben het natuurlijk over de Omgevingsvisie. Volgens mij wordt het ook heel erg lastig in de toekomst om telkens de Omgevingsvisie te gaan wijzigen. Natuurlijk kan dat wel ergens een beetje gestuurd worden in de programma's, maar die programma's komen ook niet terug in de Staten. Dat is een verantwoordelijkheid van het College. Dus onze oproep was dan om het echt duidelijk ook mee te nemen in de Visie en niet alleen in het programma. Dus vanwaar de keuze dan zo van de gedeputeerde?

De heer MOES (gedeputeerde): Ik weet niet exact hoe alle procedures daarover lopen en hoe vaak zo'n Omgevingsvisie herijkt wordt. Maar volgens mij zijn daar al afspraken over gemaakt dat dat periodiek gebeurt. En ik meen dat dat zo om de drie, vier jaar gewoon in de normale beleidscyclus herijkt wordt. Dus dat komt ook elke Statenperiode dan een keer voorbij.

Dan kom ik op de woordvoering van het CDA. Ik vond – dat had ik opgeschreven en dat wou ik toch even benoemen – de vraag mooi: 'is het de energie voor of door Groningen?' En dan kun je 'door Groningen' ook op twee manieren opvatten. Gaan we energie als doorvoerhaven gebruiken, als Groningers energie leveren aan de rest van het land? Of gaan we ook die energie hier gebruiken en worden we als Groningen daar ook beter van? Nou, wat dit College betreft dat tweede. Dus dat wou ik toch even gezegd hebben.

En volgens mij was ook de vraag van het CDA: kan die Visie nog bijgesteld worden en hoe verhoudt zich dat tot elkaar? Nou, het is niet een visie waar je elke dag zomaar weer wat in de kantlijn bij krabbelt – om het zo maar te zeggen. Maar zoals ik net ook al zei, voorzitter: zoiets wordt wel periodiek herijkt door uw Staten.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ja, dat periodiek herijken: daar hebben we het in de commissie ook met elkaar over gehad en toen werd er eigenlijk het beeld geschetst door de gedeputeerde: 'Nou ja, als we met elkaar de andere kant op willen, dan gaan we de andere kant op en dan zullen we zien hoe het dan loopt. Het is aan de Staten dan om daar richting aan te geven.' Maar is nou niet juist de bedoeling van een visie tot 2050 om voor mensen te zeggen: dit is die stap op de horizon, dit is de horizon, daar gaan we naartoe, daar kunnen ondernemers hun plannen op afstemmen, woningzoekenden kunnen kijken wat er nodig is. Die Visie is nodig voor mensen om verder te gaan om plannen te maken. En de beantwoording twee week geleden, maar ook nu weer een beetje, maakt het voor mij – ik denk ook voor meerdere mensen in de provincie Groningen – wat onduidelijk: hoe strak is nou die Visie? Kan de gedeputeerde daar een beetje meer duiding aan geven?

De heer MOES (gedeputeerde): Nou, aangezien dit uiteindelijk de Omgevingsvisie is die onder de goede zorgen van mijn collega Roemers valt, laat ik die specifieke beantwoording en de finesse daarvan – want daar wordt eigenlijk nu naar gevraagd – dan graag daar. Maar natuurlijk is het zo dat je een visie voor meerdere jaren opstelt, ook omdat daar richtinggevende keuzes in gemaakt worden. Dus dat onderschrijft dit College natuurlijk volledig. Nogmaals, ik denk dat mijn collega daar straks wellicht een iets fijnmaziger antwoord nog op kan dichten.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ja, misschien alvast een vervolgvraag aan de heer Roemers – dat hij zich er even op kan voorbereiden. Ik heb in de commissie ook gevraagd: waarom hebben we dan gekozen voor 2050? Was het dan niet helderder geweest om te kiezen voor 2040? Waar is die keuze op gebaseerd? En ik wacht dat antwoord af.

De heer MOES (gedeputeerde): Nou ja, dan komt straks mijn collega daarop terug. Dan stel ik voor dat ik nu even de laatste motie behandel. Dan ben ik wat mijn gedeelte van de beantwoording betreft – want we doen met elkaar als College – voor het onderdeel energie klaar.

De VOORZITTER: Dat is goed. Als u dat afmaakt, dan doe ik daarna een ordevoorstel.

De heer MOES (gedeputeerde): Oké, dan ben ik bij de Partij voor het Noorden, die een motie heeft ingediend over energieopslag. Het gaat over batterijopslag als misschien schakel, missende sleutel. Dat is inderdaad een heel thema binnen energie dat flink in ontwikkeling is. Wij doen daar onderzoek naar in het kader van het Programma Energie. Het is niet mogelijk om dat als pMIEK- of RES-project, want die gaan echt ergens anders over. Daarom moeten we deze motie ook ontraden. Dit past ook heel goed binnen het Programma Energie. Dus in die zin, het College is hier al flink mee aan de slag.

De heer ZWART (PvHn): Voorzitter, het past heel goed binnen de andere plannen: daar ben ik het helemaal mee eens. Maar in de Omgevingsvisie zit veel meer dan alleen energie. We praten over energie in de Omgevingsvisie, maar waar we niet over praten, is die opslag van de energie. We hebben jaren geleden – voorzitter, en dit is echt een vraag – de Groningers voorzien van 4.000 euro aan cheques als ze 1.000 euro schade hadden. De daken liggen vol met zonnepanelen en we weten zometeen niet waar we ermee naartoe moeten. En juist in die Omgevingsvisie zou daar ruimte voor zijn. Wat denkt de gedeputeerde daar dan van?

De heer MOES (gedeputeerde): Ja, iedereen kan in principe natuurlijk als particulier of als bedrijf investeren in een thuisaccu. Dat hoeft niet in de Omgevingsvisie. Maar wanneer het gaat over de grootschalige energieopslag – daar waar de provincie wel wat over heeft te vinden – zijn we, zoals ik zei, bezig met onderzoek daarnaar. Het is lastig om een langetermijnvisie vast te stellen over iets waarvan je het onderzoek nog niet hebt afgerond en waarvan je nog niet precies weet wat daar de voor- en nadelen van zijn en in welke vormen dat allemaal een plek zou kunnen krijgen. Dus wij hebben echt gezegd: dat hoort bij de uitvoering en dat pakken we dus mee in het Programma Energie. En dat we iets moeten met energieopslag in brede zin, ja, dat is eigenlijk voor iedereen wel zo klaar als een klontje.

De heer ZWART (PvHn): Als ik het goed begrijp, voorzitter, sluit de gedeputeerde niet uit dat we bijvoorbeeld naar wijkopslag gaan. Maar dat hoort naar mijn gevoel in de Omgevingsvisie. Want je kunt niet overal in een wijk een energieopslag plaatsen. Is het nou niet handiger om dat ook in de Omgevingsvisie op te nemen?

De heer MOES (gedeputeerde): Nou, als het gaat over wijken en steden, dus binnen de bebouwde kom, voorzitter, dan is het niet primair aan de provincie. Maar de Omgevingsvisie werkt zo dat je wanneer je er geen beperkende maatregelen in opneemt, het dus ook niet een beperkende regel is. Dus op het moment dat het niet genoemd staat in de Omgevingsvisie, wil dat dus niet zeggen dat we het uitsluiten. Maar het omgekeerde is waar. Dat was het stukje energiebeantwoording, voorzitter.

De VOORZITTER: En daarmee bent u aan het eind van uw woordvoering, begrijp ik. Ja. Dan nu het voorstel van orde. Ik was heel optimistisch, ik dacht: nou wij redden voor de lunch de hele eerste termijn van het debat. Maar ik hoor uw magen knorren en ik weet dat er ondertussen in kamer nummer 20 vanwege de zon – want daar zijn kleinere ramen – de lunch is klaargezet. Dus dat is hierachter. En ik zou u willen uitnodigen om de lunch te gebruiken. Laten we daar een half uur voor nemen.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Ik heb vijf moties.

Met opmerkingen [D.P.1]: GRIFFIE, hierna ontbreekt een klein deel van de opname (zowel in het GELUIDS- als VIDEOBESTAND OP DE SITE). Ik vermoed dat de opnameapparatuur te laat is aangezet. Ik pik de handelingen weer op bij de 'herstart' van de opname.

(Ik heb ter vergadering alleen de opmerking 'Ik heb vijf moties.' genoteerd, vandaar dat die er staat. Maar dit was dus niet op video/audio opgenomen...)

[...] Bewoners zijn structureel betrokken. En als er uitbreidingen plaatsvinden die leiden tot planschade, dan voeren we gewoon de regelgeving uit. Dus met andere woorden: we doen allemaal, dus ontraden wij de motie.

Komen we naar motie 285 'Milieudruk niet omhoog'. Daar wordt in feite een zinsnede geschrapd. Je zou zeggen: ja, dat zou misschien wel slim zijn, want we vinden toch dat we werken vanuit het verzorgingsbeginsel. We vinden dat economische belangen niet boven de gezondheid en veiligheid moeten gaan. Daar is het College het volledig mee eens. En op het moment dat de milieudruk hoger wordt op een plek, blijft die altijd binnen de bestaande normen en altijd met de best beschikbare technieken. Alleen, de werkelijkheid is wel zo – en daar neem ik altijd een voorbeeld aan – dat er in Leek midden in het dorp een bedrijf is dat heel veel overlast veroorzaakt. Als we dat kunnen verplaatsen naar een bedrijventerrein, dan neemt de overlast op dat bedrijventerrein toe. Maar de overlast in het dorp neemt enorm af. En dat is precies datgene wat we bedoelen: we bedoelen het altijd binnen de wettelijke normen. We proberen altijd het beter te doen voor iedereen dan ook en we spreken de bedrijven daar ook op aan. Alleen, deze zin laat gewoon de werkelijkheid zien. Soms kan het zo zijn dat het noodzakelijk is om die overlast te verplaatsen en dan ontstaat er op een ander niveau extra milieuhinder. Maar altijd binnen de bestaande normen, dus we ontraden deze.

Kom ik bij motie numero 286 'Maak bedrijventerrein groener'. Een mooie motie, voorzitter, en wij laten het oordeel aan de Staten.

Motie numero 296: ja, 'Transparantie over grondstoffenaanvoer op XXL-bedrijventerreinen'. Ja, ik trek me dit wel aan. Misschien moeten we ons soms beter informeren over wat we allemaal al doen. Want ook dit doen we. Partijen worden gewoon gevraagd om hun grondstoffenaanvoer inzichtelijk te maken. Maar sterker nog, we proberen ook te stimuleren om tot besparing over te gaan en daar moeten ze ook transparant over zijn.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, voorzitter, ik had nog een vraag over motie 285 'Milieudruk niet omhoog', maar we waren intussen al twee moties verder. De gedeputeerde zegt: ja, het is mogelijk dat het verder oploopt. Maar in een Omgevingsvisie stel je ambities. En is de gedeputeerde het niet met de SP eens dat je juist als ambitie moet stellen dat het niet oploopt bij geen enkel bedrijventerrein en dat je met elkaar ervoor zorgt dat die milieudruk gewoon liever eigenlijk nog minder wordt dan het nu is?

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Wat wij liever willen? Ja, wat we met z'n allen het liefste willen is dat we in een schoon milieu zitten zonder enige beperkingen. Maar we moeten tegelijkertijd ook realistisch zijn. Zoals we dat in de Omgevingsvisie hebben onderschreven op meerdere plekken, is dat wij streven naar een gezonder milieu en naar een schonere lucht. En tegelijkertijd zijn we ook realistisch. We hebben een aantal bedrijven dat gewoon dat veroorzaakt. En we hebben een aantal categorie 4-bedrijven en daar kunnen we niet omheen. Ja, dat zou kunnen, maar dan hebben we weer een ander probleem. En we hebben niet alleen te maken met de ecologie, maar ook met de economie. Dus naar mijn idee en naar ons idee streven wij naar een zorgvuldig milieubeleid. Alleen, we sluiten ook niet de ogen voor het feit dat er soms bedrijven moeten verplaatsen en daar zijn we nu ook eerlijk over. Dat kan er aan het einde van de dag toe leiden – we gaan natuurlijk altijd proberen te voorkomen – dat die milieudruk op dat betreffende bedrijventerrein toch vermindert of verhoogt.

Mevrouw BAKKER (SP): Maar, voorzitter, is de gedeputeerde het dan ook met de SP eens dat dat dan anders in de Omgevingsvisie moet worden opgeschreven dan het er nu staat, met ook die uitgebreide toelichting die de gedeputeerde nu geeft? Want nu staat het er alsof het een beetje voor lief wordt aangenomen, maar het mag wat ons betreft wel wat scherper. Kan het College dat toezeggen?

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Het is voor een deel de ontvanger die de boodschap bepaalt. Maar ja, wij gaan als College er nog naar kijken hoe we dat hebben opgeschreven. Ik kan u wel zeggen dat zoals het er nu in de motie staat, we niet kunnen overnemen. Maar de heer Roemers gaat toch met een stofkam nog door de Omgevingsvisie heen. Waar het ons om gaat, is: absoluut ermee eens dat die milieudruk zo veel mogelijk verminderd moet worden. En tegelijkertijd is er wel een realiteit en dat hebben we geprobeerd hier te omschrijven.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, voorzitter, als dan die stofkam wordt toegepast, dan zou ik willen vragen aan het College of zij ook het stuk dat de Natuur- en Milieufederatie Groningen aan ons heeft gevraagd – ik weet niet of het College dat zelf ook heeft gekregen of alleen de Staten, anders stuur ik het graag toe – ook daar de aandachtspunten die zij noemen, meeneemt met die stofkam. En of zij dan ook toch wel de zorgen die bewoners via brieven hebben geuit, mee willen nemen met die

stofkam. En niet alleen wat zij hier zeggen, want het is iets te kort door de bocht door te zeggen dat het er al helder genoeg in staat.

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Dat zijn uw woorden. Het College kent die brief niet, misschien de heer Roemers wel. Waar het mij om gaat: wij spreken nu met uw Staten, u bent in de gelegenheid nu uw opvatting te geven. Vervolgens wordt het na de zomer ter inspraak gelegd, dan kunnen alle bewoners daar ook iets van vinden en dan gaan we dat uiteraard ook meenemen.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ik wou nog even terugkomen op de reactie van de gedeputeerde op motie 286 over de groene bedrijventerreinen. Er werd een heel optimistisch antwoord gegeven als het gaat om het vergroenen van nieuwe bedrijventerreinen. Maar in dezelfde bullet staat in het verzoek aan het College om ook bij de bestaande bedrijventerreinen de ruimtelijke inrichting en vergunningverlening mee te nemen dat het een groene omgeving moet zijn. Denkt de gedeputeerde dat dat haalbaar is bij bestaande bedrijventerreinen?

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Dat zal nader onderzoek moeten uitwijzen. Het College heeft klimaatadaptatie als een belangrijk onderdeel in zijn Coalitieprogramma opgenomen. Daarbij kijken we naar nieuwe bedrijventerreinen, maar ook naar bestaande bedrijventerreinen. In hoeverre dat allemaal kan, dat is iets wat nader onderzoek zal vergen. Daar zullen natuurlijk ook nog wellicht behoorlijk wat euro's mee gemoeid zijn, dus daar zullen we nog nader op terugkomen. Wat wij willen zeggen, is dat we dit een mooie motie vinden. Het past bij het Collegeprogramma en in die zin laten we het oordeel aan de Staten.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Als ik het samenvat als: 'het is heel mooi, maar we weten niet of er euro's en we weten ook niet of er ruimte voor is', is dan de enthousiaste reactie van de gedeputeerde niet een beetje voorbarig?

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Dat lijkt me niet.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Dan zullen we als Staten het oordeel vellen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ik heb een vraag over motie 296. Is het College het ermee eens dat grondstoffentoevoer ook openbare milieu-informatie moet zijn?

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Dan ben ik niet duidelijk geweest. Ik heb aangegeven dat we de bedrijven ertoe verplichten om die informatie te geven, ook in het kader van besparing. En dat die informatie openbaar is.

Dan hebben we volgens mij nog twee moties. Motie 296 heb ik al gehad. Dat ging over de grondstoffen.

Dan is er de motie 301. Ja, in die zin ook overbodig. Dus ik ontraad hem. De Partij voor het Noorden heeft deze opgesteld. Het gaat over: gaat u bij nieuwe vergunningverleningen en herzieningen de gezondheidseffecten meenemen? Dat doen we al. En een snelle actualisatie van milieuvergunningen is meegenomen in het plan van aanpak in motie 61 'Gezondheid en leefbaarheid als harde toetsingscriteria te verankeren': dat gebeurt ook. Dus we doen dit al, het is staand beleid en daarmee ontraden we deze motie.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): 'Met het hoofd in de *cloud* en de voeten op de grond': zo heet de motie van GroenLinks. Het College ziet het belang van dataverwerking en ook van AI-infrastructuur, zeker ook de AI Factory waar we het al over gehad hebben. Maar het ziet tegelijkertijd ook de druk op de ruimte, de impact op het gebied van energie en water. En daarom zullen wij ook inderdaad die afwegingskaders opstellen zoals gevraagd in deze motie. In dat opzicht willen wij deze motie ook overnemen.

De VOORZITTER: Motie 276 is dit. En het was 'oordeel Staten', geloof ik, hè, als u ik goed beluister?

De heer BENNEMA (gedeputeerde): 276. Nou ja, 'overnemen' is iets anders volgens mij. Maar...

Dan kom ik bij de ChristenUnie: 'Basisdienstregeling OV' met een heel mooi kaartje erbij waar het basisnetwerk op staat. Daar is het verzoek om lijn 35 en 36 op te nemen in het basisnetwerk OV. Wij begrijpen het belang dat de Staten hecht aan deze lijnen. Maar opname in het basisnetwerk, moet ik zeggen, is niet logisch en ook niet nodig. Dat zal er ook zelfs toe leiden dat als we deze lijnen

opnemen in het basisnetwerk, je meer zal moeten inzetten, omdat er intensiever wordt gereden en met meer uren. Terwijl het volgens mij de bedoeling is – maar goed, dat is de interpretatie van de Staten – dat die lijnen blijven. Het basisnetwerk is eigenlijk de kern van ons OV-systeem: dat willen we garanderen, dat is onontbeerlijk, dat moet staan. En daaromheen zitten andere lijnen en die zijn ook belangrijk. Maar op het basisnetwerk in ieder geval baseer je de investering en je langetermijnvisie.

En om dat netwerk te rijden, is op dit moment ook al lastig genoeg. We zetten er al een tandje bij waarbij er vanaf de zomer meer op wordt gereden en we de capaciteit daar opschalen. Dat wil je eigenlijk robuust houden. Dus eigenlijk wat je nu doet, is een beetje het waterbedeffect: als je nu die lijnen 35 of een andere losse lijn erin zet, dan betekent dat je met die capaciteit moet schuiven. Want het probleem is niet alleen geld. Je kunt niet zeggen: we hebben wat extra geld, we drukken er meer bussen bij. Maar materieel, chauffeurs, onderhoud: dus je hebt een beperkte capaciteit. 'Niet alles kan overal.' En lijnen plannen is dan ook een proces van brede afweging. Je hebt een kern en daaromheen andere lijnen. Ik zou ook tegen de Staten zeggen: ik zou daarom ook geen bestellingen per lijn plaatsen. Doe een brede afweging, maak die in overleg. In het najaar komt ook weer de nieuwe dienstregeling. Dan houden we alles weer tegen het licht – deze lijnen ook. Dus dat noopt mij tot het oordeel dat wij deze motie ontraden.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Lang verhaal van de gedeputeerde, maar het goede nieuws is: we zijn het voor 90 procent eens, we weten allebei hoe het werkt. Het enige verschil is dat de indienende fracties zeggen: ja, maar deze ontsluiting – en de gedeputeerde heeft het over een 'lijn', maar wij hebben het over de ontsluiting van een aantal dorpen – vinden wij zo belangrijk dat die wél in die basisdienstregeling hoort. De vraag aan de gedeputeerde is als volgt. Als hij zegt dat er altijd een gebrek aan geld is – dus aan chauffeurs en bussen – is dat niet júíst een reden om sommige lijnen extra belangrijk te noemen als je die belangrijk vindt?

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Nou, dat is een interessante vraag die de heer Geijtenbeek hier opwerpt. Stel, we zouden het doen. Dan ga je meer bussen inzetten, ook in het weekend en later en ook meer per uur. Dat betekent dat je op andere punten van het basisnetwerk waar lijnen rijden waar het druk is, eerder uitval zult hebben, dat je minder lijnen hebt, dat het superdruk wordt. Wij willen eigenlijk wel omhoog in OV-gebruik. Ik denk dat we het daar over eens zijn. Maar als je die inzet op andere cruciale punten daardoor kunt verminderen, dan schiet je je doel voorbij. Of sterker nog, ga je juist tegen je doel in door dit te doen. Ik zou dit daarom ten zeerste ontraden. Ik snap de intentie, maar ook qua hubs en alles is dit niet nodig. De lijn ligt daar nu al zo in, maar maak hem geen onderdeel van het basisnetwerk: dat rechtvaardigt ook niet het gebruik als je dat vergelijkt met de andere basisinfrastructuur. Ik zou het niet doen.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ja, voorzitter, wat de gedeputeerde doet, is duidelijk. Maar misschien snap ik de verwarring nu. Want de gedeputeerde zegt steeds: er gaan extra bussen rijden en vaker, maar dat pleidooi heeft helemaal niemand hier gehouden. Het enige wat we zeggen, is dat de bestaande verbinding niet meer als extra wordt getypeerd, maar als onderdeel van de basisdienstregeling. Dus wanneer de gedeputeerde dat begrepen heeft, betekent dat ook dat hij zijn oordeel aanpast? Want we vragen helemaal niets meer, want we vragen het alleen anders te typeren.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Ja, maar een basisverbinding heeft wel een andere status. En dat is het verschil. Je gaat echt kijken: wat is de kern die je wilt hebben en wat eromheen zit. En dan kom ik tot het oordeel dat dit inderdaad niet de kern is. Dat kan wel belangrijk zijn, maar niet de kern. Dat betekent ook iets voor de intensiteit waarmee je het gebruikt en de openstelling tot hoe laat je rijdt. Of je dan bijvoorbeeld tot half elf of twaalf uur 's avonds moet rijden of al eerder moet rijden. Of je in het weekend meer bussen moet inzetten. Dus dat heeft wel degelijk consequenties.

De VOORZITTER: Meneer Geijtenbeek, ik ben de tel een beetje kwijt, maar laten we zeggen: ten slotte.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ja, dat wilde ik ook doen, voorzitter. Want dan hebben we nu alleen nog over het verschil van inzicht en dan is de vraag: wat is nou de kern en wat is de basis van onze dienstregeling? En kunnen we dan hier de conclusie trekken dat voor het College de bereikbaarheid van Oldehove niet de kern is van ons openbaarvervoersnetwerk?

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Kijk, er wordt één lijn uitgepikt. Je moet altijd het geheel bekijken en daarin zit een zekere kern. En als je het geheel afweegt, behoort deze lijn specifiek niet tot die

kern. Trouwens, buiten de kern zitten ook lijnen: die zijn ook belangrijk. Dat is niet alleen deze lijn, er zijn nog veel meer buslijnen die we kunnen opnoemen en die daarin zitten. Maar uiteindelijk is dat een brede afweging, die trouwens gemaakt wordt in het kader van het OV-bureau. Dus wij moet inderdaad onze inzet en onze lijnen die we rijden, met allerlei zaken afwegen. Die brede afweging past ook veel meer bij de hele beschouwing van de dienstregeling die we dit najaar gaan doen.

Dan had de ChristenUnie nog twee punten gesteld, die ik even opzoek. Ja, over verduidelijking, over Zuidoost-Groningen. Daar ging het met name over de ruimte. Daar werd genoemd inzet op e-wittransitie: daar werd *biobased* bij voorgesteld. Ik kan de ChristenUnie zeggen: dat klopt. Dat was eigenlijk een tekstfout. Dus dat nemen we over, dat herstellen we. Dus dat kan prima.

Dan het actief beleid op het werven van overheidsdiensten: dit doet me een beetje denken aan de jaren tachtig onder Lubbers. Maar ik zou zeggen: dat past eigenlijk niet in de Omgevingsvisie. Je kunt het daar in het Economische Programma over hebben. Dan nog vraag ik me af hoe dit zich verhoudt tot onze doelstellingen. Want wij streven eigenlijk naar een groter verdienvermogen, circulariteit, hogere productiviteit. Overheidsdiensten zijn belangrijk: als je ze hebt, moet je ze denk ik hier ook houden. Dat is belangrijk. Maar of je daar nou je focus op moet zetten, die discussie kunnen we ook prima nog verder voeren bij het Economische Programma wat mij betreft. Tot zover de ChristenUnie.

Kom ik aan bij de motie van D66, waarvan ik het nummer zo niet zie. Dat is die over de spoortunnel: 288. Daar werd zelfs in de woordvoering ook nog een rondweg bij gehaald. Dus die zal ik dan ook even integraal behandelen. Kijk, het belang is de doorstroom van het verkeer. De situatie in Hoogezand is ook het College bekend en dat hebben wij ook wel begrepen. Daar passeren ook inderdaad heel veel treinen, dus dat je daar goed naar moet kijken, is ons duidelijk. En wij begrijpen dus die wens. Maar deze concretisering vinden wij toch niet passen bij het abstracte en strategische kader van de Omgevingsvisie. Bijvoorbeeld, je gaat allerlei ontwikkelingsrichtingen verkennen zoals de Nedersaksenlijn: daar past deze ook heel goed in. Dat gaan we uitwerken. Ik hoop ook dat dat snel doorgang kan vinden. In die gebiedsontwikkeling ga je dan vervolgens in kaart brengen wat de knelpunten zijn bij alle gemeenten en dat maak je onderdeel van een afweging. Dan zoek je daar dus de financiën bij. Op dit moment, als je het zo specifiek opneemt, moet je ook een financiële reservering hebben, denk ik. En die is er ook niet. Dus laten we even kijken hoe die gebiedsontwikkeling gaat als die nieuwe spoorlijn daar ligt. Dan kun je dus afwegen welke maatregelen je neemt om daar de verkeersdoorstroom en de leefbaarheid te verhogen.

Dus samengevat: eigenlijk heb je in deze Omgevingsvisie ontwikkelingsrichtingen in een visie, maar niet echt de heel concrete handvatten. Tenminste, deze is nog niet uitgekristalliseerd genoeg om nu op te nemen. Dus in dat opzicht ontraad ik hem. En dat geldt ook voor zo'n ringweg: die moet je ook in zo'n geheel afwegen. Dus in dat opzicht ontraden wij de motie.

De SP: daar ben ik overheen gesprongen. Daar had ik hier iets over staan: 'Groene bedrijventerreinen'. Dat is eigenlijk ook al beleid van ons College om dat te doen. Dus ik zou zeggen: oordeel Staten. [Vanuit de Statenzaal wordt een corrigerende opmerking gemaakt.] Heb ik...? Ik zie toch echt de SP staan.

De VOORZITTER: Er lijkt een dubbeling te zijn met de woordvoering van gedeputeerde Dekker. Was dat het? Maar de conclusie was dezelfde, viel mij op. Ja. Dus de eenheid van het College is niet in het geding.

De heer BENNEMA (VVD): Excuus, voorzitter, het College sprak met twee monden, maar hetzelfde riedeltje. Dus dat komt goed. Heel goed zelfs. Nee, dat komt goed.

Dan de Partij voor het Noorden, 'Werk voor Groningers'. Motie 302 is het. Dat is een goede zaak. Het is zo dat als ik deze motie zie, daar veel goede dingen in zitten. Alleen, heel erg economisch, inderdaad. Ruimtelijk raakt het wat minder. En sommige eisen kunnen we niet stellen in een ruimtelijk document als de Omgevingsvisie. Bijvoorbeeld voor lokale werkgelegenheid: dat kun je dus wel meer doen in het economisch beleid. Nou ja, '*streekcampussen en aansluiting bij nieuwe bedrijventerreinen met vakonderwijs*': dat is eigenlijk ook iets wat we al stimuleren, dat je die verbinding hebt. En dan het derde punt in de uitspraak van de motie. Dat gaat eigenlijk samen met de Triple Helix, dat er een actieagenda wordt opgesteld. Ja, dat kunnen we niet in de Omgevingsvisie niet zo als harde voorwaarde stellen, maar is wel relevant in ons Economisch Programma.

De heer ZWART (PvH): Voorzitter, ik heb begrepen dat de Omgevingsvisie eigenlijk een visie is op de ontwikkeling in Groningen over de komende 25 jaar. Dat betekent dat je met allerlei plannen rekening moet houden wat er over tien, twintig, vijftien jaren – het maakt niet uit – mogelijk zou kunnen

zijn. En dat betekent – en ik hoop dat de gedeputeerde daarop wil reageren – dat je vooruit moet zien waar je op een gegeven moment de mensen vandaan haalt die je in de Omgevingsvisie economisch uitgesproken aan het werk wilt laten zijn binnen de provincie. Je zult huizen moeten hebben, je zult winkels moeten hebben, je zult moeten plannen. Daar wil ik graag een reactie op.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Nou, dat zijn inderdaad allemaal algemene tendensen waar je rekening mee moet houden. Maar heel specifiek: bij de Omgevingsvisie zit natuurlijk de ruimtelijke component. Waar landt dat? Waar komen die woonwijken? Waar komt die industrie? Kijk, en hoe je dat verder economisch uitwerkt, ja, dat zet je in je Economische Programma en ook de Leefbaarheidsvisie hebben we. Daar zijn de andere visies die daarop aanvullen. Ik zou zeggen: er zitten dwarsverbanden in, maar ik zou hier ook echt kijken naar wat ruimtelijk relevant is voor die ontwikkelingen die wij voor de toekomst zien.

De heer ZWART (PvH): Dan kijken we er toch iets anders tegenaan. Want een van de belangrijkste dingen die je nodig hebt, is ruimte om je visie uit te kunnen voeren. En dat heeft te maken met de omgeving. Je plant een fabriek niet midden in het Paterswoldsemeer, bij wijze van spreken. Je zorgt dat er huizen in de buurt zijn. En dat mis ik nou juist in die Omgevingsvisie: de zaken die opgenomen moeten worden om te kunnen faciliteren in menskracht, in woningen en al dat soort zaken meer. Waarom is dat niet opgenomen?

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Nou ja, in algemene zin zijn er natuurlijk wel ontwikkelingen beschreven. Maar als je nou echt puur naar het economisch beleid kijkt hoe je daar komt, dan hebben we daar een aparte visie voor. En waar dat landt, waar die bedrijventerreinen staan: ja, dat staat in de Omgevingsvisie. En hoe die energie daarheen moet, dat staat in de Omgevingsvisie. Waar die woningen gebouwd moeten worden: dat staat in de Omgevingsvisie. En dat hangt natuurlijk allemaal met elkaar samen. Als je echt naar het werk voor Groningers kijkt, dan denk ik dat je echt bij dat Economisch Programma moet zijn.

De VOORZITTER: De heer Zwart, ten slotte.

De heer ZWART (PvH): Inderdaad, ten slotte. We hebben ooit het gevleugelde woord hier gehad: 'zwaluwstaarten'. Ik weet niet of dat nog bekend is. Maar eigenlijk zouden we al die visies die we moeten hebben, moeten zwaluwstaarten tot één geheel. Is dat een planning voor de toekomst, dat we er één totale visie van maken zoals wij de ontwikkelingen in Groningen zien? Zowel economisch als maatschappelijk als – nou, noem maar op?

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Dat heeft de heer Zwart goed gezien. Je moet daar de maximale samenhang in hebben. Ik kan daar ook op zeggen dat in de uitvoeringsprogramma's wij dat ook gaan doen. Dat is ook even de reden dat deze Visie wacht op die vaststelling. Dan kijken we ook hoe zich dat weer vertaalt in die andere documenten. Dus die kruisverbanden zijn er. Dus dat ben ik dan eens met de heer Zwart. Ja, dus helaas ontraden wij om die reden deze motie.

Volgens mij ben ik hiermee aan het einde van de behandeling van de moties die op mijn lijstje stonden, En voor zover ik niet volledig ben geweest, geef ik graag het stokje door aan de heer Wenneger.

De VOORZITTER: Dan geef ik op mijn beurt hem graag het woord. Het woord is aan de heer Wenneger.

De heer WENNEGER (gedeputeerde): Er reesteren mij na de beantwoording van de moties, de appreciatie van de – ik tel ze even snel – acht moties die nog voor mij liggen. Ik ga ze behandelen ook even naar aanleiding van de manier waarop bij mij de annotatie is voorbereid. Dus het kan enigszins door elkaar zijn, maar ik noem het motienummer even plus de omschrijving, dan kunt u het ook onmiddellijk volgen.

Start ik bij de twee bollenteeltmoties. Zoals u weet, is op 2 april een arrest gevallen van de Raad van State.

De VOORZITTER: Misschien dan wel goed om dus ook even de nummers erbij te noemen.

De heer WENNEGER (gedeputeerde): Ik heb twee moties die ik wil appreciëren. Dat is 295 'Naar een biologische bollenteelt' en daarna kom ik op motie 289 'Ruimtelijk kader voor de bollenteelt'. Ja?

De VOORZITTER: We zijn weer bij!

De heer WENNEGER (gedeputeerde): Ja. Dan heb ik mijn appreciatie op dit punt. Kijk, op dit moment is binnen de provincie Groningen de bollenteelt eigenlijk een relatief kleine sector. Zoals u weet, kan bollenteelt niet op kleigrond: dan heb je over licht, de grond en met name in de zuidoosthoek van de provincie is er een klein areaal. Daar zit de focus met name op een dikke 400 hectare binnen de totale 170.000 hectare wat binnen de provincie beschikbaar is. Dus je hebt het over een smaldeel als je het hebt over een stukje causaliteit dat ook in uw vraagstelling wordt bedoeld.

Ik neem u ook even verder mee. Uiteindelijk gewasbeschermingsmiddelen: daar hebben we natuurlijk een landelijk college voor, voor de toelating van de gewasbeschermingsmiddelen. Dat baseert zich op Europese richtlijnen, die worden vertaald in Nederlandse richtlijnen. Dus wat dat betreft is dat niet een provincietaak, dat is een rijkstaak – dat geef ik toch nadrukkelijk even mee. Wij reguleren als provincie het gebruik en wij zien toe op handhaving, daar komt het eigenlijk op neer. We zien hier betrokken bij de landelijke ontwikkeling. Drenthe heeft een kleine voorsprong na een uitspraak en het IPO pakt het nu op om gezamenlijk landelijk te kijken – want we hebben natuurlijk meerdere bollenprovincies – hoe we daar een lijn in kunnen vinden om hier ook invulling aan te geven naar aanleiding van de uitwerking die in Drenthe is gebeurd.

Dan kom ik nu op de twee moties. 'Biologische bollenteelt' van de Partij voor de Dieren in dit geval, 295. Die motie moet ik afraden. Hij is in het dictum echt ontzettend summier verwoord: 'alleen op biologisch wijze'. Op dit moment hebben we aan areaal in Nederland – dat hebben we even nagekeken – al met al 65 hectare over heel Nederland waar het echt om *dedicated* biologische dingen gaat. Dat is op dit moment niet haalbaar. Dat is voor de sector uiteindelijk letterlijk gewoon te kleinschalig. Dus die ontraad ik.

Dan kom ik op de tweede motie van de fractie D66. Die is sympathiek – laat ik het zo zeggen. Want kijk, terecht wat D66 ook probeert uit te ademen – laat ik het zo formuleren – in de motie is dat je een Drentse casus hebt en je landelijke ontwikkelingen hebt, dus dit moet aandacht genieten, ondanks het kleine areaal dat je in de provincie zelf hebt. Dat is eigenlijk de rode draad. Ik zou hem willen afraden, behoudens om u toch een kleine toelichting te geven op waar ik op dit moment mee zit en waar we als College ook naar gekeken hebben, zonet hierachter. Als je kijkt bij '*Constateerend dat*', staat bij het tweede streepje dat telers en leveranciers '*claimen*' dat middelengebruik veilig is. Eigenlijk zegt u dat als je dit doorrekenet, het College van Toelating hier misschien ook niet helemaal goed functioneert. Dat is een beetje raar geformuleerd. Eigenlijk moet je zeggen: als u die tweede bullet zou verwijderen, zou het mij al helpen om een ander oordeel te vellen. En ten tweede, bij het dictum '*Verzoekt het College van Gedeputeerde Staten*': zijn de bullets 1 en 2 de beste. Eigenlijk kom je gezamenlijk van onderop met voorstellen en dan ga je het ontwikkelen met uiteindelijk de provinciale doelen op het gebied van onder meer waterkwaliteit. Want het streven is dat we die doelen van de Kaderrichtlijn Water gewoon moeten halen. Dus de eerste twee bullets zijn bij het College van GS ook heel sympathiek. Als u die derde en die vierde zou elimineren, met daarbij dat '*claimen*' in die constateringen, dan zou ik hem namens GS oordeel Staten kunnen geven. Ja? Maar dat is aan u.

Kom ik op de volgende moties. Dat is eerst de motie van de Partij voor de Dieren en de Socialistische Partij: motie 293 heb ik het over, 'Een betere omgeving met minder vee'. Die moet ik ook ontraden. Hij is te eng geformuleerd en eigenlijk, het grootste probleem is dat als je op zo'n manier zou inrichten, voor extensivering, dat is wat er tegenover staat. De businesscase uiteindelijk is zo dat je ook een financiële prikkel hebt. Je moet iets in de tegemoetkoming naar de sector kunnen geven. En op dit moment is er eigenlijk in het verdienmodel niks in ondervangen. Het Rijk niet, andere overheden niet. Dus je biedt voor die structureel lagere opbrengsten die je uiteindelijk in de sector behaalt door deze verplichting, geen ruimte of een stuk compensatie. Dus je veroorzaakt hier eigenlijk extra problemen als je dit echt zo rigide zou formuleren zoals u hier doet. Dus daarom ontraad ik hem. Het belang van de melkveehouderij in de provincie is ook gewoon groot. Akkerbouw en veeteelt werken goed samen in de kringlooplandbouw, zoals u gezien hebt in het Programma Landbouw. Het is een belangrijke economische pijler ook: het is 11 procent van de Groninger economie waar je het over hebt. Dus het is echt wel relevant om hier solide naar te kijken. Dus wij ontraden als GS deze motie op dat punt. We werken mee met technische oplossingen zoals stikstofreductie waar je het dan over hebt en op allerlei mogelijke manieren waar je het rijksbeleid kunt volgen om ook letterlijk stappen te zetten.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ik kom nog even terug op de bollenmotie. U zegt dan: ja, er is een heel klein areaal waar dan überhaupt de bollenteelt plaatsvindt. Dat vinden wij op zich geen argument

tegen de motie. Het is voor de sector dus niet haalbaar – dat is eigenlijk wat u zegt. Maar wat heeft dan prioriteit volgens GS? Zijn dat de belangen van de sector of de gezondheid van de Groningers?

De heer WENNEGER (gedeputeerde): Kijk, ik heb het al genoemd. Volgens mij heb ik het al duidelijk iets geformuleerd over de kleinschaligheid van de sector waar je het over hebt. En waar je het hebt over de causaliteit: de impact van een heel kleine sector binnen deze provincie op de effecten waar u op doelt. Dit alles overziend maakt de conclusie uiteindelijk dat de sector, hoe kleinschalig ook, het voordeel krijgt en nadrukkelijk ook gezondheidsklachten en dat soort dingen worden meegenomen. Dat speelt natuurlijk mee in de afwegingen, maar het kan niet een 'of-of-discussie. Dus wat dat betreft ontraad ik hem daarom echt sec alleen voor dat biologische.

Kom ik bij de volgende motie die ik voor me heb. Dat is 'Meer ambitie voor dierenwelzijn', motie 292. Dat is een motie die wij ook ontraden. En waarom? Op dit moment is dit hier vrij uitvoerig verwoord. Want u zegt dat het in de Omgevingsvisie ontbreekt, het moet dominant worden verwoord op meerdere plekken en dat soort dingen. Het staat nu bij ambitie 4 nadrukkelijk verwoord, 'dierenwelzijn' en 'diervriendelijke landbouw' staan daar genoemd. Kijk, dit is ook een visie. Die biedt soms ook meer ruimte om de Visie te gaan uitwerken letterlijk in praktische beleidsprogramma's en letterlijk daaronder nog uitvoeringsprogramma's. Dus daar kiezen we voor om dat spoor nadrukkelijk ook dit soort aspecten dat in de Visie wordt genoemd, uit te werken. En we hebben natuurlijk als College afgesproken dat we met dezelfde dierenaantal in ieder geval ook werken aan bouwblokvergroting. Dat betekent dat ook op dat punt wordt gewerkt aan een stukje dierenwelzijn, wat ook voor het College nadrukkelijk speelt en daar wordt ook aan gewerkt.

De VOORZITTER: Misschien nog even de conclusie.

De heer WENNEGER (gedeputeerde): De conclusie is 'ontraden' – heb ik zojuist gezegd. Ja, dat op basis van de motivering die ik net aangaf.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ik kom nog even terug op motie 293. Wat staat er dan tegenover minder vee en minder verdiensten voor de boeren? Vlees en melk gewoon duurder maken? Belangen van de sector gaan voor milieu en de stikstofcrisis?, is mijn vraag.

De heer WENNEGER (gedeputeerde): U geeft nu eigenlijk het belang van de stikstofcrisis aan. Dat was een aspect. En dat tweede aspect, kunt u dat nog even herhalen, mevrouw Ten Hoeve?

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): De stikstofcrisis.

De heer WENNEGER (gedeputeerde): Ja? Oké, stikstofcrisis. Kijk, dat is een landelijk proces. We zitten gewoon midden in een crisis. Daar kom ik zometeen bij mijn appreciatie van deze betreffende motie ook op terug. Het is niet een 'of-of-afweging, we werken gezamenlijk met het Rijk, met andere organisaties aan oplossingsrichtingen voor de stikstofcrisis. Dat kunnen we niet alleen in Groningen, we hebben daar ook het Rijk voor nodig. Dus dat is een afweging die niet *dedicated* in de provincie Groningen speelt.

De VOORZITTER: Mevrouw Ten Hoeve, ten slotte.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Wat ik zei: gaan de belangen van de sector nou voor milieu – dus 'milieu' was het – en de stikstofcrisis. Dat was waar ik om vroeg.

De heer WENNEGER (gedeputeerde): Via de voorzitter: nee, die gaan niet voor. Beide belangen zijn natuurlijk belangrijk. Alleen, je kunt niet ten laste van een sector andere dingen ook de prioriteit geven. Dus je moet beide belangen uitbalanceren: waterkwaliteit, Kaderrichtlijn Water die je moet halen, de sector die een stukje levensvatbaarheid moet worden geboden, voedselzekerheid waar we aan werken met z'n allen, we zitten met een stikstofcrisis. Dus we zitten met zoveel bouwstenen die we in Nederland moeten oplossen: dat is gigantisch op dit moment. Dus het Rijk op dit moment – zeg maar de minister van Stikstof die we hebben – ook. Dus het is gewoon heel breed.

De VOORZITTER: Mevrouw Ten Hoeve, helemaal ten slotte, geloof ik.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Maar wij geven nou precies aan in deze moties – vier moties op rij – waar de sleutel ligt. Hier wordt steeds gekozen voor het economische belang, boven de gezondheid

van mensen. Wij kiezen er dus voor om de crisis te laten bestaan. Bent u dat met mij eens: dat we op deze manier met de watercrisis, de Kaderrichtlijn Water omgaan? Dat we gewoon steeds kiezen voor het economisch belang zodat we de Kaderrichtlijn Water dus niet gaan halen?

De heer WENNEGER (gedeputeerde): Nee. Kijk, wij werken op allerlei sporen gezamenlijk aan oplossingen. En bij de Kaderrichtlijn Water werken we ook aan oplossingen. De sector moeten we ook perspectief bieden. Dus je kunt niet zeggen: we kiezen voor het ene en niet voor het andere, als je niet passende financiële vergoedingen of tegemoetkomingen erbij hebt. Dus het is een lastig spoor, je probeert alle belangen wel in de lucht te houden. En op basis daarvan, op met name het volledig ontbreken van ook financieel een stuk compensatie, ontraad ik de motie.

Gaan we door naar de volgende appreciatie van een motie. Motie 292: die heb ik al behandeld – ik kijk even naar de voorzitter. Die ontraad ik ook nadrukkelijk even, ook met de onderbouwing waarom wij op basis van visies, strategieën en uitvoeringsprogramma's hiervoor kiezen.

Kom ik bij motie 297 van de Partij voor de Vrijheid: 'Balans tussen ambitie en bestaanszekerheid'. Ik zou bijna zeggen tegen de Partij voor de Vrijheid: we doen dit eigenlijk gewoon al. Dus ik zou bijna de kwalificatie 'overbodig' willen geven. Want wij werken – dat hebt u zelf ook in het Landbouwprogramma kunnen constateren – op verschillende fronten aan toekomstperspectief, die stip aan de horizon. We willen stappen zetten: dat is van belang. Het is een mooie motie. Alleen, bij dat ene aspect in het dictum zegt u dat je bepaalde innovaties gewoon moet proberen wat niet direct misschien lonend is of wat dan ook. Dus je moet af en toe letterlijk op innovaties inzetten om weer vernieuwingen te bereiken. Dus het hoeft nu niet altijd een positief effect te hebben alleen in financiële zin als je het over verdienmodellen hebt. Maar je moet de dingen wel doorlopen, wil je uiteindelijk stappen op verschillende fronten zetten. Dat is uiteindelijk de kern. Dus ik moet hem ontraden, omdat die eigenlijk feitelijk overbodig is. Ja.

De heer VAN KESTEREN (gedeputeerde): Voorzitter, kunt u zich voorstellen dat hier in de Staten een beetje begint te leven dat 'dat doen we al' een dooddoener is? Want de ervaring van onze achterban is dat dat niet gebeurt. En dat is wat ik hier ook probeer duidelijk te maken. Maar ik hoor heel vaak nu steeds: 'Ja, dat doen we al. Overbodige motie.' Kunt u zich voorstellen dat dat toch enige scepsis veroorzaakt in de Staten?

De heer WENNEGER (gedeputeerde): Om dat dan nadrukkelijk voor u wat helderder te maken. De Omgevingsvisie kent natuurlijk een lang voortraject. In het voortraject zijn vertegenwoordigers van boeren, van ondernemers, van inwoners betrokken geweest bij het opstellen van de concept-Omgevingsvisie. Dus in de volle breedte hebben we dit eigenlijk aan de voorkant ook al zo ingezet. Dus die participatie ligt er al. Het is niet zo dat wij hier zomaar dingen op het provinciehuis brengen. Dus voor die brede rugdekking vanuit de samenleving hebben we ook nadrukkelijk gekozen aan de voorkant.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, voorzitter, maar ik zou het College willen vragen of ze zich wel bewust zijn van het feit dat het gevoel in de samenleving toch is dat de balans in ideologie, ecologie, biodiversiteit, natuur en milieu wat doorslaat naar die kant, terwijl de realistische kant – de economie, werkgelegenheid – een beetje ondersneeuwt? Dat we gewoon een beetje meegaan in die hele ideologische wereld van de natuur, het milieu? Terwijl het geld wel verdiend moet worden. Kunt u zich dat ook een beetje voorstellen? U praat met één mond, begrijp ik, maar dat het ook een beetje in het College begint te leven dat die frustratie vanuit de samenleving ook een beetje landt in het College? Dat zou ik gewoon eens graag willen weten.

De VOORZITTER: Dat mag overigens allemaal via de voorzitter.

De heer WENNEGER (gedeputeerde): Via de voorzitter: ja, natuurlijk nemen we de zorgen van de samenleving serieus. Daarom is deze weg bij de Omgevingsvisie op zo'n zorgvuldige manier aangevlogen. Je neemt de samenleving hierin mee, je praat met hen, je neemt hun input mee om uiteindelijk het volledige beeld te krijgen. Het is niet zo dat we hier als College gewoon ver buiten de samenleving staan. We staan midden in de samenleving en haar keuzes en zorgen. En daar houden we ook elke dag rekening mee.

Oké, dan heb ik als volgende motie 294. Dan heb ik 'Daadkracht in de stikstofcrisis' van de Partij voor de Dieren en de SP. Ja, ik zou bijna zeggen: mijn conclusie was 'overbodig'. Want wij praten zo vaak – ja, ik durf bijna niet te zeggen – met het Ministerie van LVVN. Binnenkort nog weer

over dit onderwerp, want met al het laaghangend fruit en de *incentives* waar je aan wilt doen binnen de regio, heb je het ministerie gewoon nodig. Al was het alleen voor de financiering. Dus ik zou bij wijze van spreken kunnen toezeggen – dat wil ik wel doen – dat wij in het gesprek met het Ministerie van LNV nogmaals de noodzaak aankaarten tot het spoedige oppakken van de stikstofaanpak met oplossingen, dat ze daarmee komen. Wat dat betreft een sympathieke motie. Het is wel overbodig omdat wij doorlopend in gesprek met het ministerie dat soort routes verkennen.

Kom ik mijn laatste motie. Dat is de motie die meer bij mij dan als afsluiting. Ik kreeg hem net aangereikt door een collega: motie 298 'Gronings gebiedsprogramma van onderop' van de Partij voor het Noorden. Ik moet zeggen: conclusie is 'ontraden', trouwens, meneer Zwart. Op basis waarvan? Ja, dat komt eigenlijk dat we nu bezig met de behandeling van de Omgevingsvisie, het strategisch niveau eigenlijk, waarin de kaders worden geschapen voor landbouw, voor energieopwekking, voor landschap. Dus het is eigenlijk een integraal beleidsdocument. Dan kom je dus eigenlijk bij de verschillende gebiedsopgaven. Want die worden nader in lagere programma's op middellange termijn, als uitvoeringsprogramma's, nadrukkelijk uitgewerkt. Dus daar komt die integraliteit met een stukje verwerking nadrukkelijk tot uiting. En ja, daarbij is ook in de Omgevingswet letterlijk opgenomen een zorgvuldig participatieproces moet worden voorzien bij de Visie, de programma's en de gebiedsopgaven. Dus wat dat betreft ook vanuit de Omgevingswet worden we als provincie ook aangespoord om dat soort dingen in de volle omvang te doorlopen. Dus die participatie moet worden doorlopen, dus die wordt in de vervolgpogramma's opgepakt zoals nu wordt aangegeven.

De VOORZITTER: Ik dank u wel. Daarmee hebben we de laatste woordvoering vanuit het College gehad. Gedeputeerde Top is ondertussen vertrokken naar Den Haag om aanwezig te zijn bij een belangrijk debat over gaswinning. Maar zij had de dingen die anders op haar bordje hadden gelegen, toevertrouwd aan collega's.

Er zijn volgens mij ondertussen ook veel vragen beantwoord. Dus dit is het moment om te inventariseren of er nog iets in de weg staat voor een succesvolle tweede termijn. Ik zie mevrouw Rutgers zwaaien en anderen ook. Mevrouw Rutgers.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Gedeputeerde Moes heeft aangegeven dat de heer Roemers nog een aantal vragen van mij zou beantwoorden.

De VOORZITTER: Klopt dat? Is er behoefte aan een *rebound*? Ik had dat begrepen als tweede termijn, maar... Als de reeks van het College nog niet klaar is, dan zou ik de gedeputeerde nu willen uitnodigen om het even af te maken. Want dan kunt u een totaalbeeld zien.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Voorzitter, de vraag van het CDA ging over de flexibiliteit van de Omgevingsvisie. Zo heb ik hem eventjes vrij vertaald. De Omgevingsvisie is natuurlijk sinds 1 januari 2024 van kracht en die geeft ook eigenlijk aan dat wij een actuele omgevingsvisie moeten hebben. Maar die schrijft geen vaste herzieningstermijn voor, dus het kan best zijn dat je die moet actualiseren. Dat betekent niet dat je gelijk alle ambities aan de kant schuift, maar dat je haar op punten actueel moet blijven houden. Het kan heel goed zijn dat als bijvoorbeeld de stikstofproblematiek of de woningbouw of een ander groot onderwerp vraagt om een actualisatie, dat mogelijk is. Dat betekent niet dat je al je ambities gelijk van tafel haalt, maar dat je dus op punten je Omgevingsvisie gaat actualiseren. Gemiddeld genomen, ook als je kijkt bij andere provincies, is dat vier of vijf jaar dat dat gebeurt. Wij begrijpen wel van het CDA dat het ambitieniveau vanuit de actualisatieplicht een beetje tegenstrijdig voelt, maar het is wel zo dat we daar vanuit de Omgevingswet ernaar moeten kijken.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ik hoor eigenlijk twee antwoorden. Als de situatie daarom vraagt, gaan we op onderwerp kijken met elkaar of er een herijking plaats moet vinden. En anderzijds hoor ik dat dat wel eens in de vier à vijf jaar zou zijn. Dat zijn wat mij betreft twee sporen. Daar hoeft u nu geen antwoord op te geven, maar ik ga ervan uit dat we dat zien bij de definitieve versie van de Omgevingsvisie. Dat we dat bespreken en het pad dan ook heel duidelijk is wanneer we gaan herijken. En gaat dat op onderwerp? Gaat dat op ambitie? Of gaat dat periodiek?

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Wij gaan niet alvast een termijn afspreken waarbij wij nu aangeven aan de Staten dat we elke vier, vijf jaar gaan actualiseren. Dat is ook niet aan het College, dat is aan de Staten. En het hangt ook echt af van welke ontwikkelingen plaatsvinden. Want stel je voor dat de stikstofcrisis wordt opgelost, dan geeft dat ons of meer of minder kansen en dat je dan daarmee aan de slag kunt. Dus wij kunnen niet aan de voorkant al zeggen dat we het over vier jaar gaan doen. Dat kan ook wel over vijf jaar zijn, of misschien wel zes jaar. Dat kunnen we niet

inschatten. We gaan niet een procesbeschrijving voor de komende jaren, dat we zeggen dat we het in 2030 gaan herijken en in 2036 nog een keer. Die flexibiliteit zit erin en dat is ook deels aan uw Staten.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ja, ik hoor een oproep aan onze Staten. Maar ik vraag mij even af hoe dat straks in die conceptvisie landt. Want ik neem aan dat u met een voorstel komt. Het voorstel is nu eigenlijk: we gaan geen termijn noemen, maar we bieden wel ruimte. Ik ben even zoekend hoe nou duidelijk is dat die langetermijnvisie grotendeels overeind blijft tot 2050. En waarom hebben we dan gekozen voor 2050 en bijvoorbeeld niet voor 2040, omdat we dan iets minder ver vooruit hoeven te kijken? Kan de gedeputeerde daar nog een antwoord op geven?

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Ja, ik denk dan dat we een beetje langs elkaar heen praten. Want wat ik bedoelde te zeggen: we gaan niet de ambities bijstellen. Dus wat tot 2050 staat, is wel de stip op de horizon waar we naartoe willen. Maar het kan soms zijn dat er zulke grote ontwikkelingen zijn. Wat wij nu doen, hadden we tien jaar geleden niet kunnen bedenken en dat kunnen we ook niet over tien jaar bedenken. Dus daar zit die ruimte in en die ruimte wordt ook geboden vanuit de Omgevingswet. Dus we gaan gelijk aan de ambities zitten, maar we gaan kijken daar waar het kan en waar het nodig is, om daar een actualisatie op te kunnen doen. Want uiteindelijk heb je die actualisatie ook nodig in je Provinciale Omgevingsverordening.

De VOORZITTER: Mevrouw Rutgers, ten slotte.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Vat ik het goed samen dat we het dan hebben over actualisaties en niet herijkingen?

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Ik denk dat dat een juiste conclusie is, voorzitter.

De heer RONSELAAR (PvdA): De heer Roemers had nog geen antwoord gegeven op onze vraag hoe de Omgevingsvisie gaat bijdragen aan het doel dat we in het Coalitieakkoord hebben gezet rondom stappen zetten richting UNESCO-erfgoedstatus in Groningen.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Deze vraag is even blijven liggen, inderdaad. Wij hebben ook vragen gekregen van de Partij van de Arbeid nog niet zo lang geleden. Die hebben wij gisteren beantwoord. Van die vragen weet ik niet of die al dan niet van GS naar PS zijn gegaan. Maar ik denk dat dit heel veel duidelijkheid geeft over wat er kan en wat er niet kan. Op dit moment zien wij niet de mogelijkheid om het aanwijzen van UNESCO-gebied. In de brief is dat heel duidelijk aangegeven. Maar dat is bijna zeven pagina's. Dus ik zou u er allen op willen wijzen om deze brief goed te lezen. Maar het komt er eigenlijk op neer dat je één keer in de zoveel jaren de kans hebt om daar beleid op te maken en dan kun je er ook met UNESCO over praten. En wij zijn nu niet aan de beurt. Het zit er een heel technisch verhaal achter en ik zou u graag willen verwijzen naar de brief. Ja, voor de rest kan ik nog geen andere toezegging doen dat we UNESCO mee gaan nemen in de Omgevingsvisie zoals die nu voorligt.

De VOORZITTER: Even van de orde: de gedeputeerde verwijst naar de beantwoording van schriftelijke vragen, waarvan ik weet vanuit mijn andere rol dat het College dat gisteren heeft gedaan. Ik check even of die beantwoording bij u in bezit is. Ja? Dan kan er inderdaad rustig naar verwezen worden.

Bent u klaar, meneer Roemers? Ik geloof dat dat zo is. Dan zag ik zonet nog meer vingers dan alleen die van mevrouw Rutgers. De heer Geijtenbeek?

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Voor u naar de tweede termijn gaat, zou ik graag een schorsing willen aanvragen om de nieuwe besluittekst die wij hebben gekregen, even in klein verband te bespreken.

De VOORZITTER: Hoeveel tijd denkt u dat u daarvoor nodig hebt?

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Nou, een minuut of tien.

De VOORZITTER: Een minuut of tien? Laten we er dan een kwartier van maken. Is er iemand die behoefte heeft aan meer schorsing dan een kwartier? Zullen we dan zeggen dat ik streng handhaaf

dat dat ook over een kwartier is? Dat u anders even komt melden dat u meer tijd nodig hebt? Ik kondig het maar even aan.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. De vertegenwoordigers van de pers hebben de tekst al, denk ik, maar voor die hele volksstammen die meekijken via de livestream en die denken: waar hebben ze het over en welk besluit gaan ze nemen lees ik het even voor. *'Provinciale Staten, gelezen [...], gelet op [...]'* en dan komt het volgende besluit: *'Besluiten om opdracht te geven aan Gedeputeerde Staten om de aangenomen moties en toezeggingen ten aanzien van het Concept ontwerp-Omgevingsvisie te verwerken en het definitieve ontwerp inclusief de door het College gewenste wijzigingen voor te leggen aan Provinciale Staten, met de gelegenheid om het Ontwerp te agenderen voordat Gedeputeerde Staten het Ontwerp ter inzage leggen.'* Over deze tekst is enorm diep nagedacht en hiervan zei de heer Geijtenbeek zojuist dat de fracties die hij had gesproken, een goed idee vonden dat dit dan ter besluitvorming voorlag. Ik neem aan dat inmiddels alle fracties daar een opvatting over hebben. Wij kunnen het hebben over dit voorstel dan, hè?

Goed, dat is mooi. Dan zijn wij nu toe aan de tweede termijn en ik was al begonnen, maar ik doe dat gewoon nog een keer om het woord te geven aan de heer Nieboer namens de BBB – als hij dat op prijs stelt.

De heer NIEBOER (BBB): Ik doe geen woordvoering in de tweede termijn, voorzitter.

De VOORZITTER: Dan kijk ik naar de overkant naar de heer Honselaar, of daar behoefte is. Nee? De heer De Boer dan? De heer De Boer, namens GroenLinks.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, voorzitter, waar heb je anders een tweede termijn voor als niemand anders het woord gaat voeren?

Voorzitter, we willen het College bedanken voor de beantwoording. We willen ook de Staten bedanken voor alle ingediende moties. Wij hebben heel veel sympathieke moties gehoord, we zijn ook blij met een aantal toezeggingen dat gedaan is op een deel van die moties. Er zijn toch nog een paar waar wij nog iets kwijt willen.

Te beginnen op chronologisch volgorde met motie 278 over de basisdienstregeling. Wij horen een vurig pleidooi van de ChristenUnie en van alle oppositiepartijen eigenlijk, niet-coalitiepartijen, om een paar buslijnen te behouden. Als GroenLinks zijn wij natuurlijk er altijd groot voorstander van geweest. En tegelijkertijd, wij hebben ook gepleit voor het *upgraden* van de basisdienstregeling. Dus tot zover zouden we het kunnen volgen. Al zien wij wel dat de bezwaren die eraan bijdragen dat die misschien voor deze lijnen niet de meest passende zijn. Daarom zijn wij benieuwd of het College daar wellicht in tegemoet kan komen of om aan te geven of het behoud van de dienstregeling – want dat lijkt mij de kern van de motie te zijn – iets is waar het College zich optimaal voor kan blijven inspannen in lijn met de eerdergenoemde motie. En dat we later bij het opstellen van de dienstregeling kunnen kijken hoe we eventueel die basisdienstregeling op kunnen plussen, waar we dingen toe kunnen voegen en waar dat het meest passend is voor het Groninger OV-netwerk.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Fijn dat de heer De Boer het vurige pleidooi heeft gehoord. Het roept meteen wel de vraag op: wanneer is het vurige pleidooi van GroenLinks verzandt in een hele lijst mitsen en maren?

De heer DE BOER (GroenLinks): Vanaf het moment dat hij zijn woordvoering niet geschreven heeft en moest improviseren. Nee, voorzitter, het is natuurlijk zo dat GroenLinks altijd vurig voorstander is van meer openbaar vervoer. Wij zien het net als het College als de ruggengraat van de Groninger samenleving en we willen ervoor zorgen dat elke Groninger van voordeur tot voordeur kan blijven reizen met publiek vervoer.

Tegelijkertijd zien we dat landelijk een andere wind waait op het gebied van dit soort voorzieningen, namelijk een die er nogal snel met de kaasschaaf overheen gaat en dat raakt ons ook. Dus dat noopt ons ook als Provinciale Staten om daar helaas iets verstandiger mee om te gaan. Nou heb ik gisteren wel gezien dat er in de Tweede Kamer een motie aangenomen is van de GroenLinks-PvdA-fractie om alle bezuinigingen op OV weer terug te draaien. Dus ik hoop dat daar iets voortkomt en dat we als Staten niet gedwongen worden om moeilijke keuzes te maken. Maar als we wel gedwongen worden om die moeilijke keuzes te maken, dan doen we dat graag integraal en met de netwerkgedachte in het achterhoofd. Dus we zouden die keuze pas op een later moment maken en

willen nu graag horen of het College zich ervoor in blijven spannen dat die buslijnen gewoon behouden blijven.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): 'Rijk', 'integraal', 'hopen': allemaal mooie woorden. Maar over een paar minuten, aan het eind van de beraadslagingen ligt de vraag op tafel of de fractie van GroenLinks het behoud van de buslijn naar Oldehove vast wil houden voor de volgende tien jaar. Dan hoeft u niet naar het College te kijken, het is een besluit dat de fractie van GroenLinks en elke Statenlid voor zichzelf gaat maken. Wat besluit GroenLinks als die vraag op tafel ligt? Behoudt GroenLinks de buslijn naar Oldehove voor de komende tien jaar? Geen lang antwoord, het is een gesloten vraag.

De VOORZITTER: De heer De Boer, die over zijn eigen antwoord gaat.

De heer DE BOER (GroenLinks): Voorzitter, daar kan ik heel duidelijk over zijn: de GroenLinks-fractie zal blijven staan voor het behoud van die buslijn. Wij vragen ons alleen wel af of het aangereikte middel het juiste is. Dat ten aanzien van de eerste motie.

Dan nog ten aanzien van motie 292 'Meer ambitie voor dierenwelzijn'. Ik had het net over toezeggingen die gedaan zijn. En één heel mooie toezegging waar wij ontzettend blij mee zijn, is de toezegging op de volkshuisvesting. Dat het College gaat kijken waar dit in de tekst aangepast zou kunnen worden. De beantwoording van de dierenwelzijnmotie gehoord hebbende, is onze vraag eigenlijk of eenzelfde aanpak geboden kan worden voor dierenwelzijn. Want we horen wel dat dit iets is wat het College belangrijk vindt en wat ook terugkomt in beleid. Dus in lijn met de motie zouden wij ook graag ervoor pleiten dat hierover in de tekst nog wat meer gereflecteerd wordt en wij horen daar graag een reactie op van het College.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ik kom graag terug op de beide moties die mijn fractie heeft ingediend. Te beginnen met de motie over vaarrecreatie. We zijn heel erg blij met de toezegging dat het College concrete maatregelen gaat uitwerken in een ander programma. We vinden het wel belangrijk om aan te stippen dat het ook echt om concrete maatregelen moet gaan die zinvol en echt van betekenis zijn voor het verbeteren van de recreatievaart. Er zijn nog veel meer maatregelen die genomen kunnen worden, die de recreatievaart kunnen verbeteren. Tweede punt daarbij is het dat het ook echt in samenspraak gebeurt met de toerismesector en de watersport. Dus wij kunnen die motie intrekken.

Dan motie 278, waar de heer De Boer en ik net ook over spraken. Uit de reactie van het College wordt duidelijk dat het College denkt dat we dit voorstel doen dat deze bussen vaker moeten rijden. En anderzijds weegt het College het belang van de busverbinding naar Oldehove ook duidelijk anders dan de fracties die deze motie indienen. Nou, laten we met het eerste beginnen. We kunnen het College en sommige fracties geruststellen: niemand heeft het voorstel gedaan om vaker deze bus te laten gaan rijden. We willen alleen behouden wat nu rijdt. Het kost dus niets extra, we willen alleen zeker weten dat we deze lijn garanderen voor de komende tien jaar.

Het tweede punt wegen we echt anders, voorzitter. Volgens het College is de busverbinding naar Oldehove niet de kern. Nou, voor ons wel. Een verbinding die de enige verbinding is voor een aantal dorpen, die een museum en toeristische trekpleisters verbindt, is juist de kern van een bereikbaar platteland. En daarmee ligt de centrale vraag voor de Statenleden nu op tafel: behouden we in deze zaal wel of niet de OV-verbindingen op het platteland – zoals in menig Coalitieakkoord heeft bestaan en nog steeds staat? Is de busverbinding naar Oldehove, Ezinge, Garnwerd en Den Ham onmisbaar? En mag die niet geschrapt worden, maar moet die voor langere tijd gegarandeerd worden? Die vraag kan elk van de aanwezigen straks op zijn of haar stemkastje beantwoorden. Laat zien wat u belangrijk vindt. In goed Gronings: *practice what you preach!*

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ja, toch nog even ingaand op twee punten. Het eerste is onze motie waarbij ik toch even probeer helderheid te krijgen van het College. Wat we begrijpen, is dat een gemeente in principe kan zeggen of ze permanent bewoning van een recreatiewoning willen of niet. Maar ze hebben zich wel aan de kaders te houden. Nou, als de provincie zegt in dat kader dat het niet mag, dan heeft de gemeente die ruimte niet. Dus eigenlijk ligt hier toch gewoon de vraag op tafel of we als provincie die ruimte bieden. En dat is een keuze en het is niet zo dat het niet kan, maar kennelijk, als ik het goed begrepen heb – maar dat moet de gedeputeerde straks maar zeggen – wil de provincie die ruimte niet geven aan gemeenten en zeggen: wij bepalen het kader in dit geval, permanente bewoning of niet, en daar moet je je als gemeente aan houden.

Het volgende punt is over de N33. We hebben gehoord wat het College heeft gezegd, wat de gedeputeerde heeft gezegd. Hij zegt: wat jullie graag willen, die windmolens eerder weg, dat wordt dan hartstikke moeilijk. Dat hebben we helemaal begrepen. De laatste zin die de gedeputeerde uitsprak: 'Maar we gaan wel kijken wat we wel voor die inwoners kunnen bereiken.' Daarvan zou ik graag willen horen van de gedeputeerde, voor zover dat al kan, of hij zou kunnen aangeven wat hij voor de inwoners dan nog kan doen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, voorzitter, wij zijn heel blij met de positieve houding van het College tegenover onze moties 'Behouden van karakteristieke woningen', motie 280, Ruimte voor kamperen bij de boer', motie 282 en 'Groene bedrijventerreinen', motie 286. Deze brengen wij dus dan ook in stemming en we hopen op een brede steun.

Dan onze motie 'Bescherm gezonde en veilige leefomgeving', motie 284. Het College geeft aan dat deze motie overbodig is, omdat 'de provincie dit allemaal al doet'. De aandachtspunten in de motie zijn de zorgen die zijn aangedragen door inwoners. Wij zullen dan ook op de voet blijven volgen of dit écht voldoende wordt toegepast bij de ontwikkeling van industriële activiteiten en we trekken deze motie nu vooreerst in.

Dan houden we ook een aantal moties aan, waarvan we afwachten hoe dit in de definitieve ontwerpversie wordt verwerkt. Dit gaat om motie 'Noaber Energie', motie 283, 'Milieudruk niet omhoog', motie 285 en motie 'Volkshuisvesting', motie 287. Met de toezeggingen van de gedeputeerde om zo veel als mogelijk als uitgangspunt 'volkshuisvesting' in plaats van 'woningmarkt' te nemen, is mijn partij heel erg blij.

Maar, voorzitter, we zien dit College wel pleiten voor volkshuisvesting maar niet voor volkscampings. Onze fractie krijgt het idee dat dit College helemaal niet wil voorkomen dat campings getransformeerd worden naar villaparken. Wij denken namelijk als SP dat er best mogelijkheden zijn om richtinggevende kaders op te nemen in de Omgevingsvisie. Dus als het College net als de SP de camping tóch wil redden, de echte volkscamping, dan hoor ik graag welke mogelijkheden er zijn binnen de Omgevingsvisie en/of ander beleid van de provincie.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ik ga even onze vier ingediende moties bij langs. Voor de motie rondom de spoortunnel van Hoogezand: gezien de beantwoording van het College trekken wij deze motie in. GS geeft aan dat het een duidelijk inzicht is, ook in het vizier van het College, dat hier mogelijk een oplossing voor moet komen. Misschien kan de heer Bennema ook nadenken over een rondweg, aangezien hij zo'n enthousiasteling is over bijvoorbeeld een rondweg bij Onderdendam. Misschien kan dat dan ook mooi bij Hoogezand worden gerealiseerd.

Dan de tweede motie 'Bollenteelt': die willen wij graag intrekken. En wij hebben op advies van de gedeputeerde een nieuwe motie gemaakt en die dien ik dan ook in.

De VOORZITTER: Wij hebben een nieuwe motie van D66 en Volt. Motie 289 is nu ingetrokken. Daarvoor komt in de plaats de motie 'Bied een ruimtelijk kader voor de bollenteelt (2)'. Deze nieuwe motie heeft als volgnummer 303 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,
Constaterende dat:

- de intensiteit van de bollenteelt zorgt voor belangentegenstellingen tussen telers en omwonenden;
- telers en leveranciers claimen dat bestrijdingsmiddelen veilig in het gebruik zijn;
- omwonenden, drinkwaterbedrijven en natuurbeschermingsorganisaties zich zorgen maken om de gezondheid, veiligheid en het milieu;
- de Omgevingswet de provincie de taak geeft om te zorgen voor een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en om een goede omgevingskwaliteit in stand te houden;
- op grond van artikel 12 van Richtlijn 2009/128/EG lidstaten van de Europese Unie verplicht om bestrijdingsmiddelen te minimaliseren of te verbieden rondom parken, openbare tuinen, sport- en recreatieterreinen, schoolterreinen en speelplaatsen en gebieden in de nabijheid van zorginstellingen;
- de provincie het aquatisch milieu, het drinkwater en Natura 2000-gebieden tegen bestrijdingsmiddelen moet beschermen op grond van Europese regelgeving;

Overwegende dat:

- door geen planologische grenzen te stellen aan de bollenteelt, deze wordt overgelaten aan het vrije spel van de maatschappelijke krachten;

- het ontbreken van ruimtelijke regie zorgt voor onvoldoende duidelijkheid over waar bollenteelt al dan niet kan plaatsvinden;
- deze onduidelijkheid nadelig is voor zowel omwonenden als telers die voor een toekomstgerichte bedrijfsvoering belang hebben bij een consistent duurzaam beleid;
- het Programma Duurzame Bollenteelt Drenthe van de provincie Drenthe en het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur zich richten op het verminderen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de lelieteelt, het toelaten van bestrijdingsmiddelen met een lagere milieudruk dan de huidige en het bevorderen van een dialoog tussen telers en omwonenden;
- er in het programma geen afspraken zijn gemaakt over de wijze waarop nieuwe teeltwijzen die in het programma worden ontwikkeld, hun weg vinden naar de reguliere bollenteelt;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- samen met betrokken partijen zoals telers, omwonenden, medici, drinkwaterbedrijven en natuurbeschermingsorganisaties een inhoudelijke en ruimtelijke visie op de bollen- en sierteelt te ontwikkelen;
- hierbij gebruik te maken van de ruimtelijke bevoegdheden om de bollen- en sierteelt te reguleren in het belang van het halen van provinciale doelen op het gebied van (grond)waterkwaliteit, kwaliteit van de leefomgeving en natuur;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BUIGEL (D66): Dan onze derde motie: die ging over de pilot voor inwoners, bedrijven en kijken hoe we daar maatwerk voor konden realiseren. Jammer dat het College daar niet meer ruimte voor wil geven. Wij hebben ook een pilot wind, dus we hopen dat daarnaar gekeken wordt. Maar we gaan de motie niet intrekken of aanhouden, we brengen hem wel in stemming.

Dan de laatste is over de ruimte voor energie van morgen. Ik heb even goed naar de beantwoording geluisterd. Alleen, wij willen toch wel graag de oproep doen aan het College om wel die ruimte te behouden in de Visie en niet alleen in de programma's te verwerken. Dus daarom trekken we de originele motie in en dienen we een nieuwe motie in.

De VOORZITTER: Dit is de volgende editie van de ingediende motie 'Ruimte voor de energie van morgen (2)' van D66, Volt en Groninger Belang. Dus dat betekent dat motie 291 is ingetrokken. De nieuwe motie heeft als volgnummer 304 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constateerend dat:

- de energietransitie vraagt om flexibiliteit, innovatie en een toekomstgerichte benadering;
- er voortdurend technologische ontwikkelingen plaatsvinden op het gebied van energieopslag en energieopwek;
- nationale en internationale klimaatdoelen zijn gericht op ten minste 95 procent CO₂-reductie in 2050 ten opzichte van 1990;
- de provincie Groningen een belangrijke rol speelt in de energietransitie, mede door haar bepalende rol in het toestaan van ruimtelijk potentieel voor duurzame opwekking;

Overwegende dat:

- het nu al uitsluiten van bepaalde technieken of benaderingen in de Omgevingsvisie de beleidsruimte op lange termijn beperkt;
- toekomstige innovaties op het gebied van energie, zoals geavanceerde opslag of nieuwe combinaties van opwek, mogelijk bijdragen aan de verduurzaming en leveringszekerheid van energie;
- het noodzakelijk is om de kaders in de Omgevingsvisie voldoende adaptief te houden, zodat de provincie tijdig kan inspelen op nieuwe ontwikkelingen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in de Omgevingsvisie 2025-2030 ruimte te behouden voor toekomstige energie-innovaties, en dat de Visie voldoende flexibel is om nieuwe technieken en toepassingen niet bij voorbaat uit te sluiten;
- als provincie alert te blijven op innovaties in duurzame energie en hierop te kunnen anticiperen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Het College zegt: 'We werken aan die crisis op verschillende sporen.' in reactie op onze moties. Onze vraag is dan: hoe dan precies? De oplossing moet komen bij de inkomens van de boeren, zegt het College. Onlangs waren wij op de Ennemaborg in Midwolda en daar zat ik naast gedeputeerde Wenneger en heb ik samen met hem een mooi boek besteld en dat heet 'Landinzicht' van Urgenda. In dat boek staan prachtige casussen van verdienmodellen van boeren en ik zou daar graag een keer een koffieafspraak over maken met de heer Wenneger om samen door dat boek te gaan. Ja, kunt u dat toezeggen? Dank u wel, dat vind ik een mooie! [Gelach in de Statenzaal.]

De VOORZITTER: Laet u zich niet afleiden door de emoties die dit oplevert bij de gedeputeerde, maar gaat u gewoon door.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ja, Nou, dan zijn we erg blij met de opmerking van Bas de Boer van GroenLinks, die ingaat op onze motie 'Dierenwelzijn', dat hij graag verduidelijking zou willen. Wij zijn erg nieuwsgierig naar wat het College daarover zegt.

Dan zijn er twee moties waar wij een toezegging op lijken te hebben. Dat is die van 'Daadkracht in stikstofcrisis'. Daar zou ik nog even van de heer Wenneger horen of dat inderdaad een toezegging is. Dat was motie 294, zodat dat voor iedereen ook even duidelijk is.

Dan trekken wij motie 296 'Transparantie over grondstoffenaanvoer' terug, als het een toezegging is dat deze grondstoffenregistraties door GS als openbare milieu-informatie worden beschouwd.

De VOORZITTER: Nu hangt het boven de markt. Dan stel ik voor dat u de beantwoording door het College in tweede termijn even afwacht. En als u dan vindt dat dat wat u te horen krijgt, sterk genoeg is, u dan beslist over wat u met de motie doet. Ja? Dus hij blijft staan totdat u hem intrekt.

Dan de PVV, de heer Van Kesteren.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Goed, voorzitter. De PVV heeft iets met concrete, pragmatische moties. Moties die rechtdoen aan de levensomstandigheden van onze inwoners. Moties die hun leven verbeteren en vooral betaalbaar houden. Dus, voorzitter, steun voor moties over realistische woningbouw, realistische economische projecten.

Moties die concrete oplossingen bieden zoals moties over het OV, wonen op parken. Er wordt gezegd door het College dat ze daar niet in mee kunnen gaan en dat dat niet kan. Nou, Meerwijk bij Hoogezand: de gemeente Midden-Groningen gedooft daar de permanente recreatiebewoning. Daar heb ik zelf heel veel traktaties voor uitgevoerd, omdat de mensen zeiden dat die woning van hen veel minder was dan de permanente bewoning in die villawijken. Nou, daar had ik een heel mooi verhaal. Misschien is het de moeite om dat eens een keer te bekijken. [...] Ja, dat zou mooi zijn!

De VOORZITTER: Voor het verslag: de heer Van Kesteren is zojuist uitgenodigd voor een kop koffie door de gedeputeerde.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja. En zelfs die SP-motie over betaalbare woningen komt daar ook voor in aanmerking. En ook onze eigen motie, uiteraard. En moties die werkgelegenheid stimuleren en inwoners een goed inkomen bieden.

Voorzitter, de PVV heeft echter veel minder met moties over onderwerpen waar de Groningers nauwelijks mee bezig zijn. Moties over de energietransitie, antilandbouw- en antiuinbouw moties, moties over toenemende overheidsbemoeienis, activistische moties over natuur, milieu, ecologie en duurzaamheid waarbij de balans negatief uitvalt voor realistisch economisch perspectief voor onze inwoners. Over werk, inkomen, betaalbaar levensonderhoud, de sjeu in het leven: ja, die moties die dat allemaal frustreren, daar hebben we ook niet zo veel mee.

Waar de PVV, en heel veel Groningers ook, volledig op afknapt, dat zijn moties die pleiten voor een systeemverandering van kapitalisme naar marxisme, waar met name de SP en regelmatig ook de Partij voor de Dieren patent op lijken te hebben. Dat wil toch geen hond?

Voorzitter, afrondend. Een goede suggestie is het om vooral het stemgedrag van de PVV goed te volgen, omdat onze stem heel duidelijk aangeeft wat realistisch is en welke moties maar weinig raakvlak kunnen hebben met de werkelijkheid, met name waar onze inwoners pas echt waarde aan hechten.

De heer ZWART (PvHn): Ja, voorzitter, we hebben al vaak te horen gekregen: 'We doen het al en daarom doen we dit dus niet.' Maar we praten over de Omgevingsvisie met de titel 'Dit wordt

Groningen'. Dat is een project van 25 jaar. En wat we al doen, is het uitvoeren van het Coalitieakkoord waarin een aantal zaken wél is opgenomen. Zoals die gezonde leefomgeving, zoals woningen in leefbare dorpen, zoals – ga maar door. Wat wij met die moties nou eenmaal willen, is dat we dat niet een kortetermijnvisie laten zijn, niet een visie van de huidige coalitie, maar een visie die ons 25 jaar verder brengt met dezelfde visie die we dan nu inderdaad zo en nu dan tegenkomen. 'We doen het al' is geen argument om het over vier jaar wéér zo te doen. En dat willen we voorkomen.

De VOORZITTER: Ik dank u wel. Dan kijk ik naar de heer Epema of hij behoefte heeft aan tweede termijn? Ik constateer dat dat niet het geval is.

Dan kijk ik naar het College. Is er behoefte aan beraadslaging voor de tweede termijn? Dat is het geval. Een schorsing? Hoeveel minuten?

De heer MOES (gedeputeerde): Tien.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering voor tien minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

[Enkele Statenleden komen ruim na de heropening de Statenzaal binnen.] U bent gered door de afwezigheid van de bel, want anders had ik dit niet toegestaan.

Het woord is aan gedeputeerde Roemers.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Ik had nog even een tweetal zaken waar ik nog even op terug wou komen. Een was van de SP en een was van Groninger Belang.

Dat ging over hoe we omgaan met permanente bewoning en hoe we omgaan met vakantieparken. Daarbij gaf de heer Bakker een heel goed resumé van het antwoord dat ik heb gegeven. En dat antwoord klopt, dus u hebt het goed onthouden. Dus het ligt ook met name bij de gemeenten om dat op die manier op te pakken. Wij zien het niet zozeer dat wij daar een rol hebben. Wij vinden het heel belangrijk dat wij die dertien recreatieparken in de benen houden, zoals eerder gezegd. Dus daar wijken wij ook niet van af.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Fijn dat ik het resumé heb gegeven. Maar de kernvraag was natuurlijk: wil de provincie de gemeenten de vrijheid geven om inderdaad te beslissen of iets permanent of niet permanent bewoond mag worden. Dat is de hamvraag.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Volgens mij is het ook aan de gemeenten om daar wat aan te doen. Wij vinden als provincie dat wij die recreatieparken niet willen zien als permanente bewoning, omdat wij het van belang vinden dat ze in stand worden gehouden voor recreatie.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Maar nog even voor de duidelijkheid: u zegt dat die gemeenten daar inderdaad wel over gaan. Maar ja, als wij zeggen 'dat mag niet', dan is dat een beetje een dode letter. Zie ik dat goed?

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Nu ja, het is in ieder geval bekend wat het standpunt van de provincie. Het is aan de gemeenten om daar uiteindelijk met hen over te praten. Volgens mij gebeurt dat met Midden-Groningen ook en daar gaat het op en af, dus ook daar ligt het bij de gemeente.

De VOORZITTER: De heer Bakker, ten slotte.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ik hoor dan toch enige opening, want u zegt: 'Wij gaan er dan wel met de gemeenten over in gesprek.'

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Dat heb ik niet gezegd. Ik heb alleen gezegd dat wij hebben aangegeven hoe wij in de wedstrijd zitten en dat dat een signaal is richting de gemeenten.

De SP had nog een vraag over de kleine campings, de 'volkscampings'. Nou ja, elke goede camping is een volkscamping. De SP hield een duidelijk pleidooi voor de volkscamping. Nou, ik had er al een antwoord op gegeven, natuurlijk. Dus in de basis blijf ik daar ook bij. Ik zie ook geen rol voor ons als provincie om dit op te nemen in de Omgevingsvisie. Echter wil ik wel mijn collega Top dit laten

oppakken richting de gemeenten hoe wij hierin kunnen optrekken. Maar voor de Omgevingsvisie zien wij geen rol.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, voorzitter, 'oppakken richting de gemeenten' klinkt heel mooi. Maar wat houdt dat concreet in?

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Ik zou zeggen: koffiedrinken, net als de rest hier tegenwoordig doet. Maar even serieus: ik denk gewoon het gesprek aangaan met die gemeenten die daar ook op dat moment behoefte aan hebben. Ik ken niet alle gemeenten, ik weet niet hoeveel volkscampings er zijn. Maar volg me in die volgorde,

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, voorzitter, en is het dan ook zo dat gemeenten daar wel kaders aan zouden kunnen stellen? Weet de gedeputeerde dat?

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Ik neem aan dat gemeenten daar ook kaders voor opstellen. Wij hebben bijvoorbeeld voor de vrijetijdseconomie ook een plan. Misschien dat de gemeenten dat ook hebben. Ik ken niet alle gemeenten, maar dat zou heel goed kunnen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, maar eigenlijk geeft het College dus aan dat ze het belang ervan inzien en het gesprek aangaan met gemeenten, maar daar geen enkele kaders of richtlijnen of enige vorm aan willen voegen in de Omgevingsvisie. Dat begrijp ik dan echt niet.

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Ik heb het geprobeerd aan te geven dat wij niet die rol zien als provincie om het op te nemen in de Omgevingsvisie. Wat we wel willen doen, is om met de gemeenten die een volkscamping hebben – om die terminologie maar te behouden – in gesprek te gaan om te kijken waar we ze kunnen helpen.

De VOORZITTER: Ik word wel benieuwd naar de definitie van 'volkscamping'. Maar dat zeg ik namens mijzelf. U bent aan het eind van uw betoog?

De heer ROEMERS (gedeputeerde): Ik was klaar. [...]

Excuus, voorzitter, ik heb nog één klein iets wat ik even wilde meegeven. Dat ging om motie 296, over het wel of niet openbaar maken. Die was van de Partij voor de Dieren. Daarop kunnen we zeggen dat we die informatie openbaar kunnen maken.

De VOORZITTER: Bedankt. Dat was inderdaad waar de toekomst van die motie mogelijk van afhing. Dan krijgt gedeputeerde Moes van mij het woord.

De heer MOES (gedeputeerde): Een stukje korte beantwoording voor de tweede termijn.

Als eerste Groninger Belang dat nog even terugkwam op de omwonenden van Windpark N33 naar aanleiding van de hartenkreet in de eerste termijn. Wat kunnen we nou wél doen? Wat gaat dit College nou doen voor die inwoners? Dan ga ik er weer direct bij zeggen dat het ontzettend lastig is om veel te kunnen betekenen wat de inwoners het liefst zouden willen. Dat heb ik ook al eerder aangegeven. Dat is onmogelijk. Wat we wél doen, is ook, naar aanleiding van een eerder aangenomen motie van Groninger Belang over ondersteuning van de bewoners rond park N33, ambtelijk inwoners helpen door in gesprek te gaan met het Rijk over wat kan. Wat ik daarover hoor, is dat het Rijk er ook welwillend tegenover staat, maar ook aangeeft weinig te kunnen doen.

Wat we verder doen, is dat we in de herijking van de vergunningen – in principe gaat het over alle grote windmolens in de provincie – willen borgen dat er dus een obstakelverlichting komt. Die subsidie die wij daarvoor ter beschikking hebben gesteld, is ook aangevraagd door Windpark N33 en dat moet in principe uiterlijk 2027 in gebruik zijn. Dat betekent minder lichtoverlast, meer donkerte voor de bewoners.

Wat ik ook begrepen heb, is dat de gemeente Midden-Groningen ook bezig is op dit moment met een vervolgonderzoek vanwege de aanhoudende klachten over geluidsoverlast en de bromtonen. En daar hebben wij onze ambtelijke steun voor aangeboden om daar de gemeente bij te helpen. Dus dat is zo al een aantal dingen dat we doen en dat we ook blijven doen om daar de inwoners in te ondersteunen.

Dan motie 304 van D66, een nieuw nummer voor een aangepaste motie. Met de huidige formulering kunnen wij hem oordeel Staten geven.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Ons College vindt het belangrijk dat het OV-gebruik toeneemt en dat er ook beschikbaarheid is van OV op het platteland. En tegelijkertijd moet je kijken wat de kern is, wat de basis is en wat de andere lijnen zijn. De discussie lijkt te gaan – dat *frame* wordt een beetje neergezet – over het al dan niet opheffen van een lijn. Die discussie is er niet. Dat zag GroenLinks ook. Ook in reactie daarop wil ik aangeven dat wij ook eerder hebben gezegd dat wij ons willen inspannen via een eerdere toezegging voor zoveel mogelijk behoud van openbaar vervoer op het platteland, maar ook het gele gebied uiteraard. Bij een basisnetwerk horen gewoon andere vereisten en ook andere kosten en een andere indeling. Nou ja, als je dan hebt over een lijn 36 bijvoorbeeld, dan heb je het inderdaad over iets van enkel 36 gebruikers per rit. Dat is prima, maar dat moet je wel afwegen tegen het geheel.

We zitten wel met z'n allen met Stad, provincies, Drenthe en Groningen, en ook het OV-bureau: daar maak je ook samen afspraken mee. Eén lijn eruit trekken en op één draad focussen vind ik ook niet gepast. Doe dat in samenhang. Want er zijn heel meer lijnen lokaal waar je over het kunt hebben. Dan is zo'n discussie veel zorgvuldiger als je dat doet bij de dienstregeling. Dan kun je alles daarbij betrekken en dan kun je die ook op een juiste manier voeren en dan kun je kijken welk netwerk je in stand wilt houden. En die discussie komt ook dit najaar. Dus nogmaals: dit gaat niet over de instandhouding van deze lijn, maar over het opnemen in het basisnetwerk en het College ontraadt deze motie.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ik twijfelde nog even of ik nog een *frame* dat het College zelf creëert, nog moet weerleggen. Maar feitelijk vinden ze het ook geen gelukkig *frame*. Het gaat inderdaad om de vraag of die in de basisdienstregeling moet. Ik hoor de gedeputeerde zeggen: 'Maar ja, dat kunnen we ook bij de dienstregeling bespreken.' Ja, maar dat kunnen we ook nu voor tien jaar vastleggen. Wat is erop tegen om nu, ook integraal, die afweging te maken?

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Ik had het net over zorgvuldig beslissingen nemen. Doe dat dan ook integraal, ga dan alles bekijken. Wat heb je? Wat is mogelijk? En doe dat inderdaad ook samen met je andere vervoerspartners. Nu krijg je een beetje het idee dat de raadsfracties een bepaald voorstel erin fietsen, Drenthe heeft weer bepaalde zaken, Groningen ook. Ik zou zeggen: bekijk het breder, maak dan de hele afweging en kijk dan wat je in stand wilt houden en hoe je doet en maak daar de juiste keuzes. Ik vind het nogal onzorgvuldig om nu gewoon één draad te trekken uit de discussie en daar helemaal op toe te spitsen.

De VOORZITTER: De heer Geijtenbeek, ten slotte.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Maar ziet het College niet dat dit een integrale afweging is? In de Omgevingsvisie wordt een basisnetwerk voorgesteld. We kijken naar alle lijnen en deze tien fracties zeggen: hé, maar als we naar alle lijnen kijken, dan mist er dus eentje. Dus als we de hele afweging maken, hoort die er ook in. Is dat niet de totale afweging die wij hier in de Omgevingsvisie maken voor de komende tien jaar?

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Nou, ik vrees hier toch voor enige blikversmalling dan. Want je hebt dan allerlei lijnen die in Groningen op deze manier bekeken moeten worden. Dus ja, ik denk dat we nou bij een herhaling van zetten komen. Ik denk niet dat we nader tot elkaar komen in deze discussie, dus ja, ik laat het hierbij. Dank u, voorzitter.

De heer WENNEGER (gedeputeerde): Er resteren Gedeputeerde Staten nog een paar punten.

Dat wordt eerst motie 303 van D66, de aangepaste motie 'Ruimtelijk kader voor de bollenteelt (2)': die geef ik in de gewijzigde vorm 'oordeel Staten'. Dus prima, het is overeenkomstig hoe mijn eerste appreciatie was bij de vorige keer.

Dan resteert er nog een aantal vragen vanuit de Staten. Er werd nog een vraag gesteld bij stikstof. Nou, ik kan u de toezegging wel doen. Kijk, wij hebben regelmatig contact met met name LVVN. Dat we de zorgen van PS nadrukkelijk aan de orde zullen stellen, ook bij het ministerie, omtrent de urgente en gewenste aanpak over stikstof, vanwege ook het bijkomende aspect toekomstperspectief bieden voor heel veel sectoren, waaronder ook landbouw. Daar ben ik ook op dit moment met het ministerie over in gesprek.

Dan mevrouw Ten Hoeve nog een vraag ten aanzien van verschillende sporen – uit mijn hoofd. Nou, dat is eigenlijk heel veel uitvoeringsprogramma's waar je in de volle breedte naar kijkt, variërend van waterprogramma's die bij mijn collega zitten, het Landbouwprogramma dat bij mij zit. Je werkt aan een stuk verduurzaming. Je werkt in overleg en met ondersteuning van het ministerie ook

met bepaalde SPUK's om echt bepaalde *incentives*, pilots en innovaties van de grond te krijgen. Dus het is de hele set aan maatregelen om te kijken hoe we toch die verduurzaming *slash* emissiesturing enigszins handen en voeten kunnen geven die ook met maatregelen concreet in augustus waarschijnlijk door het kabinet zullen worden aangekondigd. Dus dat is eigenlijk mijn antwoord op de vragen van mevrouw Ten Hoeve van de Partij voor de Dieren.

De VOORZITTER: Ik dank u zeer. Daarmee is er een eind gekomen aan de tweede termijn van het College. Er is een aantal moties waarvan het lot boven de markt hangt omdat we in afwachting waren van de beantwoording door het College. En wat me slim lijkt voordat we overgaan tot stemmen, is dat ik eerst even inventariseer of er met een aantal moties mogelijk nog iets gebeurt. Dan kunnen anderen zich daarop voorbereiden en kan de griffie ook een definitieve stemlijst maken. Ja, ik kijk natuurlijk belangstellend naar mevrouw Ten Hoeve.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): GroenLinks had nog een vraag over dierenwelzijn. Dus ik denk dat gedeputeerde Wenneger misschien daar nog iets over kan zeggen?

De VOORZITTER: Nou, we zijn aan het eind van de tweede termijn van het College. Er is niemand die heeft gezegd om er een interruptie aan te wagen. Dus kennelijk was die beantwoording daarmee voltooid. Ik wil nu echt even droog weten hoe het verdergaat met de moties. En daarvoor kijk ik nu met belangstelling naar u.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Nou, dat heeft dan direct ook consequenties. Want ik had gehoopt dat er inderdaad een antwoord zou komen op motie 292 'Dierenwelzijn'. Die zullen we dan nu in stemming gaan brengen.

Motie 294 trekken we terug omdat we daar een toezegging op hebben.

En de andere motie 296: die trekken we ook terug omdat we ook daar een toezegging hebben.

Mevrouw BAKKER (SP): Over motie 281 'Red de camping'. Wij zijn blij met de toezegging dat het College in gesprek met gemeenten dit gaat verkennen. Daar horen we dan graag ook de uitkomsten van. Op dit moment houden we de motie aan, maar ik ben er nog niet helemaal over uit of dit écht niet toegevoegd kan worden aan de Omgevingsvisie. Maar gelukkig hebben we nog een hele zomer om dat uit te zoeken.

De VOORZITTER: ...door te brengen op volkscampings, denk ik. Zijn er nog anderen, gelet op de laatste ontwikkelingen in het debat, die ineens heel anders denken over de door hen ingediende moties? Dat is niet het geval? Dan kunnen wij overgaan tot de stemmingen en de stemverklaringen. [...] Ja, laten we inderdaad rustig aan doen. Dat doen we weleens vaker. En even wachten totdat iedereen de lijst heeft en mocht er dan nog behoefte zijn aan overleg, dan hoor ik dat vanzelf wel van u.

Ik schors de vergadering totdat iedereen de lijst heeft.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Wij hebben meteen de tijd genomen voor overleg dat nodig was om een stem uit te kunnen brengen. Dat heeft nu plaatsgehad.

Zijn er fracties die graag een stemverklaring over de ingediende moties? Ik zie dat dat bij de VVD het geval is. Mevrouw Brilstra.

Mevrouw BRILSTRA (VVD): Ja, wij willen graag een stemverklaring indienen over motie 286 'Maak bedrijventerreinen groener'. Wij zijn als VVD voorstander van het vergroenen van bedrijventerreinen. Maar wij gaan niet mee op deze motie omdat er een aantal dingen in staat waar wij het niet mee eens zijn. Dus vandaar.

De heer ZWART (PvH): Voorzitter, de Partij voor het Noorden trekt haar moties niet terug, omdat wij vinden dat dit doende nu geen garantie is voor de toekomst. We spreken over 25 jaar en dat vinden wij belangrijk. En 'nee' op een motie is ook een antwoord. Dan worden ze maar afgewezen, ik vind het prima. Maar weet wel wat je zegt.

De heer DE BOER (GroenLinks): Een stemverklaring bij motie 278 en ik doe deze mede namens de fracties van de BBB, de Partij van de Arbeid en de VVD. Wij vinden de busverbinding naar Oldehove, Ezinge, Garnwerd en Den Ham heel erg belangrijk en zullen ons ook inspannen om deze te behouden. Dat is wat ons betreft niet het punt. Tegelijkertijd roept de motie op tot het opplussen naar een basisdienstregeling en dat middel vinden wij op dit moment niet passend. Wij willen dit oordeel dan ook graag doorschuiven naar wanneer we het hebben over de dienstregeling en willen ook dan kijken hoe we mogelijk lijnen kunnen opplussen naar enige basisdienstregelingsstatus.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Een paar opmerkingen bij 'Maak bedrijventerreinen groener'. Daar zijn wij in principe wel voor, maar wij vinden dat dat eigenlijk bij de gemeenten zou moeten liggen om dat te beslissen.

'Ambitie voor dierenwelzijn': daar zien wij meer een taak voor het Rijk.

En er zijn nog een paar moties die eigenlijk staand beleid zijn en waar wij eigenlijk van zeggen dat als dat staand beleid is, we dan tegen stemmen. En dat is met name bij de moties 301 en 299.

Mevrouw BUIGEL (D66): Een stemverklaring bij motie 275. Wij vinden dat hier we ons te veel mee beperken.

En voor motie 276 vinden we ook te veel voorwaarden terug. Daarom stemmen tegen beide moties.

Mevrouw REININK (Volt): Motie 280: we vinden de formulering om een vraag op te nemen in de Visie lastig. Maar omdat we ons wel heel goed kunnen vinden in de vraag, zullen we deze steunen.

En motie 300 is overbodig. Dus ondanks we het belang van betaalbare woningen steunen, stemmen we wel tegen.

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, wij zullen wel voor motie 303 'Bied een ruimtelijk kader voor de bollenteelt (2)' stemmen, al vinden wij dit een heel klein stapje in de goede richting. Maar kleine stapjes zijn ook van belang.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Een stemverklaring over motie 278. Wij vinden het behoud van buslijnen op het platteland heel belangrijk en dat we geen reden kunnen verzinnen om daarin ineens anders over te denken. We willen de buslijn naar Oldehove voor tien jaar garanderen en daarom stemmen wij voor.

De heer EPEMA (FvD): Met betrekking tot motie 275: dat vinden wij op zich een heel goede motie. Alleen, dan staat er bijvoorbeeld ook in *'transformatie van bestaande gebouwen en boerderijen et cetera'*. Ja, dat komt voor ons net iets te vaag, ideologisch en interpretabel over en daarom vinden wij het toch moeilijk om deze te steunen.

Mevrouw RUTGERS (CDA): We willen graag een stemverklaring afgeven bij motie 276. Wij stemmen tegen, maar zijn bezorgd dat mooie initiatieven zoals een AI Factory door de strekking van de motie in gevaar kunnen komen.

En wij stemmen bij motie 304 voor, omdat we het te allen tijde de besluitvorming over het wel of niet toepassen van nieuwe technieken kunnen gaan beoordelen in de Staten.

De VOORZITTER: Dank. Heb ik nu een compleet overzicht van de stemverklaringen? Dat is het geval, geloof ik. Dan dank ik u voor die duidelijkheid en dan komt het nu aan op het echte stemmen. Nou, u kent die procedure: dat blauwe icoontje linksonder op het display van uw geluidspostje.

En wij brengen de eerste motie op het scherm achter mij: 'Een straatje verder, uitbreiden waar het past', motie 275. En ik open de stemming. [...] Ik zie dat iedereen heeft gestemd, dus de stemming is gesloten. Voor deze motie hebben gestemd de BBB, de ChristenUnie, GroenLinks, Groninger Belang, de Partij van de Arbeid, de PVV, de SP, Volt en de VVD. Tegen hebben gestemd het CDA, D66, Forum voor Democratie, de Partij voor de Dieren en de Partij voor het Noorden. Voor stemden 32 leden, daartegen 8 leden. Dat betekent dat de motie is aangenomen.

Dan zijn we bij motie 276 'Hoofd in de cloud, voeten op de grond'. De stemming is geopend. [...] Iedereen heeft gestemd, dus ik sluit de stemming. Voor hebben gestemd de BBB, de ChristenUnie, GroenLinks, Groninger Belang, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, de Partij van de Arbeid, de SP, Volt en de VVD. Tegen hebben gestemd het CDA, D66, Forum voor Democratie en de PVV. Voor hebben gestemd 33 leden, daartegen 7 leden. Dus de motie is aangenomen.

Motie 277 'Gronings welvaren' is ingetrokken.

Gaan we naar motie 278 'Basisdienstregeling OV'. De stemming is geopend. [...] De stemming is gesloten. Voor deze motie hebben gestemd de fracties van de ChristenUnie, Groninger Belang, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, de PVV, het CDA, Volt, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Tegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks en de VVD. Dat leidt tot de volgende uitslag: 18 stemmen voor, 22 stemmen tegen. De motie is verworpen.

En dat brengt ons bij de volgende motie 279 'Wonen op het park? Gemeenten aan het stuur!' De stemming is geopend. [...] De stemming is gesloten. Voor deze motie hebben gestemd Groninger Belang, de PVV, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Tegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, de VVD, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, het CDA en Volt. Als je dat snel optelt, kom je op 7 stemmen voor en 33 stemmen tegen. Dus de motie is verworpen.

Dan zijn we aan motie 280 toe, 'Behoud karakteristieke en betaalbare woningen in heel Groningen'. U kunt gaan stemmen. [...] Iedereen heeft gestemd, dus ik sluit de stemming. De stand is als volgt: voor hebben gestemd de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, de PVV, Volt, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Tegen hebben gestemd de BBB, de VVD en het CDA. Dus dat betekent dat 25 leden voor hebben gestemd, 15 leden tegen. De motie is aangenomen.

Motie 281 'Red de camping' is aangehouden.

Dan zijn we bij motie 282 'Ruimte voor kamperen bij de boer'. U kunt gaan stemmen. [...] De stemming is gesloten. Voor deze motie hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, de VVD, de SP, D66, één lid van de Partij voor de Dieren, het CDA, Volt en de Partij voor het Noorden. Tegen hebben gestemd Groninger Belang, het andere lid van de Partij voor de Dieren, de PVV en Forum voor Democratie. En dat leidt tot de volgende uitslag: 33 leden voor en 7 leden tegen. De motie is aangenomen.

Motie 283 'Noaber Energie' is aangehouden.

Motie 284 'Bescherm gezonde en veilige leefomgeving' is ingetrokken.

Motie 285 'Milieudruk niet omhoog' is aangehouden.

En wij zijn toegekomen aan motie 286 'Maak bedrijventerreinen groener'. U kunt gaan stemmen. [...] De stemming is gesloten. De uitslag is als volgt. De BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, Volt en de Partij voor het Noorden hebben voor gestemd. Groninger Belang, de VVD, de PVV, het CDA en Forum voor Democratie hebben daarentegen tegen gestemd. En dat leidt tot een uitslag van 30 stemmen voor en 10 stemmen tegen. De motie is aangenomen.

Motie 287 'Gebruik term "volkshuisvesting", geen "woningmarkt"' is aangehouden.

Motie 288 'Spoortunnel in Hoogezand' is ingetrokken.

Motie 289 'Biedt een ruimtelijk kader voor de bollenteelt' is ingetrokken.

De volgende motie gaat over 'Energiepilots', motie 290. U kunt gaan stemmen. [...] De stemming is gesloten. De uitslag is als volgt. D66 en Volt hebben voor gestemd. Tegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, de Partij voor de Dieren, de PVV, het CDA, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Dat betekent 3 stemmen en 37 stemmen tegen. De motie is verworpen.

Motie 291 'Ruimte voor de energie van morgen' is ingetrokken.

De volgende motie is motie 292 'Meer ambitie voor dierenwelzijn'. U kunt gaan stemmen. [...] De stemming is gesloten. En de uitslag is als volgt. GroenLinks, de SP, D66, de Partij voor de Dieren en Volt hebben voor gestemd. De BBB, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de PVV, het CDA, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie hebben tegen gestemd. En dat leidt tot de volgende uitslag: 10 stemmen voor, 30 stemmen tegen. De motie is verworpen.

Wat ons brengt bij motie 293 'Een betere omgeving met minder vee'. U kunt daarover gaan stemmen. [...] De stemming is gesloten. De uitslag is volgt. De SP, D66 en de Partij voor de Dieren hebben voor gestemd. De BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de PVV, het CDA, Volt, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie hebben tegen gestemd. Dat betekent 5 stemmen voor, 35 stemmen tegen. De motie is verworpen.

Motie 294 'Daadkracht in stikstofcrisis!' is ingetrokken.

En dan zijn we bij motie 295 'Naar een biologische bollenteelt'. U kunt gaan stemmen. [...] De stemming is gesloten. Voor deze motie hebben gestemd de SP, D66, de Partij voor de Dieren en Volt. Tegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de PVV, het CDA, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. En dat betekent dat er 6 stemmen voor zijn en 34 stemmen tegen – anders dan op het scherm staat – en dat

motie is verworpen. Ik word niet gecorrigeerd door mevrouw Stolk. [Het lukte haar een tijdlang niet digitaal te stemmen.]

Motie 296 'Transparantie over grondstoffenaanvoer op XXL-bedrijventerreinen' is ingetrokken.

Dan zijn we bij motie 297 'Balans tussen ambitie en bestaanszekerheid'. U kunt gaan stemmen. [...] De stemming is gesloten. Ik stel de conclusie vast. Voor deze motie hebben gestemd de PVV, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Tegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, het CDA en Volt. Dat betekent dat voor deze motie hebben gestemd 4 leden en tegen 36 leden. De motie is verworpen.

Dan zijn wij toe aan motie 298 'Gronings gebiedsprogramma van onderop'. U kunt gaan stemmen. [...] De stemming is gesloten. Ik stel vast dat we wel een conclusie kunnen trekken. De SP, de Partij voor de Dieren en de Partij voor het Noorden hebben voor deze motie gestemd. Tegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, D66, de PVV, het CDA, Volt en Forum voor Democratie. Dat betekent 4 stemmen voor, 36 stemmen tegen en de motie is verworpen.

Dan zijn we bij motie 299 'Energieopslag als vergeten sleutel'. U kunt gaan stemmen. [...] De stemming is gesloten. Voor deze motie hebben gestemd de SP, D66, de Partij voor de Dieren, Volt, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Tegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de PVV en het CDA. Dus dat leidt tot de uitslag van 8 stemmen voor en 32 stemmen tegen. De motie is verworpen.

Dan zijn we bij motie 300 'Woningen in leefbare dorpen'. U kunt gaan stemmen. [...] De stemming is gesloten. Voor de motie hebben gestemd de ChristenUnie, Groninger Belang, de SP, de Partij voor de Dieren, de PVV, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Tegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de VVD, D66, het CDA en Volt. En dat leidt tot 13 stemmen voor en 27 stemmen tegen. Dat betekent dat de motie is verworpen.

Dan zijn we bij motie 301 'Op weg naar een gezondere leefomgeving'. U kunt gaan stemmen. [...] De stemming is gesloten. De uitslag is als volgt. Voor deze motie hebben gestemd de SP, de Partij voor de Dieren en de Partij voor het Noorden. Tegen deze motie hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, D66, de PVV, het CDA, Volt en Forum voor Democratie. En de uitslag is dus 4 stemmen voor, 36 stemmen tegen. En de motie is dus verworpen.

Dan zijn we toe aan motie 302 'Werk voor Groningers'. U kunt gaan stemmen. [...] De stemming is gesloten. De SP, de Partij voor de Dieren, de PVV en de Partij voor het Noorden hebben voor deze motie gestemd. De BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, D66, het CDA, Volt en Forum voor Democratie hebben tegen gestemd. En dat leidt tot 6 stemmen voor en 34 stemmen tegen. De motie is verworpen.

Motie 303 'Biedt een ruimtelijk kader voor de bollenteelt (2)'. U kunt gaan stemmen. [...] De stemming is gesloten. De uitslag van de stemming is bekend. Voor deze motie hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, Volt en de Partij voor het Noorden. Tegen hebben gestemd de PVV, het CDA en Forum voor Democratie. Dus dat betekent 35 stemmen voor, 5 stemmen tegen. De motie is aangenomen.

We zijn toe aan motie 304 'Ruimte voor de energie van morgen (2)'. U kunt gaan stemmen. [...] De stemming is gesloten. En de uitslag is als volgt. De BBB, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, D66, het CDA, Volt en Forum voor Democratie hebben voor gestemd. Tegen hebben gestemd de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de SP, de Partij voor de Dieren, de PVV en Partij voor het Noorden. En dat betekent dat de motie is aangenomen met 25 stemmen voor en 15 stemmen tegen.

Dit was de laatste motie, maar we zijn dan nog niet klaar met het agendapunt. Want we moeten nog stemmen over het voorstel zelf. Er is dus een geamendeerd voorstel dat ik zojuist aan u heb voorgelezen. Is er iemand die zegt: ik wil graag een stemverklaring afleggen bij de stem die ik straks ga uitbrengen? Of bleek dat voldoende uit de woordvoering? Want dat kan ook. Ik stel vast dat het laatste het geval is.

Dan kunnen we gaan stemmen over het voorstel zelf. [...] Ik zie dat alle leden hebben gestemd. De stemming is gesloten. Voor het geamendeerd voorstel hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, de PVV, het CDA en Volt. Tegen hebben gestemd de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Dus dat betekent met 38 stemmen voor en 2 stemmen tegen het geamendeerde voorstel is aangenomen.

En dat is het eind van dit agendapunt.

B. Provinciale Jaarstukken 2024

De VOORZITTER: En dan zijn we toegekomen aan de Provinciale Jaarstukken over 2024. Die zijn voorbesproken in de commissie van 25 juni. Daar was ook de accountant ook bij aanwezig. En vandaag is de afronding van die bespreking in de Staten. Ik denk dat het goed is om dat maar gewoon even in de volgorde van de grootte van fracties te doen.

Ja, het woord is dus aan de heer Smelt namens de BBB-fractie.

De heer SMELT (BBB): Ja, na de ruimtelijke ordening nou nog even zweten op de cijfertjes.

Voorzitter, met de Jaarstukken 2024 legt het College verantwoording af over het gevoerde beleid, de uitgevoerde activiteiten en de besteding van middelen over het afgelopen jaar. Bij het bespreken van de Jaarstukken hoort terugblikken. De BBB wil hierbij enkele belangrijke stappen uit 2024 nadrukkelijk benoemen.

We hebben stappen gezet in de betere afhandeling van schade en versterking in het kader van de gaswinning. De Stichting Ons Laand, Ons Luu die zich al jaren inzet voor de gedupeerden van de gaswinning ontvangt deze Statenperiode een financiële ondersteuning. De gebiedsprocessen richting het Gebiedsplan Toekomst Landelijk Gebied zijn doorlopen. De basis voor een nieuwe Beleidsprogramma Landbouw is gelegd. De Economische Visie 2035 is vastgesteld. Zowel de Wunderline als de Spoorzone Groningen ligt op koers en we zijn positief over de stappen van het kabinet rond de Nedersaksenlijn. En de Leefbaarheidsvisie is vastgesteld. Wat ik heb begrepen, hebben we dat als eerste van Nederland gedaan. Deze biedt goed aanknopingspunten voor het verbeteren van de brede welvaart voor de provincie Groningen.

Voorzitter, in de commissievergadering heeft de accountant zijn rapport toegelicht. De conclusies hebben geleid tot terechte vragen. Er zijn meerdere punten die aanleiding geven tot verbeteringsmaatregelen. Het College heeft toegezegd, deze verbeteringspunten serieus op te pakken, zowel mondeling als schriftelijk.

De forse onderbesteding vraagt om realistisch begroten en tijdig bijsturen. Het College heeft aangekondigd, de bestaande reserves te willen doorlichten en te herprioriteren. De BBB vraagt nadrukkelijk om de Staten hierbij actief mee te nemen, zodat het budgetrecht van de Staten kan worden benut.

Dat de accountant signaleert dat de discipline binnen het primaire proces afneemt, is voor de BBB een duidelijk signaal dat serieus en voortvarend moet worden opgepakt. De oorzakenanalyse moet zo spoedig mogelijk plaatsvinden. Het College heeft toegezegd, dit nog voor het zomerreces te doen. Ook de noodzakelijke corrigerende maatregelen moeten vervolgens snel worden doorgevoerd.

Het advies van de accountant om met spoed een robuuste en voldoende governancestructuur te ontwikkelen, onderschrijven wij van harte.

Voorzitter, wat betreft de bedrijfsvoering willen wij in het bijzonder het ziekteverzuim benoemen. In 2024 bleef dit onverminderd hoog. Met een goed ingerichte en functionerende Arbodienst en andere aanvullende verbeteringsmaatregelen zou het mogelijk moet zijn om het ziekteverzuim terug te brengen naar een acceptabel niveau.

Tot slot, voorzitter. Dat er onder de streep een besteedbaar resultaat van 21,1 miljoen euro, laat zien dat de provincie Groningen er financieel goed voor staat. Tegelijkertijd moeten we alert blijven. De toekomst kent veel onzekere factoren. Laten we daarom nu zorgen voor scherp beleid, een betrouwbare uitvoering en duidelijke keuzes.

Mevrouw BUIGEL (D66): Mooie woorden van de BBB over ziekteverzuim. Dat ze dat ook graag willen aanpakken. Ik ben ook heel erg benieuwd of de BBB ook een wat breder onderzoek ziet zitten naar ziekteverzuim en naar de onderliggende oorzaken en ook richting een aanpak die we als provincie ter hand moeten nemen.

De heer SMELT (BBB): Nou, wij zien dat voor de ingeslagen weg die het College nu heeft genomen, voldoende draagvlak zit voor ons. En ook als de Arbodienst goed in werking wordt gezet, moet dat helemaal goed komen.

Mevrouw BUIGEL (D66): Nou ja, wij hebben misschien wel meer twijfels dat het goedkomt. Het is natuurlijk een patroon dat al de afgelopen jaren zich doorzet en waar nog niet echt verbetering in zit.

Dus vandaar dat onze oproep gaat zijn over een onderzoek. Heeft de BBB er vertrouwen in dat, ook gezien het patroon, dit echt voldoende is?

De heer SMELT (BBB): Ja, wij hebben voldoende vertrouwen in het College. Wij denken dat het goed gaat komen.

Mevrouw STOLK (PvdA): Het is al best wel laat, dus ik was niet van plan om de hele spreektijd vol te maken.

De Jaarstukken. Allereerst toch weer complimenten voor de klus die de ambtenaren hebben geklaard. Het is elk jaar weer een huzarenstukje dat zij moeten leveren en dit keer terwijl ook nog veel extra werk van de afdeling werd gevraagd doordat wij een nieuwe coalitie aan het vormen waren. Dank daarvoor!

Dan de stukken zelf. De accountant gaf het al aan: er gaat heel veel goed. De gedeputeerde benadrukte dat ook. En de PvdA vindt het terecht dat zij dit deed, want zo is het. De stukken zijn goedgekeurd. Omdat wij als Provinciale Staten onze controlerende taak zeer serieus nemen, hebben we vooraf de accountant gevraagd, heel kritisch te kijken. Dat heeft hij gedaan en er waren ook paar aandachtspunten. Daar ga ik nu op in.

Ten eerste. De komende jaren staan wij voor een grote klus met Nij Begun op financieel gebied ook. Afspraken over de governance die we nu maken, zijn van enorm belang om achteraf geen gedoe te hebben. Kan GS aangeven hoe ze gaan aanpakken?

En dan het tweede punt: de overschotten. Er is onvoldoende zicht op de oorzaken daarvan. Kan GS aangeven hoe zij zorgen dat er meer inzicht komt? En dat er actie op wordt ondernomen? Kan GS ons daarvan als Staten op de hoogte stellen? Het kan zijn dat wij met elkaar anders moeten begroten misschien of andere zaken moeten bijstellen. Wij denken daarom graag mee als dat nodig is samen met de hele Staten. We zijn met z'n allen immers verantwoordelijk.

Ten slotte, voorzitter, kom ik nog even terug op de vraag over de basisbanen, die wij hebben gesteld aan Gedeputeerde Staten. In juli 2023 hebben wij bij de Algemene Beschouwingen als PvdA een motie ingediend waarin wij het College vragen om de mogelijkheden van de basisbaan te onderzoeken binnen onze organisatie én in de provincie Groningen. Daar is toen een toezegging op geweest. Maar tot op heden hebben we geen beeld van wat er nou concreet is ondernomen. Kan GS aangeven wanneer wij een plan met stappen kunnen verwachten?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, voorzitter, mevrouw Stolk heeft zojuist ook namens ons gesproken.

De heer STOLK (PvdA): Dat had ik vergeten te melden.

De VOORZITTER: Oké. Maar dat maakt het mooi compact. Dan kijk ik naar de ChristenUnie, de heer Geijtenbeek.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ik heb de goede gewoonte om de positieve en kritische opmerkingen een beetje te combineren in de woordvoering. Maar de spreektijd noopt mij ertoe om me bij de kritische te houden. Maar ik kan een toezegging doen: volgende week bij de Perspectiefnota ga ik dat helemaal goedmaken.

Voorzitter, mijn fractie is geschrokken van de conclusies van de accountant. Is er wel genoeg capaciteit voor uitvoering van de Begroting? Is de provincie wel klaar voor de uitvoering van Nij Begun? Geen kleine vragen, grote vragen. En de reactie van het College vonden wij weinig geruststellend in de commissie. Het had nogal een hoog 'gaat-u-maar-weer-rustig-slapen'-gehalte. Als het College onze zorgen wil wegnemen, helpt het meer dat zij de zorgen serieuzer nemen dan wij in plaats van proberen het probleem te verkleinen. Ik zou zeggen: probeer het straks eens op een andere manier.

We vonden het ook weinig geruststellend dat een gevraagd overzicht met subsidieregelingen helemaal niet te geven is. Wij hebben in dit huis een apart subsidieteam, maar geen overzicht op de verschillende subsidieregelingen? We mogen toch hopen dat het OV-bureau nog wel weet hoeveel bussen er door de provincie rijden? En de afdeling Erfgoed weet hoeveel monumenten er zijn? En de griffie het aantal Statenleden weet? We zijn blij dat we deze informatie wel gaan krijgen. We kunnen ons voorstellen dat het verstandig is als ook meteen bedacht wordt hoe je die informatie blijft beheren voor de toekomst. Want visie op de subsidieregelingen moeten we hier in de Staten niet alleen hebben, we verwachten dat dit gewoon ook in dit huis beschikbaar is.

Gelukkig weten wel hoeveel hectare bos er vorig jaar is aangeplant vanuit het Programma Bos en Hout: 13. Van de jaarlijkse ambitie van 75 hectare die deze Staten hebben vastgesteld. Dat is nog geen 20 procent van de afspraak die het College ooit hier met ons maakte. En als reden daarvoor geeft het College zelf aan dat er onvoldoende middelen zijn. Voorzitter, dat is een heel valide argument als je geen geld overhoudt. Maar dat is niet zo. Er blijft geld op de plank liggen, terwijl afgesproken ambities niet worden waargemaakt. Voorzitter, wij vinden het bijzonder dat het College liever geld op de bank zet dan dat het de afgesproken ambities nakomt. En oké, het past misschien wel bij de VVD om liever geld op de bank te hebben dan een boom in de grond, maar toch niet bij GroenLinks? Voorzitter, wij zijn benieuwd naar de reactie van het College.

En nogmaals, het wordt allemaal vrolijker bij de Perspectiefnota.

De VOORZITTER: Dank u wel, meneer Geijtenbeek, ik denk dat de Staten daar ook naar uitkijken. Dan de heer Bakker namens Groninger Belang.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Vorige week hebben we de Jaarstukken uitgebreid behandeld in de commissievergadering en hebben we van gedachten gewisseld met de accountant. Daarom volstaan we nu met het maken van een paar opmerkingen. Bij de opmerkingen van de Partij van de Arbeid over het werk van de ambtenaren en dat er veel goed gaat: dat is ook zo en daar kunnen wij ons bij aansluiten. Maar goed, de heer Geijtenbeek zei het ook al: het is niet allemaal zoet maar ook wat zuur.

Opvallend was de opmerking van de accountant over het verschil in de Begroting en de werkelijke uitgaven van 84,7 miljoen die we minder hebben uitgegeven dan begroot. We zijn daarom blij dat het College de opmerkingen van de accountant onderschrijft en daar actie op gaat ondernemen. Want dat is een substantieel verschil.

Daarnaast was wederom de constatering dat het ziekteverzuim ook in 2024 onveranderd hoog is gebleven, ondanks alle inspanningen om deze omlaag te krijgen. Het College heeft aan dat het ziekteverzuim een belangrijk speerpunt blijft. Dat was het ook al, wat wij als Groninger Belang geheel kunnen onderschrijven. Maar een tandje meer, dachten we, kan geen kwaad. Vandaar dat we de motie van D66 ook mede ondersteunen. De strekking daarvan zult u straks horen.

De vaststelling van de noodzakelijke omvang van de reserves is een taak van Provinciale Staten. Dit is echt wel lastig te beoordelen voor Statenleden. Want ja, hoe hoog moet een reserve eigenlijk zijn? We hebben kunnen lezen dat het College van plan is, de omvang van de reserves te gaan beoordelen. Wij hebben tenminste gemeend – maar dat horen we zometeen wel – al een toezegging gehoord te hebben van de gedeputeerde dat de uitkomst van dat onderzoek gedeeld gaat worden met de Staten.

Het College stelt voor, het bedrag van een kleine 4 miljoen aan resultaat toe te voegen aan de algemene reserve. Nou, wij zouden ervoor zijn om, nu er nu toch geld over is, dat weer aan het flexibel budget te gaan toevoegen dat nu op een half miljoen staat voor 2025, maar dat weer naar 2 miljoen moet. Ik merk al wat bijval in de zaal. 'Nog wat hoger', hoor ik. Ja, wie biedt er meer? Maar het is wel zo dat we dit nu niet behandelen, maar daar zullen we volgende week bij de Perspectiefnota op terugkomen.

Mevrouw STOLK (PvdA): Is Groninger Belang dan ook van plan om mooie plannen in te dienen voor dat flexibel budget? Want de afgelopen jaren bleef er heel veel op de plank liggen. En dat u gaf net aan dat u dat jammer vindt.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nou, daar hebt u een punt. Dat betekent ook verantwoordelijkheid voor de oppositie. Want die 2 miljoen was toch altijd bedoeld voor de oppositie om daar plannen op te maken. Ik zag al wat ja-knikken waarvan we nu het idee hebben: maakt u geen zorgen, dat gaan we opmaken.

De heer HIEMSTRA (VVD): Voor ons liggen de Jaarstukken 2024 met een positief resultaat van 21,1 miljoen. We willen de betrokken medewerkers die zich elk jaar weer inzetten, bedanken. Voor hen is dit natuurlijk ook een mooie mijlpaal, de Jaarstukken.

De accountant heeft een goedkeurend oordeel gegeven en daarnaast heeft de accountant nog een aantal goede en kritische aanbevelingen gedaan. We zien ook dat het College deze aanbevelingen onderschrijft.

We zijn blij dat de algemene reserve weer wordt aangevuld vanuit het resultaat met 3,1 miljoen. En verder geeft de accountant aan dat wij 84,7 miljoen aan beschikbare middelen niet hebben uitgegeven. Dat is ook een trend die wij al jaren hebben. Het is ook goed om daar met het

begrotingsproces eens gewoon kritisch naar te kijken. Want het is ook een terugkerend fenomeen, die boegwolf aan middelen die overblijft, activiteiten die niet zijn uitgevoerd. Dus laten we hier inderdaad lering uit trekken.

Op het punt van de overschotten en hoe het College hiermee omgaat, sluiten we ons ook aan bij de vragen die hiervoor ook al zijn gesteld door de PvdA.

En een ander aandachtspunt is natuurlijk de governancestructuur voor de Nij Begun-gelden. Dat is natuurlijk een extra aandachtspunt. Het College geeft aan dat zij aan de slag gaan met deze bevindingen.

Tot slot kunnen wij instemmen met de Jaarstukken, het verwerken van het resultaat en de begrotingswijziging.

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, het fijne aan dat de ChristenUnie al haar positieve noten achterwege liet, is dat ik me helemaal kan aansluiten bij de hele woordvoering van de ChristenUnie. Dus al die vragen en opmerkingen en aandachtspunten en kritische noten hoef ik niet meer te noemen.

Dan zou ik wel graag nog een bevestiging willen krijgen van een toezegging die de gedeputeerde deed in de commissie, over de zorgen die ik namens meerdere fracties uitte over het feit dat we eigenlijk te weinig tijd om Jaarstukken, Perspectiefnota en Voorjaarsmonitor tot ons te nemen. Wij hebben hier een heel duidelijke controlerende taak en die moeten we goed kunnen uitvoeren. Dus ik ben heel benieuwd met wat voor plannen de gedeputeerde komt om daar beter zorg voor te dragen en wanneer we dat plan krijgen. En als we die ruimte dan ook hebben, dan zou ik willen oproepen aan iedereen in deze zaal: gebruik je controlerende macht ook en stel dan die vragen. Want nu waren er eigenlijk een paar kleine oppositiepartijen die wél vragen heeft gesteld en de rest heeft dat achterwege gelaten. En dat vind ik toch een heel groot zorgpunt.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ook dank voor de woorden van de SP: wij willen ons daar ook graag bij aansluiten en ondersteunen dat pleidooi. En ook goede vragen door de ChristenUnie, dus die ga ik ook stellen.

Dan wil D66 allereerst onze dank uitspreken aan de ambtenaren voor het vele werk dat verzet is bij het opstellen van de Jaarstukken. We realiseren ook dat dit een intensief en zorgvuldig proces is geweest en dat waarderen we.

Tegelijkertijd maken wij ons, zoals ook eerder uitgesproken in de commissie, zorgen over de financiële positie van de provincie. En niet alleen over de cijfers, maar ook over wat daarachter schuilgaat. De accountant wees er ook op: deze Jaarstukken laten meer zien dan alleen de financiële prestaties en ze zeggen ook iets over de manier waarop wij omgaan met financiële discipline en ons vermogen om echt in control te zijn. Maar de gedeputeerde heeft ook in de commissie aangegeven, alle punten van de accountant op te pakken en de komende periode hard aan het werk te gaan en dat het verhaal misschien wat genuanceerder is. Wij zien heel benieuwd naar de verbeteringen en wij zullen de gedeputeerde goed blijven volgen in alle verbeteringen die hopelijk hieruit voortkomen.

Dan het stukje over verzuim: dat is een punt wat ons betreft meer aandacht, het ziekteverzuim dus. In 2024 lag het verzuim opnieuw rond de 6,5 procent, ondanks tal van inspanningen zoals trainingen, vitaliteitsprogramma's en weerbaarheidsbevordering. Dat verzuim blijft hoog en blijft ook steeds een hardnekkig knelpunt. Vorig jaar hebben we ook al een debat gevoerd met het College, over ziekteverzuim, en in de commissie kregen we weer eigenlijk antwoorden waar we niet helemaal blij mee waren. En daarom roepen wij ook op om een breder onderzoek te doen naar de oorzaken van het ziekteverzuim binnen de organisatie. Waar kunnen we beter in ondersteunen, aansturen of wellicht veranderen? We willen juist dat de provincie meer ambitie gaat tonen en ook meer onderbouwing rondom ziekteverzuim. En daarom we ook de volgende motie in.

De VOORZITTER: Ik heb een motie met de briefhoofden van D66, de SP, Groninger Belang en de ChristenUnie. 'Werken aan een gezonde organisatie' staat erboven. Deze motie heeft als volgnummer 305 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,
Constaterende dat:

- het ziekteverzuimpercentage in 2024 onverminderd hoog was en gemiddeld circa 6,4 procent bedroeg;
- het frequent verzuim (21,2 procent) aanzienlijk hoger is dan het sectorgemiddelde (16,2 procent), waarbij ruim 21 procent van deze groep verhoogd risico loopt op langdurig verzuim;
- het percentage deelherstel (5,4 procent) lager is dan het sectorgemiddelde (7,9 procent);

- verzuim substantiële invloed heeft op de inzetbaarheid, productiviteit en continuïteit van de organisatie;

Overwegende dat:

- ondanks meerdere interventies, zoals trainingen voor leidinggevenden en programma's gericht op vitaliteit en weerbaarheid, het ziekteverzuim structureel hoog blijft;
- het ziekteverzuim kan worden beïnvloed door meerdere factoren, waaronder werkdruk, leiderschap, organisatiecultuur en het psychisch welzijn van medewerkers;
- inzicht in de achterliggende oorzaken noodzakelijk is om effectief beleid te voeren en duurzame verbetering te realiseren;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- het uitvoeren van een verdiepend onderzoek naar de oorzaken van het ziekteverzuim binnen de provinciale organisatie en hoe de organisatie het verzuim kan terugbrengen tot het sectorgemiddelde;
- daarbij expliciet aandacht te besteden aan de rol van de organisatiecultuur, werkklimaat en leiderschap;
- de uitkomsten en voorgestelde verbetermaatregelen uiterlijk vóór de behandeling van de volgende Jaarstukken met Provinciale Staten te delen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw REININK (Volt): Momenteel loopt binnen de provincie gewoon ook een preventief medisch onderzoek naar zowel de mentale als de fysieke gezondheid van de medewerkers. Dus het is preventief, dus natuurlijk erop gericht om het ziekteverzuim te verlagen. We zijn heel benieuwd hoe jullie een onderzoek specifiek voor ogen zien, dat het aanvullende waarde heeft hierop.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ja, ik heb al even gezien waar Volt het over heeft: een PMO, een preventief medisch onderzoek. Dat gaat natuurlijk over de gezondheid van de medewerkers, een gezondheidscheck eigenlijk. Natuurlijk kan dat bepaalde conclusies trekken over de gezondheid van de medewerkers, maar wij willen juist in een onderzoek breder kijken. Dus ook naar bijvoorbeeld mentaal welzijn, naar leiderschap, naar cultuur. We zien dat daar in de vragenlijst niet aandacht aan wordt besteed, maar dat zijn wel vragen die we willen uitmeten met een onafhankelijk instituut of onafhankelijk onderzoeksbureau.

Mevrouw REININK (Volt): In deze vragenlijst worden wel degelijk vragen gesteld over de werkdruk, de bedrijfscultuur en de mentale gezondheid. Alleen, wij zien ook dat dit soort onderzoek natuurlijk wel als probleem heeft dat het lastig kan zijn voor medewerkers om mee te doen aan zo'n onderzoek. Het wordt natuurlijk wel gezegd: de resultaten worden geanonimiseerd gedeeld. Alleen als zij specifieke klachten hebben, dan is dat vaak alsnog wel te herleiden. Dus er zit zeker aanvullende waarde in onderzoek. Maar we zijn wel benieuwd of jullie concrete ideeën hebben hoe we dat kunnen invullen dat het daadwerkelijk een meerwaarde erbovenop, zodat deze problemen wel boven water komen.

Mevrouw BUIGEL (D66): Jazeker. Volgens mij is het onderzoek waarover gepraat wordt, eentje van Zorg voor de Zaak en dat is natuurlijk een instantie die met verzuimverzekering te maken heeft. Dus we willen juist los van een verzuimverzekering kijken welke verzekeraar die de provincie heeft en dan een onafhankelijk bureau met de medewerkers in gesprek laten gaan, ook over leiderschap en met het management kijken of daar misschien patronen zijn die we naar voren kunnen halen. Dit los van alleen een vragenlijst invullen, dus echt een breder gedragen onderzoek waar de provincie dan mooi conclusies uit kan trekken en ervan kan leren.

De heer SMELT (BBB): Er staat ook in het hele verhaal dat de Arbodienst in principe hetzelfde onderzoek ook moet uitvoeren. Elke twee jaar moet die dat doen. In het verhaal staat ook dat ze daarin achterlopen. Hoe kijkt u daartegenaan als D66?

Mevrouw BUIGEL (D66): Ik hoorde het niet goed.

De VOORZITTER: Kunt u de vraag nog een keer herhalen? Hard in de microfoon.

De heer SMELT (BBB): Ja, hard. De Arbodienst voert dit soort onderzoek ook uit. Er wordt ook gemeld dat die dat de afgelopen twee jaar niet heeft gedaan en dat die dat wel moet doen. Is dat dan niet een beetje dubbelop volgens D66?

Mevrouw BUIGEL (D66): Ik denk dat het ook afhangt van de *scope* die de Arbodienst gaat onderzoeken. Maar ik denk zeker gezien het patroon dat het goed is dat we zelf een onafhankelijk onderzoek gaan instellen en dat we ook vanuit de Staten ook niet willen, niet alleen van het arbo-perspectief. Dus dat we daar wel als politiek een signaal afgeven dat we dit belangrijk vinden en we dus ook die scope breder gaan trekken dan alleen een arbo-onderzoek of alleen maar een medisch onderzoek.

De heer SMELT (BBB): Maar zou die *scope* dan ook kunnen zijn, voorzitter, dat het gewoon door de Arbodienst wordt uitgevoerd, omdat die dat toch al sowieso moet doen? Dat we niet nog een extra iets gaan doen, maar dat de Staten juist oproepen om dat uit te gaan voeren?

Mevrouw BUIGEL (D66): Ja, ik denk dat we ook even moeten afwachten wat de beantwoording van het College is. Volgens mij hebben die twee misschien met elkaar te maken, wat Volt net benoemde. Je zou daar de *scope* in kunnen uitbreiden, maar volgens mij is het wel goed als we daar een duidelijke opdracht voor geven dan alleen wat de Arbodienst onderzoekt.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Veel dank aan degenen die de Jaarstukken hebben verzorgd. Veel werk en ook veel dank voor de goede antwoorden op onze vragen.

Wij hebben wel zorgen over de governance voor Nij Begun en hopen dat dat een aandachtspunt is voor de toekomst.

Wij sluiten ons aan bij de woordvoering van de ChristenUnie voor wat betreft dat het niet zo fijn is om op de middelen te blijven zitten. Als je ze hebt, besteed ze dan goed. Ik hoor ook dat Groninger Belang op diezelfde manier daarnaar kijkt.

Dus ik wil bij dezen alvast de motie aankondigen voor de Perspectiefnota 'Bos en Hout' en ik moet er nu vandoor. Ik wens u allemaal nog een goede vergadering!

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik wil er ook wel vandoor...

Voorzitter, de accountant heeft zorgen en de PVV deelt die zorgen over structureel te hoge begrotingen en/of gebrekkige uitvoering dan wel tekortkomingen in de uitvoering, waardoor er sprake is van een aanzienlijke onderbesteding. Voorzitter, graag ziet de PVV dat de oorzaak van die onderbesteding expliciet in de voorgenomen oorzakenanalyse wordt meegenomen. De vraag is dan ook: kan het College dat toezeggen? Komt die onderbesteding voornamelijk door te hoog te begroten of door niet-afgeronde projecten? Of beide? En in welke mate?

Het budgetrecht van Provinciale Staten dient namelijk te worden geborgd, voorzitter, omdat die het geaccordeerd heeft en plannen heeft goedgekeurd. En als Provinciale Staten mag je verwachten dat die ook worden uitgevoerd. Licht het probleem van de onderbesteding aan onvoldoende capaciteit? Aan een inadequate uitvoeringsorganisatie? Aan het ontbreken van een realistische begrotingssystematiek in de aanbesteding en/of de controle hierop? Moet het College werken aan het versterken van de uitvoeringskracht? Of aan het verbeteren van de financiële beheersing?

Voorzitter, het zijn allemaal reële problemen die zo snel mogelijk en met grote voorrang moeten worden opgelost, zeker met de toekomstige bestedingen vanuit Nij Begun in het vizier. Het feit dat vanwege die onderbesteding geld naar de algemene reserves vloeit, is voor de PVV onwenselijk. Graag hoort de PVV op welke wijze het College de problemen op gaat lossen. Provinciale Staten en onze inwoners hebben daar recht op.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, ik ben vereerd dat meneer Wenneger nog speciaal voor mij nog even weer gaat zitten. Ik ga proberen het kort te houden.

Allereerst een groot compliment aan de ambtelijke organisatie. Want er wordt ontzettend hard gewerkt binnen de club en dat is ook terug te zien.

Ook wij hebben als CDA wat zorgen. Bijvoorbeeld waar D66 het over heeft als het gaat om hoog ziekteverzuim. Ik hoor over en weer de discussie over hoe dat dan zou moeten, maar er is in ieder geval een gedeelde zorg dat het belangrijk is om daar wat met elkaar aan te gaan doen. Dus ik vind dat iets positiefs en hoe we dat dan doen, daar moeten we denk ik in gezamenlijkheid gaan kijken.

Als we kijken naar het flexibel budget: heel mooi als dat er is. Het zou eigenlijk veel meer moeten zijn. Mevrouw Stolk had het erover dat het wel uitgegeven mag worden. Wij hebben wel wat concrete ideeën, dus de PvdA hoeft zich dus geen zorgen te maken.

Dan de onderbesteding of de onderuitputting zoals in de stukken staat. Ja, het is heel simpel: we moeten meer uitgeven. Dat vertel ik thuis maar niet, maar als het hier om de provincie gaat, moeten we echt zorgen dat we meer uitgeven, wat we ook begroot hebben. We willen ook graag van het College horen wat voor ideeën zij hebben om dat op een goede manier te doen – voor zover dat kan.

Dan Nij Begun: is al veel over gezegd. Wij hebben daar zorgen over. Want we kunnen wel zeggen dat we een plan van aanpak daarover moeten maken, maar we zijn nu al bezig met het opstellen van een governance, samen met het Rijk en andere partijen. Die kijken ook mee hoe we nu al dingen uitzetten. Als het nu niet op orde is, is de kans groot dat het Rijk zegt: we laten het niet door de provincie doen.

En dan als laatste het op tijd aanleveren van de stukken – mevrouw Bakker heeft daar tijdens de commissievergadering ook al wat over gezegd. Ik denk dat het belangrijk is dat stukken er zo snel mogelijk zijn. En tegelijkertijd denk ik ook dat het goed is dat er een keer een gesprek is tussen PS en de ambtelijke organisatie als het gaat om hoe dat proces vormgeeft. Want er zijn allerlei hobbels op de weg waardoor er vertraging kan zijn aan beide kanten. Ik denk dat er meer begrip onderling is op het moment dat we daar een keer over praten.

Mevrouw REININK (Volt): Heel veel mooie vragen al gesteld door de voorgangers. Ja, het wordt eigenlijk een hele waslijst bij wie ik me allemaal wel kan aansluiten. Maar ChristenUnie, SP, D66, CDA: zij hebben allemaal ontzettend goede vragen gesteld.

Voor mij rest eigenlijk alleen nog even wat ik wil zeggen over ziekteverzuim. Ik heb natuurlijk net bij de interruptiemicrofoon het daar ook al even over gehad. Wat ons betreft een ontzettend groot aandachtspunt. Wij zijn ook heel benieuwd wat het College ziet wat we hier aan kunnen doen. Nou, er is natuurlijk al voorgesteld door D66 om aanvullend onderzoek te doen. Dat is wat ons betreft altijd goed, maar we vragen ons wel heel erg af op welke manier we dat kunnen gaan invullen om die extra waarde te creëren. Wat je vaak ziet als je bijvoorbeeld enquêtes inzet, is dat het of voor medewerkers die mentaal al heel belast zijn, ze zo'n vragenlijst óf niet invullen, óf dat ze hun daadwerkelijke bezwaren niet in zo'n onderzoek durven in te vullen omdat ze bang zijn dat het toch bij hen terug gaat komen. Dus dat zijn echt belangrijke aandachtspunten waar je naar moet gaan kijken bij het inrichten van zo'n onderzoek. Ik wil ook van harte meegeven aan het College dat ze daar echt naar kijken: hoe kunnen we ervoor zorgen dat de echte bezwaren naar boven gaan komen, in plaats van gewoon makkelijk weer een enquête te wereld in te gaan gooien?

De heer ZWART (PvH): Voorzitter, de cijfers liggen op tafel. De woorden zijn geschreven. Dank voor het vele werk dat door ambtenaren is gedaan.

Maar wie tussen de regels door leest – en niet alleen daar – ziet de schaduwkant. Een provincie die in plannen grossiert, maar al te vaak in de uitvoering blijft steken. Het Groningenveld mag gesloten zijn, maar nu hebben we Warffum en de discussie van dicht naar open kondigt zich alweer aan. Vertrouwen komt niet met beleidsnota's, het komt met daden. En die daden blijven vaak uit of veranderen met de tijd. Projecten schuiven door, gelden blijven op de plank liggen, beloftes raken bedolven onder procedures, net als de mensen die het betreft.

We lezen over miljoeneninvesteringen voor de energietransitie, maar bewoners stuiten op netcongestie. Er zijn visies voor landbouw, maar zonder regie en zeggenschap van boeren verzandt het in wantrouwen. De wegen rond de Stad vorderen, maar het Ommeland blijft wachten op spoor- en wegverbindingen en op bereikbaarheid deels op internet en deels op de bus, maar in elk geval op aandacht.

Ondertussen kraakt de organisatie. De Omgevingsdienst hapert, toezicht op milieu blijft liggen – ook daar waar het trouwens echt nodig is. Ziekteverzuim rijst de pan uit – we hebben anderen er ook al over horen spreken – en externe inhuur bereikt recordhoogtes. En ook de administratie blijkt kwetsbaar, met aanbestedingsregels die worden genegeerd en rapportages die structureel te laat of onvolledig zijn. De accountant windt er ook geen doekjes om: structurele tekortkomingen, risicobeoordeling, interne controle en verslaggeving. Geen rimpels in de marge, maar diepe krassen in het bestuur.

En dan de Begroting. Overschotten die niet voortkomen op succes maar uit uitstel. Geld dat niet werd besteed, kansen die niet werden benut, terwijl mensen wachten op daden en niet op doorschuifmechanismen. Voorzitter, een positief saldo is mooi, maar wat merken onze inwoners in de dorpen of ondernemers die vastlopen in cofinanciering of in formulieren? Dit zijn Jaarstukken vol beleid, maar zonder beleving. Vol met planning, maar met weinig landing.

Als dit de tussenstand is, dan vraagt 2025 om meer dan herstel. Het vraagt om een koerswijziging. Geen papieren voortgang meer, maar tastbare vooruitgang in leefbaarheid, in

vertrouwen, in uitvoering. Ik heb het al eerder gezegd: het College heeft hier nog een aantal maanden voor. Maar elke maand is er een minder.

De heer EPEMA (FvD): Voorzitter, wij hebben geen behoefte om naar het podium te lopen. Want we zijn het volledig eens met de ChristenUnie en de vragen van de PVV.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan kijk ik even naar het College? Kan het in één keer door? Dan geef ik het woord aan gedeputeerde Dekker.

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Ik snap: het is het einde van de dag en het is warm. Dus ik probeer het, net zoals u, redelijk kort te houden. Dat is voor mij altijd wel een uitdaging.

Het gaat natuurlijk over middelen, maar ik zeg altijd maar: geld is niet iets op zichzelf. Dat geef je uit om doelen te bereiken. En het was eigenlijk alleen maar een tweetal personen dat hier iets over zei: de eerste en de laatste. Die zeiden dat we toch wel een aantal dingen hebben bereikt het afgelopen jaar. Dus ik denk dat het ook goed om *du moment* dat we de Rekening bespreken, je dan ook terug kunt kijken op datgene wat gerealiseerd is.

En tegelijkertijd vallen er natuurlijk altijd – de heer Zwart sloot daar net mee af – kritische kanttekeningen te plaatsen. Bij alles wat goed gaat, is er ook wel een kanttekening te plaatsen over wat niet goed gaat. Op het moment dat we veel investeren in het openbaar vervoer, zal er ongetwijfeld ook iemand de bus missen of zal er een dorp onvoldoende bediend worden. Dus in die zin, de kritische opmerkingen trekken wij ons natuurlijk aan. Het kan en moet altijd beter. Maar ik denk ook dat het College terug kan kijken op een jaar waarin veel is bereikt en waar we middelen hebben uitgezet met allemaal als doel om te komen tot die brede welvaart. Dus volgende week – en de ChristenUnie heeft ons dat al beloofd – gaan we uitgebreid spreken over de toekomst van Groningen en de positie van de Staten daarin.

U hebt bijna allen een compliment gegeven aan de organisatie. Die geef ik gaarne door. De afgelopen weken hebben zij hard gewerkt en u en ons weer in staat gesteld om verantwoording en ons kritisch te beoordelen.

We hadden een fors resultaat, nog hoger dan het jaar daarop. Veel wordt ook weer in reserves gestopt. De accountant had daar iets over opgeschreven en ik denk dat u het allen het eigenlijk mee eens bent: we hebben een fors resultaat. Dat betekent dat er vele, hoge onderbesteding is. En wat is nou eigenlijk daarvan de oorzaak? Dat vraagt u allemaal. Een goede lezer heeft ook onze reactie gezien op het accountantsrapport. Wij hebben alle aanbevelingen overgenomen. Als ik dan de bijdrage van de ChristenUnie beluister, die aangeeft: 'Nou, u hebt eigenlijk gezegd vorige week: ga maar rustig slapen.'

Dan ben ik altijd voor een rustige nacht, maar ik zou de bijdrage van het College niet zo willen typeren. Het was wel een reactie op de woordvoering van de SP, die toch een beeld schetste van dat het hier toch wel – ja, dan moet ik daar zelf ook een beetje een goed woord voor vinden. Maar u had het over gebrek aan discipline, onveiligheid en schetste een beeld waarvan ik en het College wilden zeggen dat er een aantal zaken is dat niet goed loopt. En tegelijkertijd het beeld dat er hier een onveilige organisatie zou zijn, wil ik van me werpen. Dat is de reactie die ik heb gegeven, maar het was absoluut niet mijn bedoeling om de kritische kanttekeningen die de accountant heeft geplaatst in haar verslag en van wie wij in onze brief alle aanbevelingen hebben overgenomen, terzijde te schuiven.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, voorzitter, de gedeputeerde schuift nu ook woorden richting de SP die niet zo zijn gezegd. Het waren namelijk open vragen die de SP heeft gesteld. Dus de gedeputeerde slaat onze zorgen eigenlijk weer net zo plat als ze onze zorgen de vorige keer platsloeg, die hier uit de zaal kwamen. Dus dat denk ik ook wat de heer Geijtenbeek bedoelde: probeer daar nou ook zorgvuldiger in de beantwoording over naar ons te gaan en niet zomaar een aanname te doen. Dus ik zou willen vragen of de gedeputeerde dat toch anders wil verwoorden dat ze dat nu doet. Want hier wordt het niet beter van.

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Ja, daar ben ik het niet helemaal mee eens. We hebben onze zorgen over de organisatie. We hebben van het accountantsrapport alle aanbevelingen overgenomen. Maar tegelijkertijd – en dat was volgens mij ook de woordvoerder van de PvdA die dat naar voren bracht – is het ook van belang om aan te geven wat wel goed gaat in de organisatie. En in het debat van vorige week vonden wij de balans daarin wat zoek. Vandaar ook onze poging om die nuance daarin aan te brengen. Om te zeggen: er gaat een aantal dingen niet goed, daar gaan we ook mee aan de slag en tegelijkertijd gaan er in deze organisatie ook héél veel dingen wél goed. Het is ook

zaak om daar aandacht voor te hebben en dat is wat wij hebben proberen uit te spreken. Helemaal niet de bedoeling om iets te plat te slaan – integendeel. Juist aan te geven dat er een aantal dingen niet goed gaat, dat we daar werk van gaan maken, dat we daar ook externe hulp bij zoeken, maar tegelijkertijd wel de kerk ook een beetje midden in het dorp willen houden. Dit om te benadrukken dat er ook heel veel dingen wél goed gaan.

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, maar ik zou dan toch nog wel graag willen dat de gedeputeerde haar woorden terugneemt dat zij hebben gezegd dat het hier onveilig zou zijn. En al die andere dingen die ze zei. Want we hebben niet gezegd dat het zo is, we hebben het gevraagd en onze zorgen daarover geuit. Dat is een heel andere bewoording dan de gedeputeerde hier nu aangeeft. Dus dat vind ik niet terecht.

En ten tweede: wij zijn hier de controlerende macht en dan is het logisch dat we juist veel aandacht besteden aan dingen die niet goed gaan. Dus dan is het ook logisch dat dat vooral naar voren komt. En prima als de gedeputeerde aangeeft dat er ook dingen zijn die wel goed gaan, maar dat zij niet voorbijgaat aan de dingen die niet goed gaan. Dat zit hem vooral in woorden en niet misschien in het feit dat er een mooie brief over wat het College allemaal gaat uitvoeren. Maar meer in de woorden die hier uitgesproken worden in deze zaal.

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Dan, voorzitter, misschien heeft mevrouw Bakker daar wel een punt. U hebt inderdaad de vorige keer een aantal vragen gesteld. Naar mijn idee schetste u daar een bepaald beeld mee, maar als u graag wilt dat ik mijn woorden terugneem dat u hebt gezegd dat deze organisatie onveilig zou zijn, dan wil ik dat met liefde doen. En ik laat het daar misschien maar bij.

De VOORZITTER: Mevrouw Bakker, ten slotte.

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, daar ben ik heel blij mee. Want wij mogen hier natuurlijk altijd als Staten onze zorgen uiten en ook open vragen daarover stellen, maar dat zijn nog niet direct aannames. Dus ik ben blij met deze woorden van de gedeputeerde.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, waar ik een beetje zorgen over heb momenteel, is dat er wordt nu vanuit het College geroepen dat de Staten meer aandacht daarvoor zouden moeten hebben en de Staten dat meer zouden moeten doen. Is de gedeputeerde het met mij eens dat de Staten over hun eigen woordvoering gaan?

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Uiteraard!

De heer DE WIT (CDA): Zou de gedeputeerde dat dan niet weer op deze manier willen zeggen?

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Ik neem uw waarschuwing en advies ter harte.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, dat is heel mooi. Want ik denk dat dat de onderlinge verstandhouding heel erg ten goede komt. Er zijn zorgen vanuit de Staten die door heel veel fracties zijn benoemd, waaronder die van mij. Dat betekent niet dat er heel veel andere dingen niet goed gaan, maar dat betekent dat er over de punten die wel genoemd worden, zorgen zijn.

En over die zorgen gesproken: ik heb een vraag over de financiën. Vooral de discussie die gaande is over wanneer u informatie aanlevert. Ik hoorde net in de intro van de gedeputeerde al iets over dat er heel hard gewerkt is. Is de gedeputeerde bereid om te kijken of we het gesprek een keer kunnen faciliteren over hoe lastig het voor de ambtelijke organisatie is om stukken op tijd klaar te leggen door wat er gebeurt? Maar tegelijkertijd wij ook als Staten uit kunnen leggen wat het grote belang is van het tijdig hebben van stukken zodat wij ons ook goed kunnen voorbereiden en mevrouw Bakker van de SP zelfs blij is dat alle partijen aan de voorkant technische vragen stelden?

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Nou, we hebben er nou al vaker over gesproken. En ik denk dat het goed is dat wij opnieuw gaan kijken naar onze planning- en controlcyclus, met name ook om de Staten in staat te stellen om hun positie in te nemen. Dan hebben we het over de volgorde der dingen. Hoe gaan we met een Perspectiefnota? Hoe gaan we om met een Begroting? Maar zeker ook met de tijd die u daarvoor hebt. Ik heb begrepen dat u voor de Perspectiefnota ongeveer tweeënhalve week tijd hebt gehad. Dat is natuurlijk te kort om daar als Staten goed op te kunnen reageren. Ik heb begrepen dat het vorige College eigenlijk ook al min of meer een toezegging daarover had gedaan. En ik denk dat het goed is dat wij in de zomer kijken naar die planning- en controlcyclus en daar bij u rond

de Begroting nader op terugkomen. En onderwijl zou het misschien heel goed zijn als we als organisatie met diverse financiële woordvoerders het gesprek een keer voeren over waar u behoefte aan hebt en wat wij kunnen faciliteren.

Ja, misschien toch nog wel van mij de behoefte dat het absoluut niet mijn bedoeling is om uw zorgen weg te nemen. En zeker ook niet van het College en ik verwijst dan nogmaals naar de brief. Daarbij wil ik niet te indruk wekken dat *du moment* dat ik aangeef dat het ook goed gaat met deze organisatie, ik niet wil zeggen dat ik uw zorgen niet serieus neem. Maar dat ik ook wil zeggen dat er dingen zijn waar ook naar gekeken kan worden. We hebben wel een organisatie met heel veel mensen die elke dag met heel veel hart en ziel hun werkzaamheden doen en daar staan wij als College ook voor.

Tegelijkertijd hebt u zorgen op een aantal punten: over discipline en cultuur, over de onderbesteding, over de governance en daar moeten wij zeker naar gaan kijken. Ik kan u zeggen dat het College en de organisatie daar op dit moment al mee bezig zijn, met de ondersteuning van externen en de accountant zijn we onderzoeksvragen aan het opstellen die neerkomen op de vragen die u eigenlijk in eerste termijn al gesteld hebt. Hoe komen we aan die onderbesteding? Is dat het effect van realistisch begroten of onrealistisch begroten? Heeft dat te maken met het feit dat we te weinig capaciteit hebben en dat we misschien moeten gaan prioriteren? Of heeft dat te maken met externe ontwikkelingen? Arbeidskrachten die er niet te vinden zijn? Dat zijn allemaal zaken die we beter op ons netvlies moeten hebben en die hopelijk zullen leiden tot een realistische Begroting, wat ertoe leidt dat we minder vrijval hebben en onze werkzaamheden misschien wat beter kunnen prioriteren.

De heer ZWART (PvH): Ik wilde even aangeven dat niemand hier bestrijdt dat wij geen goede ambtenaren hebben, dat wij als Staten ook achter onze ambtenaren hier in de provincie staan. Maar dat wij als Statenleden de plicht hebben om te kijken wat er goed gaat – daar hebben we het dan even niet over – maar wat verkeerd gaat. En juist die sturing die Statenleden moeten geven op de dingen die verkeerd gaan, is belangrijk. Daarvoor zijn wij ingehuurd. Is de gedeputeerde het daarmee eens? Dan hoeven we daar geen discussie meer over te voeren.

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): De gedeputeerde is het daar volledig mee eens.

De heer ZWART (PvH): Waarom voel ik dan dat wat de gedeputeerde het afgelopen kwartier heeft gezegd als een verwijt naar Statenleden in casu mijzelf – ik kan hier alleen maar over mezelf spreken? Maar waarom voel ik dat als een verwijt? Wij hebben een taak. De gedeputeerde zegt nu ook: jullie hebben die taak. Laten we ook daarop houden. Kijk, als de gedeputeerde naar de goede zaken wil kijken. Dat mag de coalitie doen, dat mag de gedeputeerde hier uitleggen. Maar wij zitten op een ander niveau en wij bepalen op gegeven moment hier met elkaar waar wij onze vinger op willen leggen.

De VOORZITTER: Ik ben de indruk dat dit in het interruptiedebatje met mevrouw Bakker ook gewisseld is. Ik geef de gedeputeerde de gelegenheid om daarop te reageren. Maar de rest van deze evaluatie – want dat is het eigenlijk – zou ik buiten de vergadering willen laten plaatsvinden. De gedeputeerde.

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Zeker bedoel ik dat niet als een verwijt. Het is niet meer dan proberen vanuit de positie van het College een nuance in het debat aan te brengen. En niet om uw zorgen weg te nemen, niet om te zeggen dat wat u zegt, niet klopt, niet vanuit een verwijt, maar omdat wij als College ook staan voor een organisatie en het brede perspectief soms moeten benoemen. Daarmee is het niet zo dat uw perspectief niet het juiste is of dat we daarmee uw perspectief onder het vloerkleed willen schuiven: geenszins. Maar niet meer dan een breder perspectief aanbieden.

Ja, voorzitter, volgens mij waren er niet zo heel veel vragen gesteld. Er was nog een vraag vanuit de PvdA over de governance. Dat werd onder andere ook aan de orde gesteld door het CDA. Wij zijn er als College hard mee bezig. We hebben daar onlangs – dat heb ik volgens mij de vorige keer ook aangegeven – in de brief over de Economische Agenda al iets over gezegd. Er werd gesproken over een gemeenschappelijke regeling en een stichting. Daar hebt u natuurlijk een zeggenschap in, want dat moet u uiteindelijk gaan vaststellen. Wij zijn erover in gesprek, met de minister en ook met de staatssecretaris en wij proberen daar rond het derde kwartaal meer zicht op te krijgen en daar bij u nader op terug te komen.

Er was nog een vraag over het ziekteverzuim, maar die neemt collega Moes op zich. Dan denk ik dat we alle vragen hebben gehad. Nee, er was nog een vraag vanuit de BBB over dat de

reserves worden doorgelicht en of de Staten daarbij worden betrokken. Daar wordt u zeker bij betrokken.

De heer MOES (gedeputeerde): Goed. Dank, Staten, voor de aandacht voor deze belangrijke onderwerpen en met name ziekteverzuim. Dat is een onderwerp dat veel terugkwam in de vragen van uw Staten, voorzitter. Terecht, een belangrijk onderwerp. Goed dat het de aandacht heeft en het heeft ook de aandacht van het College. In de vragen klonk een beetje de lijn dat we niet precies weten waar dat ziekteverzuimpercentage van komt, hoe dat zit en waar het precies aan ligt en dat dat beeld volledig ontbreekt. Nou, in die zin kunnen we – 'geruststellend' is niet zo'n goed woord, want we moeten natuurlijk eraan werken dat het een lager percentage wordt. Maar we hebben wel een beeld waar dat in zit. Dat komt door ook die monitoring, die terugkerende onderzoeksresultaten, van de Arbodienst waar we mee werken. Het is dus niet zo dat het een groot gedeelte van dat percentage overbelasting is of mentale problematiek. Er is een betrekkelijk groot gedeelte daarvan dat ook gewoon ziekte is, gewoon pech zeg maar. En dat bestaat ook gewoon. Dus dat is toch enigszins geruststellend in het beeld dat er dan is.

Maar doen we dan niets en zijn we dan helemaal gerustgesteld? Nee, natuurlijk zijn we ook bezig met het aanpakken van dat ziekteverzuim. Daar hebben we ook een plan voor. In principe komt dat ook standaard terug in de planning- en controlcyclus. Ik heb ook begrepen dat we de eerstvolgende keer daar ook een streefgetal, een streefpercentage aan gaan toevoegen. En wanneer we dat niet halen, dan komt daar ook weer in de volgende planning- en controlcyclus een uitgebreidere beantwoording en verantwoording over. Op dit moment kan ik gewoon aangeven dat een aanvullend onderzoek op dit moment geen toegevoegde waarde zou hebben. Want we hebben best een goed beeld van hoe die situatie in elkaar zit. Wat ik wel kan doen om de Staten tegemoet te komen. En omdat we ook hebben gehoord dat dit een onderwerp is dat echt leeft – nogmaals, dat is alleen maar goed dat daar aandacht voor is – kom ik zo ergens zo halverwege de cyclus eens een keer met een stand-van-zakenbrief naar de Staten om de Staten op hoofdlijnen te informeren waar dat dan in zit.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ik hoor de gedeputeerde zeggen: onderzoek is niet nodig, want we hebben al een heel goed beeld. Maar is dat beeld dan dat een meerjarig probleem bij een ontzettend grote organisatie is, 'pech' is? Is dat de analyse die het College heeft gemaakt?

De heer MOES (gedeputeerde): Als het we heel erg de diepte in zouden moeten gaan, dan wordt het te veel een technische beantwoording en zo diep zit ik er technisch ook niet in op dit moment. Maar ja, 'pech' is misschien een te gemakkelijk woord. Het kan zijn dat onze werknemerspopulatie ietwat ongezonder is dan een gemiddelde werknemerspopulatie bij een soortgelijke organisatie. Dat kan, dan wijk je af van het gemiddelde. En dat is een onderdeelje van de verklaring waarom dat percentage hoog is. Overigens, wanneer je de provincies op een rijtje zet van ziekteverzuim, dan valt ons percentage niet enorm uit de toon.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ik was bijna helemaal gelukkig – tot die laatste opmerking. Want ik was even benieuwd of het College zich vergelijkt met andere provincies of dat het een eigen ambitie nastreeft.

De heer MOES (gedeputeerde): Dat is een heel goede vraag en ook terecht. Zeker streven wij een eigen ambitie naar. Ik heb net ook aangegeven dat het in de volgende planning- en controlcyclus ook terugkomt. Wij streven ernaar gelijk aan of onder het landelijk gemiddelde te komen.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, ik sloeg er even op aan dat de gedeputeerde het had over een ongezondere werkomgeving dan op vergelijkbare plekken. Is dat een conclusie die het College zelf trekt of is dat een conclusie die getrokken is door experts?

De heer MOES (gedeputeerde): Ik heb volgens mij niet de woorden gebruikt 'een ongezondere werkplek', voorzitter. Dat is in elk geval niet mijn bedoeling geweest. Het zou zo kunnen zijn dat de mensen die voor de provincie Groningen werken, toevalligerwijs gewoon – of 'gewoon'? – wat meer last hebben van bepaalde ziektes. Dat kan. Dat kan net een kleine afwijking zijn van het gemiddelde. Ik heb nu niet de exacte details paraat van hoe dat in elkaar zit. Nogmaals, ik wil daar prima de Staten wat gedetailleerder over informeren. Het zal wel wat op hoofdlijnen zijn, ik ga niet de exactere rapporten delen. Want dat vind ik toch wat te gevoelig omdat dit ook gaat over onze werknemers en onze eigen organisatie. Maar ik wil best daar een keer een informerende brief over sturen hoe dat

precies in elkaar zit. Ik ben nu niet genoeg thuis in de details om daar een technisch antwoord op te geven.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, ik hoor termen als 'het zou kunnen zijn', 'gewoon', 'het kan zijn dat'. Is het niet heel onvoorzichtig om dit soort uitspraken te doen terwijl de gedeputeerde niet bekend is met de details?

De heer MOES (gedeputeerde): Ik plukte dit niet net uit de lucht. Dit komt wel uit de organisatie zelf als uit die onderzoeken van de Arbodienst. Ik heb alleen de details niet paraat. Dan zou ik toch eerst eventjes de stukken beter erbij moeten pakken. Maar dit is wel een van de dingen dat een verklarende factor is voor het ietwat hogere ziekteverzuimpercentage waar wij mee zitten als organisatie.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, het bezigt mij toch een beetje dat er toch wel uitspraken worden gedaan zonder dat er gedetailleerde info is. Zou het College kunnen toezeggen dat we gelijk na het reces zo'n sessie kunnen hebben waarin wij daarover met elkaar in gesprek gaan?

De heer MOES (gedeputeerde): Wanneer het echt gewoon gaat om de beantwoording van technische vragen, dan zou ik me kunnen voorstellen dat we dat eerst schriftelijk doen. Maar mocht er echt behoefte zijn aan het gesprek specifiek over dit onderwerp om daar met elkaar over in gesprek te gaan, dan kunnen we daar in voorzien.

De heer DE WIT (CDA): Heel graag, voorzitter.

Mevrouw BUIGEL (D66): Heel mooi dat het College een streefpercentage wil gaan toevoegen, waar we dan als organisatie naar proberen te streven en daar actief ook wat meer aandacht aan geven waar we uiteindelijk naartoe willen. Ik ben toch wel heel erg benieuwd of het College in die sessie of die brief die we dan gaan krijgen, ook kan gaan toelichten hoe we dat dan willen gaan bereiken.

De heer MOES (gedeputeerde): Dat is goed. Dan gaan we in de brief ook opnemen wat ons plan van aanpak om het ziekteverzuimpercentage naar beneden te krijgen. Zeker.

De VOORZITTER: Dus we noteren nu als uitkomst van dit interruptiedebatje – om dit even scherp te krijgen – dat de gedeputeerde toezegt ergens na de zomer te komen met een brief die de basis vormt voor het gesprek dat verschillende Statenleden nu vragen. Want zij willen graag enige verdieping op dit thema, want zij vinden het relevant. Ja, en ook wat er aan de hand is en hoe je daar vervolgens mee omgaat. Dat was de toezegging van de gedeputeerde.

Zijn er nog meer punten, gedeputeerde?

De heer MOES (gedeputeerde): Volgens mij heb ik nog op mijn lijstje staan de basisbanen, voorzitter. Daar refereerde de PvdA nog even aan – niet verrassend, want het is natuurlijk het thema van de PvdA. Destijds was er een motie die een toezegging werd en de vraag was wanneer dit College komt met een plan waarin ook de stappen beschreven staan. Dat onderzoek dat toen is toegezegd, heeft wat vertraging opgelopen. Maar ik ga ervan uit dat in Q4 dat naar de Staten toekomt.

De heer WENNEGER (gedeputeerde): Er kwam een vraag langs van de ChristenUnie onder meer naar aanleiding van Bos en Hout. Volgens mij heb ik in de vorige commissiebehandeling het een en ander uiteengezet ten aanzien van de financiën: het miljoen eenmalig. Vorig jaar, 2024, is daar vanuit de Staten in de vrije ruimte c.q. het vrij besteedbare budget een half miljoen extra bij gekomen. Per abuis heeft gedeputeerde Dekker de vorige keer aangegeven dat bij het overboeken van de reserve in 2025 370.000 euro nog aan restant is. Dat wordt keurig geboekt via een begrotingswijziging, die nog volgt in uw Staten. Dus dan hebt u de financiën in beeld.

Toen kwam de vraag nog: 'Ik zie een schamele 13 hectare.' Dat was eigenlijk de kernvraag en dat is toch wel heel *basic*. De kern van het issue is dat, ondanks dat er budgetten vrij zijn als je het miljoen als basis ziet met vorig jaar die vijf ton extra, die wel in beeld zijn. Maar de combinatie is dat wij het vaak ook een behoorlijke pijn voor de realisatie. Dat is eigenlijk het feit. Dus wij hebben, eigenlijk door een combinatie van aspecten, een gebrek aan middelen bij een stukje gebiedsontwikkeling dat je moet hebben van het voorontwerp tot de realisatie – letterlijk de uitvoering. Daar kan best wel drie à vier jaar soms in zitten. Dus wij hebben nu ook aardig wat projecten in de

pijlijnen zitten over de Bos en Hout-realiserings: die zullen dan in de jaarverantwoording 2026 zitten en duidelijk zichtbaar worden voor uw Staten. Als u denkt: hè, ik zie een behoorlijke piek in de realisatie van Bos en Hout. Dan is dat een van de redenen: de lange doorlooptijd in het stukje realisatie. Dat was eigenlijk de portée denk ik van uw opmerking.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Oké, dank u wel. Dat roept bij mij wel de vraag op of het College denkt dat we in 2026 en de jaren daarna in één keer die ambitie van de afgelopen jaren die we steeds niet hebben gehaald, goed kunnen maken. Is dat het geval?

De heer WENNEGER (gedeputeerde): Nee, wij moeten het doen met de beperkte middelen en de relatief lange doorlooptijd. Dus je hebt jaarlijks te maken uiteindelijk, ook in de komende jaren, met fluctuaties in je realisatiepatroon. Maar uiteindelijk is geld de *driving factor* en heb je het over een stukje grond, een stukje ontwikkeling: nou, al die componenten waar je mee te maken hebt om Bos en Hout te realiseren.

De VOORZITTER: Is daarmee een eind gekomen aan de woordvoering vanuit het College? Dat is het geval, geloof ik.

Dan zouden wij toe zijn aan de tweede termijn van de Staten. De heer Van Kesteren?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik mis de eventuele toezegging op de oorzakenanalyse die komen gaat, waarin opgenomen zal worden of de onderbesteding aan het te hoog begroten ligt of dat het een capaciteitsprobleem is. O, is dat al gezegd? Dat had ik gemist. Misschien viel ik in slaap of zo. Maar kunt u misschien nog even kort herhalen. Want ik heb het gemist, voorzitter.

De VOORZITTER: Ja, niet specifiek Bos en Hout, maar in het algemeen, hè?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nee, het gaat zeker niet over Bos en Hout. Absoluut niet! Maar het gaat over dik hout.

De VOORZITTER: Laten we gedeputeerde Dekker even de gelegenheid geven om een kleine wegtrekker – het is ook warm – van de heer Van Kesteren weer in te vullen.

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): Ja, het laatste wat ik wil, is u natuurlijk vergeten. Volgens mij heb ik gezegd dat we in die oorzakenanalyse naar een aantal zaken gaan kijken. Heeft het te maken met niet-realistisch begroten, te ruim begroten? Heeft het te maken met het feit dat wij dingen willen van de markt die de markt niet kan leveren? Heeft het te maken met het feit dat we wel plannen hebben en ambities, maar dat we de capaciteit niet hebben om daar goed op te sturen? Het zijn allemaal onderdelen die daarin zitten om op die manier meer grip te krijgen op het feit dat we zo veel overhouden.

En dat we betrekken we ook nog – dat is een aanvulling, dat heb ik niet bij mijn eerste termijn gezegd – het feit dat we bezig zijn met het maken van een uitvoeringsprogramma. De middelen van het Collegeprogramma zitten nu in de Perspectiefnota. Als u daar volgende week mee instemt, kunnen we daarmee aan de slag. Maar we gaan als College ook nog kijken, op verzoek van de Commissaris: leg nou eens naast dat Coalitieprogramma een uitvoeringsprogramma. Zijn er middelen voor? Is daar capaciteit voor? Nou, in dat hele gesprek proberen we dat de komende tweeënhalve maand te realiseren en proberen we tot een realistische Begroting te komen. Vorige keer heb ik aangegeven dat dat natuurlijk niet van de ene op de andere dag gaat. Want we leven nu al in juli en nou ja, in september krijgt u al de eerste Begroting. Maar het is wel iets wat de komende jaren zeker moeten gaan uitvoeren om te komen tot minder vrijval en meer uitvoering. Dus ik hoop dat ik u daarmee op uw wensen bedien.

De VOORZITTER: Ik zie een opgestoken duim van de heer Van Kesteren.

Daarmee zijn we aan het eind van de eerste termijn van het College. Ik ben bijgepraat over het tijdstip waarop het eten wordt geserveerd. Dat zou zijn zes uur. Dat is over twee minuten. Dus als u nog twee minuten geduld hebt, dan zou ik daarna een half uur willen schorsen. Ik begrijp uw gebarentaal niet. Dus zeg het maar even.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Voorzitter, wordt er een tweede termijn aangekondigd of niet? Anders kunnen we toch dit punt afronden?

De VOORZITTER: Is er überhaupt geen behoefte aan een tweede termijn? Een heel korte termijn. Dat is uw eigen voornemen, ik ruik ondertussen het eten. De heer Bakker.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ik zal proberen om de ene minuut van twee minuten. Dan blijft de andere over voor D66.

Ik wou toch even doorgaan op wat ik zostraks zei. Wij gaan als Staten over de omvang van de reserve. En ja, die zijn ontstaan omdat we eerst begroot hebben, we een klap hebben gegeven op die Begroting. Vervolgens blijft er geld over en wij hebben ooit in regels vastgelegd dat het dan gereserveerd wordt. U hebt als College wel gezegd dat u de Staten erbij betreft. Maar daarbij was even de vraag of u daar nog iets aan kunt toevoegen. Hoe ziet u dat dan? U gaat een inventarisatie maken van welke reserves te hoog zijn geworden. Want ik had al in de woordvoering dat dat voor ons toch een lastig verhaal is om dat te beoordelen vanuit onze positie. Maar als er dan geld overblijft, krijgen wij dan te horen dat we een potje over hebben en we met elkaar gaan bedenken wat we daarmee gaan doen? Gaat het naar de vrije algemene reserve? Nou, ik ben even benieuwd hoe het vervolg er dan uitziet.

Mevrouw BUIGEL (D66): Wij houden motie 305 aan.

De VOORZITTER: Ik reken u dat zelfs als nul minuten spreektijd aan.
Gedeputeerde Dekker voor uw beantwoording van een klemmende vraag.

Mevrouw DEKKER (gedeputeerde): De Staten hebben het budgetrecht, u gaat daarover. Wij doen het inventariserend onderzoek. Wij gaan de reserves doorlichten. Wij komen wellicht tot de constatering dat sommige reserves te hoog zijn of misschien wat te laag zijn en komen dan met een voorstel naar uw raad en u gaat daar uiteindelijk over. U gaat uiteindelijk ook over de bestemming.

O, ik ben weer 3 euro kwijt, want ik heb u weer 'raad' genoemd in plaats van 'Staten'. We raken nog failliet, voorzitter.

De VOORZITTER: Het tarief gaat na de zomer omhoog. [Gelach in de Statenzaal.]

Daarmee komt er een eind aan de tweede termijn. Laten we ook de stemming maar even doen. Is er een behoefte aan een stemverklaring bij het besluit? Want er zijn geen moties, hè? Nee. Is er behoefte aan een stemverklaring? Dat is niet het geval.

Dan kunnen we gaan stemmen over de Provinciale Jaarstukken 2024 en de voordracht daarbij. En de vraag aan u is om te zeggen of u voor of tegen bent. [...] Ik stel vast iedereen heeft gestemd. Voor het voorstel om de Provinciale Jaarstukken vast te stellen, hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, D66, de Partij voor de Dieren, de PVV, het CDA, Volt, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Tegen heeft gestemd de SP. En dat betekent dat het voorstel is aanvaard met 39 stemmen voor en 1 stem tegen.

Ik schors een vergadering een half uur voor het al gemelde doel.

[Schorsing]

C. Agenderingsverzoek: Snel internet

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

Snel internet: het is een onderwerp dat op verzoek van het CDA in de commissie van 25 juni is besproken. Er zijn verscheidene fracties die hebben gezegd: wij hebben wel behoefte om daarover te praten en een motie in te dienen. En dat leidde ertoe dat de Statencommissie heeft gezegd: nou, maak er een regulier bespreekpunt van in twee termijnen om er op die manier op de agenda te plaatsen. Dat neemt niet weg natuurlijk dat er al heel veel gezegd is in die commissie. Mijn tip aan de Statenleden is dat het niet per se over hoeft, want dat heeft iedereen wel gehoord.

In de commissie vorige week is ook verzocht om aanvullende informatie. Die heeft het College gisteren in schriftelijke vorm aan de Staten doen toekomen. Dus als het goed is, hebt u daar kennis van kunnen nemen.

Ik denk dat het goed is nog dit te melden. Het verslag van het presidium is niet openbaar. Maar de daar aanwezige fractievoorzitters hebben mij echt gemaand om strakker te zijn op de spreektijd. En ja, zij organiseren straks mijn functioneringsgesprek weer, dus u weet wat ik ga doen.

Mevrouw Bakker.

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, is het ook een idee dat de fracties die een motie indienen, wel allebei beginnen met het debat?

De VOORZITTER: Dat lijkt mij een heel goed idee. Maar 'fracties'? Ik dacht dat er één fractie was die dat was, het CDA. Maar zijn er nog meer dan? De PVV. Oké. Zullen we met de heer De Wit beginnen?

De heer DE WIT (CDA): Voorzitter, als provincie hebben we een belofte gedaan aan onze inwoners. En die belofte hebben we nog altijd niet waargemaakt. Nog altijd wachten duizenden inwoners en bedrijven uit het Groninger buitengebied op snel internet. De provincie beloofde snel actie te ondernemen, maar de werkelijkheid is pijnlijk. Jaren van stilstand en een mislukt project en nog altijd 5.000 adressen zonder een fatsoenlijke aansluiting. Ondertussen trekken inwoners zelf de portemonnee of moeten ze het stellen met internet dat nauwelijks beter is dan een Intel-verbinding. En dat in 2025.

Tijdens het debat van vorige week deed het College een aantal mooie toezeggingen om dit jaar nog een plan van aanpak te maken, er wordt gesproken met de kwartiermaker van Nij Begun en er wordt gekeken naar Europese middelen. Maar één cruciale stap ontbreekt: de inzet van eigen provinciale middelen en dat baart ons zorgen, voorzitter. Als we volledig afhankelijk zijn van geldstromen van anderen die onzeker zijn, gebeurt er straks weer niks. En uit de brief die we gisteren van het College hebben ontvangen, blijkt dat daar op dit moment ook op gegokt wordt.

Daarom dienen we vandaag nog een motie in. Die roept het College op om voor de begrotingsbehandeling met een concreet plan van aanpak te komen en in de Begroting van 2026 middelen vrij te maken om dit project weer in beweging te krijgen. Alleen zo kunnen de woorden worden omgezet in daden en zorgen we dat inwoners en bedrijven uit het buitengebied ook daadwerkelijk krijgen wat beloofd is.

De VOORZITTER: En de beloofde motie heb ik nu in de hand. De briefhoofden van het CDA, de SP, Volt, D66 en de Partij voor het Noorden staan erboven. Het is een motie waarboven staat 'Tijd voor snel internet in héél Groningen'. Die motie heeft als volgnummer 306 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,
Constaterende dat:

- al sinds 2016 de belofte bestaat om ook het buitengebied van Groningen aan te sluiten op snel internet;
- na het faillissement van Rodin nog altijd circa 5.000 adressen geen toegang hebben tot fatsoenlijk internet;
- het College tijdens het debat op 26 juni 2025 heeft toegezegd met een plan van aanpak te komen, de mogelijkheden van Europese en Haagse middelen te verkennen en het gesprek aan te gaan met de kwartiermaker van Nij Begun;

Overwegende dat:

- snel internet anno 2025 geen luxe meer is, maar een basisvoorziening voor onderwijs, ondernemen en wonen;
- snel internet een directe bijdrage levert aan de brede welvaart in Groningen, onder meer door het versterken van digitale bereikbaarheid, economische ontwikkeling en leefbaarheid in het buitengebied;
- het College het zich niet kan permitteren om eindeloos te blijven broeden op plannen zonder concrete uitvoering;
- de provincie zelf het goede voorbeeld moet nemen door middelen beschikbaar te stellen, zodat het project sneller van de grond komt en we niet volledig gokken op het geld van anderen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- uiterlijk voor de begrotingsbehandeling van november 2025 een concreet plan van aanpak snel internet aan Provinciale Staten voor te leggen;
- in de Begroting 2026 middelen vrij te maken om zo spoedig mogelijk, desnoods op kleine schaal, te starten met de uitrol van snel internet in het buitengebied van Groningen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer AKLOE (PVV): Voorzitter, de provincie Groningen moet zo snel mogelijk worden voorzien van snel en betaalbaar internet met een degelijke downloadsnelheid. Met name in de zogenaamde blinde vlekken in het buitengebied is daar grote behoefte aan. Daarbij moet het College pragmatisch handelen en de kosten in de gaten houden.

Er zijn ook betaalbare alternatieven, voorzitter. Als rekenvoorbeeld Starlink. De kosten hiervan bedragen plusminus 3 miljoen ten opzichte van de 5 miljoen voor glasvezel. De inwoners betalen hier alleen maar de abonnementskosten mee, net zoals je dit doet bij een Ziggo of bij een KPN.

Bij Europese alternatieven zijn ook Amerikaanse bedrijven betrokken. Deze bedrijven zijn allang onderdeel van onze samenleving en om een draadloos alternatief bij voorbaat uit te sluiten in verband met de huidige president en zijn regering, is erg onverstandig. De PVV dringt dus ook bij het College aan om op zeer korte termijn deze snelle internetverbinding in met name de blinde vlekken in het buitengebied zo snel mogelijk en zonder vertraging te realiseren. Kiest het College toch voor glasvezel op de lange termijn, dan zou bijvoorbeeld Starlink of een zogenaamde tijdelijke Fellow-verbinding de voorkeur verdienen omdat deze verbinding snel is te realiseren en een stabiele verbinding garandeert tegen lage kosten.

Vandaar deze motie, voorzitter.

De VOORZITTER: Ik heb een motie met de briefhoofden van de PVV, Forum voor Democratie en Groninger Belang. Er staat boven 'Hoe sneller, hoe beter'. En deze motie heeft als volgnummer 307 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 2 juli 2025,

Constaterende dat:

- snel internet in de zogenaamde blinde vlekken van onze provincie al sinds 2018 gerealiseerd had moeten zijn;
- naast de aanleg van glasvezel – die zeer kostbaar en tijdsintensief is – ook betaalbare en sneller realiseerbare alternatieven onderzocht zouden moeten worden;

Overwegende dat:

- veel adressen in genoemde blinde vlekken nog steeds verstoken zijn van snel internet;
- de aanleg van glasvezel hoge investeringen vergt;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- motie 76 van 8 november 2023 daadwerkelijk uit te voeren en hierbij een concreet stappenplan van aanpak aan Provinciale Staten toe te zenden;
- bij het opstellen van dit plan de inzet van Europese alternatieven, alsook het betaalbare en snel inzetbare satellietinternet via Starlink, uitdrukkelijk mee te nemen als optie voor gebieden waar glasvezel niet snel of kosteneffectief kan worden aangelegd;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer AKLOE (PVV): Deze woordvoering deed ik ook namens Forum voor Democratie. En tot zover, voorzitter.

De heer DRENTH (BBB): Voorzitter, snel internet voor iedereen in de provincie Groningen: een plan dat in 2016 het levenslicht zou moeten zien door middel van een vlotte en makkelijke geboorte. Maar voor 5.000 witte adressen bleek het een stuitbevalling te zijn van tot nu toe negen jaar.

Voor de BBB is snel internet via glasvezel een noodzakelijkheid voor de leefbaarheid, economische ontwikkeling en welzijn van de inwoners van Groningen. Daarom moet er vaart gemaakt worden. De afhankelijkheid van snel internet wordt steeds groter en de achterstand in leefbaarheid en welzijn van de 5.000 witte adressen dienovereenkomstig.

We zijn daarom blij dat het College heeft toegezegd, zo spoedig mogelijk aan de gang te gaan met het plan van aanpak, waarbij alle scenario's worden bekeken om de oorspronkelijke doelstelling van snel internet daadwerkelijk te realiseren. We zien de bevindingen dan ook graag tegemoet.

De heer JOLING (PvdA): Voorzitter, de Partij van de Arbeid heeft geen behoefte aan woordvoering. We hebben genoeg gezegd in de commissievergadering.

De heer DE BOER (GroenLinks): Datzelfde standpunt heeft de fractie van GroenLinks ook.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Wij wachten graag de beantwoording van de gedeputeerde eerst af.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Op dit moment ook geen behoefte aan woordvoering.

Mevrouw BRILSTRA (VVD): Wij ook niet.

Mevrouw BAKKER (SP): Het enige wat ik wil zeggen tegen het College: verschuil je niet achter allerlei potjes die nog moeten komen, maar ga gewoon aan de slag met eigen middelen.

De VOORZITTER: D66? Geen behoefte? Partij voor de Dieren? Ook geen behoefte? Dan zijn we bij Volt. Geen behoefte. De Partij voor het Noorden, de heer Zwart?

De heer ZWART (PvHn): Voorzitter, geen behoefte om ons commissiegesprek aan te vullen. Alles is gezegd.

De heer EPEMA (FvD): Ja, voorzitter, ik zou toch nog een bijdrage willen doen.

De VOORZITTER: Ga uw gang!

De heer EPEMA (FvD): In 2018 spraken we al over de dringende noodzaak van snel internet in de zogenoemde 'blinde vlekken' van onze provincie. Inmiddels zijn we zeven jaar verder en helaas moeten we constateren dat er in veel van deze gebieden nog steeds geen fatsoenlijke internetverbinding is. Dat is niet alleen frustrerend, maar ook maatschappelijk en economisch onaanvaardbaar. Want zonder snel internet kun je vandaag de dag niet goed ondernemen, geen onderwijs op afstand volgen en zelfs basiszaken zoals online bankieren of zorg op afstand zijn dan problematisch.

De aanleg van glasvezel is vaak genoemd als dé oplossing, maar die oplossing blijkt soms duur, vraagt een uitvoering en – belangrijk – lang niet overal haalbaar pp korte termijn. Daarom steunen we de motie van de PVV om in ieder geval een breed scala aan opties mogelijk te maken. Wij verzoeken het College om uitvoering te geven aan motie 76 van eind 2023 en ons als Provinciale Staten dus een concreet stappenplan voor te leggen. En belangrijk: wij vragen om daarbij ook daadwerkelijk te kijken naar alternatieven zoals dus het satellietinternet. Dat is snel te realiseren, het is betaalbaar én beschikbaar, ook in buitengebieden waar kabels niet altijd rendabel zijn om aan te leggen.

Begrijp me niet verkeerd: ik zie het liefst een Nederlands bedrijf dit internet aanleggen, niet een Amerikaans bedrijf. Maar we moeten onze ideologische voorkeuren of standpunten over Musk of over Trump of wie dan ook niet boven het belang van onze inwoners plaatsen. Het gaat mij niet om het afservieren van glasvezel, maar het openhouden van alle opties, zeker voor bewoners en ondernemers die al jaren wachten.

Voorzitter, laten we dit probleem niet nog jaren vooruitschuiven. Laten we zorgen dat ook de inwoners in de buitengebieden volwaardig mee kunnen doen in onze digitale samenleving

De VOORZITTER: Dank u wel. We zijn denk ik toe aan een woordvoering vanuit het College. En het woord daarvoor is aan gedeputeerde Bennema.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Voorzitter, ons College hecht belang aan snel internet en net als de Staten wil het College ook voortgang maken. Het onderwerp staat ook niet voor niets in het Coalitieakkoord en de mogelijkheid is ook opgenomen in de kabinetsreactie op 'Groningers boven gas' als onderdeel van de ereschuld en ook in de onlangs door het kabinet vastgestelde Economische Agenda van Nij Begun.

Sinds het besluit tot verlening van de subsidieregeling in 2016 is de uitrol van snel internet ter hand genomen door Rodin. Er zijn 1.536 adressen voorzien van snel internet. Maar helaas is de aanleg opgehouden na het faillissement van Rodin in 2023 en sindsdien is er een zoektocht gestart naar het vervolg van de aanleg. Er is onderzoek gedaan naar de stand van zaken naar wat er ligt en hoeveel een verdere uitrol kost. En er is gekeken naar de mogelijkheid van Nij Begun-gelden, maar daar was heel veel onduidelijk. Vervolgens hebben we ook te maken gehad met de val van de coalitie en is dit onderwerp dus stil komen te liggen. Dat is spijtig, zeker voor onze inwoners. En daar wil ik namens het College onze verontschuldiging voor aanbieden.

Dit College wil graag aan de gang, maar vindt het ook belangrijk zorgvuldig te zijn en tegelijkertijd reële verwachtingen te wekken. Wij willen daarom, voordat de Begroting met de Staten wordt gedeeld, in ieder geval de stand van zaken delen met de Staten en de mogelijkheden die wij zien, zo concreet mogelijk te schetsen. Wij kijken ook nog even verder naar de alternatieven – daar

kom ik zo op terug. De grootste knelpunten zijn op dit moment: beschikbaarheid van middelen – en die is heel essentieel –, de keuze voor de te gebruiken techniek en de wijze van aanbesteding of subsidiëring. En die zaken hangen met elkaar samen.

Op het gebied van de financiën kan het best duur worden, want de voorkeur is glasvezelinternet: dat is de meest stabiele, snelle verbinding. Gezien de opname in Nij Begun, de Economische Agenda, is de route voor die financiën – ja, het CDA zei ook 'gokken', maar ik zie dit toch iets meer dan gokken. Ik zou me er toch echt bestuurlijk voor willen inzetten om daar een succes van te maken. Ja, over de voorkeursvariant heb ik al iets gezegd, maar dat hangt natuurlijk uiteindelijk wel samen met wat er aan middelen onder de streep staat. Dan hebben we het tot slot over de aanbesteding en de vorm van subsidie: ja, die juridische complicaties zullen we ook uitzoeken.

Kortom, voor nu is realisatie voor ons echt prioriteit. Ik snap dat ongeduld, maar ik wil wel een realistisch plan neerleggen en dat is afhankelijk van die voldoende middelen. Daar zal ik me ook bestuurlijk maximaal voor inzetten, maar daar hangt ook de concretisering van het plan van af. En op dit moment wordt er hard gewerkt in Nij Begun, maar dat moet er natuurlijk wel zicht zijn op dat budget. En als je dat plan maakt, is het College ook van plan om een plan voor het gehele gebied, om die plus echt voor alle Groningers te hebben.

Daarmee kom ik bij de appreciatie van de moties. Ik weet niet of er nu vragen worden gesteld, voorzitter, of... O nee, men wacht even af, dat is goed. Ja, ik zie tenminste knikkende hoofden [achter de interruptiemicrofoons]. Over de PVV-motie: ja, akkoord om ook alternatieven te bekijken. En het vervolg dat nu wordt uitgezet, is ook ten aanzien van Starlink bijvoorbeeld. Dat kan best bekeken worden daarin – dat kan ik zeggen. Over het maken van zo'n stappenplan: ja, die mate van concretisering hangt wel af van de hoeveelheid die er is. Dus dat in dat opzicht. Als dat zo geïnterpreteerd kan worden, kan ik dat oordeel Staten laten.

Dan ook de motie van het CDA. Ook daar geldt hetzelfde ten aanzien van het plan. Wij komen met een overzicht van alles wat wij hebben geïnventariseerd, de mogelijkheden die wij zien. Vóór de Begroting zullen wij dat leveren. In hoeverre dat tot achter de komma gepreciseerd is, hangt van het succes af dat ik heb bij het vinden van middelen.

Dan is de vraag: kun je het niet uit de eigen Begroting halen? Ja, wat niet kan. Maar als je de hoge ambitie neerlegt, dan kun je dat gehele plan niet uitrollen vanuit je eigen Begroting. Ben je bereid om daar wat bij te zetten? Dat is een vraag die ik best met het College wil stellen tegen die tijd. Dat kan ik nu niet zo zeggen. En ik zou wel zeggen: wij streven eerst nu wel naar het complete plan en niet naar een deelplan al uit eigen middelen. Maar ga ervan uit dat onze inzet echt is gericht op het uitrollen van dit plan.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, allereerst dank aan het College voor de excuses richting inwoners. Complimenten daarvoor en we zien ook dat dit College zijn best doet om dit voortvarend op te pakken.

De reden dat ik 'gokken' noemde, is omdat er ook in de eigen brief die dit College gisteravond nog naar ons stuurde, teksten uit Nij Begun staan met onder andere dat men vanuit de Economische Agenda hier een bijdrage aan wil leveren. En tot slot: '(...) *wanneer dat niet door de markt gebeurt, zal het Rijk hier een rol in nemen.*' Dat zijn alle twee uitspraken die mij in ieder geval zorgen baren. Dat er in ieder geval niet 50 miljoen uit Nij Begun zal komen, maar dat er een bijdrage geleverd zal worden. En als aan de markt wordt gelaten, dat dan waarschijnlijk de krenten uit de pap worden gehaald en dat de overheid dan de onrendabele top mag gaan oplossen.

Wat wij als CDA met deze motie vragen, is niet om dat hele bedrag op te hoesten. Sterker nog, ik zou niet weten waar we dat bedrag vandaan halen. Maar lever daar nou wel een bijdrage aan om met die gezamenlijke middelen de belofte die de provincie zelf heeft gedaan, uiteindelijk uit te voeren. Dat is het enige wat wij vragen aan het College vandaag.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Toch lijkt met mij goed om even in te gaan op de markt. Het kan zijn dat marktpartijen dit aanleggen, maar dan moet je inderdaad de opdracht formuleren. Wat daar zit het op gewoon, als de markt dit kon trekken, dan stonden we hier niet. Dus hier is een overheidstaak om dat marktfalen te compenseren. Dus ik denk dat we het daarover eens zijn. Dus dat is de insteek. Kijk, ik denk dat het echt mogelijk moet zijn om het uit Nij Begun te halen. Als ik die mogelijkheid niet zag, dan wordt het verhaal heel anders. Voor hoeveel? Kan ik dat kwantificeren op dit moment? Nee, dat kan ik niet. Ik kan wel bestuurlijk contact hebben met mijn collega's en de mensen die daarover gaan om het te verkennen. Daar is al mee begonnen eigenlijk, dus om dat door te zetten.

Tegelijkertijd wil ik daarmee wel het hele plan rondmaken en dan kun je later kijken of je iets gefaseerd moet doen of niet. Maar ik zou niet zeggen: we gaan gewoon ergens gefaseerd beginnen zonder een overzicht van het geheel. En daar zal ook van afhangen de bereidheid om zelf middelen

bij te zetten en ook zoals eerder gesuggereerd is door partijen hier in de Staten: bijvoorbeeld Europees geld dat tot nu toe niet mogelijk bleek. Maar als je goed zoekt, vind je wellicht meer zaken. Dus in dat opzicht, die eigen middelen: wij kijken daar welwillend naar, maar ik kan het op voorhand niet toezeggen.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, in de motie wordt niet gezegd: begin al met iets. Dat is wel een opvatting die wij als CDA hebben, daar mag het College van afwijken. Maar dit gaat er gewoon om dat je als College zelf ook middelen reserveert, dat ongeacht de uitkomst van die lobby richting Nij Begun, richting Europa en richting waar dan ook, je nu al begint met sparen. Kijk, als we geld overhouden uiteindelijk dat we ergens anders in kunnen steken, bijvoorbeeld flexibel budget, dan denk ik dat iedereen daar dolgelukkig van wordt. Tenminste aan de kant van de Staten in ieder geval. Maar reserveer nou alvast geld voor dat project, zodat je zeker weet dat je het snel vlot kunt trekken.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Ja kijk, als je dat wilt doen, moet je toch een beetje een concrete inschatting maken van hoe ver het ermee staat en hoe je dat gaat doen. Dus op zich wil ik daar best welwillend naar kijken vanuit het College. Maar het hangt wel samen met die andere grote bedragen. En daar hangt ook de keuze uiteindelijk van af, want het maakt nogal uit welke modus je kiest. Dat hangt ook toch echt weer samen met het budget. Dus over 'zwaluwstaarten' gesproken, die dingen hangen toch wel in elkaar. Dus ja, daar moeten we in het College toch ook een iets gedetailleerder plan hebben. Daar moet aan gewerkt worden en daarvoor sta ik aan de lat.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, in de motie staat ook niks genoemd over een bedrag. Het is juist belangrijk dat we dat plan van aanpak krijgen en dat daar een financiële component bij zit. Dus ik wil het College toch nog vragen om eens even goed na deze termijn naar die motie te kijken. Want wat de gedeputeerde dat nu benoemt, is iets anders dan wat in de motie staat.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Ja, ik heb het gezegd: ik wil er inderdaad wel welwillend naar kijken. Maar ik haal daar vooral uit een gedeelte. Dus je haalt middelen uit de provincie, je gaat ergens al een beetje beginnen. Dat is niet de afronk die ik heb. Maar ik begrijp dat het CDA daar ook anders naar kijkt. Ja, dan moeten we dat nog even bezien en wel in relatie tot het geheel, denk ik. Maar dat kan ik niet hard toezeggen zo.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik zou graag door willen associëren op de woorden van de heer De Wit en hij mag mij corrigeren als ik het verkeerd heb gehoord. Maar wat ik hoorde, is dat we moeten beginnen met onze eigen middelen en ons eigen plan. En als we een bijdrage vragen van andere partijen, dan moet het helder zijn wat onze insteek is. Dat we niet met een petje rondgaan en de hand ophouden om vervolgens te kijken wat wij dan misschien kunnen missen, Maar dat het misschien wel verstandig is om te kijken wat nou onze ambitie is, wat wij zouden kunnen missen en hoe we dat gaan financieren. Want om 50 miljoen in één keer op een jaarbegroting te doen? Infrastructuur kan in 40 jaar worden afgeschreven: dat is 1,25 miljoen per jaar. Dat is weer een heel behapbaar bedrag. Dus er zijn verschillende scenario's waarin we ook naar financiering kunnen kijken en ook verschillende scenario's hoe we het kunnen aanpakken. Maar de vraag is of de gedeputeerde dat ook meeneemt in zijn overweging.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Ik wil daar uiteraard goed naar kijken, naar die hele financiering. Nou is afschrijving op infrastructuur weer een heel andere dan een subsidie, een lening of welke vorm dan voor het verstrekken van glasvezelinternet. En dat je daar zelf met een plan of idee komt en daar ook waarde aan hecht en daar een bijdrage aan wilt leveren, lijkt me goed. Maar dat moet je wel in het geheel zien. Daarvoor moet ik wel aan de bak met die inventarisatie. Ik hoop wel op het vertrouwen van hier dat ik mij daar echt voor ga inzetten: dat is een belofte die ik namens het College graag doe. En vandaar ook inderdaad dat wij voor de Begroting dat plan neerleggen, maar die concretisering zal wel afhangen van de duidelijkheid. Ik weet dat het gewoon lastig zit met de uitvoeringsagenda. Dat kost gewoon meer tijd en zijn ook wel processen waar ik mee te maken heb. Ik wil het wel zorgvuldig doen, ik wil mensen ook geen beloftes voorhouden om op de korte termijn hier even makkelijk door een debat heen te komen dat ik dat even op die manier doe. Zo zit ik ook niet in de wedstrijd.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Nou, de ChristenUnie onderschrijft het vertrouwenbeginsel, dus de gedeputeerde heeft het vertrouwen van de fractie. Mijn collega heeft in de commissie ook al

duidelijk gemaakt dat het tempo wat ons betreft ook prima is om daar zorgvuldig mee om te gaan. Dit zijn wat mij betreft ook punten die mijn fractie graag mee zou willen geven aan de gedeputeerde, zeker ook het gezien het *track record* van bijvoorbeeld een Ring-Zuid maar ook Rodin. Dat we als provincie toch nog een aantal leerpunten hebben in de aanbesteding of de opgave of de wijze waarop we de opdracht bespreken. Dat we dus de gedeputeerde willen oproepen om breed te kijken en ook om op een andere manier te kijken van opdrachtgeverschap. Hoe kijkt de gedeputeerde daarnaar?

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Dat klopt. Dat staat ook in het stuk dat aan de Staten is gestuurd. Dat is ook een van die vragen: wat zijn de juridische consequenties en hoe moeten we ook bij zo'n aanbesteding of een andere vorm waarin je dit uitrolt, dat het beste kunt vormgeven. Daarbij kijken we natuurlijk ook naar ervaringen van wat er gebeurt in andere provincies: dat leek me ook goed om mee te nemen. Dus dat zit daar ook in. Ook met name op hoe je het dan gaat uitrollen.

De VOORZITTER: De heer Hoogers, ten slotte.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ten slotte, voorzitter. Ook even om te kunnen bepalen of wij deze motie kunnen steunen of niet: wat is het tijdsplan dat de gedeputeerde of het College wel ziet waarin we geïnformeerd kunnen worden.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Daar houd ik mij aan. Ik heb sowieso een informatie-*update* toegezegd vóór de Begroting. Dus dat leveren wij. De mate van concretisering zullen we dan doen. Ik leg dan in ieder geval verantwoording af over het proces dat doorlopen is tot dan toe.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, voorzitter, de inwoners die met hun langzame internetverbinding kijken naar dit debat, vragen zich denk ik enorm af: 'Maar wanneer heb ik nou toch eens dat snelle internet waar ik al zo lang op zit te wachten?' Heeft het College ook een ambitie met elkaar uitgesproken dat ze dat over één, twee, drie jaar gaan realiseren, zodat inwoners die hiernaar kijken, ook nog iets concreets horen? Want we horen hier alleen maar heel veel vage technische dingen, die misschien allemaal kloppen maar daar heeft geen enkele inwoner die op snel internet zit te wachten, iets aan.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Ja, ik kan het heel simpel en stoer maken, maar ik zeg het gewoon eerlijk: dit zijn de elementen die wij mee moeten nemen. En wat mij betreft, die ambitie staat ook in ons Coalitieakkoord, dat we daar mee aan de slag willen. Daar zit ook een hoog niveau op en daar ben ik al mee bezig. Maar om te zorgen dat er inderdaad voldoende middelen zijn om die ambitie ook waar te maken, moet je daarmee aan de gang. En dan komt die rapportage na de zomer en dan kunnen we het zien. Maar ik wil wel waarschuwen: aan die uitvoeringsagenda wordt op dit moment nog gewerkt. Dus dat is iets *on-going*, maar wat mij betreft zo snel mogelijk als wij kunnen. Meer kan ik niet toezeggen.

Mevrouw BAKKER (SP): Nou ja, voorzitter, de gedeputeerde verschuilt zich dan wat mij betreft toch een beetje achter die uitvoeringsagenda die nog moet komen. Maar als het College zegt: we hebben dit in het Coalitieakkoord opgenomen, zo heel veel tijd is er niet meer om dat akkoord uit te voeren. Dus dan heb je toch wel een ambitie gesteld hoeveel adressen je in ieder geval aan het einde van de coalitieperiode hebt aangesloten? Want wat zijn die woorden anders waard?

De heer BENNEMA (gedeputeerde): De ambitie is om dit inderdaad uit te rollen zo spoedig mogelijk. Ja, maar kijk, weet je? Natuurlijk, dat zal geen jaren duren voordat Nij Begun uitgekristalliseerd is. Alleen, 'na de zomer' is even krap. Want ik verwacht in die maanden dat dat wel duidelijk wordt en dat wij inderdaad natuurlijk in deze periode daar wel een klap kunnen geven op een manier van aanpak. Dat zeker.

De heer AKLOE (PVV): In ons betoog gaf ik aan dat als het College toch kiest voor een glasvezelverbinding, ze dan ook kijken naar tijdelijke voorloopverbindingen en dan via een satellietverbinding. Wat ik al aangaf, kost dat ongeveer plusminus 3 miljoen tegenover 50 miljoen. Dat is toch wel een sterke overweging. Kan het College dit beamen? En kan het College toezeggen, dit als een serieuze optie te zien tot de tijdstop van het aanleggen van glasvezel.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Ja, nou kijk, wat ik heb gezegd: deze zit in het onderzoek naar de alternatieven. Dus daar wordt naar gekeken. Ja, ik ga hier nu geen hele technische exercities met de Staten doornemen. Maar alle soorten verbindingen hebben pro's en contra's. Dus Starlink ook:

over de stabiliteit, de snelheid, dat soort zaken. Maar daar moet je gewoon technisch naar kijken en dat zal meegenomen worden in het voorstel.

De heer AKLOE (PVV): Nou, toevallig had ik daar wél naar gekeken. De verbinding van bijvoorbeeld een Starlink is vergelijkbaar met het basispakket van KPN. De upload- en downloadsnelheid en de betrouwbaarheid. En het is ook vergelijkbaar qua kosten, dus het is voornamelijk mijn vraag. Stel, we gaan toch voor glasvezel, dan is dat een meerjarenplan. En Starlink of een andere satellietverbinding, Amerikaans of Europees, is een kwestie van weken. Tenminste, de inwoner is daar meer bij gebaat in de tussentijd dan niks.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Ja, voordat wij helemaal de techniek induiken: ik ben geen deskundige op dit gebied. Dus laat ik hier niet een al te grote broek aantrekken. Maar wel dat we dit gewoon opnemen en dan kun je inderdaad zien wat de mogelijkheden en onmogelijkheden zijn van de verschillende varianten. Meer kan ik er niet van maken, maar dat kunnen we best in een vervolgsessie bespreken.

De heer AKLOE (PVV): Oké, dank u wel.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ik was een beetje aan het worstelen met de motie van de PVV waarvan de gedeputeerde zegt: 'Als ik hem zo mag interpreteren, kan ik hem overnemen.' Ik worstel er een beetje mee. Ik denk: is die dan niet overbodig? Het onderzoek wordt al gedaan. Daarnaast denk ik: ja, meneer Akloe zei het net ook al: het is een kwestie van weken. Mensen kunnen nu al een abonnement afsluiten. Gaan wij dan nu abonnementen subsidiëren? Ik vind dit wel een beetje lastig dat deze motie op overnemen staat, terwijl we al zaken doen en in afwachting zijn van een onderzoek.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): 'Overnemen' heb ik volgens mij niet gezegd. Ik dacht 'oordeel Staten'. Kijk, we gaan alle technieken van verbindingen vergelijken, waarbij we vooraf al hebben aangegeven dat glasvezel wel onze voorkeur hebben. Maar we sluiten onze ogen niet voor andere alternatieven, dus die nemen we op en daar gaan we naar kijken. Daar komen we op terug. En wat we daarmee gaan doen, zal in de vervolgbespreking komen. Dus dat komt echt aan de orde.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Fijn dat het in de vervolgbespreking komt.

Dan heb ik wel een vraag aan het College: heeft het College al een idee of de voorkeur dan wel uitgaat naar Europese alternatieven? Want gezien de geopolitieke situatie heeft dat wat D66 betreft wel echt de absolute voorkeur.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Ik kan mij voorstellen dat naast Starlink er nog ook naar een ander alternatief wordt gekeken bij het onderzoek. Dus is het niet zo dat alleen Starlink dat draadloze alternatief is. De beste alternatieven die er zijn, daar draait het om. Dus het is niet één bedrijf en ik snap ook wel de discussie in de Staten. Maar voor nu is het te vroeg om daar achter de komma op te reageren.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ja, mijn vraag sluit een beetje aan bij die van mevrouw Benjamins van zonet. Kijk, als Groninger Belang zouden we natuurlijk willen dat alle Groningers gelijk behandeld worden. En we krijgen op dit moment de indruk dat, aangezien dus alles in fasen gebeurt, er in sommige gebieden al betaald is voor een aansluiting en soms wel heel veel. Ja, nu wordt er ook weer een deel aangelegd. Ik heb geen idee of daar nog kosten voor inwoners aan verbonden zijn. Maar hebt u oog voor die gelijkheid en gaat u dat dan ook meenemen om te kijken of daar wat aan te doen is?

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Vooralsnog is nu de inzet: over heel Groningen kijken waar we niet die adressen hebben die over snel internet beschikken en daar een plan op maken. Iedereen die dat niet heeft, kunnen we naar kijken. Kijk, daar moeten we dat glasvezel of wat voor verbinding dan ook aanleggen en in dat opzicht heb ik ook gezegd: laten we dan niet één klein stukje eruit trekken. Maar laten we een plan maken voor dat gehele gebied. Dus in dat opzicht willen we dat gelijk trekken.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ja nee, dat snap ik helemaal, hoor. Maar kijk, er is natuurlijk ook al wat gebeurt en sommigen hebben al betaald om een aansluiting te kunnen krijgen. Dus ik vraag mij eigenlijk af: hebben we zometeen een stukje ongelijkheid? Dat de mensen die in dit laatste deel zitten, weer anders behandeld worden dan in het deel dat wel al is gebeurd? Ik heb daar geen

overzicht van, maar ik krijg wel signalen dat het nog weleens verschilt per gemeente. De ene inwoner heeft er wel voor moeten betalen, de ander weinig en weer een ander nog meer. Dus is even de vraag: die gelijkheid van de Groningers, hoe kunnen we dat nou zo veel mogelijk voor elkaar krijgen?

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Kijk, normaal zou je ervan uit kunnen gaan wat in de markt wordt aangelegd. Als dat niet zo is, dan spring je als overheid in. Maar wat er al ligt, ja, daar kan ik niet veel aan veranderen, Wat wel zo is, is kijken naar wat er niet ligt en wat er verbonden moet worden. En daar zit de focus op van het College en daar inderdaad een gelijke lijn in te trekken.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nou ja, oké. U zegt gewoon: wat commerciële partijen al hebben gedaan, daar zal de een meer voor betaald hebben dan de ander. Dat is voor u een gegeven en daar gaat u ook niks aan doen. En die blinde vlek die er nu nog over is, daar gaan we overheidsgeld in stoppen om te zorgen dat die mensen in ieder geval een aansluiting krijgen.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): En ik vermoed trouwens ook dat dat de duurste plekjes zijn die nou nog braakliggen. Dus waar de overheid aan de lat staat, dat zullen we inderdaad de lastige locaties zijn.

De VOORZITTER: Was de gedeputeerde klaar met zijn betoog?

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Dat ben ik, voorzitter.

De VOORZITTER: Dan kijken we of er behoefte is aan een tweede termijn. De heer De Wit.

De heer DE WIT (CDA): Ik zou graag even vijf minuten willen schorsen.

De VOORZITTER: Iemand meer dan vijf minuten? Vijf minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. We starten de tweede termijn en ik geef daarvoor het woord aan de heer De Wit.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, ik zou toch graag nog wat willen zeggen, ook namens de collega's van de SP, Volt en de Partij voor het Noorden. Voorzitter, wij zien een trend. Hoge ambities op landbouw: geen capaciteit. Hoge ambities voor het OV: geen lijn naar Oldehove in het basisnetwerk. Hoge ambities op snel internet, maar geen eigen middelen reserveren. Heel veel woorden, maar wij vragen ons af: wanneer komen nou de daden? Wij willen echt vragen aan het College: zorg nou dat er ergens middelen gereserveerd – op welke manier u het ook op wilt pakken: of het nou in het klein starten is of in zijn algemeenheid met een groot plan – ga aan de slag en leun niet volledig op externe middelen. We hebben al vanaf 2016 een belofte gedaan. Het wordt toch een keer tijd dat u die belofte een keer gaat nakomen.

De heer AKLOE (PVV): Voorzitter, ik wil toch nog even wat kleine dingen duidelijk maken. Er is een beetje een heksenjacht gaande, want het is natuurlijk weer een PVV-motie. Er wordt van alles gezegd over dat men geen Europees alternatief wil, met de angst van D66. Maar in onze motie staat: *'bij het opstellen van het plan de inzet van Europese alternatieven'*. Dus dat nemen we ook mee en de geopolitieke stand van zaken heeft niks te maken met Amerika. Want ik kan me het nog herinneren dat onze oud-minister-president Trump *'daddy'* noemde. Dus ik weet niet of je dat tegen iemand zegt voor wie je bang moet zijn, maar we zitten een beetje onze motie af te kraken voor eigenlijk niks, voorzitter.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik had wel even een inhoudelijke vraag aan de heer Akloe. Of hij zich het zo persoonlijk moet worden aangerekend wat de woorden waren, dat vraag ik me af. Maar dat is even tussen die partijen.

Wat houdt de gemiddelde Groninger tegen om een zelf een Starlink-abonnement af te sluiten? Wat is de rol van de provincie daarin?

De heer AKLOE (PVV): De provincie heeft dit in 2016 beloofd. En wij moeten ook onze beloftes waarmaken.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ja, de heer Akloe rekent ons voor dat dit 3 miljoen per jaar kost. Als ik even terugreken wat 5 miljoen dus over 40 jaar afgeschreven kost, is dat maar 1,25 miljoen per jaar. Dus dit lijkt niet een heel kostenefficiënte manier. Dus waarom zou de provincie abonnementen gaan subsidiëren, terwijl we misschien kunnen investeren in een infrastructuur voor de toekomst?

De heer AKLOE (PVV): Dat is een investering voor één keer en dat zijn alleen maar de apparatuur en de installatie daarvan. En de abonnementskosten zijn voor de inwoners zelf. Die doen net als bij een Ziggo of een KPN, zoals ik al in mijn woordvoering, dat ze daar een abonnement afnemen. Het gaat om een eenmalige investering van 3 miljoen euro. En ik hoorde van collega Joling dat er nu ook een aanbieding is dat ze dat ook gewoon gratis kunnen doen.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Nou, dat onderstreept mijn punt dat dit wellicht sowieso dan door de Groninger zelf kan worden opgepakt. Mijn laatste vraag, voorzitter, is: wat is dan nog het verschil met de oproep die het CDA *cum suis* doen en uw motie? Want daar staat toch ook in dat er een breed onderzoek moet worden gedaan en een concreet plan moet worden gemaakt om snel internet aan te leggen? Daar staat niet dat er glasvezel moet worden aangelegd. Wat is dan het verschil tussen uw beide moties?

De heer AKLOE (PVV): Nou, dat er waarschijnlijk weinig inhoudelijke verschillen zijn, maar dit is hoe de PVV, Forum voor Democratie en Groninger Belang daarover denken. Het CDA *cum suis* denken daar weer anders over. Dat we elkaar nader vinden, is alleen maar goed. Dan hebben we een breder draagvlak hier in de provincie om voor onze inwoners te staan.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Dank aan het College en ook aan de gedeputeerde voor de uitgebreide beantwoording en de goede wil. Mijn fractie ondersteunt die en heeft het vertrouwen dat het wordt uitgevoerd. Er is wel een aantal punten dat we graag willen meegeven.

De gedeputeerde gaf aan dat glasvezel een voorkeursbehandeling, of in ieder geval een voorkeursscenario, is voor Gedeputeerde Staten. Onze fractie wil echt benadrukken dat dit op een kostenefficiënte manier en techniekneutraal bekeken moet worden, omdat ik me kan voorstellen dat als er drie boerderijen aan één weg staan, glasvezel doortrekken naar die drie boerderijen best duur kan zijn, terwijl je misschien ook kunt doorstralen naar twee. Nou, er zijn zo veel scenario's om te bekijken. Dus de oproep om het breed te bekijken en ook met wel realiteitszin te betrachten. Dus investeren in infrastructuur lijkt me een prima overheidstaak, het subsidiëren van abonnementen – dat heb ik net ook even met de heer Akloe uitgediept – lijkt mij dat iets minder.

Ik wil me wel aansluiten bij de woorden van de heer De Wit. Ik denk dat zijn emotie bij mij iets neutraler is, maar de oproep om zelf initiatief te tonen en te laten zien wat wij als provincie allereerst willen doen, lijkt mij een sterker uitgangspunt dan met de pet rondgaan. Dat heb ik ook meegegeven, dus vanaf deze plek nog een keer.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Het is tijd voor actie. Ik zat van de week aan de koffietafel bij ons op het werk en toen zei een collega: "Jij zit toch bij de provincie? Wanneer krijg ik nu dat snelle internet?" Ik denk dat dat wel gewoon de vraag is die leeft hier in Groningen: wanneer? Wat dat betreft: reserveer geld, ga aan de slag, doe iets. En ja, het is niet wat ons betreft Starlink. Nee, wij willen graag een Europees alternatief, als we al voor andere keuzes. Ja, die keuze is helder. Dat is ons standpunt.

De VOORZITTER: Dank u wel. Anderen nog? Ik kijk even rond. Ik zie geen handen meer, geloof ik.

Dat betekent dat we over kunnen gaan tot stemming. Is er iemand die zegt... O ja, zeker. Ja, excuus. Het wordt laat. De tweede termijn voor het College.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Ja, op zich heb ik er niet heel veel aan toe te voegen. Wij hebben echt wel die ambitie om het uit te rollen. Dan moeten we zorgvuldig en goed doen.

En de ChristenUnie heeft ook nog een paar vragen gesteld, ook relevant om daar even naar te kijken. Kosteneffectief en techniekneutraal: dat lijkt me goed. Het lijkt me goed om te kijken waar die marginale kosten echt de lucht in vliegen. De heer Hoogers noemde ook een voorbeeld als je dat wel op een andere manier kunt neerleggen. Dus laten we daarnaar kijken.

Ja, de ambitie ligt hoog. Dat betekent ook dat je zelf wat neer moet leggen en zelf met een plan aan de slag gaat. Dat snap ik, dat signaal heb ik meegekregen, dat pak ik ook op. Tegelijkertijd is ook Nij Begun hier op papier meerdere keren voor aangestipt. Dus ja, laat ik zeggen: zorgvuldig maar wel met realiteitszin trachten dit zo goed mogelijk en zo snel mogelijk op te lossen.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan is dit wél denk ik het eind van de beraadslagingen over dit onderwerp.

En dan kunnen we gaan stemmen. Ik kijk of er fracties zijn die behoefte hebben om een stemverklaring af te leggen bij een of meerdere van de moties. Ik begin bij de heer De Boer.

De heer DE BOER (GroenLinks): Een stemverklaring bij motie 307. GroenLinks vindt het uiterst onwenselijk en onverantwoordelijk om Groningers afhankelijk te maken van een fascistoïde buitenlandse miljardair als Elon Musk. Wij zijn dan ook faliekant tegen het idee om Starlink mee te nemen in het project snel internet en zullen dan ook vol overtuiging tegen de motie stemmen.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Onze fractie is van plan om voor de motie 306 te stemmen, om het College te manen op te schieten.

Zoals ik ook aan de heer Akloe heeft meegedeeld, vinden we motie 307 overbodig. Hij is toegezegd door de gedeputeerde. Ik zou me ook vanaf deze plek verre willen werpen van een heksenjacht op de motie. Ik denk dat die prima samen had gekund in één motie.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, voorzitter, wij zijn in eerste instantie ook niet zo'n fan van Starlink – ik zeg het even netjes. Maar ik lees in de motie dat alle alternatieven onderzocht moeten worden. Dus volgens mij kunnen we dit best steunen. Wij gaan het sowieso dan gewoon steunen.

De heer DE WIT (CDA): Over motie 307: de gedeputeerde heeft tijdens de commissievergadering toegezegd dat hij Starlink meeneemt. In deze motie staat het 'nadrukkelijk' moet zijn. Wij vinden dat als het wordt opgenomen, dat prima is. Dan kunnen we uiteindelijk een zorgvuldige afweging maken. Daarom zullen we de motie niet steunen en dat heeft helemaal niets te maken met het feit dat deze motie van de PVV komt. Want we beoordelen elke motie op de inhoud en niet op de partij die hem indient.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ik sluit me aan bij wat meneer De Wit net heeft gezegd.

De VOORZITTER: Het is tijd om te gaan stemmen.

Dan komen we allereerst bij motie 306 'Tijd voor snel internet in heel Groningen'. De stemming is geopend. [...] Mevrouw Bennett heeft zich zonet bij mij afgemeld. En van de heer Meijer weet ik het niet zeker, maar ik denk dat hij zich ook wel ergens heeft afgemeld. Dus dat betekent dat iedereen die nog in staat is om te stemmen, dat zojuist heeft gedaan. En de stand is als volgt. Voor deze motie hebben gestemd de ChristenUnie, Groninger Belang, de SP, D66, de PVV, het CDA, Volt, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Tegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de VVD en de Partij voor de Dieren. Dat betekent dat 16 stemmen voor en 21 stemmen tegen zijn uitgebracht. En dat betekent dat de motie is verworpen.

Dan zijn we bij de volgende motie, 307 'Hoe sneller, hoe beter'. U kunt stemmen. [...] Iedereen heeft gestemd, ik sluit de stemming. En de oogst is als volgt. Voor deze motie hebben gestemd Groninger Belang, de SP, de PVV, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Daartegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, de VVD, D66, de Partij voor de Dieren, het CDA en Volt. En dat betekent dat er 8 stemmen voor zijn uitgebracht, 29 stemmen tegen. Dat betekent dat de motie is verworpen.

3. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Het volgende agendapunt zijn de mondelinge vragen. Het ligt erg voor de hand dat een van die vragen in ieder geval door mij zal moeten beantwoord. Dus het is tijd denk ik om even van voorzitter te wisselen.

Mag ik in de rol van voorzitter nog één ding zeggen over de mondelinge vragen? De mondelinge vragen waren een bijna vergeten instrument. Soms zijn er al mores en soms moet je ze ontwikkelen. Wat ik nu zie, is dat er een aantal op de verschillende terreinen behoorlijk gedetailleerde vragen zijn ingediend, die ook eigenlijk stuk voor stuk bijna de opmaat zijn naar een debat. Terwijl een mondelinge vraag een heel plat instrument is: je stelt een korte vraag, je krijgt een antwoord. Je stelt een vervolgvraag, je krijgt weer een antwoord en dan is het klaar.

Dus ik vroeg me af of we hier niet gewoon mores voor moeten gaan ontwikkelen dat mondelinge vragen in de toekomst – we gaan ons nu natuurlijk behelpen – gewoon een stuk eenvoudiger moeten zijn. Dit omdat dat beter past bij het instrument van mondelinge vragen. Dus ik kan me voorstellen dat de gedeputeerden bij de beantwoording zich straks op de actualiteit, de urgentie, de politieke dimensie en op de hoofdlijnen richten. En dat die niet al te gedetailleerd op de detailvragen ingaan en dat misschien een aantal detailvragen bij nader inzien ook niet gesteld hoeft te worden. Detaillering vergt denk ik een andere agendavorm, namelijk schriftelijke vragen waarin het vaak een stuk gedetailleerder eraantoe gaat. Of voluit agenderen, zodat je in het debat meer diepgang kunt bereiken dan bij mondelinge vragen.

Ik geef het in overweging en zet mij nu onder leiding van de heer De Wit aan het beantwoorden van de inzet van de mondelinge vragen.

De VICEVOORZITTER: Ja, dames en heren, net als bij het College spreken ook de voorzitters met één mond. Dus de nieuwe mores gaan we zo ontwikkelen en de Commissaris kan gelijk laten zien hoe je die korte en bondige beantwoording kunt doen. Dat gaan we zo in de praktijk zien.

Er is al aangekondigd dat er drie fracties zijn die mondelinge vragen hebben aangekondigd: de Partij voor de Dieren, de BBB en de SP in combinatie met de Partij voor de Dieren. Mevrouw Visser is aan de beurt voor het stellen van de eerste vragen en ik wil haar vragen om naar voren te komen. Gaat uw gang.

Mevrouw VISSER (PvdD): Wij hebben 18 juni ook vragen gesteld aan de Commissaris van de Koning, de heer Paas. De beantwoording was door gedeputeerde Moes. Hij zei in eerste instantie – dat ging over de grenscontroles – dat de provincie geen rol heeft bij de grenscontroles. De Commissaris van de Koning heeft een nauw overleg met de driehoek en daarnaast is hij de link met de Veiligheidsregio. Op grond van de Wet veiligheidsregio's heeft de Commissaris van de Koning in geval van crises een coördinerende rol en verantwoordelijkheid.

De eerste vraag is: het gaat hier om illegale acties en gevaarscheppend gedrag op de openbare weg. Vindt de Commissaris van de Koning dat hij bij het driehoeksoverleg of in het kader van de Veiligheidsregio duidelijker stelling moet nemen tegen deze illegale acties van burgers en de driehoek moet verzoeken om actiever op te treden? En de tweede vraag: Is de Commissaris van de Koning ook bereid in het driehoeksoverleg concrete vragen te stellen zoals: wat moet ene burger doen die met illegale controles wordt geconfronteerd? Wat moet een asielzoeker doen die met deze illegale controles wordt geconfronteerd? En wat zijn de instructies voor politie of Koninklijke Marechaussee? De laatste vraag: als deze illegale acties straffeloos kunnen doorgaan, vormen ze een bedreiging voor de rechtsstaat. Kan er een crisis ontstaan? Moet de Commissaris van de Koning in het kader van zijn coördinerende rol in de Veiligheidsregio Groningen niet een veel actievere rol spelen en in elk geval deze illegale acties streng veroordelen?

De heer PAAS (CdK): Ja, voorzitter, even eerst de inleiding op de vragen. Daarin wordt gerefereerd aan de taak van de Commissaris van de Koning in de Veiligheidsregio: alleen in zeer extreme situaties, namelijk als er een crisis aan de hand is die de Veiligheidsregio totaal ontregelt en dan de voorzitter van de Veiligheidsregio, de burgemeester van de centrumgemeente – in dit geval Groningen – het echt laat afweten. Dus je moet eerst een crisis hebben en dan moet de Veiligheidsregio ook nog falen. Dan komt misschien de Commissaris van de Koning wel in beeld. Nou, het zal zonneklaar zijn dat dit geen crisis is in de zin van Wet veiligheidsregio's. Dus kan de rest van die context buiten beschouwing blijven.

Maar laat dit helder zijn: die illegale grenscontroles zijn onacceptabel. Grensbewaking is een taak van de Koninklijke Marechaussee. Eigenrichting – want je zou je dit zo kunnen noemen – ondermijnt de positie van de Marechaussee en ondermijnt ook de rechtsstaat. Ik ben blij dat de lokale driehoek van burgemeester, politie en OM optreedt tegen illegale grenscontroles. En ik heb het volste vertrouwen dat zij gewoon hun werk doen en ik zie geen enkele aanleiding en ook geen titel voor mij om me te mengen in de manier waarop wij hun werk doen.

Dan de vraag of ik bereid ben om in het driehoeksoverleg, waar ik overigens geen onderdeel van uitmaak, concrete vragen te stellen. U noemde de vragen. Kijk, de politie houdt fysiek en online toezicht op mensen die oproepen tot grenscontroles. Als er sprake is van strafbare feiten – zoals controles door burgers, opruiming, bedreiging, discriminatie, pogingen tot ambtswang en noem er maar een paar delicten bij – dan wordt opgetreden, wordt er geverbaliseerd en wordt af en toe ook iemand aangehouden. En op het moment dat er illegale grenscontroles zijn aangekondigd, dan is de politie aanwezig. Ik zie geen enkele reden om de driehoek als stuurman aan wal aan te sporen tot grotere activiteit. Ik heb wel gebeld met de burgemeester van de gemeente Westerwolde om me op

de hoogte te stellen hoe het gaat. Ik kreeg van hem bevestigd dat zij hun werk doen. Het is overigens naarmate je er dichterbij zit, best ingewikkeld. Want je moet gewoon delicten op heterdaad vaststellen.

Moet de Commissaris van de Koning via de voorzitter van de Veiligheidsregio in het kader van zijn coördinerende rol in de Veiligheidsregio een veel actievere rol spelen en in ieder geval de acties streng veroordelen? Dat heb ik zonet gedaan: ik veroordeel de acties volstrekt. Ik sluit me aan bij de oproep van de politie: laat de Marechaussee zijn werk doen, houd je aan de wet. Eigenrichting van burgers mag niet, het moet niet plaatsvinden. En dat is ook de reden waarom het terecht is dat de driehoek van burgemeester, OM en politie ook optreden tegen deze illegale acties. Ik ben blij met hun inzet, ik vertrouw op ze en er is wat mij betreft voor mij in de richting van de Veiligheidsregio of van de driehoek geen enkele aanleiding om me ermee te bemoeien. En als ik dat dan zou doen, dan zou ik de verhouding ook vertroebelen.

De VICEVOORZITTER: Dan kijk ik even met een schuin oog naar mevrouw Visser. Hebt u nog behoefte aan aanvullende vragen? Voor de kijkers thuis: het antwoord is 'nee', maar wel dank voor de heldere uitleg. Ik kijk nog even de zaal rond of er nog anderen zijn die aanvullende vragen hebben. Punt van orde van meneer Bennema?

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Dat is juist, voorzitter. Ik heb een verzoek. Er zijn ook vragen gesteld die op het terrein van de heer Wenneger en mij liggen over het baggeren. Zouden we die als laatste mogen beantwoorden?

De VICEVOORZITTER: Nou, ik wilde net een voorzitterswissel voorstellen na de behandeling van deze vragen. Maar ik kijk naar mijn collega-voorzitter en die knikt instemmend. En voorzitters – zoals ik al begon – spreken met één woord, dus die volgorde gaan we mooi omdraaien.

Dan wou ik graag de voorzittershamer weer overdragen aan de Commissaris van de Koning, de heer Paas.

De VOORZITTER: Ik dank de heer De Wit voor het waarnemen.

Dan is voor de volgende vraag het woord aan de heer De Jong van de BBB, hè? Ja. Want dan komt de goede vraag als laatste. Ik bedoelde met 'goed' de vraag die zojuist werd aangeduid, natuurlijk. Ja. Ik ben ervan overtuigd dat er nu een heel goede vraag volgt.

De heer DE JONG (BBB): Wij zullen het wat korter proberen te doen.

Afgelopen zaterdag lasen wij in het Dagblad van het Noorden dat er vrijdag een rechtszaak is geweest van MOB tegen de provincie Groningen over intern salderen bij een melkveebedrijf in Ezinge. Wij begrijpen dat het College over deze zaak niet een uitspraak kan doen, omdat het nog bij de rechter ligt. Maar de bezorgdheid in de agrarische sector is erg groot, zowel onder de PAS-melders als ook onder agrariërs met een NB-vergunning. De kans is groot dat er meer rechtszaken komen van MOB richting de provincie. Hoe kijkt het College hiertegenaan in zijn algemeenheid? En hoe kan het College de bezorgdheid onder onze agrariërs wegnemen en daadwerkelijk ondersteuning bieden?

De heer WENNEGER (gedeputeerde): Dank BBB, de heer De Jong, voor de gestelde vraag.

Ja, wij zijn bekend met de procedure die loopt. Het betreft inderdaad een agrariër die uiteindelijk te maken heeft met een kleine overschrijding met een kleine hoeveelheid mol – want daar gaat het over bij stikstoftoetsing – over wie via MOB een handhavingsverzoek bij de provincie binnengekomen is. De procedure loopt. Inhoudelijk kan ik op deze casus niet ingaan, maar in brede zin kan ik wel meegeven: als provincie kijken wij gewoon ook bij handhavingsverzoeken van wie dan ook gewoon kritisch mee wat onze rol is, hoe het tot stand gekomen is. In dit geval hebben we het handhavingsverzoek nadrukkelijk ook eerst verworpen. Dat is vervolgens in de verdere lijn gekomen, daar heeft de rechter vervolgens een oordeel over geveld.

Kijk, wij proberen alle stappen in dezen te lopen. Wij weten dat we met heel moeilijke casussen zitten, of dat nu met PAS-melders is of met andere agrariërs is. Wij doen wat we kunnen – laat ik het zo zeggen. En het enige wat we landelijk op kunnen sturen, is inderdaad dat er zo snel mogelijk duidelijkheid komt omtrent de doelgroepen waar we het over hebben ten aanzien van een stukje toekomstperspectief en maatregelenpakket. Dan heb ik het name over geborgde maatregelenpakketten. Het voorstel van minister Wiersma, waarin je het hebt over de minimale ondergrens van 1 mol, is een wezenlijke, maar die moet wel in combinatie met een geborgde maatregel, zodat je die ook in stand kunt houden. Dus in dat soort scenario's werken we nu ook echt

mee om zowel landelijk als lokaal te kijken wat we kunnen, binnen de scope van de provincie en wat we überhaupt kunnen faciliteren.

Ik hoop dat ik u daarmee de vraag beantwoord heb.

De VOORZITTER: Heeft de heer De Jong aan aanvullende vragen?

De heer DE JONG (BBB): Nee. Dank, voorzitter en gedeputeerde.

De VOORZITTER: Zijn er anderen die aanvullende vragen hebben? Mevrouw Benjamins.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, voorzitter, wij zagen het al aankomen natuurlijk dat MOB handhavingsverzoeken ging doen bij onze provincie. Daar hebben wij al schriftelijke vragen over gesteld, daar hebben we ook een mooi antwoord op gekregen. Zou het College ons ook op de hoogte kunnen houden? Dat hoeft natuurlijk niet elke keer als er eentje binnenkomt, maar dat we wel een beetje op de hoogte worden gehouden wanneer er handhavingsverzoeken komen, zodat we niet verrast worden zoals onlangs in de krant? Want ik dacht toen: het gebeurt dus blijkbaar wel, het heeft gevolgen en het heeft ook gevolgen voor het beleid waar wij op inzetten.

De heer WENNEGER (gedeputeerde): Ja, ik ben blij met uw vraag, moet ik zeggen. Want je komt de kritische fase van juli in. Er zit al een groep die met intern salderen uiteindelijk nog weer een tijdsfasering heeft tot 2030. Dus het is een lastige fase. Wij monitoren van week tot week, ook door team VTH als je het over vergunningverlening hebt. Maar ik kan periodiek eens even kijken wat voor mores ik kan vinden daarin waar wij dan PS kunnen meenemen in de voortgang in dezen omtrent MOB-verzoeken. Ja.

De VOORZITTER: Oké. Andere fracties nog? Nee? Dat is dit het eind van deze vraag.

Dan zijn we toe aan de volgende vraag en dat is een twee-in-de-pan van de SP en de Partij voor de Dieren over hetzelfde onderwerp, maar met verschillende vragen. Ik begin met de SP en geef mevrouw Bakker het woord.

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, *'Provincie Groningen stort vrachtwagens vol bagger in kwetsbaar Lauwersmeer'*. Een kop in de krant van gisteren, die mij direct tot lezen en daarna actie aanzette. Na met meerdere mensen te hebben gesproken, vond ik het dusdanig van belang dat ik er vandaag mondeling een aantal vragen over wil stellen. Helemaal omdat ik heb begrepen dat het storten van de gebiedsvreemde baggerspecie uit het Rietdiep in het Lauwersmeer al is begonnen. En mogelijk kunnen we dit nog stoppen omdat een herbeoordeling wat ons betreft noodzakelijk is. Die 'ons' is niet alleen de SP-fractie, want ik stel deze vragen ook namens de Partij voor de Dieren, die ook nog een aantal aanvullende vragen stelt, de ChristenUnie, D66, de Partij voor het Noorden, de VVD, Volt, de Partij van de Arbeid, GroenLinks en het CDA.

Wij willen over drie zaken vragen stellen: over belangen, over betrokkenheid en over het niet-aanvragen van een vergunning. Kan het College uitleggen hoe het investeren van miljoenen in het verbeteren van natuur- en waterkwaliteit zich verhoudt tot het toevoegen van licht tot matig verontreinigd gebiedsvreemd slib aan dit Natura 2000-gebied Lauwersmeer? Wat ons betreft staat dit haaks op elkaar.

Dan het betrekken van de belangrijkste stakeholders. Hoe kan het dat partijen waar de provincie intensief mee samenwerkt voor de verbetering van natuur- en waterkwaliteit, niets over deze plannen van de provincie hoorde, maar het van een journalist moesten vernemen? En waarom is dit baggerprobleem niet aan de Staten voorgelegd? En hoezo weten de inwoners en ondernemers van niets?

Dan als laatste. De provincie vroeg geen vergunning aan, waardoor er dus geen enkele inspraakmogelijkheid is geweest. De provincie geeft in het artikel van het Dagbad aan dat een openbare vergunning niet nodig was, omdat er gebruik wordt gemaakt van bestaande stortpunten en schoon slib. Maar waar in het beleid staat dat het storten en uitspoelen van gebiedsvreemd slib mag in dit Natura 2000-gebied Lauwersmeer? Ik kon het in ieder geval niet terugvinden in het huidige Natura 2000-beheerplan dat dit als een bestaand gebruik is opgenomen. Dus is het dan wel legaal? En als het dan wel legaal is, dan kun je je ook afvragen of dit überhaupt wel wenselijk is. Vraagt dit niet om een stopknop en een herbeoordeling? Wat ons betreft wel.

We zijn benieuwd of het College onze oproep steunt en hier per direct actie op onderneemt.

Mevrouw VISSER (PvdD): Ja, ik kan hier gewoon heerlijk bij aansluiten met de anderen twee vragen. Door deskundige ecologen van het Van Hall Instituut en de Waddenvereniging wordt gewezen op ernstige lacunes in de natuurtoets die gedaan is. Er is slechts gekeken naar één vissoort, er zijn niet-onderbouwde aannames dat het slib snel zal zinken en de ecologische waterdoelen dreigen uit het zicht te raken. Door deze lacunes kan niet worden uitgesloten dat de slibstortingen grote en onomkeerbare schade zullen aanrichten in dit kwetsbare Natura 2000-gebied, zoals mevrouw Bakker ook net zei.

1) Bent u bereid om vanuit het voorzorgsprincipe een uitgebreidere natuurtoets te laten uitvoeren? Zo nee, bent u bereid om te zoeken naar alternatieve mogelijkheden om dit slib te storten, bijvoorbeeld bij het ophogen van dijken? Dan kom ik daar ook op terug bij vraag twee. 2) Het mooiste deel van het slib gaat terug naar het slibdepot van Klai voor het ophogen van dijken. Toevallig was dat bedrijf bij de Toogdag, dus vandaar dat ik het graag noem. Want dat is toch gewoon een redelijk nieuwe ontwikkeling. De vraag is: betekent dit dat het slib dat bestemd is voor het Lauwersmeer, daar te vervuild voor is? Zo niet, wat is de reden dat het andere slib niet naar Klai gaat?

De VOORZITTER: Ik zie dat gedeputeerde Bennema begint met de woordvoering. Is er behoefte aan schorsing bij het College? Ja, dat meende ik non-verbaal te zien. We schorsen even heel kort. Daar nemen we vijf minuten voor.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Mag ik de Staten verzoeken om hun plaatsen in te nemen? *This is your captain speaking. Please sit down and fasten your seatbelts!* [...] Dames en heren, ik zie dat nog lang niet iedereen er is. Staan er nog veel mensen op de gang? Oké, dat kan ook.

Wat ik zonet zei bij het introduceren van de mondelinge vragen, dat had in hoge mate hiermee te maken. Ik heb zonet ook even gebuurd met de gedeputeerde. Er zijn heel uitvoerige antwoorden voorbereid die op ontzettend veel details ingaan. Maar dat zijn geen mondelinge vragen meer. Dus wat ik de gedeputeerden zonet in de ruimte hierachter heb voorgesteld in de rol van uw voorzitter, is dat zij het antwoord beperken tot hoofdlijnen en dat zij een toezegging doen dat u de rest van de informatie heel snel krijgt. Want dat maakt het mogelijk om een geschiktere debatvorm erbij te betrekken. Als u zegt: 'Wat we van het College hebben gekregen, stelt ons niet gerust', dan is het nog mogelijk om een spoeddebat aan te vragen. Volgens mij is dat de beste manier om het werk van de Staten te regelen. Vindt u dat ook?

Dus dan krijgt u nu een heel kernachtig, kort antwoord, dat u vermoedelijk niet gedetailleerd genoeg vindt. Daar zullen de gedeputeerden ongetwijfeld een toezegging bij doen en dat leidt tot enige correspondentie nog voor het weekend. Dan kunt u beslissen wat u daarmee wilt. Ja?

Dan is het woord aan gedeputeerde Bennema.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Dank voor dit constructieve voorstel van deze toch wel zeer technische vragen.

Het uitbaggeren van het Reitdiep heeft als doel om het op de gewenste diepte te krijgen. We doen het ook op een heel mooie manier overigens: volledig elektrisch. Maar dat is een ander verhaal, vandaag gaat het over de zorgen die er zijn vanwege de slibstorting.

Er wordt ook gevraagd: waarom zijn de Staten niet op de hoogte? Ja, dit moet worden gezien als een regulier onderhoudsproject, dit baggeren bij het op diepte van het Reitdiep. Daarvoor is geen besluitvorming van PS en GS, dat wordt in mandaat uitgevoerd. Dus vandaar dat het niet langs is geweest. Het is beoordeeld. Daar is uitgekomen dat er geen vergunning nodig is.

Of de werkzaamheden al gestart zijn? Ik heb begrepen dat ze inderdaad gestart zijn.

Dan is er de vraag: wil je dat meteen stilleggen? Wij hebben gekeken. Volgens ons zijn wel de juiste stappen doorlopen, maar wij zullen daar ook zeker heel snel schriftelijk op terugkomen.

Nou, ik houd het even zeer hoog-over. Vooralsnog zien wij dus geen reden om dat te stoppen. Dan geef ik het woord door aan de heer Wenneger.

De VOORZITTER: Nou nee, hoor, dat geef ik hem. Ik geef het woord aan de heer Wenneger, tevens gedeputeerde.

De heer WENNENGER (gedeputeerde): Dank voor deze oplossing, voorzitter. Sowieso ook dank aan Provinciale Staten voor jullie vragen en met name SP en Partij voor de Dieren. Het krantenartikel

hebben wij natuurlijk ook gelezen in dezen en ik wilde technisch even een paar dingen *highlighten* vanuit VTH, want daar heb je het dan over. VTH en natuur, want dat zit weer in mijn vakje.

Je hebt er een aantal stakeholders. Als bevoegd gezagen heb je Rijkswaterstaat, je hebt de provincie en je hebt het Waterschap Noorderzijlvest. Dat zijn de belangrijkste drie overheidsorganisaties die hierbij betrokken zijn in het Lauwersmeergebied, een Natura 2000-gebied *slash* Lauwersmeer. Daar heeft niet de provincie – dat is terecht wat de SP zegt – maar Rijkswaterstaat wel een aantal putten. Dat is ook in het beheerplan opgenomen van Lauwersmeer. Rijkswaterstaat gebruikt die putten ook al, die stortputten, voor baggerwerkzaamheden die ze zelf hebben. Dat zijn gangbare werkzaamheden waar RWS ook al in gebruik heeft in dat gebied. Dat is één.

De natuurtoets is gebeurd door een extern bureau dat is belast vanuit team Natuur en team VTH binnen de provincie en daar is in het volle aspect naar het Natura-gebied gekeken of dat een significante en nadelige uitwerking zal hebben als dit analoog aan Rijkswaterstaat zou worden toegepast. Ik zeg het nu heel kort door de bocht, want er zit een heel verhaal achter. De uiteindelijke conclusie van dat rapport was dat het die genoemde uitwerking niet heeft. Op de daardoor getrapte constructie was de conclusie: oké, er is geen vergunning nodig uiteindelijk op basis van die conclusie waar de teams Natuur, Vergunningverlening en de derde specialist op dat gebied hebben toegepast in letterlijk controles op omgevingstoezicht.

Dan heb je het slib. Dat is nog weer een andere, want dat valt weer onder het besluit BBK, Besluit Bodemkwaliteit: dat is een onderdeel van de nieuwe Omgevingswet. De kwaliteit van slib, de milieu- en bodemkwaliteit wordt weer getoetst aan de BBK. Die staat los, onafhankelijk van de natuurvergunning. Die moet je hieraan koppelen en die is ook weer onafhankelijk getoetst aan het minimale niveau dat vereist is van de bodemkwaliteit lokaal. Daar moet het slib aan voldoen. Het moet beter zijn dan minimaal dat niveau van de bodemkwaliteit lokaal bij de putten. Als dat wordt gerealiseerd, kunnen de putten op basis van de BBK – niet de natuurvergunning – voor het slib worden gebruikt.

Dan vlieg ik er echt zo even in vogelvlucht wat dingen langs. Wat mij betreft gaan we dit in detail even uitwerken voor jullie, want dit is wel een web aan allerlei belangen en met name overheidsorganisaties die er betrokken bij zijn. We zijn, voor alle duidelijkheid, ook echt niet over één nacht ijs gegaan. Hier is zorgvuldig door allerlei ambtenaren naar gekeken en derdenbureaus dat we de wetgeving keurig naleven. Dus als je de zuiverheid daarin bekijkt, wil ik toch even voor mijn eigen ambtenarenapparaat gaan staan. Dat wil ik toch even zeggen.

Ik kijk even naar de voorzitter. Ik denk dat dat denk ik voor gedeputeerde Bennema en mij even een korte *highlight* van hoe wij er op dit moment in staan ten aanzien van de putten die in gebruik zijn bij Rijkswaterstaat en waar we nu ook tijdelijk in een overgangssituatie in overleg met Rijkswaterstaat voor een klein deel van het slib zitten. Want het grootste deel gaat naar Groningen Seaports voor het omliggende industrieterrein. Maar een heel klein deel gaat lokaal naar het Lauwersmeer in de huidige doelstelling zoals het is gekend. Wat mij betreft werken we de details uit en ontvangt u deze week nog gedetailleerde uitwerking op de vragen.

De VOORZITTER: Dank u wel. Gelet op deze toezegging, is er behoefte aan aanvullende vragen bij de vragenstellers? Dat is het geval.

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, ik heb nog wat technische vragen, maar die kan ik dan later stellen als ik alle informatie heb. Dus daar ben ik heel blij mee. En ook dat het voor het weekend, want dan heb ik een mooie weekendinvulling.

Maar ik had ook een aantal vragen gesteld over de rol van de betrokken stakeholders en daar hoorde ik nu niks over. Maar misschien kan dat ook meegenomen in die totale beantwoording. Misschien kan het College daarbij ook aangeven hoe ze dat een beetje vlot gaan trekken, want daar is toch wel wat ruis ontstaan.

De VOORZITTER: Oké. Eens even kijken, hoor. Ik kijk even of er andere fracties die nog aanvullende vragen hebben. Niet. Dan het College.

De heer BENNEMA (gedeputeerde): Ja, ook dank voor deze vragen. Het lijkt mij goed dat we daar ook in de beantwoording op terugkomen en dit meenemen. Dan kan iedereen dat bestuderen.

De VOORZITTER: Oké, dat is een toezegging die wij noteren. Voor het weekend een overzicht.

4. Hamerstukken

A. Statenvoorstel: Noordelijk Archeologisch Depot – Investeringskrediet Masterplan 'Toekomstbestendig Vastgoed NAD Nuis'

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

B. Statenvoorstel: Aanbevelingen NRK-rapport Integriteitsbeleid

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

C. Statenvoorstel: Opheffing geheimhoudingsplicht van enkele stukken (1)

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

D. Statenvoorstel: Opheffing geheimhoudingsplicht van enkele stukken (2)

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

5. Ingekomen brieven

A. Overzicht ingekomen brieven van GS ten behoeve van PS 2 juli 2025

De VOORZITTER: Dan de brieven die zijn opgenomen in de overzichten in iBabs. Die hebben in de Statencommissie op de agenda gestaan. Ik heb begrepen dat het CDA heeft aangegeven, een stemverklaring of een aantekening te willen maken bij de brief van GS over het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie. Mevrouw Rutgers.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Dat klopt, voorzitter.

In de commissievergadering van 18 juni hebben wij de terinzagelegging van het ontwerp-Nationaal Programma Ruimte voor Defensie besproken. De Staten hebben het College een flink aantal zaken aangedragen dat zij in een zienswijze zouden willen zien. Wij hebben toen gevraagd om de concept-zienswijze vóór 2 juli met de Staten te delen, omdat dat ruimte geeft om het te agenderen als de in de Statencommissie gevoerde discussie terug te lezen is in de zienswijze van het College. We hebben echter begrepen dat het College pas volgende week een besluit neemt over de zienswijze die op 9 juli moet zijn verstuurd.

Voorzitter, hoewel wij er vertrouwen in hebben dat het College een goede zienswijze gaat indienen, is dit op zo'n belangrijk onderwerp voor het CDA niet het gewenste pad. Want óf we bespreken in commissieverband een concept-zienswijze, óf we beoordelen de verwerkte input vanuit de commissie. Het sturen van een afschrift is wat ons betreft mosterd na de maaltijd en dat kunnen we ons, zeker op zo'n groot ingrijpend en groeiend vraagstuk als Defensie, niet veroorloven.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik zou me graag willen aansluiten bij deze aantekening van het CDA.

De VOORZITTER: Anderen nog? Als de aantekeningen samen een meerderheid zijn, dan hebben we het voorstel verworpen, hè? Dat u het even weet. De heer Zwart.

De heer ZWART (PvH): Dan sluiten wij ons ook aan.

De VOORZITTER: De heer Zwart ruikt een kans. Verder niemand? Dan is conform besloten.

Zonder verdere beraadslaging voor kennisgeving aangenomen, met inachtneming van de aantekeningen van de fracties van het CDA, de SP en de Partij voor het Noorden.

B. Overzicht ingekomen brieven van derden ten behoeve van PS 2 juli 2025

Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.

6. Notulen voorgaande vergadering van 4 juni 2025

Ongewijzigd vastgesteld.

7. Sluiting

De VOORZITTER: En dan dank ik iedereen voor zijn of haar inbreng. Dan wens ik iedereen wel thuis. Ik geloof dat het geen noodweer is geworden, maar misschien wel een beetje vochtig en aanzienlijk koeler.

De vergadering is gesloten (20.23 uur).